POVIJEST
SV. FRANJE ASIŠKOGA
II. DIO.

LAV LE MONNIER.

POVIJEST
SV. FRANJE ASIŠKOGA

S FRANCUSKOGA PREVEO

FRA **ARKANĐEO BRKOVIĆ,**

TAJNIK FRANJ. BOSANSKE PROVINCIJE.

II. IZDANJE.

IZDALA NARODNA KNJIŽARA, ZAGREB.

ZAGREB.
TISKARA C. ALBRECHT.
1919.

ORDINARIATUS ARCHIDIOECESIS ZAGREBIENSIS.

Nr. 4111

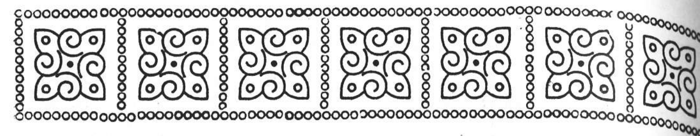
NIHIL OBSTAT.

P. Vendelinus Vošnjak,
censor.

IMPRIMATUR

Datum Zagrebiae, die 7. Septembris 1917.

Dr. Dominicus Premuš, m. p.
Epp. Cons. Vicarius Generalis.

GLAVA XIII.

TREĆI RED.

1221.

Moguće da je Franjo još zarana u strahu pomišljao, kako će sve teškoće osjetiti, upravljajući tolikom svojom braćom. Malo je redovničkih glavara, koji bar kojiput ne reknu s prorokom: „Umnožao si mi narod, ali nijesi veselja."[1] Taj mu je strah morao dolaziti najviše odatle, što je u tom upravo vanrednom razvitku svojega reda opažao kao neki predznak onoga bogatstva, koje je bio tako strogo zabranio. A tvrde to i isti njegovi povjesničari, kad vele, da je katkad običavao reći: „Ima previše Manje braće. Kada li će doći vrijeme, da se ljudi videći posve rijetko moju braću, potuže, što se umanjuje broj mojih duhovnih sinova!"[2]

Bilo međutim kako mu drago, samo je za nas jasno, da je Franjo već nekoliko godina radio više za to, da umanji, nego li da umnoža zvanja za prvi red. Znao je bo dobro, da ne može svatko živjeti po onom strogom i uzvišenom načinu života, što ga je zahtijevao od svoje braće. Propovijedajući jednoć kraj Asiza, u selu Canari, tako duboko ganu svoje slušatelje, da mu po dovršenom govoru svi, muško i žensko, staro i mlado, padoše pred noge moleći plačnim glasom, neka ih primi pod svoju zastavu. „Ne mogu", odvrati sluga Božji, niti smijem to učiniti. Nu pobrinut ću se ipak za vas; potražit ću, naime, i naći ću pomoću Božjom drugo sredstvo

[1] Već je Salimbene upotrijebio te riječi, proti upravljanju i postupku brata Ilije: Ah! domine Helya, multiplicasti gentem, non multiplicasti laetitiam. Cronica, pag 404. — [2] II. Cel., pag. 183.

da se spasite. „To je isto obećavao i u drugim zgodama. „Šta ćemo činiti?“ pitali su ga često njegovi slušaoci. „Ne možemo otpustiti svojih žena“, govorili su muževi. „Ne možemo ostaviti svojih muževa,“ opetovale žene. „Kako ćemo se dakle spasili?“ „Ostanite vi na svojem mjestu, odgovarao svetac; ja ću se i za vas pobrinuti.“ I zbilja, nakon malo vremena nađe on to sredstvo spasenja, osnovavši novu i veliku zadrugu za ljude i žene, u kojoj će, živući u međusobnoj zajednici i viseći o prvom redu, uživati onaj mir, koji se samo u redovničkom životu može naći. Njegova je osnova za tu zadrugu dugo sazrijevala, a reć bi, da je u svim svojim potankostima bila gotova, kad god. 1211. svetac dođe u Toskanu, da propovijeda. U gradiću Poggibonzi među Sijenom i Florencijom, nađe čovjeka, koji mu se pričini stvorenim za to, da bude prvenac i uzor obitelji, koju je bio naumio zasnovati. Bio to Lukezij rodom iz Cagijana. Povijest je njegova veoma zanimljiva. U ranoj je svojoj mladosti oženio Bonadonnu, djevojku upravo po svojem srcu. Od naravi je bio veoma lijep, vladanja uzorna, a u govoru ljubak i čedan. Ali ga nažalost jedna strast zarano nesretno zavede. Premda prosti trgovac, ipak se je rado takmio s plemićima. Ta ga strast vele povjesničari, tako obuze, da joj upravo nije mogao odoljeti te je držao, da mu samo onda osnova može poći za rukom, ako se obogati, svojom uglednošću zaslijepi cijelu okolicu i privuče na se pozornost svih svojih zemljaka, a da to postigne, poče na veliko trgovati žitom. Kupovao bi ga što je više mogao, pa kad bi poskupilo, otvorio bi svoje žitnice i za skupe novce ga prodavao narodu. Tako se Lukezij za kratko vrijeme vrlo obogati, i postade glasovit u cijeloj okolici. Međutim promijeni sasvim svoja načela.[1] Našav se, naime, jednoga dana sam u nekom zabitnom mjestu, poče razmatrati o svemogućnosti, mudrosti i

[1] Acta SS., tom. III. apr., pag. 602.

dobroti Božjoj što ih je očitovao ljudima u stvaranju svijeta, te koje još i danas otkriva u upravljanju istoga; zatim o neizrecivoj strpljivosti, kojom podnosi grješnike. Te ga prekrasne i plemenite misli uzdigoše nad njega, zato je čvrsto držao, da mu nije više slobodno živjeti u bogatstvu. Dogovoriv se dakle sa svojom ženom, prodade veći dio svojih dobara, a novac podijeli među siromahe. Za sebe ostavi samo jednu kuću i vrt od četiri jutra, koji je odsada svojim rukama obrađivao.[1]

Ali još više poveća Lukezij tu žrtvu beskrajnom svojom velikodušnošću i uslužnošću. Čedna njegova kuća postade, kako se u Italiji kaže, svratištem siromaha cijele okolice. Premda su ljudi hrpimice sa svih strana dolazili, ipak je Lukezij svima prema raznim njihovim potrebama u pomoć pritjecao. Podijeliv jednoga dana sav kruh, što se je u košarici nalazio, žena mu Bonadonna, htijući da joj muž u darežljivosti bude umjereniji, jasno otkrije svoje negodovanje. Kada se domalo sakupi još više siromaha, Lukezij joj mirno reče, neka i njima dade po jedan komad. Žena ljuta otrese se na nj, viknuv: „O bezumna i postom oslabljena glavo! Gdje mi je u kući kruh, da im ga razlomim i dadem?“[2] — „Eno ga u košarici, Bonadonno moja,“ odvrati Lukezij. „Ufam se u Onoga, koji je u pustinji sa pet hljebova i dvije ribe nahranio pet tisuća ljudi.“ Žena posluša i otvori košaricu, premda nije imala onoga pouzdanja, koje joj je muž preporučivao. Ali gle čuda! Košarica je bila puna odabrana kruha. Ganuta i ushićena žena otrči odmah k svojemu mužu i baci mu se pred noge, plačući i ujedno smješeći se. Od toga dana nije trebalo, da ju tko potiče na dobra djela, jer se je odsada u tom upravo natjecala sa svojim mužem.

Ta dakle pobožna obitelj bijaše pripravna na svaku milost, kad patrijarha ubogih dođe u Poggi-

[1] Acta SS., ibid. — [2] O sine mente caput vigillis et inedia multa exaustrum! Ubi est panis in hac domo, quem frangam? Ibid, pag. 606.

bonzi, da naviješta riječ Božju. Lukezij uhvati tu lijepu zgodu, da razgovara sa čovjekom, kojega je svatko radi njegove svetosti poštivao. Ode dakle k Franji, koji ga lijepo primi, a on, ganut tim krasnim dočekom, otvori mu svoje srce i zapita, kako bi sa svojom ženom mogao doći do savršenstva. Kad je sluga Božji vidio tu njegovu dobru volju i veliku želju, da ostavi svijet, te u miru služi Gospodu i doznao za njegovu veliku darežljivost prema siromasima, uvjeri se, da mu ga je Bog poslao, da izvede svoju osnovu.[1] „Baš od više vremena," primjeti Franjo „mislim da utemeljim još i treći red, u kojem bi oženjene i udate osobe mogle i u svijetu savršeno i sveto živjeti; zato ćete vi dobro učiniti ako prvi u taj red stupite." Potom im istumači, kakvu osnovu misli dati tomu redu. Lukezij ispovijedi, da bi se smatrao veoma sretnim i da bi mu to bila osobita milost, kad bi postao članom te zadruge. A kad i Bonadonna doznade o čemu se radi, smjesta izjavi, da se rado pridružuje svome mužu. Franjo, duhovno ohrabren tim sretnim početkom, javno očitova svoju namisao nesamo u Poggibonziju, već i u cijeloj elzaskoj dolini. Domalo mu se prijave mnogi ljudi i žene, među kojima su se napose svojom gorljivošću i pobožnošću isticali neki Bruno i Martolezo. Franjo ih je više puta sazvao u Poggibonziju u jednu kapelicu, što ju je prošle godine dobio od Sijenjana, te podučivši ih dobro u njihovim dužnostima, podijeli im u prisutnosti mnogobrojnoga naroda prostu lugastu haljinu, dosta sličnu onoj, što su ju nosila braća prvoga reda. Tako se zasnova prva četa, ili da se poslužimo riječju samoga sv. Franje, prva bratovština trećega pokorničkog reda.

Benedikt XIII. god. 1725. veoma lijepo ocrta značaj trećega reda u ona prva vremena. „Svjedočimo," veli on, „i tvrdimo, da je treći red od svojega postanka do danas bio svet, zaslužan i primjeren

[1] Id., pag. 605

kršćanskoj savršenosti, i da je uistinu pravi red koji spaja u jedinstvo svjetovnjake cijeloga svijeta, budući ima svoja pravila odobrena od svete stolice, svoj novicijat, profešanje, te haljinu od propisane tkanine i stalnoga kroja." Franjo dakle zasnova pravi red za svjetovnjake, t. j. red u kojem se ne polažu svečani zavjeti. Prije se nije nikad čulo ni da se govori u Crkvi o sličnoj zadruzi. Istina, bilo je još i prije nekih samostana, odnosno redovnika koji su osobama izvan svojega reda davali pisma po kojima su ih činili dionicima svojih molitava, dobrih djela i zasluga. To je bilo neko duhovno ujedinjenje i rek bi raširivanje redovničke obitelji.[1] Ali od toga pridruživanja do reda, koji ima vlastiti svoj način življenja, bila je velika daljina, velik razmak. Franjinu reformatorskom duhu punim pravom pripada ta čast, da je prvi prevalio tu daljinu.

Uspjeh te nove zadruge bijaše veći negoli mu se čovjek mogao nadati. Čini se, da ju je narod veoma željno očekivao, budući je svatko dušom i srcem k njoj hrlio. Franjo sabra prve trećorece u mjesecu lipnju 1221., a koncem iste godine nalazilo se bratovština u Toskani, Umbriji, pače i u istoj Markiji Ankonskoj; a to je još mnogo znamenitije, da su se one već tako odlikovale mnoštvom svojih članova, te imale dosta dobro uređen život, da stupe u borbu s feudalnom gospodom. I pape se isti zauzeše za njihovu obranu. Prvi Honorij njima u prilog upravi dne 16. prosinca pečatnicu na miminskoga biskupa. Nakon šest godina borbe trećega reda sa feudalnom vladom, postade općenitim redom, jer iz jedne biskupije pređe u sve druge. Skrb papinstva slijedi svoje štičenike u sve predjele, koje su ovi posjedovali i u njima boravili. Grgur IX., nasljednik Honorijev, izdade 25. lipnja 1227. novu

[1] Ta su pridružna pisma bila tako različna od trećega reda, da ih je Ivan Parmski uspostavio u redu g. 1248., akoprem je treći red već opstajao. Isp. Salimbene, str. 128.

okružnicu, kojom ih prima pod svoju obranu. On se ovaj put ne obraća više na jednoga privatnog biskupa, već na sve nadbiskupe i biskupe cijele Italije. Mogao bi možda tko pomisliti, da je onda u području te prostrane pokrajine bilo posve malo trećoredaca, te da su svi bili kao izgubljeni u toj silnoj svjetini, koja nije znala, da ih uopće i ima. Međutim, jedna veoma važna službena isprava svjedoči, da je bilo posve drugačije. Jer muževi i žene, mladići i djevojke bijahu u pokorničkom redu, a tko još nije u nj stupio, to je bila osobita iznimka. Da se osvjedočimo, kako je ovo Franjino djelo u ono doba narodu bilo omiljelo, navodimo pismo talijanskih biskupa na cara Fridrika II. „Manja braća i propovjednici, ustali su protiv nama te javno kude i osuđuju naš život i ponašanje. Povrijedili su nam prava, prijeće nas u našim poduzećima i gdje samo mogu, ostavljaju nas na cjedilu bez pomoći . . . A da nas što više oslabe, pak da nas liše i ljubavi puka, osnovali su dvije nove zadruge, u koje primaju muževe i žene bez razlike. Svi ulaze u te družbe, i jedva bi mogao naći osobu, koja nije upisana u koju od tih zadruga.“[1] Ove su posljednje riječi od velike važnosti, jer njima svjedoče biskupi, da je u njihovo doba svatko bio trećoredac.

Takav napredak jest pravo čudo dobrostivoga Boga, te mu povjesničar može sasvim točno označiti uzroke, koji se mogu tražiti samo u velikim koristima, što ih je treći red pružao onima, koji su ga prigrljivali. I doista mi u tom redu opažamo dva posve različna, ali oba veoma znamenita dobročinstva, koja su mu morala pribaviti osobito priznanje i ljubav naroda.

[1] Svi povjesničari, a s njima i Šimun Luce u svojem djelu: „Jeanne d' Arc á Dommrémy,“ pripisuju to pismo tajniku cara Fridrika II., Petru de Vineis; ali se varaju. Pismo se, istina, nalazi u zbirci toga tajnika, ali naslov i sadržaj jasno svjedoče, da je izašlo iz pera talijanskih biskupa, budući oni tu izrično vele, da je tako poletno svijet hrlio k Prosjacima, da će domalo morati pretvoriti svoje katedralke u magazine.

Prvo dobročinstvo, što ga je Franjo tom novom svojom ustanovom učinio svijetu, bijaše to, što je htio, da onda propali duh kršćanstva iznova uskrisi i da duh kršćanskoga savršenstva prenese iz samostana u kuću, u obitelj, uopće u cijelo društvo, ne bi li se tako priučili ljudi savjesno obdržavati zapovijedi Božje i crkvene, krotiti opaka nagnuća i strasti, te si krčiti put do savršenosti, koja je prirođena srcu ljudskomu i za kojom svak, željan nebeskoga raja, neodoljivom silom čezne. Pravila, što ih je Franjo napisao, nijesu možda sama po sebi mogla izvesti taj vjerski preustroj u puku, ali su barem pružala izvrsnu osnovu za preustroj, koji se je djelomično već bio postigao. Trećoreci su se obvezali: 1. da će ugušivati svako neprijateljstvo i povraćati svako krivo stečeno dobro. 2. ispovijedati vjeru katoličku i vršiti zapovijedi Božje i crkvene; 3. ispovijedati se i pričešćivati tri puta svake godine; 4. nositi prosta odijela i bježati isprazne svjetske sastanke, i 5. napokon — a ovo je bilo najteže — da će moliti svaki dan sveti Božanski čin, u koliko je moguće, zatim postiti u došašće (advenat) i korizmu, osim ako bi ih ispričala kakova zakonita zapreka. To je od prilike bilo sve, što se odnosilo na društveni napredak. Nama se danas ti propisi čine posve laki i prosti. Nu treba imati na pameti, da red, koji je bio određen za vjernike cijeloga svijeta, nije morao nalagati, što svak ne bi mogao obslužiti. U ovakovim stvarima slovo malo vrijedi, vrijedi duh koji oživljuje i krijepi. U ovom je pak djelu bio isti duh Gospodnji, koji je sašao u Franju, kao u odabranu posudu, a iz njega i njegove braće razprostranio se po cijelome svijetu. Taj je duh sjedinio trećorece u jedno tijelo, a potom ih svojim moćnim poletom uznio do visine, kamo se pojedinci sami sobom ne bi nikad uspeli. Koliko je dakle dobro Bog učinio dušama! Kako su se ljudi veselo odazivali tomu božanskom pozivu! Zemlja se napučila djevicama, udovama, te ljudima svakoga

staleža i zvanja, koji se odlikovahu **uzornim** i pobožnim životom. Mnoge bučne palače postadoše mirnim i tihim sobicama, a mnoge kuće Tebaidama. Jer su ljudi ostajali u svojim kućama živjeti sa svojom djecom i družinom kao obično, ne mijenjahu ni u čem običnoga načina života. Razlika je bila samo u tom, što su, ogrnuvši odijelo sv. Franje, sve ovo činili u dalekoj i plemenitijoj nakani negoli prije, što su naime sve radili iz savršene ljubavi prema Bogu i bližnjemu; drugo, što su, privinuvši se tjelesnije stablu xasađenomu po sv. Franji, obilnije sisali iz njega sok savršenoga kršćanskoga života. Trećoreci su se međusobno poznavali, potpomagali i ljubili, a jer je družba velika potreba ljudskoga srca, oni su živjeli udruženi, da lakše postignu svoj glavni cilj — spas duše.

Sâmo je ime sv. utemeljitelja poticalo narod na to spasonosno udruženje Nigdje ne čitamo, da je Franjo sam po sebi utemeljio bratovštinu trećega reda, izim jedino u Poggibonziju. Treba međutim imati na pameti, da je on svagdje bio duša toga velikoga pokreta. Puk je, veli Celano, samo u njega oči upirao, te ga nije znao dosta nahvaliti, svi su ga nazivali svecem, i to svecem poslanim od Boga u ono burno doba.[1] Stoga je svatko svim srcem težio i čeznuo za tom dičnom čašću, da bude članom njegove obitelji, a svak ju je po trećem redu mogao postignuti. Taj se narodni polet poslije njegove smrti ni za dlaku nije uman io nego se pače još više povećao. Pošto je odmah javnim mnijenjem, a nakon dvije godine i od same Stolice bio uvršten u broj svetaca, svi se dobri kršćani utjecahu pod njegovu zaštitu, koju je svak dobro osjećao.

Još je bio jedan uzrok, zašto su se ljudi k njemu utjecali. Crkva može reći, da sveci govore i poslije svoje smrti: Defunctus adhuc loquitur. Tako je i naš Franjo, koji je za života svojom riječju u

[1] I. Cel., pag. 44.

svakom čisto veselje pobuđivao, imao još i tu vlast, da je jasno i poslije smrti govorio. „Jednoga dana," piše trećoredica sv. Anđa, „ukaza mi se sv. Franjo u potpunoj svojoj slavi i pozdravi me svojim običnim pozdravom: „Mir Gospodnji s tobom!" Glas je Franjin uvijek jako pobožan, ponizan, ljubak i prijazan."[1] Tko da iskaže, koliko je osoba poslije sv. Anđe čulo taj slatki glas, koji im je donio, ako ne pravo objavljenje, a ono bar duševno ohrabrenje i pozdrav? „Hvališ me," pisa god. 1623. stožernik Trejo ljetopiscu Manje braće, „što i u grimizu stožerničkom obslužujem pravila trećega reda sv. Franje. Jesam li mogao što više učiniti, negoli prigrliti taj njegov red, ja, koji priznajem, da mu dugujem sve, što jesam i što imam?" To se isto priznanje opaža i u naše vrijeme. Ja sam često razgovarao sa članovima pokorničkog reda, i uvjerio sam se o velikoj i nježnoj njihovoj ljubavi prema svecu. Ta ljubav nije toliko potjecala iz jasnoga poznavanja njegove plemenite duše i velikih njegovih kreposti, koliko iz nekoga osobitog utiska, primljena upravo s neba. Dobra dakle srca vazda slušaju Franjin glas.

Da je treći red uistinu bio učiona savršenstva, dokazom su toliki sveci, što ih je on Crkvi dao. Samo u XIII stoljeću imamo četrnaest trećoredaca, koje je Crkva svetim i blaženima proglasila. Tomu bi možda prvi redov bili zavidni, da se te kreposti ne moraju većom stranom pripisati njihovim primjerima i njihovu spasonosnom djelovanju.

Prvi je trećoredac — Lukezij — svima slavno otvorio put. Njegova se ljubav prema Bogu i ubogim još više povećala, kad je stupio pod Franjinu zastavu. Njemu više nije bilo dosta očekivati sirote i lijepo ih primati, kad bi mu se prijavili, nego bi izlazio daleko pred njih, i zadovoljavao sve njihove potrebe. Kojiput bi se vratio kući s trojicom tih nevoljnika Najslabijega bi uprtio na leđa, a ostalu

[1] Acta SS. I. vol. jan., pag. 207.

dvojicu vodio za ruku. Dovedavši ih kući, skrbio bi se za njih, takovu im iskazivao ljubav, srce im toli krasnim i uzvišenim mislima oplemenjivao, da su često mnogi sa svojim siromaštvom bili posve zadovoljni, dapače i obečavali su, da će u svojevoljnom uboštvu do konca ustrajati. To je slavna pobjeda kršćanske ljubavi.[1] Ta je iskrena ljubav učinila, da se Lukezije upravo žrtvovao za siromahe. Već su onda kod Sijene obstojale velike današnje močvare koje svijet zove baruštinama, i gdje je u srednjem vijeku bilo pravo ognjište kužnih bolesti i svakovrsnih groznica. Lukezije naumi postati liječnikom, te pritjecati u pomoć nesretnim i bijednim stanovnicima toga nezdravog predjela. Kupi si dakle magarca, natovari ga ljekarijama proti groznici i poče svoju novu službu. Domalo ga svi upoznadu, i veoma obljube, jer im bijaše tako dobar, tako odan i prijazan, da nije ni na svoj život pazio, te ih je često što svojim lijekovima, što samom svojom nazočnošću potpuno ozdravio.[2]

Taj je dobrotvor bio ujedno veliki prijatelj molitve. On je dobro znao, da je molitva među Bogom i čovjekom moćna odvjetnica, da ona ublažuje srdžbu Gospodnju, da odstranjuje od nas vječne i vremenite kazne, što ih grijehom zaslužujemo; znao je, da nas molitva vodi napokon u vječni život, za koji smo stvoreni; znao je, da nam se sakriveni i nevidljivi Bog još na ovom svijetu objavljuje, jer se u molitvi s njim razgovaramo, s njim općimo, kao što se prijatelj razgovara i opći sa svojim prijateljem. Zato je on tako često molio, da se po svjedočanstvu njegova povjesničara u tom mogao isporediti sa samim sv. Franjom. Kod kuće, veli on, i vani, u poslu i za vrijeme pokoja, danju i noću nije nikad molitve prekidao.[3]

Lukezije umre poput pravoga patrijarha, svetom i plemenitom smrću. Obolivši zajedno sa svo-

[1] Bolland., tom. III. apr., pag. 603. — [2] Ibidem, pag. 607. [3] Ibidem.

jom ženom, njena se bolest brzo pogoršala. Kad to Lukeziju najaviše, ustade iz svoje postelje i otide da je opomene, neka primi sveto otajstvo umirućih, a imao je u sebi još dosta snage, da prisustvuje tome svetom obredu. Osjetivši se iza toga posve slabim reče svojoj umirućoj ženi: „Vjerna drugarice! Ti znaš, da smo u potpunoj ljubavi zajedno Bogu služili, pa ćemo i s ovoga svijeta u društvu poći u vječnu otadžbinu i neizrecivo veselje. Pričekaj me dakle, dok i ja primim svete sakramente, koje si eto i ti primila, pak ćemo zajedno u raj." Rekavši to prekriži je svojom rukom. Onda teškom mukom otiđe k svojoj postelji, i odmah pozove ispovjednika o. Hildebranda, franjevca, s kojim je živio najprijateljskije. Došavši ovaj redovnik i našavši ga posve blijeda i slaba, reče mu: „Predragi brate Lukeziju! Ne kloni duhom, nego pripravi svoju dušu, jer se, vjeruj mi, približio čas, da pođeš Gospodu i primiš od njega krunu slave nebeske. „Na te riječi Lukezije malo pridiže glavu i odvrati mu s ljupkim posmiješkom na ustima: „Premili oče Hildebrande! Da sam sve do ovoga časa otezao da pripravim svoju dušu, ipak bi se ufao u milosrđe Božje; Ali bih s dosta manjom sigurnošću pošao s ovoga svijeta na drugi, jer je taj put strašan". Dignuvši zatim ruke prema nebu, dodade: „Hvala Presvetomu Trojstvu, blaženoj djevici Mariji i mojemu blaženom ocu Franji, ja se osjećam slobodnim i pripravnim, te se uzdam, da ću, ne po svojim zaslugama, već po zaslugama muke našega Gospoda Isukrsta izbjeći zasjedama đavolskim". Zatim s najvećom pobožnošću primi svete sakramente zadnju pomast i svetu popudbinu. Čuvši, da mu je žena već na umoru, zadnjiput zadade sebi silu i otide, da je posjeti. Došavši do nje, nježno je uze za ruku i stane je s e dotle sokoliti, dok joj se duša ne odijeli od tijela i ne odseli u blaženu vječnost. Više se Lukezije nije mogao držati na nogama; stoga ga nazočni na rukama odnesoše u njegovu postelju, u koju dok leže,

oči mu ostadoše nepomične. Još jedamput učini na sebi znak križa, srcem i ustima zazva ime Isusovo, Marijino i Franjino, i mirno usnu u Gospodu, 27. travnja 1260. u nazočnosti mnogih redovnika i pobožnih svojih prijatelja. Crkva je priznala svetost njegova života, te ga proglasila blaženim.[1]

Tako je i život drugih trećoredaca veoma zanimljiv, ali ga nažalost ni ukratko ne možemo pripovijedati. Bit će ipak milo čitaocu ako mu bar spomenemo koje od tih imena, kojih je uspomena Crkvi draga kao smjesa ugodnog mirisa." U XIII. stoljeću nad svima sjaji u Njemačkoj sv. Elizabeta Ugarska, koja zaprema osobito mjesto nesamo u srcu sv. Franje, nego u ljubavi svega kršćanskoga puka; u Španjolskoj sv. Ferdinand Kastilski, koji se odlikovao svim kršćanskim krepostima, osobito ljubavlju prema svojemu puku; u Francuskoj sv. Ivan, taj glasoviti bretanjski odvjetnik, kojega su u srednjem vijeku držali za pravo čudo jer nije nikad zašao s pravog puta; zatim sv. Ljudevit, kojega je radi osobite svetosti njegova života i postojane borbe za katoličku vjeru treći red odabrao za svojega zaštitnika, te se još danas njegov blagdan slavi s najvećim oduševljenjem.[2] Italija nam pruža najveću povorku svetica, među kojima se osobitom svetošću odlikovahu: sv. Ruža iz Viterba, ta mlada junakinja, o kojoj ćemo u ovom istom poglavlju opširnije progovoriti; blažena Humilijana Berchi, udovica u dvadesetoj godini, i to udovica upravo po nauci sv. Pavla, t. j. osamljena, revna za svako dobro i sveto djelo, koja je svagdje širila miris Isukrstov; onda sv. Margarita Kortonska, koja bijaše onako gorljiva i revna u pokori, kako je bila strastvena u razuzdanosti. Ona je tako oplakivala svoje grijehe i toli žarko ljubila Boga, da je punim pravom prozvana

[1] Ibidem. — [2] Neki su dvojili, da li su sv. Ljudevit i sv. Ivan Bretanjski bili trećoreci; ali je u tom stalna franjevačka predaja.

serafskom Magdalenom. Dolazi napokon sv. Anđela Folinjska, koja je bez ikakove priprave znala poput Dantea izrazivati uzvišene svoje misli. O njoj bi se kao o starim prorocima moglo reći, da je Duh Božji u jedan mah sašao na nju, tako bo je lako ostavila bučni svjetski život i svom dušom i srcem počela razmatrati o savršenostima Božjim.

Treći je red i s drugoga gledišta veoma koristio rodu ljudskomu. Teško je pomisliti, u kakvom se razvratnom stanju u XIII. stoljeću nalazilo društvo ljudsko. Prevratni je duh nemira i razdora zaokupio ljude po svim krajevima i sve je gramzilo jedino za svjetovnim dobrima, za častima i bogatstvom ili je kao besvijesno živjelo u zabludi i raskošju. Naroda je danomice nestajalo stranom zato, jer ga mnogo pogibalo od mača, stranom, jer ga je harajuća kuga tamanila. Nije dakle čudo, da su u tom općenitom metežu podivljala srca ljudska, ćud im se izopačila i što se nitko ne nađe, tko bi se zauzimao za bolji uzgoj i izobrazbu, osobito mladeži. Ova užasna čudoredna razvraćenost bez sumnje bi se razgranjivala još dalje, da nije Bog svemogućom svojom riječju „dotle i ne dalje", stavio branu širenju toga općenitoga zla, dovodeći u život red sv. Franje. To je jedan od najvećih ljudskih pokusa, da se uspostavi mir i pravica među ljudima, zato je vrijedno da ovu točku još bolje razjasnimo.

Imadu u pravilima tri članka, koja ovako glase: Glava VII. Neka braća ne nose bojnoga oružja, izim za obranu Crkve, vjere Isusove i svoje domovine, ili dozvolom starješina. — Glava XII. Neka se braća svečano ne zaklinju, osim ako ih sili kakova nužda, ali i tada samo u granicama i slučajevima, koje i sveta Stolica drži za iznimku. — Glava XIII. Svaki će brat davati po jedan novčić blagajniku, koji će primati taj novac, te ga po uviđavnosti predstojnika dijeliti braći i sestrama kojima treba. Ti članci, osim posljednjega, u naše doba nemaju nikakove vrijednosti, a vjerojatno je, da ih i trećoreci teško razu-

miju, kad ih čitaju; nu u srednjem su vijeku bili plod pravoga veleuma i mnogo su dobra učinili, jer se je pomoću njih postigao onaj mir, za kojim je od toliko vremena svaki težio: oni su učinili onaj dobrotvorni i spasonosni preokret, kakav se u povijesti svih vjekova nije opazio.

Ti su članci mijenjali na korist nižih i potištenih ljudi tadanji društveni red. Zato se nijesu mogli — kako se to već moglo predvidjeti — ovršiti bez teškoće, jer kojim su prijali, objeručke ih prihvatiše kao kakovo moćno oružje, dok su im se živo opirali oni, kojim su bili mrski.

U Fajenci se diže buna odmah iza utemeljenja trećega reda. Fajenčani bijahu vatreni Gvelfi. Oni su morali god. 1240. odoljevati znamenitoj opsadi, kojoj je i car glavom prisustvovao, a trajala je preko sedam mjeseci. Godine pako 1221. razumješe, kakovu korist mogu crpiti iz nove ustanove, koju odmah mnogi prigrliše, te protustavivši sada svoja pravila feudalnoj gospodi, koja su bez sumnje većinom bila pristaše gibelinske stranke, izjave, da ne će više na njihovu korist voditi rata, jer da im je to zabranjeno. „Mi smo," govorahu, „postali redovnici, zato se ne smijemo zakletvom vezati za vašu stranku". Ta njihova odluka veoma iznenadi i prestraši feudalnu gospodu, jer im sva moć bijaše u velikoj pogibelji, da se znatno umanji; stoga upotrijebe sve sile, da trećorece skuće pod svoju vlast i odmah u klici uguše taj ustanak. Ali ni trećoreci nijesu bili bez pomoći, jer je jedan članak njihovih pravila dobro predviđao sve, što će se zbiti. Taj je pako doslovce glasio: „Ako bi se dogodilo, da bi feudalna gospoda i vlastelini pokušali nepravedno povrijediti prava i povlastice braće, mjesni će se predstojnik obratiti na biskupa i druge duhovne poglavare. „To dobro dođe faječanskim trećorecima, te se s najvećim pouzdanjem uteku riminskome biskupu. Ali budući se je radilo o velikim, veoma važnim i korisnim stvarima, on ne smije ništa sam raditi, nego sve podastrijeti sudu sv. Stolice. Nije trebalo dugo čekati odgovor pape Honorija III., jer on odmah 16. prosinca pisa, da su vlastelini i feudalna gospoda neprijatelji svake kreposti, dok silom gone u vojničku službu ljude, koji, odrekavši se svake slave ovoga svijeta, provode kršćanski život i tvore pokornička djela. Zatim nalaže biskupu, da izvidi cijelu stvar, da se zauzme za trećorece i brani njihova prava, a proti njihovim protivnicima da upotrebi svu vlast sv. Stola, pače ako bi bila potreba i samo izopćenje bez priziva.[1]

Lako je zaključiti, kakav je učinak imalo to posredovanje svete Stolice. Kad se saznalo da je dosta biti u trećem redu, ako se hoće izbjeći vojničkoj službi, na sve strane zavlada veliko veselje. Narod je svagdje oslabio radi neprestanih ratova, koji su bili pravi bič onoga doba. Svak dakle pohrli u pokornički red, jer je ovaj obećavao mirnije dane. Tako su se za kratko vrijeme osnovale mnogobrojne bratovštine na jugu i sjeveru Italije. I feudalna su gospoda podvostručila svoje sile, da obrane svoj položaj. Oni su uvijek držali za svoje pravo, da smiju one, koji su stanovali na njihovom zemljištu, za vrijeme rata uvrstiti među svoje vojnike. Proti tom su pravu ustali trećoreci, iznašajući svoje redovničko zvanje. Ali kako bi se mogli priznavati za prave redovnike ljudi, koji su živjeli u svojim kućama, uživali svoja dobra, od svojih su se sugrađana razlikovali jedino boljim ponašanjem i prostijim odijelom. Kad bi se redovničke povlastice dobivale sa tako lakim uvjetima, svak bi postao redovnikom, a feudalna bi se vlast uništila. To bi onda značilo, izvrnuti i poremetiti svaki red.

O tom se je raspravljalo u vrijeme, kad je Franjin prijatelj, kardinal Ugolin, postao papom. Bio je izabran 28. ožujka 1227. Iste godine 25. lipnja izda okružnicu na sve talijanske biskupe, u kojoj žigoše

[1] Bullarium ord. min., pag. 17.

vatrenim riječima mogućnike i gradske poglavare prispodabljajući ih egipatskim Faraonima, tim tlačiteljima Božjega puka. Kori ih, što progone one, koje bi morali poštivati kao prave prijatelje Gospodnje. Izjavljuje, da su trećoreci uistinu prijatelji Božji, te da ih je kao takove sveta Stolica dužna braniti i pomagati u ostvarenju njihovih pobožnih osnova. Dosljedno nalaže biskupima, da upotrijebe crkvene kazne proti svima, koji bi se usudili vređati neovisnost i prava trećoredaca, koji ne moraju polagati zakletve vjernosti, niti se laćati oružja na mig svojih gospodara. Ne mogu ih siliti, da primaju ili da vrše javne službe. Sve, što se može od njih zahtijevati, jest to, da priznavaju dužnosti, što im ih nalažu vlastita njihova dobra.[1]

To dakle veliko mnoštvo ne bijaše više obvezano ni na vojničke dužnosti, ni na zakletvu. Tim je bilo feudalno samosilje upravo u srce ranjeno. I zbilja, još su mu samo danci i porezi bili ostali netaknuti, a i ovi su se većinom mogli otkupiti, te su već trećoreci bili počeli svim silama raditi, da se oslobode još i toga tereta. Oni su posjedovali velike novčane svote. Novčić, što ga je svaki član morao dati na skupštini, za kratko se vrijeme tako umnožio, da je narasao na veliko blago, jer je svak bio trećoredac. Služitelji su upotrebljavali taj novac za otkupninu onih, koji su se još nalazili u rukama feudalne gospode. Ovi pako bijahu skoro posve propali, zato potraže sredstvo, ne bi li im se opet povratile njihove povlastice. Izmisliše dakle čitavu mrežu raznih dužnosti, u koju gledahu uloviti one, koji umaknu spod njihove ruke i skinu s vrata njihov jaram. 1. Mjesto upravne zakletve nametnuše na svako djelo u njihovim zemljama učinjeno drugu zakletvu, u kojoj se izrično, premda neupravno priznavala njihova moć.[2] 2. Udariše porez na trećorece, koji su izbjegavali vojničkim dužnostima. A u tom su se bez sumnje

[1] Ibidem. — [2] Ibidem.

oslanjali na činjenicu već svakomu poznatu, da su i oni sami bili dužni davati još prije označenu svotu novaca svojim lenskim gospodarima, ako im u vrijeme rata ne bi pribavili neki stanoviti broj vojnika.[1] 3. Nisu htjeli primati novac, što su ga trećoreci donijeli na isplatu poreza, izgovarajući se, da taj novac nije njihov, već da im ga je dalo neko društvo, kojemu i sada pripada. 4. Odrediše, da svi trećoreci budu odgovorni za dužnosti, pa i za najmanje prestupke pojedinoga člana te zadruge.

Ti zaključci uznemiriše trećorece, jer su vrijeđali njihova prava i ponizivali njihov stalež, zato opet potraže pomoć kod svojega pokrovitelja. Brižni se papa odmah zauze za njih. Ne šalje on okružnicu kao prije na biskupe, nego na same trećorece. „Samo su se" piše u njoj sv. Otac „sinovi tmine mogli usuditi da povrijede neovisnost i prava njihova, koja im je on sa svojim predšasnikom priznao." Zatim tvrdi, da bi stanje, do kojega su ih imućnici htjeli dovesti, bilo gore od onoga, kojega su se već bili oslobodili. Ovlašćuje ih, da slobodno odbiju svaku feudalnu zakletvu i da polažu samo od crkvenoga prava predviđenu zakletvu. Naređuje još, da se ni u jednom slučaju i pod nikakovom izlikom ne smiju podvrgavati drugim teretima, do jedino onim, na koje su obvezani svi uopće njihovi sugrađani. Izjavljuje napokon, da su oni gospodari svojega novca, te ga mogu slobodno upotrebljavati u prilog svoje siromašne braće.[2]

Neki se imućnici opet počeše opirati, ali im je opiranje bilo bez koristi, budući da je već unaprijed taj njihov otpor bio predviđen i zapriječen. Da mu se trag posve zatare, izda papa dva nova posve kratka pisma, u kojim izjavljuje, da je siguran za pobjedu. On samo zahtijeva od biskupa, da svaki bdije u svojoj biskupiji. „Ne dopustite," veli im, „da se igdje uznemiruju trećoreci." Odsele uživahu ovi

[1] Ta je svota bila znatno velika. Valjalo je naime platiti na mjesec po 3 nuče 15 tarisa (oko 110 for.) za svakoga otsutnog vojnika. — [2] Ibidem. p·g. 29.

najveći mir, a feudalna vlada bje posve poražena, jer izgubi mnogobrojno štitništvo. Ubuduće će trećoreci biti u neku ruku samostalni, vlastiti gospodari svojih dobara, jer su imali sva sredstva, prijeko potrebna za jednu družbu. Nu nije još to bila treća vlada, kako su neki prećerano govorili. Ali kako veli markez Gino Capponi, to je možda već bila „talijanska demokracija, koja je imala svoju kolijevku, te po neki način bila posvećena pravilima sv. Franje.“ [1]

Komu dakle pripada hvala, da se je postigao tako znameniti uspjeh? Čini se, da je samo jedan državni čovjek, čvrst i stalan u svojim mislima, te vješt da rukovodi svaki posao, mogao točno označiti, što se je moglo poduzeti u tako opasnoj stvari. Bernardo Beski izrično veli, da je kardinal Ugolin bio uz Franju, kad je ovaj u Florenciji pisao pravila za treći red. Teško je označiti što pripada jednomu, a što drugomu u tom toli znamenitom djelu. Žao bi nam bilo da išta oduzmemo svecu, čije ime nose pravila, te koji se je odlikovao toli krasnim i uzvišenim zamišljajima, ali nam se čini vjerojatnije, da je vrli kardinal otkrio i pronašao, kako da se uspješno napadne feudalna vlada, koja je Crkvi toliko jada zadavala. Mi mu dakle pripisujemo, ako ne namisao, bar uređenje klauzula, kojih smo posljedice saznali u gornjim recima Tako se sama sobom tumači pripravnost, s kojom je Grgur IX. primio na se obranu trećoredaca. Papa je sada branio, što je kao kardinal bio učinio. [2]

U Crkvi se dakle porodi nova sila. Njezina se moć poče odmah osjećati u uzburkanoj politici onoga doba. Crkva je trećorece izbavila iz pogibelji i svojski ih od napadača branila, a sada se oni poput

[1] Nella regola di S. Francesco era stata la consecrazione e in qualche modo il primo inizio della italiana democrazia. Storia di Firenze, tom. I., pag. 180. — [2] Toj važnoj našoj slavci pridodajemo i Celanove riječi: Beatus pater neces: saria providebat, sed felix dominus illa provisa effectui mancipabat. I. Cel., pag. 61.

hrabre i uređene vojske skupiše oko svoje dobročiniteljice i vraćahu joj milo za drago.

Ta njihova pomoć dođe u najzgodnije vrijeme. Papinstvo je onda bilo u borbi s njemačkim carem Fridrikom II. Nitko ne može razložito zanijekati sjajnih svojstva toga političkoga čovjeka, te je punim pravom jedan pisac o njemu rekao, da je on prije moderni vladar, nego li vladar srednjega vijeka. I zbilja, on je vještim svojim vladanjem i politikom pretekao svoje doba. Ali te svoje vrline potamni velikim manama i javnom bezbožnošću. Zaista se rijetko na prijesto uspeo veći crkveni neprijatelj, čija su najpromišljenija i najozbiljnija poduzeća bila uvijek proti Crkvi naperena. Da ih nekoliko spomenemo:

1. On uglednom svojom carskom riječju obnovi već zastarjele tužbe Vodojanâ i Albingenzâ. „Prvobitna je,“ govoraše, „Crkva bila zasnovana na siromaštvu i prostoti. U to je vrijeme ona kao plodna majka porodila sve one osobe, koje su uvedene u imenik svetaca.“ [1] „Prije su,“ običavaše još smjelije govoriti, „svećenici Gospodnji anđele gledali licem u lice i tvorili mnoga čudesa; oni su svetošću, a ne mačem lako krotili kraljeve. Crkva je u naše doba skroz svjetska; njezini sluge, opojeni nasladama, malo misle na Gospoda.“ [2] Sve se to nalazi u njegovim carskim okružnicama. A budući da su ove sasvim sporo išle po njegovu carstvu, razašiljao bi posebne poslanike, neku vrst svjetovnih misionara, koji bi glasom zvona sazivali narod i kazivali im carsku riječ, a često puta se i na propovijedaonice uspinjali „Oni su,“ veli jedan savremenik, „javno propovijedali, da je papa krivovjernik, od đavla opsjednut, a svećenici grijehom okaljani, nijesu vrijedni da prikazuju Bogu žrtvu.“ Sigurno da su tvrdnjama tih propovjednika protustavljana dobra djela novih redova. „Ne vjerujte,“ odvraćahu oni na to, „ni braći

[1] Histoire diplomatique de Frédéric II., tom. III., page 50. — [2] Ibidem, tom. VI., page 392.

Propovijednicima, ni Manjoj braći. ni Cistercitima, ni ikakvim inim opakim monasima. Samo vam mi i naši prijatelji propovijedamo pravu vjeru i istinu. Da nas nije Bog poslao, da popravimo ruševine njegove Crkve, učinio bi, da kamenje govori. Više ne treba, da se stavlja pitanje o papi, nego rađe molite za gospodina cara Fridrika i sina mu Konrada, jer su oni sami u svem savršeni i najpravedniji ljudi." [1]

2. Pokuša da oduzme Crkvi svaku vremenitu vlast, a ta mu se odluka činila posljedicom gore navedenih načela. „Bog nam je," veli, „svjedok, da je uvijek bila ta naša želja, da crkvenjake, poimence dostojanstvenike, dovedemo do takova stanja, da do konca ustraju na stazi prvobitne Crkve." [2] Hvalio bi se, da se u veličanstvenom sicilskom kraljevstvu na jugu, a na sjeveru u cijelom njemačkom području već izvršuju njegovi zakoni „A to," govoraše, „iz toga razloga, da onaj središnji dio, što ga zovu Italijom, dođe također pod našu vlast, a zato nam treba još samo nešto malo učiniti, jer je ta pokrajna već, našim vlasništvom opasana." [3] „Čvrsto smo odlučili," pisa on jednom zgodom mesinskom biskupu, „podvrći našoj vlasti nesamo spoletsku i markijsku vojvodinu nego i sve zemlje, koje su se odcijepile od carstva i postale crkvenim vlasništvom." [4] Razumije se, da ni Rim nije bio isključen. „On je," govoraše, „naslovna prijestolnica rimskoga carstva, stoga treba, da bude pod našom vlašću, jer je naša zemlja, a i samo more priznaje naše zakone. Sve nam dakle povoljno ide za rukom." [5]

3. Nastojaše utemeljiti narodnu crkvu, kojoj će on sam biti poglavarom. Stoga si je rado prisvajao sve naslove, kojim se obično izrazuje vrhovna crkvena vlast. U službenim bi ga dakle i javnim ispravama i spisima zvali „svetim Božjim namjesnikom, temeljnim

[1] Alb. Stadens, chron., ad ann, 1248. — [2] Hist. diplom., tom. VI., pag. 252. — [3] Ibid., pag. 849. — [4] Ibid., tom. V., pag. 707 — [5] Ibid., tom. VI., pag. 146.

crkvenim kamenom, pobožnim i svetim ocem, čije blažene noge treba neprestano sa štovanjem ljubiti," itd. Akoprem je javno pokazivao veliku svoju bezbožnost, ipak su ga zvali čovjekom od Boga podučenim, te pravom njegovom slikom u vidljivim stvarima. Nije on nikad skrivao svojih tajnih osnova, ali su mu se ove tako jasno pokazivale, da je svatko mogao upoznati cilj, što ga je imao pred očima. „On se," veli Grgur IX., „pretvara u anđela svijetla. Gleda, kako bi izvrnuo stolicu sv. Petra, te hoće, da zamjeni katoličku vjeru starim obredima poganskoga carstva. Ulazi u hram i prisvaja si svećeničke službe." [1] I sam se sv. Ljudevit na nj tuži. „Ne znamo," pisa taj sveti vladar kardinalima, „kojim bi ga zvali imenom, jer hoće, da bude ujedno kralj i svećenik. Pravo zabranjuje, da u jednoj te istoj osobi budu ujedinjene kraljevska i svećenička čast. Neka pokaže dakle, kojim zakonom prisvaja sebi svećeničko dostojanstvo". [2]

Takav je bio vladar, s kojim se je Crkva imala boriti, takove su bile njegove postojane misli i načela kroz punih trideset godina njegova vladanja. Što bi se zbilo, da se je ta oluja digla prije, kad je crkvena hijerarhija bila izgubila svoj ugled i povjerenje, kad je narod, žedan kreposti, hrlio u skupštine Vodojana i Katara? Skrajnja bi zaista bila pogibelj. Mnogi su mislili, da su bezbožne i moćne careve ruke mogle učiniti razdor, koji se je nakon tri vijeka porodio na glas Lutherov. [3] To je vrlo vjerojatno. Međutim je providnost Božja bdila nad lađicom Petrovom Kada je buknuo rat već je Crkva Isusova bila dobro ojačala preustrojem prosjaka: čudesa su se opet

[1] Hist. diplom., tom. V., page 777. — [2] Ibid., page 70. — [3] Sigurno je da prosjačkim redovima pripada ta čast, što u ono doba nije nastao razdor u Crkvi. Cesar Cantù, Reforma u Italiji, sv. I., str. 167. Machiavel još općenitije veli: „Naša bi se vjera sasma ugasila, da ju sv. Franjo i sv. Dominik nijesu pridigli. Oni su ju svojim siromaštvom i nasljedovanjem života Isusova opet zasadili u srca ljudska, u kojim je već bila zamrla. III. knjiga, gl. I. Rouen, 1578.

ukazala, usprkos lažnomu Fridrikovu nijekanju; narod je svim srcem pristao uz one, koji su imali tu čast, da predstavljaju i šire istinu među ljudima. Moglo se je dakle nadati, da će rat svršiti na korist Crkve i slavu Božju, što se uistinu i dogodilo.

Novi su redovi bili većinom oružje te pobjede. Manja su braća i Dominikanci javno i potajno, obučeni na putničku, obilazili sela i varoši i poticali narod na otpor, propovijedali ljubav prama Bogu i crkvi. Fridrik je doznao za taj njihov korak, te ih smatrao za najveće svoje neprijatelje. Navijestivši oni jednoga dana u Siciliji, da je car izopćen, raniše ga — kako se je on sam izrazio — u zjenicu oka, zato pobjesni kao lav i naloži jednom svojemu generalu, da ih bez ikakova milosrđa i pomilovanja dade spaliti sa svim njihovim pristašama, dok vidi, da nose ma kakovu vijest od pape.[1] Često ih je, kako smo to već vidjeli, ozloglasivao po svojim izaslanicima, ili bi širio u puku proti njima u stihovima spisane knjižice, u kojima bi ih ruglu izvrgavao i nastojao privući na njih mržnju naroda.[2] Kojiput je gledao, da ih laskavim riječima privuče na svoju stranu. „Mi smo pripravni," pisa on dominikancima, sabranim u Parizu na opću skupštinu, „podupirati i štititi vaš red nesamo riječju, nego i djelom."[3] Možda je franjevcima još više laskao, jer je svakomu poznato, da su mu žalibože neki nesmotreno povjerovali, te da je isti Franjin nasljednik, glasoviti fra Ilija, bio tako odan njegovoj stranci, da ga je car smatrao „osobitim svojim prijateljem i mužem svoje kuće."[4]

Ni trećoreci nijesu zaostajali za prvim redovima, nego su složno radili za Crkvu i opće dobro. Oni

[1] Petri de Vinea, lib. I., epist. 29. — [2] Rithmi Petri de Vineis, u djelu Vie et correspondances de Pierre de la Vigne, od Huillarda-Bréhollesa, str. 402. — [3] Epistola Frid. II. capitulo fratrum. Ord. Praed. Vatikanski rukopis, naveden od gosp. de Cherrier u Histoire de la lutte des papes et des em pereurs de la maison de Souabe, sv. II., str. 228. — [4] Petri de Vinea, lib. III., epist. XX.

sačinjavahu jake čete, koje se srčano oprieše caru Fridriku i pokazaše se na svim bojnim poljanama. Lombardski je savez god. 1167. smatran za pravo čudo, a u tom je najveća čast pripadala politici Aleksandra III. Po cijeloj se Italiji osnovaše društva proti Fridriku. Nalazilo ih se na sjeveru, oko moćnoga grada Milana; bilo ih je u crkvenim državama, kojim su Perugia i Asiz bili upravo srce; nalazilo ih se u Siciliji, gdje su se njemački carevi smatrali kao kod svoje kuće. Jasno je dakle svakomu bilo, da se je raznio po svijetu novi duh, koji je uspješno združivao prije rastrgane sile. Ali odakle je dolazio taj plemeniti duh? Sigurno je da mu je začetnik treći red, koji pobudivši u narodu želju za spasonosnom krepošću i kršćanskom odvažnošću, naoruža ga proti živinskom ljudskom samosilju.

Savremenici su dobro poznavali vrelo, odakle je dolazila ta junačka odvažnost. Evo kakovo je svjedočanstvo izdao o braći vojske Isusove neumorni starac, koji sa svoje papinske stolice podupire, sokoli i ravna svim tim četama. „Bezbožni su se krivovjernici, slični izraelskim sinovima, združili s neznabošcima, te zlorabeći moć ohologa kralja, koji štiti njihova opaka poduzeća, uveli su drugoga Antioka u hram . . . Vama je pako Gospod udahnuo srčanu odluku, da se prije izvrgnete smrti, negoli da dopustite, da ostanu nekažnjena zločinstva tih bezbožnih ljudi. Vi oživljujete i pridižete srčanost Makabejaca. Pametno radite što ste pripravniji boriti se za Isusa, nego služiti umrlomu čovjeku."[1]

Ta krasna pohvala nije bila isprazna riječ. Braća su pokorničkoga reda uistinu činila prava čudesa. Najsiromašniji su se uzdigli nad svoj stalež, a mladi kao da su bili prekoračili svoju dobu. Kako nam ovu točku krasno razjašnjuje i potvrđuje život sv. Ruže Viterbske, te male franjevačke trećoredice! To je bilo jedno od one preodabrane djece, u kojoj

[1] Bullar. ord. Praedicatorum, tom. I., pag. 24.

se mudrost Božja poput plodnoga vinograda prije vremena razcvjetala. Sve je u njoj bilo puno čara, ljupkosti i ljepote. Ljudi su ju u čudu promatrali, a ptice bi joj, dok bi jela, dolijetale na ruke i ramena, te pobirale uz veselo cijukanje mrvice kruha s njezina krila.[1] U cijelom je tijelu bila tako gipka i lagana, kao da je imala krila. Malo je sasvim spavala, a u noći bi često ustala, te izašav kradom iz očeve kuće, po ulicama gradskim milozvučnim glasom pjevala pjesme u čast nebeskomu Ocu,[2] kojega je svim srcem i dušom ljubila. Još joj nije bilo deset godina, i već je propovijedala proti krivovjercima. Premda su ovi bili prije nekoliko godina u družtvu Gibelina, svojih saveznika, sasvim poraženi, ipak su opet počeli dizati oholo svoju glavu. Stožernik Regnier, viterbski nadbiskup, u jednom javnom listu ocrta pogibli, koje su ponovno svijetu prijetile. Njegov glas ne nađe nigdje takova odziva kao u duši Ružinoj. Ovo nevino dijete jasno očitova puku, što su crkveni neprijatelji bili naumili. Uspevši se naime jednoga dana na povišen kamen, propovijedala je s najvećom slobodom, da je car krivovjernik, da mu se treba opirati i visoko držati razvijenu zastavu naše vjere. Gvelfi odobravahu taj govor, jer je upravo bio po njihovoj volji i sasvim dobro odgovarao njihovu sudu. Ali se za kratko vrijeme oko male propovijedaonice skupi čitav roj protivnika; nu bilo je veoma mnogo i onih, koji su odobravali Ružine riječi.

Uzbunjeni Gibelini otiđu gradskomu načelniku, koji je također bio od njihove stranke, i zaprijete mu veleći: „Ako ne protjeraš Ruže i njezinih roditelja iz ovoga mjesta, dignuti ćemo bunu, pa i tebe s njima protjerati. Načelnika obuze toliki strah da nije smio niti kušati da ih umiri i dovede do boljih misli, nego odmah pozove dijete i roditelje mu, koji kad mu se

[1] Aves ad eam, dum manducaret, accurrebant et micas panis in ejus sinu manducabant. Vita apud Bolland., tom II. sept., pag. 434. — [2] Ibidem, pag. 436.

prijaviše, naredi, da se odmah sele iz grada, jer će ih inače utamničiti, a dobra da će im se zaplijeniti. Tada je vladala ciča zima, a snijeg je neko vrijeme tako padao, da su putevi bili posve zameteni, niti im se ikako za trag znalo. Siromašni roditelji zamole, neka im se odgodi na neko vrijeme progon. „Pomrijet ćemo,“ govorili su, „putujući po ovakovu nepovoljnu vremenu.“ — „Pomrite,“ odvrati oštro načelnik, „to ja baš i hoću.“ Nije dakle bilo druge, nego se pokoriti osudi. Zato uzmu dijete sobom i krenu s najvećom pogibli uz goru Ciminu, a istom sutradan stignu u Soriano, gdje ih narod krasno primi. Tu sprovedu cijelu godinu u najvećem miru i zadovoljstvu. A kad Ruža jedan dan po objavljenju Božjem dozna, da će im se carevom smrću svršiti progonstvo, tu dobru vijest ne zadrža samo za sebe, nego izađe na veliki trg i reče: „Čujte, vjerni sluge Isusovi, i veselite se! Navješćujem vam, da ćete za nekoliko dana pobijediti neprijatelja.“ To ona navijesti 5. prosinca, a već se poslije deset dana raznese glas, da je car umro 13. i. mj. u svojoj fiorentijskoj tvrđici, kraj Lucere. Gvelfi se dakle oslobodiše svojega progonitelja, a Ruža poslije nekoliko dana krene put Viterba. Cijeli joj grad iziđe u susret i priredi pravo slavlje, kao vođi kad se pobjedonosan vraća među svoje sugrađane.[1]

Treći je dakle red, da sve u kratko reknemo, u XIII. stoljeću igrao vjersku, društvenu i političku ulogu. On je bio rasadnik svetaca; mnogo je sudjelovao kod oslobođenja seljačkih, radničkih i slobodno-građanskih slojeva i pribavio Crkvi čitave čete hrabrih branioca.

[1] Ibidem, pag. 441.

GLAVA XIV.

OSNUTAK FRANJEVAČKE ŠKOLE.

1221.—1222.

Kad je Franjo u Florenciji napisao pravila trećega reda i učinio još nekoliko izleta u okolicu, da navijesti novo sredstvo spasa za ljude, koji se nalaze u svijetu, ostavi Toskanu pod jesen god. 1221. U Asizu probavi samo nekoliko tjedana, onda krene put južne Italije.

Prolazeći vječnim gradom, sukobi se na putu sa starješinom odlične kuće Orsini, Matom Rubejskim, koji ga uljudno pozove k sebi na objed. Franjo pođe u palaču toga poštenjaka i kreposnoga patricija. U predvorju nađe mnogo siromaha za stolom, što im ga je taj dobričina priredio. Sluga Božji iz poštovanja prema svojoj gospoji siromaštini odmah se pridruži tim ubogim ljudima. Zaostavši tu među njima dulje vremena, kućegospodar, koji je sve s jednoga prozora motrio, sađe u predvorje, sjede kraj Franje, i reče mu: „Dragi brate! Kad ti ne ćeš da dođeš k meni, evo sam ja došao k tebi." I siromasima također reče s najvećom prijaznošću, da će s Franjom u njihovu društvu blagovati.

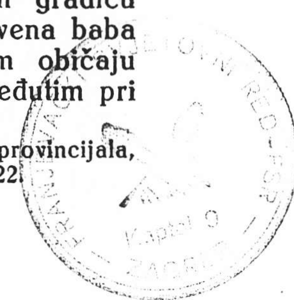
Ali se nije samo to toga dana dogodilo. Orsini je imao maloga sinčića, imenom Ivana, kojega dade donijeti, da mu Franjo podijeli svoj blagoslov. Sluga Božji uze djetešce na ruke, te pogledavši ga ljubezno, proreče ocu, da će on biti dika i ponos svojim roditeljima, jer će postati papom. Obrativši se k djetetu, kao da je već bilo došlo k razumu, preporuči mu, da bude dobar i milostiv prema njegovoj braći. „On ne će biti član mojega reda," reče ocu, kad mu ga povrati, ali će mu biti pokro-

viteljem. Rado će se moja braća skrivati pod njegovu sjenu. Ja vidim u ovim ručicama velika dobročinstva, koja mu je providnost Božja obećala." To se proroštvo ispuni poslije pedeset i pet godina (1277). Postavši kasnije taj mališ kardinalom i pokroviteljem reda, bje izabran za papu, koji nam je dobro poznat, pod imenom Nikole III. Za svojega je papovanja osobito bdio nad franjevačkim redom i branio ga od neprijatelja, „kao zenicu svojega oka." S radošću je spominjao, veli Filip Peružanin,[1] da je njegov otac bio prvi trećoredac u Rimu. Orsini je uistinu i zaslužio taj naslov, jer je iza svojega razgovora s Franjom odmah stupio u novu vojsku.

Franjo nije dugo ostao u Rimu, jer se žurio navijestiti Evanđelje cijeloj onoj južnoj pokrajini, koju još nije poznavao, premda su se već dulje vremena bila tu nastanila njegova braća. Još godine 1218. bijaše tu toliko samostana, da su se mogle zasnovati tri redovničke države: u zemlji Labori, Apuliji i Kalabriji. Obilazeći prviput sv. utemeljitelj, to je osobito imao pred očima, da dobro učvrsti u zvanju one, koji su sačinjavali te tri države, i da navijesti nauku Isusovu onomu pučanstvu, koje da bude što izravnije počinjeno carstvu, nije bilo posve odano Crkvi, niti je slušalo riječi njezinih sluga. Sigurno da je Franjo kako svagdje, tako i ovdje ostavljao za sobom trag svijetla i svetosti. Ali zanemarujući i izostavljajući povjesničari ono, što bi nas najviše zanimalo, samo su nam dva, tri događaja pripovijedali.

U prvom se zrcali ona njegova viteška ljubav, koja se često opaža u njegovu životu. Odsjedavši Svetac u biskupovoj palači u abrucijskom gradiću Celanu, dođe mu jedna posve slabo odjevena baba i zamoli milostinju. Franjo nije po svom običaju imao ni novčića uza se. Desio mu se međutim pri

[1] Pismo Filipa Peružanina, toskanskoga provincijala, god. 1729., navedeno od Wadinga, Annal., ann. 1222.

ruci komad čohe, što mu ga je nedavno poklonio neki Tiburtinus, da se zaštiti od zime. Ne imajući dakle drugog dara, dade siromašnoj ženi tu vrst plašta. „Uzmi ovo," reče joj, „i skroji si haljinu, koja ti je veoma potrebita." Baba ne čeka, da joj se rekne po drugiput, te bojeći se da joj ukućani, ili on sam ne oduzme tako velika dara, čim kući, prihvati nožice (škare) i stane rezati čohu. Ali kad sastavi sve komade. opazi, da joj nešto manjka da bude haljina potpuna. Što će sada jadna? Sve joj se misli u jednoj zaustaviše: otići k Franji i zamoliti ga, da usavrši djelo ljubavi. To ona zbilja i učini. Drug je Svečev prije malo vremena dobio plašt sličan njegovu. Franjo se dakle obrati k njemu i reče: „Čuješ li tu ženu? Vidiš kako trpi zimu, podaj joj dakle svoj plašt, makar se mi malo i napatili." Brat nčini po Franjinoj želji, te tako oba ostanu bez zaštite proti nepovoljnu vremenu, a žena dobi lijepu i toplu haljinu.[1]

Toj darežljivoj, udvornoj i uzornoj dobroti pridruži Franjo u slijedećem događaju osobiti proročki dar. To se opet zbi u okolici Celana. Ljudi se tu međusobno prepirali, tko će primiti siromaha Isukrsta. Neki bogataš iz susjedstva dođe i zamoli sveca u ime svih svojih ukućana, da se svrati u njegovu tvrđicu. Nakon kratkoga zatezanja i nećkanja, Franjo, koji je uvijek gledao, da nikomu ne učini što nažao, pristade na njegovu poniznu molbu. Odlična ga obitelj primi s velikim i neizrecivim veseljem. Kad je bilo vrijeme objeda, sjednu svi zajedno za stol. Dok je sluga Božji prosio blagoslov s neba, objavi mu nebeski Otac, da će njegov dobrotvor još samo nekoliko časova živjeti. Rastužen, ali ipak u najvećoj prisutnosti duha uze ovoga na stranu i reče mu s najvećim sažaljenjem: „Brate moj i dobročinitelju! Neka te ne uplaši, što ću ti reći. Izbrojeni su tvoji dani i časovi. Ja sam malo

[1] II. Cel., pag. 192.

prije pristao na tvoju želju i došao ti u kuću; učini dakle i ti po mojoj želji. Ispitaj svoju savjest i ispovijedi se s najvećom skrušenošću i iskrenim pokajanjem. Gospod hoće, da ti naplati, što si učinio meni, njegovu najmanjemu sluzi." Odlični domaćin vjerova, što mu reče Franjo i odmah se ispovijedi pred njegovim drugom, te pomolivši se Bogu i pripravivši se na daleki put, sjede za stol, kao da nije ništa ni bilo. Ali čim poče objed, pade u nesvjesticu i ispusti dušu. Sv. Bonaventura koji navodi ovaj događaj drži, da je u toj nenadanoj smrti bila milost spasenja i vječnoga blaženstva. „Taj je," veli on, „vitez, primio u svoju kuću proroka te po evanđeoskom obećanju bio nagrađen kao prorok."[1]

To je sve, što znamo o Franjinu boravku u Abruciju. Odavle pređe u Apuliju. Na putu u Bari pruži mu se lijepa prilika, da još jedamput pokaže kako je mrzio novac. S drugom svojim ugleda kraj puta kesu, na kojoj se činilo, da je puna zlata i srebra. Franjo prođe mimo nje, kao da je nije ni opazio, ali to ne razumije njegov suputnik, nego ga zamoli, da mu dozvoli, da novac digne i podijeli siromasima. „Neka stoji tu", odvrati Svetac, „jer je to đavolska mreža, u koju hoće da nas ulovi; a kad bi i uzeli taj novac, ne bi ipak smjeli dijeliti drugima, što nije naše." Drug mu ipak kradomice pogledao na mjesto, gdje je bila kesa i opetovao molbu, da ju digne. „Pa dobro", primjesti sluga Božji, „ja pristajem na tvoju želju, vratimo se dakle." Nedaleko je od toga mjesta sjedio kraj bunara jedan mladić, kojega Franjo zovnu, da bude svjedokom. Kad su bili blizu novčarke, svetac povikne: „Ne primičimo se dalje!" Tada kleče i pomoli se Bogu, a kad se diže, dopusti bratu, da se primakne. Došao ovaj na mjesto, obuze ga veliki strah, ali se ipak sagne, da uzme željenu kesu, kad se u isti mah izvuče iz nje otrovna zmija i siktajući odleti u obližnji grm.

[1] S. Bonv., pag. 375.

Postiđen, što je postao igračkom vražje lukavštine, krene natrag k svecu, koji ga lijepo poduči: „Gledaj, dragi brate, kako je novac otrovna zmija, a za siromahe Kristove sam vrag.“[1]

Kad je sluga Božji obašao te krajeve, vrati se opet na sjever. Sigurno je, da je prošao kroz Gajetu. Kad se tu dočulo za njegov dolazak, toliko mnoštvo naroda izađe ususret, da je bio prisiljen propovijedati s lađe, koja poput one Spasiteljeve, kad se vozio preko jezera genezaretskoga, sama doplovi do mjesta, odakle ga je sav puk mogao čuti.[2] Iz Gajete se Franji otvarala dva puta: Jedan je vodio u Rim, drugi u Subino Predaja hoće, da je ovim potonjim krenuo i hodočastio u Subiaco k špilji, gdje se je sv. Benedikt molitvom pripravljao na vanrednu ulogu, koju mu je Bog bio odredio. Nema zaista hodočašća, koje bi bolje odgovaralo velikoj njegovoj pobožnosti Teško bi Franjo, koji je dao novi pravac samostanskomu životu, mogao propustiti tu lijepu priliku, te ne skrenuti malo sa svoga puta i ne otići da iskaže svoje štovanje prema Svecu, koji je toli davno zasnovao taj život? To bi i za nas bila lijepa poduka; ali se povjesničar mora često puta odreći onoga, što bi mu najviše godilo, pa smo i mi prisiljeni s najboljim kritičarima ispovijedati, da Franjo nije nikad posjetio toga mjesta, jer o tom povijest posve šuti.[3]

Franjo stiže u Asiz prije Duhova. Morao je on tamo stići prije nego je namislio, jer je njegov vrhovni namjesnik, krotki blagi Petar Katanski umro prije nekoliko tjedana, 10. ožujka, 1221.[4] On je bio

[1] II. Cel. pag. 181. — [2] S. Bon., pag. 383. — [3] Acta SS. tom. II. octob., pag. 853. Mi danas ne bi bili onako strogi kao Bolandiste. Franjine bo u Subiaku izrađene slike, tako su stare, da ih je teško protumačiti, ako zbilja Svetac nije hodočastio u to mjesto. [4] Nadgrobnica glasi: Anno MCCXXI. VI. Id. Martii. Tu ima glede kronologije jedna poteškoća. Tada je naime počimala nova godina istom 25. ožujka. Za nas dakle 10. dan toga mjeseca pripada god. 1221., a za ljude onoga vremena 1222. Nadalje, Jordan Gianski, koji je prisustvovao skupštini te godine, veli, da je ova držana 1221.

vrstan pomoćnik svoga učitelja, vjeran njegovoj misli, a činio je uvijek, što je bilo u korist njegovu redu. Franjo je za njim žalio, jer je uvelike cijenio njegova kreposna djela i sposobnosti. Da mu se iskaže to zahvalnijim podiže mu malen spomenik baš po njegovu srcu. Bila je to ploča od nekoliko četvornih centimetara, na kojoj dade urezati njegovo ime, dan i godinu njegove smrti. Dobri starješina dade umetnuti tu ploču u zid svoje drage Porcijunkule, gdje se još i danas nalazi.

Koga će sada Franjo postaviti na mjesto Petrovo? Sasvim je vjerojatno da je mislio na Bernarda Kvintavalskoga. On je osobito ljubio toga sina, jer mu ga je Bog poslao prije sviju drugih. Utemeljenjem samostana u Bolonji i uzornim vršenjem službe državnika u Španjolskoj, bijaše si kod svih stekao dobar glas. To su bili važni razlozi, da mu se povjeri čast vrhovnoga namjesnika u redu. Franjo je doista uvažio te razloge, ali je znao, da je Bernard od nekoga vremena bio žrtvom velikih unutarnjih nemira, a to su bile prave napasti. Nu to ga njegovo stanje nije preveć uznemirivalo. „To je“, govoraše, „kušnja, koje će se sigurno osloboditi i tako će se još više povećati njegova krepost.“ Bojao se međutim, da Bernardo poslije toga unutarnjeg nemira ne postane odveć slobodnim, zato ga ne mogaše ni izabrati. Možda je taj strah bio pretjeran, jer kad je onaj, kojega Franjo odabra, bio skrenuo s pravoga puta, nitko mu se tako srčano ne oprije kao Bernardo, a to je, kako veli Bernardo Beski, mogao punim pravom učiniti, jer je kod svih bio na dobru glasu i uživao svačije poštovanje.[1] Taj osjećaj poslije njegove smrti izađe sasvim na vidjelo. Braća su bo tada javno priznavala, da se nijesu vladala prema njemu, kako su morala. „Nijesmo ga,“ govorahu, „dobro poznavali.“ To ih je jako u srcu boljelo. Čovjek, koji je zaslužio takovo svjedočanstvo, mogao je mnogo učiniti na korist svojoj braći.[2]

[1] M. S. fol. 41. — [2] II. Cel., pag. 140.

Isključivši Bernarda Kvintavalskoga, odijeli se Franjo iz nekih posebnih razloga od svojih prvih drugova i izabra za vrhovnoga namjesnika još dosta mlada čovjeka, čije smo ime već spomenuli. Ali će sigurno biti drago čitaocu, ako se još bolje s njim upoznamo. On se zvao fra Ilija, a bio je rodom iz Beviglia, blizu Asiza. Roditelji su mu bili siromašni, pa da si bar svagdanji kruh zasluže, sabirali su po gradu perje od kojega bi pravili dušeke, te ih je i Ilija u svojoj mladosti u tom pomagao. Budući da je bio vrlo oštrouman i vrstan, izući brzo nauke i postade učiteljem u gradu Asizu.[1] Još je on tu svoju službu vršio, kad se u društvu nekih gradskih mladića predstavi Franji. Ilija u redu čudnovato napredova. Za svoj daljni odgoj imao je sada samo braću za učitelje, ali se njegova lijepa svojstva, na neki način sama sobom razviše. Za malo godina dobro upozna dužnosti svojega stališa te bijaše na sve pripravan. Tako je bio izvrstan u ponašanju, a od naravi tako prijazan, da se je jedan od onih, koji su umjeli veoma dobro prosuđivati čovjeka, ovako o njem izrazio: „Tko da u cijelom kršćanskom svijetu nađe glasovitijega i prijaznijega čovjeka od Ilije?“[2] On je propovijedao najvećom rječitošću, te je svojom slatkom i uzvišenom riječju rasvjetljivao i naslađivao najnježnije duše. Mi smo već vidjeli, kako je sestra sv. Klare, mlada opatica u montecelijskom samostanu, molila za najveće dobročinstvo, da ju pomaže svojim čestim posjetima. U upravljanju svakovrsnih poslova i odabiranju sredstva i načina, da se ovi sretno kraju privedu, nije mu zaista bilo premca.[3] Premda nije bio svećenik, ipak je uživao takav ugled, da je na skupštini godine 1217. bio izabran za vrhovnoga starješinu Toskane, te prve i najznamenitije države u redu. Te bi povjerenom braćom tako vješto upravljao, da je u svim re-

[1] Salimbene, pag. 402. — [2] Quis in universo christianitatis orbe vel gratiosior vel famosior quam Helias? Ecoleston, pag. 23. — [3] M. S., fol 118., cel. 3.

dovničkim općinama nabolji red vladao. Za kratko vrijeme podvostruči se broj braće i samostana. Jedan događaj mnogo doprinese, da se njegov dobri glas još više povećao. Čuvši ga naime jedan već glasoviti njemački propovjednik, Cesar Spirski, kako divno propovijeda, odmah stupi u red i odlikova se u njem osobitim znanjem i rijetkom svetošću.[1] Kad je Franjo upoznao u Iliji toliku sposobnost, vrlo ga zavoli. Uzevši sv. utemeljitelj takova čovjeka za vikara, mislio je bez sumnje da je našao upravitelja, koji će više učiniti nego i on sam. Kraj sve svoje proročke pronicavosti nije ipak opazio, pače za cijeloga njegova života, dosta skromne težnje, koje je istom poslije njegove smrti nastojao da ostvari. Fra Ilija je dakle, da ukratko reknemo, bio osjetljiviji na izvanjsku, nego na unutarnju ćudorednu veličinu. On je držao, da je za redovnički život prikladnija imućna benediktinska opatija, nego siromašni samostan. Sinovski odan osobi svojega svetoga starješine, od tada ga je držao za čovjeka, kojemu se je više trebalo čuditi negoli ga nasljedovati. Tu je bio uzrok cijeloj onoj nesreći, koja je kasnije snašla njega i cijeli red.

Sigurno se je novi generalni vikar predstavio braći na skupštini, koja se je po propisima reda otvorila na blagdan Duhova.

O toj nam je skupštini ostavio jedan od prisutnih lijepo svjedočanstvo, iz kojega doznajemo, da je držana u šumici kraj sv. Marije Porcijunkulske. Pod drvećem (sub umbraculis), veli kronika, sagradiše mnogo šatora i postaviše dvadeset i tri stola. Sabrane je braće, što profesa, što novaka, bilo tri hiljade. Kardinal Ugolin, zadržan bez sumnje radi nekih zvaničnih poslova, ne bijaše tu. Zastupao ga je drugi Svečev prijatelj, Raniero Capoccio, kardinal-đakon, s kojim dođe mnogo biskupa i nekoliko redovnika drugih redova. Svetu Misu svečano

[1] Analecta franciscana, tom. I., pag. 4.

odsluži jedan od prisutnih biskupa, a Franjo je vršio službu đakona i pjevao evanđelje. U jednoj sjednici drži Svetac prisutnima podug govor, uzevši za tekst riječi: Benedictus Dominus Deus meus, qui docet manus meas ad praelium.[1] Istumači moć oružja, kojim manji brat bije dobar boj, i to krepošću, strpljivošću i svetim primjerima. Ta je skupština jedna od najpoučljivijih. Ne može se izreći veli ljetopisac, kolika je tu vladala ljubav, strpljivost, poniznost i bratsko veselje. Susjedni žitelji pokazaše istu darežljivost prema braći kao i godine 1219. Kruha je i vina bilo u tolikoj mjeri, da su sedmt dan braća izjavila, da ne će više ništa primati, jer svega imaju izobila. Kraj sve te opreznosti, morali su ipak ostati dva dana više, nego je bilo određeno, da potroše preostali živež, što im ga je ljubav kršćanska pripravila.

Posljednja sjednica te skupštine, na kojoj se obično označuju braći mjesta, živo nam je prikazana. Ovaj put je predsjedao Ilija, jer je sv. utemeljitelj iz velike svoje poniznosti sjeo niže vikara. Dok je ovaj opredjeljivao braći, kuda će koji poći dođe Franji u pamet jedna misao, koju je smatrao za nadahnuće Božje. Mi smo već spomenuli, kako je prvo poslanstvo u Njemačkoj posve slabo uspjelo, a tako isto i ono drugo sljedeće godine u Ugarskoj. Braća su tu mnogo pretrpjela; osim ostalih neprilika, što su ih doživjeli još i pastiri su puštali na njih svoje pse, jer su ih radi njihova čudnovata odijela držali za skitalice. Franjo je želio, da i trećiput pokuša sreću. Ali pošto je toga dana bio jako slab te nije mogao tako glasno govoriti, da ga svi čuju, izrazi svoju namisao fra Iliji, koji ju ovim riječima saopći skupštini: „Braćo! Evo što mi reče Brat — Franjo se nije dao zvati drugim imenom —: Ima jedna država a to je Njemačka, u

[1] Blagoslovljen Gospod Bog moj, koji priučaje ruke moje na boj. Ps. 143.

kojoj svijet vrlo kršćanski i pobožno živi. Tamošnji stanovnici, kako sami znate, prolaze našom pokrajinom po najvećoj sunčanoj žegi, s dugim štapovima u ruci i u širokim čizmama, pjevajući putem hvale Bogu i svecima u čast i hodočaste na sveta mjesta. Već sam ja slao k njima nekoliko naše braće, ali su se vratila nakon mnogih pretrpljenih patnja i muka. Ako tko dakle plamti revnošću za slavom Božjom i spasom duša, te po nadahnuću Božjem želi propovijedati nauk Isusov tomu narodu, neka zna dobro, da će imati iste zasluge, kao da bi i preko mora otišao. Velik strah obuze svu braću, jer se je svaki bojao najviše te misije. Za kratko se vrijeme nađe hrabrih i junačkih srdaca. Devedeset se redovnika prijavi za tu službu. To su dakako bili većinom Nijemci, a među njima i Cesar Spirski, kojega je fra Ilija nedavno bio obratio; ali se je tu vidjelo i talijanske braće, među kojom nalazimo Tomu Celanskoga, koji je kasnije tako krasno opisao Franjin život; Zatim fra Ivana iz Plana Karpinskoga, kojemu je to poslanstvo bilo samo pokus za daljnje njegovo apostolsko djelovanje.[1]

Ti se junaci odijele od druge braće i stanu na stranu, spremni da odmah putuju. Dok su oni tako čekali konačnu odredbu, neki brat imenom Jordan, rodom iz gradića Giana, blizu Spoleta, jedan od onih, koji se nijesu smjeli da prijave za Njemačku, jer im je ova viliki strah zadavala pritrća k tim srčanim redovnicima i reče im: „Zaista ćete poginuti i dogoditi će se s vama kao i s onima u Maroku.“ Zatim ode redom od jednoga do drugoga i stane svakoga pitati: „Kako se zoveš? Iz kojega si mjesta?“ A to je činio zato, da mogne reći, kad dočuje za njihovu smrt: Ja sam dobro poznavao ovoga ili onoga brata. S početka je sve išlo po njegovoj volji, dok ne dođe k jednome đakonu iz okolice gore Gargana. „Ja se“, odvrati mu ovaj,

[1] Jordan Gianski Inter, analecta franciscana, tom. I., pag. 6

„zovem Palmerio, a rodom sam s gore Gargana; i ti si dakle s naše strane, i ti ćeš s nama putovati?" — „Ne, ne," odvrati živo fra Jordan, „ja hoću samo da vas upoznam." — „Šališ se ti," primjeti đakon, „i ti ćeš s nama ići." Sad ga uze za ruku i uvede među svoje drugove. Dok se je Jordan otimao i prepirao, Cesar Spirski bi proglašen državnikom u Njemačkoj s tom vlašću, da povede sa sobom koga hoće. Braća ga odmah opkole i preporuče mu, da nikako ne zaboravi na Jordana. „Ja nijesam," govorio ovaj, „s vaše strane." Cesar je bio pripravan, da ga povede, i odmah pošalje po generalnoga vikara. Došavši ovaj, rekne odmah Jordanu. „Dali ćeš ići u Njemačku ili ne? Nalažem ti krepošću sv. poslušnosti, da jedno odabereš." Sad se jadni brat nađe u najvećoj neprilici: ako ne ode u Njemačku, bojao se ukora savjesti, a ako ode, plašio se mučeničke smrti, jer su Nijemci ljuti i vrlo okrutni ljudi. Da se izbavi iz te neprilike, upita za savjet jednoga redovnika, kojemu su za posljednjeg poslanstva u Ugarskoj petnaest puta svukli odijelo. „Kad bih ja bio na tvom mjestu," odvrati mu ovaj, „ne bih ništa sam odabrao, nego bih naprosto rekao bratu: Niti ću ići, niti ću ostati po svojoj volji, nego ću učiniti onako, kako mi ti odrediš." Jordan učini po njegovu savjetu. Ali mu fra Ilija naloži, da ide s Cesarom. Jordan rado posluša i za kratko vrijeme posve se oslobodi prijašnjega straha, a u vinogradu Gospodnjem djelova kao najhrabriji poslanik. On opisa u jednoj znamenitoj kronici djelovanje Manje braće u Njemačkoj [1]

Odmah iza skupštine, a možda dok je ova još i trajala, morade Franjo riješiti jedno važno pitanje, koje je kao i izbor njegova vikara, moralo uplivati na budućnost reda. Evo kojom je prigodom stavljeno to pitanje. Čitatelj se sjeća, da smo ostavili sv. Antu u pustinji sv. Pavla, a sada ga jedna

[1] Jordan Gianski, op. cit., pag. 7.

sasvim slučajna prilika povuče u javnost. Posljednjih naime korizmenih dana, prati on u Forli neku braću, koja su morala primiti sv. redove. Tada je bio običaj, da se zaređenicima drži prigodno slovo. Određen je propovijednik bio zapriječen te nije mogao doći. Gvardijan dakle naloži Anti, da ga on u tom zamijeni. On je sam poslije tvrdio, da se nije čemu osobitom od njega nadao, kad mu je tu zadaću povjerio. „Nije," veli ovaj „mogao ni vjerovati, da je čitao koju drugu knjigu osim časoslova." Anto uistinu poče „sasvim prosto" govoriti; ali u daljnem razlaganju svoga predmeta pokaza toliku znanost i uspe se do tolike visine, da je sve slušateljstvo silno iznenadio.[1] Gvardijan je sv. Pavla ostao kao izvan sebe; zato čim stiže u pustinju, odredi Antu, da propovijeda na blagdan uskrsnuća Isusova, da se još bolje uvjeri o njegovu propovjedničkom daru. Ali je on i ovaj put s tolikim ushitom besjedio, da su slušaoci mislili, da slušaju kojega od starih proroka. „Od toga časa sva braća poštivahu onoga, u kome su na čudnovat upravo način, upoznali svijetlo božanske mudrosti."

Lako nam je sada znati, na što su mislili. Već smo spomenuli, da doonda nije bilo nikakove škole u redu. Koji su bili ređeni za svećenike prije nego su obukli redovničku haljinu, bili su dosta dobro naobraženi, a drugi su bili prepušteni nadahnuću Božjemu i svojim naravnim darovima. Tako su i darovitija, osobito sveta braća mogla nadomjestiti ono, što im je manjkalo. Ali mnogi nijesu imali toga vrhunaravnoga dara, pa često bili nejasni u svojim govorima, jer u ovim nijesu imali znastvene priprave. Neki su već odavna počeli opažati tu manjkavost i prazninu, a istom se onda potpuno u tom uvjere, kad braća Propovjednici stigoše u Bolonju. Među ovim se nalazilo propovjednika vještih sv. bogoslovlju, zato ih je i svijet zvao svečanim

[1] Vita anonyma, cap. VI.,

propovjednicima,[1] jer su opširno razlagali razne predmete, pa je četimice dolazio narod, da ih sluša. Anto se brzo usporedi s najglasovitijim propovjednicima radi svoga čudnovatoga napretka, kojemu je u samostanu sv. Križa stavio najbolji temelj. Sada sva braća razumješe, da ono, što je u početku bilo dostatno, više ne odgovara potrebama reda. Trebalo je dakle, da propovjednici zamijene obične homilije opširnijom podukom, i da ova bude pojačana dokazima, što nam ih pruža sv. bogoslovlje. Da se to postigne, bilo je samo jedno sredstvo: otvoriti naime škole u kojim će se podučavati, ako ne sva braća, a to bar oni, kojima će biti glavna zadaća, da propovijedaju riječ Božju.

Fra Gracijan naumi otići u Asiz i očitovati Franji tu želju braće svoje države. Novi generalni vikar, fra Ilija, bio je pripravan na sve, što je moglo, povećati ugled reda,[2] zato rado pristade na taj prijedlog.

Franji je možda teže bilo na to privoliti, ali ne stoga, što on nije ljubio znanosti, nego ju je dapače uvelike cijenio, kako nam to svjedoči ova činjenica. Kad se je sa svojom braćom nastanio u Porcijunkuli, opazi jednoga dana, da se nekoliko pisanih listova povlači po zemlji, zato ih s počitanjem pobere, da ih ne bi tko nogom pogazio. „Možda se," reče „tu nalazi ime Božje." Bili su to ostaci jednoga djela iz stare književnosti. Ali ništa zato. „Ima tu bar slova," primjeti svetac, „iz kojih se sastavlja slavno ime Božje." Zatim doda: „Što ima dobra u tim spisima, ne pripada ni poganstvu ni čovječanstvu, nego samomu Bogu, koji je početnik svakoga dobra."[3]

Nije se dakle bilo bojati, da će se protiviti bogoslovnoj obuci čovjek, koji je tako visoko poimao i cijenio korist prave književnosti.

---

[1] Izraz, što ga je Salimbene često upotrebljavao. — [2] Salimbene, pag. 405. — [3] I. Cel., pag. 68.

Franjo je kao svaki dobri i valjani starješina morao da bude točan i siguran u svemu što radi, a tu je točnost uvijek preporučivao onima, koje bi slao u misije. Što se više njegov red u svijetu širio, tim je vjerniji i ustrajniji bio u toj preporuci.[1] Ali kraj svega toga nastojanja, ipak je bilo nekih nedostataka. Mnoga braća, koja su bila slabo znanošću naoružana, dođoše do žalosne pretjeranosti. Trebalo je dakle privesti k istini one, koji su bili postavljeni, da druge poučavaju i upućuju u dobru, a zato je još samo jedan korak trebalo učiniti.

Franjo je međutim ponešto oklijevao prije nego je poduzeo taj korak. Prva je njegova misao, najmiliji mu ideal, bilo uvijek sv. evanđelje i apostolsko propovijedanje. Ponizni i siromašni ribari, promijenjeni milošću Božjom i upravo Duhom svetim nadahnuti, takovi su bili ljudi, koji su u početku svijet obratili. Franjo mišljaše, da se je to čudo moralo ponoviti. Oslanjati se samo na znanost, to ne bi značilo, pouzdavati se u Boga, a križ bi Isusov postao beskoristan.

Kad je to tako je li onda bilo potrebno stavljati pitanje o školi? Bog je od nekoga vremena izveo velike stvari po tom mnoštvu nenaobražene i neuke braće. Nijesu li ti sami uspjesi pokazivali, da treba ostati pri onom kako je bilo u početku? Ta je žuđena promjena mogla oduzeti redu ono, što je narod najviše u njemu ljubio. Tako se je Franjo toga bojao, da je jedamput zatvorio školu, osnovanu u istom gradu Bolonji, a sad ga zamoli, da se mjesto te otvori druga. Je li se dakle zbilo štogod, što bi ga moralo sklonuti, da promijeni svoju odluku?

Te su misli bile po sebi lijepe, te bi za kakova nestalna čovjeka bile dovoljne, da spriječe svaki napredak. Ali mi smo već spomenuli, da je Franjo osim potajne ljubavi za znanošću imao još i taj dar,

---

[1] Regula II., cap. IX. Isp. tumač sv. Bonaventure.

da nije nikada oklijevao priznati volje Božje u potrebama, koje su mu se nametale. Tim ga braća sklonuše, da im odobri prijedlog. Oni su držali, da se sva moć krivovjerstva sastoji u lukavim dokazima, kojim pokrivaju svoje bludnje; da lažnoj znanosti treba protustaviti pravu znanost, te da je došlo vrijeme, kad se mora otvoriti jedna ili više škola, u kojima će se predavati.

Franjo se ne htjede više protiviti toj njihovoj želji, nego rado dopusti. da darovitija braća uče sv. bogoslovlje, a na molbu služitelja države bolonjske privoli, da se škola otvori baš u tom gradu, koji je već odavna cvao naukovnim zavodima. Za prvoga pak učitelja imenova onoga, koga su mu braća jednoglasno predložila.[1] Tom prilikom posla mu svetac slijedeće pismo. „Brat Franjo šalje svome milome bratu Antunu pozdrav i blagoslov. Ja pristajem, da poučaješ našu braću u sv. bogoslovlju, ali pod tom pogodbom, da ne ugasne ni u tebi, ni u drugim duh molitve. Toga se strogo držim, jer je to naše pravilo. Bog s tobom.[2]" Čitatelj će se zaista diviti jasnoći toga programa. Znanost ne će biti suha i neplodna, nego će razgrijati dušu i privesti je k Bogu. Tako je Franjo samo u dvije riječi pokazao budućim učiteljima reda, kako se imadu odgajati pravi učitelji.

Antun se odmah prihvati posla, koji mu bijaše povjeren. Uzvišenost misli i gorljivost duše, kojom je postigao najbolji uspjeh u propovijedanju nađoše se i u njegovoj obuci. On uli u duše svojih učenika svijetlost i radost. Domalo se i vani raznese glas o krasnom njegovom predavanju, zato mnogi svjetski sveučilištarci zamole, da se pridruže svečevim učenicima, što im se rado dozvoli, te se ujedno s redovnicima najvećim zadovoljstvom na sve strane javljalo, da grad broji jednoga učitelja više.

[1] Vita anonyma, cap. IX. — [2] Inter opusc; B. Francisci. Epist III.

Svaki bi se drugi ponosio i naslađivao u tako lijepom napretku. No Antun je bio vrlo ponizan, te nije držao, da posjeduje svu onu znanost, koja mu je bila potrebna. Od svih vrsti svetih nauka, mistično ga je bogoslovlje moglo najbolje pomoći, da odgovara Franjinoj preporuci i njegovoj želji, koju mu izrazi, kad mu tu službu povjeri. Ovo se uistinu više nego ijedna druga nauka odnosi na cijeloga čovjeka, prožima ga ljubavlju Božjom i ujedno sili, da u ljubavi, molitvi i dobrim djelima svrši svoje nauke. Antun je poznavao to bogoslovlje, ali se ipak poče pitati, da li sve točno poznaje toliko, koliko mu je potrebno za predavanje. Jednoga dana pane mu na pamet, da se ta nauka u Verceilu opširno predaje. Zašto dakle ne bi tamo otišao, da se posavjetuje i razgovori s onim glasovitim učiteljima? Zašto se ne bi, ako bi baš bilo potrebno, uvrstio među njihove učenike? Bio bi učeniji i imao bi veći ugled, kad bi se povratio u Bolonju, da nastavi započeto djelo. Te misli otkrije svome državniku, kojemu se tako dopadoše, da ih je odmah rado odobrio. Sada je Antun čekao samo lijepu zgodu. a čim mu se ova pruži, ostavi za neko vrijeme svoje učenike i krene u Verceil.[1]

Tu Antun nađe što je želio i čemu se nadao. Učitelji, koji su poučavali u gradskim školama, bijahu u svemu vrijedni dobroga glasa što se o njima raznosio. Najglasovitiji i najpoznatiji između tih bio je neki Francuz, Toma Galski, koji je učio sv. bogoslovlje u opatiji sv. Viktora u Parizu, a nedavno ga je stožernik Guala Bicchieri, stari poslanik u

[1] Predaja hoće, da ga je pratio Adam Mareski, ali to nije moguće, jer je ovaj istom god. 1226. stupio u red. Istina je doduše, da je Adam, kao i Antun, bio u odnošaju s Tomom Galskim. U njegovim se listovima nalazi jedno pismo, što ga je upravio na toga učitelja i u kojem ga moli, da mu pošalje jedan primjerak svoga djela, što ga je nedavno bio izdao pod naslovom: „Expositio ministerii theologici." V. Eccleston, strana 206.

Francuskoj, pozvao u Verceil. On je poučavao u opatiji sv. Andrije. Upravo nijedno svjedočanstvo nije nam otkrilo osobitosti njegove obuke, ali iz njegovih djela što još opstoje, možemo zaključiti, da je bio velik učenjak. Redom je izdao pod naslovom Extraciones, Tumač areopagitičkih knjiga, sedam stupanja razmatranja i razjašnjenja: „Pjesme nad pjesmama." To je od prilike isti predmet pod raznim naslovima. Toma je uistinu bio ono, čim su ga prozvali savremenici, učitelj, naime u hierarkiji t. j. čovjek, koji se jedino bavio odnošajima, što ih Bog ima s cijelim nizom svojih stvorova, počam od serafina koji mu stoje do nogu, pa sve do ponizne i čiste duše, koja ga promatra s dna naše doline. Nijedan učenjak nije mogao biti bolje po srcu Antinu, zato je vruće želio, da se s njim razgovara; pa kad se na njegov zahtjev otvori vrelo, stade iz njega piti na duge duške. Kako je to veselo činio ne treba dokazivati, svjedoči to sama želja, koja ga je vukla i dovela k tome vrelu. Isti učitelj, diveći se onomu, što je svaki dan otkrivao u svome učeniku, izrazi svoj veliki utisak u jednome svom djelu, gdje veli: „Ljubav često puta prodre donle, dokle ne bi nikad moglo doprijeti poznavanje izvanjskih stvari. To sam ja iskusio u osobi sv. brata Ante, Manjega brata, s kojim sam bio usko združen. Nije on bio kao drugi, vješt svjetovnim i ne svetim znanostima, ali je imao tako čistu dušu, kojom je takovo blago posjedovao u svom srcu, da je neobično brzo napredovao, čim je počeo učiti mistično bogoslovlje. Ja o njemu mogu reći, što je pisano o sv. Ivanu Krstitelju: Bio je goruća i sjajna svjetiljka. Kako je iznutra bio živa vatra, tako je vani bacao svijetlo, što se u njemu nalazilo, i začaravao sve svoje saučenike.[1]

Može li se čovjek bolje izraziti? A možda je u tom istom gradu Vercielu još slavnije svjedočanstvo o Anti izdano. Čita se u XLIII. poglavlju III

[1] Liber miraculorum. Apud. Bolland., 13. junii.

knjige Nasljedovanja: „Ja poniznu dušu za čas visoko podignem, da shvati više razloga vječne istine, nego da se je tko i deset godina u učionama učio. Ja poučajem bez buke riječi, bez zamršaja misli, bez pohlepe za čašću, bez borbe u razlozima ... Bio je jedan čovjek, koji me srdačno ljubeći, božanske je stvari naučio i čudesno o njima govorio. Ostavivši sve, više je napredovao, nego da je visoke nauke učio." Koji je taj čovjek, što ga pobožni pisac tako hvali? Mnogi današnji učenjaci, uvjereni, da je „Nasljedovanje" pisano u srednjem vijeku, odgovaraju, da se te riječi posve slažu s onim Tome Galskoga, te zaključuju, da je tu govor o sv. Anti. I zbilja u nijednome se vijeku ne spominju dva čovjeka, na koje bi se mogle primjeniti ta rijetka i složna pohvala.

Taj dokaz ima u sebi veliku važnost i jakost, a bit će još temeljitiji, ako se uzme u obzir, da je pisac Nasljedovanja sigurno pisao pod uplivom živoga udivljenja naprama sv. Franji. On se služi raznim njegovim rečenicama, koje uvršćuje u svoje djelo; ali ne običaje imenovati onih, koje navađa, ne spominje dapače ni samih crkvenih otaca, niti evanđelista. Iz bliza on slijedi Franjinu nauku i krasne njegove izraze o ljubavi k raspetome Isusu i pravome duhovnom veselju. Ako je zbilja Nasljedovanje djelo XIII. vijeka, njegov pisac nije mogao doći do takova spoznanja, osim u dugim i čestim razgovorima s nekim gorljivim svečevim učenikom.[1] Čini nam se pak naj-

[1] Veleč. gosp. Puyol piše u svom učevnom djelu La Doctrine de l' Imitation: „Ne znamo, gdje bi izvan XIII. vijeka stavili to divno djelo. On, prikazuje stanje osobite i značajne duhovitosti, stoga mu je nemoguće dati drugo mjesto, kao što nije moguće postaviti sv. Kapelu u drugi vijek, nego u vijek sv. Ljudevita." Ništa točnije i istinitije od tih riječi. Neka se uzme, na primjer, poglavlje: O čudnim učincima božanske ljubavi. To je psihološki opis ljubavi, više nego pohvala ljubavi Božje. O sličnom predmetu nije se moglo tako govoriti, nego u vijeku, kad je pjesništvu bilo drago činiti od ljubavi veliku vježbu duše i načelo svake kreposti.

vjerojatnije, da su ti razgovori bili u Verceilu među sv. Antom još mladim, i besmrtnim piscem, ma koji on bio. Ovaj bez sumnje nije još mislio početi svoga djela, ali je već bio posve pažljiv na čudne puteve Božje u njegovim svecima.

Ma kako bilo, boravak u Verceilu bijaše sretan za Antu; tu se on usavrši u znanosti, slušajući pažljivo odlične i učene ljude. Vrativši se u Bolonju, htjede preuzeti svoju službu i obogatiti učenike svoje znanošću, što ju je bio sakupio; nu nenadano mu stiže nalog iz Asiza, da ide u Francusku.

Franjo mu naredi, neka ide u Languedoc pobijati bludnje i krivi nauk Albigenza. Kako je poznato, najprije je cijela ta država bila prizorom apostolovanja sv. Dominika; ali kao što je taj velikan bio god. 1221. nastanio svoje učenike u Bolonji uz manju braću, isto tako htjede i Franjo stupiti u Dominikovo polje i utemeljiti nekoliko samostana u južnoj Francuskoj. Dva reda, koja je Bog dao svojoj Crkvi u ona burna vremena, tako se sve više i više mješala i zajedno djelovala u vinogradu Gospodnjem. Potpomagali se međusobno, a u potrebi i popunjavali, odstranjujući iz kruga svojega svaku zlobu i zavist. Tada je njihovo prijateljstvo cvalo kao polje u proljeće, usprkos naporima ljudske slaboće, da zasiju u njem kukolj nesklada i svađe.

Prvi Franjini poslanici stigoše u Languedoc u dosta zgodno vrijeme, kada je naime, bilo malone posve prestalo krvavo komešanje prve križarske vojne. Vjerovjesnici sa svojim krepostima i evanđeoskim siromaštvom svima donesoše mir Isukrstov. Svijet im izađe ususret, kao da su imali u ruci granu maslinovu; predobiveni Albigenzi pokazivali su na licu veselje kao i pobjedonosni katolici. Neki brat, prijašnji župnik u Romaniji, imenom Kristofor, svojom je anđeoskom krotkošću i golubinjom bezazlenošću natkriljivao sve svoje drugove. Njega svijet najrađe sluša, te premda nije bio učen ni rječit, ipak je najbolje pokazivao istinu. On bijaše utjeha

vjernika, a i velik broj krivovjernika privede na pravi put spasenja. Radi te opće naklonosti, mala redovnička naseobina, odmah stane napredovati: kroz nekoliko godina raziđe se po cijeloj pokrajini, a znamenitiji samostani bili su tada u Montpellieru, Mirepoixu, Tuluzi, Cahorsu. Ti mnogobrojni učenici Franjini živim primjerom potpunoga siromaštva i vatrenom svojom riječju ušutkaše krivovjerce, koji ne smjedoše više predbacivati katoličkoj Crkvi, da je previše bogata.[1] A kad su vidjeli, da im to više ne ide za rukom, promijeniše svoju osnovu, te tako prijepor iz ćudorednoga, kakav je osobito bio u početku, dobi dogmatički pravac. Manikeji naime pokušaše, da svojom metafizikom privuku ljude u svoj tabor. Trebalo ih je dakle slijediti istim putem. Ali jer su se braća osjećala za to nesposobna, zamole od Franje u pomoć jednog učenijega brata. On posluša njihovu prošnju i posla im Antu.

Kušnja za ovoga nije bila bez pogibli. Izučivši nedavno strogo mistično bogoslovlje, je li dakle bio spreman i za jedan skroz filozofski predmet? Tu mu je uistinu Bog bio na osobiti način u pomoći. Evo, kako jedan savremeni pisac govori o njegovu uspjehu: „Tako je bio naoružan jakim navodima iz svetoga Pisma, a dokazi njegovi bili su tako čvrsti i jasni, da mu nesretni pristaše bludnje nijesu smjeli ni na oči izaći, a kamo li otvoriti usta, da mu odgovore. Kao, da su za njega napisane one riječi Isusove, kad je poslao učenike svoje, da navješćuju evanđelje: „Dati ću vam rječita usta i mudrost, kojoj se neprijatelji vaši ne će smjeti oprijeti, niti vam protuslo-

[1] Prve su se rasprave malo ne isključivo ticale Crkve. Evo što Vilhelm iz Puy.-Laurensa veli o glasovitom sastanku u Montréalu god. 1206.: „Pustiše, da krivovjernici odaberu predmet za raspravu. Arnaldus Othonis appellavit Ecclesiam Romanam non esse sanctam, neque sponsam Christi, sed Ecclesiam diaboli et doctrinam dosmoniorum et esse illam Babylonem . . ." Histor. Albigens., cep. IX. — Vidi se, da se u ono doba, sva prepirka ticala ćudorednoga stanja crkve, što smo već napomenuli, kad smo govorili o posljedicama feudalne vlade.

viti. „Anto je vješto otkrivao himbe i lukavštinu krivovjeraca, tako znao pomesti njihove osnove, te iznijeti na vidjelo i pobiti lažnost njihove nauke, da su se zaista sami sebe stidjeli. Jednoga dana svi javno priznaše, da mu nije bilo prcmca, koji bi se tako živo i uspješno opirao svakoj bludnji: stoga su ga i prozvali čalječ (čekićem) krivovjeraca. Toliki trud ne osta beskoristan, jer se mnogi krivovjerci povratiše k istini i podvrgoše vlasti svete Crkve."[1]

Je li se uopće povijest dovoljno osvrtala na te događaje? Ona doduše spominje da je Albigensko krivovjerstvo bilo utopljeno u valovima krvi, ali vidjesmo, da je bilo utopljeno i u valovima svijetla. Makar da se je i oružje upotrebljavalo proti krivovjercima, ipak ovo ne učini svemu zlu kraja, nego je također znanost i apostolsko djelovanje u tom od velike važnosti.

Ne može se iskazati ono veliko veselje, što ga te dobre vijesti pobudiše u Franji, koji odmah pisa Anti i čestita mu na tolikome uspjehu. Pismo je sastojalo iz najnježnijih riječi. Sam natpis bio je prekrasna pohvala, a glasio je: „Bratu Anti, mojemu biskupu."[2] Vidi se, dokle je išao taj čovjek kojega su neki držali za neprijatelja znanosti. Dosta je bilo, da se među njegovim nađe koji pravi učenjak, da mu on odmah povjeri upravu samoga sebe i cijeloga reda.

Franjo je od toga vremena pohvalno i izvrsno govorio o znanosti. Običavao bi, na primjer, reči o propovjednicima, dakako o učenim propovjednicima: „Oni su sluge velikoga kralja; oni upravo iz Božjih usta primaju zakone, i daju ih ljudima, koji ih slušaju." Htio je još, da se oni drže za najveće đavolske neprijatelje i protivnike, te za pravu Isukrstovu braću, koja mu odgajaju djecu, od kako je on umro

[1] Vita anonyma, cap. XIX. — [2] Beato Auionio, cum semel sciberet, sic poni fecit in principio litterae: Fratri Autonio episcopo meo. II. Cel., p. 236.

za grješnike. Još je više cijenio učitelje svetoga bogoslovlja; njima, rekao bi često, treba iskazivati veću počast, nego samim propovjednicima; a u jednoj okružnici na cijeli red obrazlaže, zašto ih treba više poštivati. „Bogoslovi," veli, „tumače objavu Božju, i tako nam po njima dolazi duh i život."[1]

Čovjek bi u prvi mah mogao iz te krasne pohvale zaključiti, da je Franju bila počela zavoditi znanost. On je međutim bio o svemu uvjeren, te je mudro stavljao pogodbe svome divljenju.

Prva pogodba bijaše zvanje. Htio je naime, da u onome, koji bi se želio posvetiti nauci, vidi dar koji bi ga zato preporučio, pa kad ne bi u dotičnom bratu opazio te vrsti izbiranja, držao je, da je to od njegove strane velika preuzetnost, stoga u toj točki nije imao milosrđa naprama nesposobnim redovnicima. Tako jednom neki brat laik, zamisli da je pozvan na viši stalež, pa zamoli Franju, neka mu dopusti, da proučava knjigu psalama. Iza toga sluga Božji uvidje, da on nema prave želje za naukom, već da mu je donekle omrznulo njegovo stanje, zato mu dade donijeti šaku pepela.[2]

I druga mu je pogodba bila jako srcu mila. Htio je naime, da učitelji i propovjednici ne budu kao zvoneći mjed ili zvučeća cimbula, nego da sami vrše, što drugima propovijedaju. Stoga je govorio: „Hoću, da moja braća čitaju sveto Pismo, ali pod tim uvjetom, da po primjeru Spasiteljevu, koji je više molio, nego čitao, ne zanemaruju svete molitve. Neka ne uče, kako će drugim govoriti, već neka čine prvi, što nauče, a kad to ovrše, onda istom mogu drugim propovijedati. Ja bih želio, da sva moja braća budu pravi sinovi evanđelja, te da upoznavanjem istine napreduju u savršenosti."[3]

[1] II. Cel., pag. 256 et 236. S. Bon., pag. 356. — [2] II. Cel., pag. 256. — [3] S. Bon., pag. 375.

Te nam riječi jasno otkrivaju njegov značaj i plemenitost njegove duše; protuslovlje među propovijedanjem i životom činilo mu se nepristojno, grdna stvar, jer je imao najveći pojam o kršćanskoj časti.

Znajući napokon, da znanost lako uzoholi čovjeka, nastojao je, da zaštiti svoju braću proti tom velikom zlu, te je baš u tu svrhu sastavio jednu malu homiliju, u kojoj je po svom običaju uzeo za predmet upravo ono, što je najpogibeljnije za jednoga apostola, naime ljudsko veselje, čime je obratio mnogo grješnika. „Nemate se," govoraše, „zašto ponositi. Poznate su vam one riječi svetog Pisma: Koja je bila neplodna imala je mnogu djecu, u koja je imala mnogu djecu, nijednoga nije našla na kojega bi se oslonila. Ta neplodnica, to su moja siromašna braća, kojima nije zadaća, da preporađaju duše u Crkvi. Nu oni se pouzdano mole i na sudnjem će im se danu dati za djecu svi, koje su na zemlji svojim molitvama, obratili. Žena pak, koja nije imala djece, to je slavohlepni propovjednik. Taj je čovjek mislio, da je svojom krepošću sve te ljude obratio k Bogu. Ali kad ih vide uz moga malenoga brata upoznati će, da u njima nema žalibože ništa, što bi im pripadalo i njima se pripisati moglo."[1] Bili se moglo jasnije pokazati, da nas ponizna molitva uže združuje s Gospodom, negoli riječ?

Stavivši Franjo tu zaštitu, nije oklijevao da prizna dara Božjega u znanosti, te je tu posve kršćansku znanost veoma cijenio, kako se malo prije osvjedočismo. Ali uza sve to njezino dostojanstvo, ipak mu je bilo malo poteško, da ju ne smatra za krepost posebne vrste, koje bi bilo dobro, da se manji brat odrekne, bar za neko vrijeme. „Ja bih htio," govoraše rado, „da od učenjaka, koji želi stupiti u red, najprije čujem ovu molbu: Brate moj! Već sam dugo u svijetu živio, pa ipak nijesam dobro upoznao Boga. Odredi mi, molim te, mjesto udaljeno od svjetovne buke, da u boli prebrojim godine svoje,

[1] II. Cel., pag. 237.

te bolje uredim svoj život. Ja bih mu odobrio molbu. A vi, što mislite, kakav bi bio taj čovjek, koji bi tako lijepo počeo? Zaista vam kažem, izašao bi iz samoće kao lav ostobođen lanaca. Na sve bi bio pripravan: svaki bi dan rastao u krepostima, te bi mu se mogla s najvećom sigurnošću povjeriti zadaća propovijedanja; ono, što bi u se sakupio, teklo bi iz usta njegovih kao vrelo."[1]

Veliki sluga Božji pokaza još jedan način te samozataje, koja mu je bila tako na srcu. To on učini u nekoj vrsti priče, koja je zanimiva kao i sve, što je od njega poteklo, te nam dobro otkriva stalnu njegovu misao. „Zamislimo, reče," opću skupštinu svih redovnika. Tu ima učenih i neukih ljudi; ima ih obrazovanih, a ima ih koji i bez naobrazbe znadu naći sredstvo, da omile Bogu. Bude određeno, da će se izmjenice dati riječ učenjaku i prostaku. Učenjak je pravi učenjak; on si veli: Sada nije vrijeme, da se pokazuje mudrost; ja ne mogu nikome sada koristan biti, osim ako budem prosto govorio. U određeni čas, svatko je gorio od želje, da ga čuje. On dođe u prostom odijelu, glava mu je pepelom posuta, a jer je samo primjerom odlučio propovijedati, poče ovako: „Naslada je kratkotrajna, kazan vječna; patnja brzo prolazi, nagrada će uvijek trajati; mnogo ih je zvano malo ih je odabrano; svakome će se dati što bude zaslužio." Ta samozataja gane nazočne do suza; svi pomisle da je to svetac. Nu čuvši ga prostak, rekne u svome srcu: Veliki Bože! uzeo mi je, što sam htio reći. Što će dakle sada učiniti taj siromah? On zna nekoliko psalama; budući da se učenjak pričinio neznalicom, odluči, da će se on pokazati učenjakom. Sutradan na sjednici ustane, izgovori jedan psalam i prokuša da ga protumači, a Bog mu dade takovu moć, da je nadvisio sve, što se od njega očekivalo. Članovi skupštine su kao izvan sebe, te jednoglasno kliču" „Prostacima su otkrivene tajne,

[1] II. Cel., pag. 255.

Previšnjega!“ Neka jednakost među različitim dušama i krepostima; takav se prizor otvara pred očima. Učenjaci se približuju k neznalicama, koje vide pune revnosti za nebeskim stvarima; neznalice se uzdižu do učenjaka, koji se u poniznosti s njima takme.[1] Vjerujte mi, da je takova ljepota kod djece za ove obitelji vrelo veselja.“

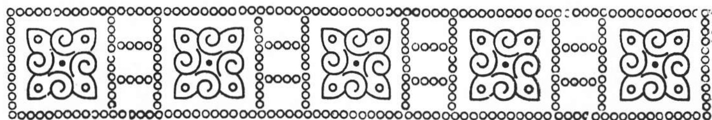
Tako je Franjo sudio o znanosti, a nema sumnje, da je tomu najviše dalo povoda Antino propovijedanje i njegova obuka. Nu on još nije poznavao toga plemenitog brata, koji je donio novu jakost redu. Možda ga nije ni vidio, premda ga je imao uza se na skupštini god. 1220. Pri koncu svoga života oćuti u sebi veliku želju, da ga čuje prije nego ostavi ovu zemlju. Dobri Bog milostivo usliša pravednu želju svoga sluge. Kad je naime, Anto jednoga dana na državnom sastanku u Arlesu serafskom rječitošću propovijedao o natpisu; Isus Nazarenin, kralj žudijski, Franjo bijaše tjelesno prenesen nad zbornu dvoranu, gdje ga neki kreposni brat imenom Monaldo vidje, kako na svršetku govora blagoslivljaše propovjednika i slušateljstvo. Drugi ga ne opaziše, ali u taj čas svi se napuniše nekom tako vanrednom slašću, da su lako vjerovali riječima Monaldovim. Franjo se od svoje strane smatrao dužnim, da iskaže svjedočanstvo dobroti Božjoj: stoga očitova, da je tom prilikom imao jednu od najvećih utjeha, što ih je ikada u svom životu osjetio.[2]

Sada čitatelj može lako razumjeti, u kakovoj su bludnji bili oni, koji su Franju držali za neuka čovjeka i za protivnika znanosti. Bolje su o njem sudili slikari renesanse, kad su mu na primjer u

[1] II. Cel., pag. 254. Sve smo to skoro doslovce preveli. Čitatelj je opazio, da je taj mali govor, što ga Franjo stavlja u usta učenoga brata, onaj isti, što ga je on, kako hoće predaja, držao braći na drugoj glavnoj skupštini reda. — [2] I. Cel, pag. 41. S. Bon., pag. 335. U Francuskoj je Anto uzastopce boravio u Montpellieru, Tuluzi, Puyu, Bourgesu. Kad je Franjo umro, tada je Anto bio gvardijanom u limogeskom samostanu.

Orvietu i Florenciji dali mjesto među naučiteljima.[1] Istina, Franjo nije bio naučitelj, ako se pod tom riječju razumije čovjek, koji s velikom uglednošću i povlađivanjem podučaje velike istine. Ali iz ovoga poglavlja jasno razabiremo, da su ga slikarski umjetnici mogli punim pravom ubrojiti među učenjake. On se odlikovao osobitom naravnom i nadnaravnom pronicavošću, te je dobro znao prosuditi, koliku vrijednost ima znanost u razvitku kršćanskoga i crkvenoga života i to mu je često puta lijepo poslužilo, da je uspješno izveo mnoge svoje plemenite osnove; napokon se tim najviše odlikovao, što je, ljubivši iskreno prvoga učenjaka, koji mu je bio od Boga poslan, ostavio u svom redu klicu, koja je morala poroditi glasovitih naučitelja, među kojima se osobito odlikuju: u Parizu Alexander Haleški, kojega su savremenici prozvali nepobitnim učiteljem; Ivan Rochelski, koji je zavrijedio, da bude mnogo poznatiji, osobito pak sv. Bonaventura, koji je umom i srcem razumio pravu istinu te punim pravom nazvan serafskim naučiteljem; u Oksfortu Adam Marejski, s biskupom Grossetetom prvi i glavni utemeljitelj glasovitog sveučilišta; Roger Bacon, koji je tako poznavao prirodu, da je predviđao mnoga buduća otkrića; napokon Duns Scot, veleum srednjega vijeka, kojega su tada u školama zvali prvakom i poglavicom umnika i mudroslova, kao nekada Aristotela, tako je taj vatreni branioc začeća bl. dj. Marije svojom neumornom marljivošću postigao pravu znanost odabranika Božjih.

[1] U Orvietu, Luka Signorelli u Capella Nuova u prvostolno crkvi. On je stavio Franju u sredinu slike: Doctorum Sapiens Ordo. U Florenciji, Andrija Sartski, u lijepoj slici: Rasprava o sv. Trojstvu, u palači Pitti. Sv. Ivan Zlatousni razlaže, a Franjo, držeći jednu ruku na srcu, sluša kao čovjek, koji razumije i kojega zanima ono, o čem se govori.

GLAVA XV.

POSLJEDNJA FRANJINA PRAVILA.

1223.

Iza skupštine god. 1222. zaputi se Franjo sa svojim generalnim vikarom, da narodu propovijeda riječ istine. Ilija htjede pokazati svome starješini samostane, što ih je u južnoj Toskani utemeljio, dok je tu vršio službu državnika, a Franjo ih po svoj prilici nije još poznavao. Oni krenu niz umbrijsku dolinu, i tako je Franjo još jedamput mogao navijestiti riječ Božju u onomjesnim gradićima, koje je žarko ljubio, a oni su mu od svoje strane bili tako privrženi, te se pravom govorilo, da je to bila prava njegova Galileja. Stigavši u Terni, pruži mu se nenadana prilika, da pokaže veliku svoju poniznost. Franjo je tu propovijedao narodu na glavnome trgu. Njegova vatrena riječ gane slušatelje do suza. Na svršetku govora biskup, koji je bio nazočan kod propovijedi, otkrije taj opći utisak. Ali se ta pohvala na zlo okrenu. On reče: „Zaista moramo od srca zahvaliti Gospodu, koji je ovih dana proslavio našu crkvu nazočnošću toga siromašnog, prostog i neukog čovjeka. Takova što nije učinio nikakvu narodu.“[1] Iz tih je riječi svatko mogao uvidjeti, da je crkveni dostojanstvenik, uzvisujući Božju providnost, malo ponizio njezino oruđe. Samo Franjo uze doslovno njegove riječi, koje ga tako razveseliše, da je, unišavši sa svećenikom u crkvu, klekao pred biskupa i rekao: „Presvijetli gospodine biskupe! Hvala vam, što ste tako lijepo o meni govorili. Pripisujući Bogu, što vrijedi u meni, a meni, što ne

[1] II. Cel., pag. 226.

ima vrijednosti, pokazali ste veliku svoju razboritost.“ Sigurno je biskup, opomenut tim riječima ispravio i otkrio pravu svoju misao i osjećaj, a moguće, da se je to završilo i poljubcem.

Iz Terna krene Franjo na lijevo i dođe u gradić Cesi, gdje ostane samo kratko vrijeme, a onda se zaputi u San-Gemino. On je poznavao to selo, u kojem je pred nekoliko godina oslobodio jednu ženu od nečistoga duha. Vrijedno je zaista navesti okolnosti toga čuda. Trojica su braće išla s vrijednim slugom Božjim. Na stan ih primi neki pobožni građanin, kojemu je srce bilo puno tuge i žalosti, jer mu je zaručnicu mučila paklena sotona; zato ponizno zamoli Franju, neka ju oslobodi te strašne napasti. Ovomu je bilo teško pristati na njegovu molbu, jer se je čuvao svega, što bi moglo svratiti na njega pozornost. Ali jer je pobožni muž ustrajao u svojoj prošnji, i jer je to išlo na slavu Božju, Franjo se smilova i poče ju oslobađati. Zovne naime svoju braću i stavi ih u tri kuta, a on se smjesti u četvrti. „Pazite dobro,“ reče im, „da ne pobjegne nečisti duh: stanimo u kuteve u obliku križa i molimo Boga, nek izbavi tu siromašnu ženu ispod sramotnoga đavolskoga jarma.“ Svršivši molitvu približi se k nesretnici, koja je jaukala kao bijesna. „Đavle!“ reče ugodnik Božji, „nalažem ti u ime Isukrstovo, da izađeš iz ove žene i više da je ne mučiš.“ Čim to reče, đavao se udalji, riknuvši kao vol. Budući ga nečisti duh tako brzo posluša, a žena tako nenadano ozdravi, podvoji Franjo o opsjednuću i pomisli, da su mu samo zamku stavili; stoga odmah izađe iz grada malo zastiđen, kako kaže njegov povjesničar. Ali se sluga Božji u tom prevario, jer je ozdravljenje bilo istinito, a žena mu ostala vrlo zahvalna, pa kad je čula, da joj se povratio oslobotelj, dotrči preko velike ulice i zamoli, da se s njim porazgovori. Franjo ju izdaleka prepozna, pa pokuša da se sakrije, jer je dvojio o njezinoj bolesti. Žena mu međutim plačući padne pred noge, te javno zahvalji-

vaše Bogu i njegovome sluzi na ozdravljenju, što joj ga ovaj bio pripravio. Svi svjedoci toga prizora ustvrdiše s njom, da je zaista bila opsjednuta i po Franjinim zaslugama oslobođena od nečistoga duha. Uvidjevši Ilija tu njihovu čvrstu vjeru, pridruži svoju molbu njihovoj, da sklone slugu Božjega, neka ostane neko vrijeme kod njih, što on zbilja i učini.[1]

Iz San-Gemina krene Franjo niz tibarsku dolinu i zadrža se nekoliko dana u Prodiju U tom gradiću primiše velikim veseljem slugu Božjega; ali nam je samo nešto malo poznato o njegovome boravku u tom mjestu, no i to jasno svjedoči, kako su ga se stanovnici rado sjećali. Kad se naime k njima navratio, upravo su tada popravljali općinsku zgradu,[2] pa da ovjekovječe njegov boravak u tom gradu, poslije njegove smrti urezaše na pročelju te zgrade ove stihove, koji su bogatiji njihovim osjećajima, negoli pjesničkim duhom:

Sanctus Franciscus erat tunc in ordine priscus.
Transivit inde, cum construebatur ibi inde.

To je malone sve, što znamo o toj Franjinoj misiji. Predaja hoće a i vjerojatno je, da je otale krenuo o Orvijet i pohodio okolišne samostane, te doprijevši možda i do Kiuzija, povratio se u Porcijunkulu preko Città della Pieve i kianske doline.

U mjesecu travnju slijedeće godine nalazimo Franju u Bolonji. U tom gradu propovijedaše upravo na onom mjestu, gdje je pred nekolikog godina licem na Gospino Uznešenje, postigao tako dobar uspjeh. Tek što je Franjo počeo propovijedati, odmah se osjeti potres zemlje. Prestrašeni slušatelji htjedoše se razbjeći, ali ih ugodnik Kristov ustavi, uvjeravajući ih, da im se ne će ništa zla dogoditi. Ujedno promijeni predmet svojega govora i poče besjediti o tim svečanim opomenama Providnosti. „Naši,“ reče, „grijesi oružaju ruke Božje bičem i šibom.“

[1] I. Cel., pag. 56. — [2] Papini, Storia di S. Francesco, T. I., pag, 101.

Te doda, da treba ublažiti srdžbu Oca nebeskoga kajanjem za grijehe i poboljšanjem života.[1]

Duhovska skupština bila je međutim blizu, pa se Franjo morao vratiti u Asiz. Pravom je ova ubrojena među važne i znamenite skupštine reda. Franjo tu prviput otkrije svojoj braći svoju misao i želju, pa pregleda i ispravi pravila, te tako ispravljena podvrgne odobrenju sv. Stolice. Lako nam je razumjeti, kako se malo pomalo ta misao rađala u njegovoj pameti. Kad je god. 1220. napisao pravila, kojih su se do sada braća držala, red je, kako smo već spomenuli bio u svoj svojoj kreposti. Ista je misao, isti duh bio u svima. Usprkos već znamenitom razvitku toga velikog društva, ovo je u svemu bilo podložno volji Božjoj i volji njegovoga zastupnika. Franju je to osobito veselilo. Otuda onaj značaj krotkosti i samozataje, što smo ga vidjeli u njegovu djelu. Sveti je zakonoša ujedno opominjao i zapovijedao, jer je opomena imala toliku moć, koliku i zapovijed. Ali žalibože oni sretni dani, kad se u skladu živi kao braća. nikad dugo ne traju, makar i sam svetac upravljao družbom. Već se tada moglo opaziti, kako svršuju ti dani. Bilo je na primjer očevidno, da sva braća nijesu ljubila potpunoga siromaštva prvih Franjinih učenika. Moglo se također bojati, da se želja i ljubav za vlašću i dostojanstvom ne uvuče u dušu nekih poput otrova. Taj početak promjene i duhovnoga oslabljenja nije iznenadio Franju. Bog mu je bio objavio to duhovno klonuće, te ga je on sam navješćivao svojim prvim drugovima kao i čudesno raširenje svoga reda. „Hoću“, govoraše im „da znadete, s kim ćete živjeti i sada i u buduće. Evo kroz koje ćemo promjene proći. Prvi će plodovi biti izvrsna ukusa; koji prispiju poslije, več ne će biti tako slasni i tečni; najposljednji će biti tako gorki, da se ne će moći niti jesti, premda će iz vana malo mirisati.“[2]

[1] Papini, ibid., naveden od Sigoniusa: Historia de episcop. Bonon. — [2] I. Cel., pag. 24.

I zaista, vrijeme plodova slabijega ukusa već je bilo došlo, te premda ga je Franjo proricao, nije ipak znao što će učiniti. Tražio je međutim lijeka, te nakon duga razmišljanja i istraživanja nađe samo ovaj: udariti ogradu, budući su neki nastojali preći preko one, što je već postojala i staviti tu višu ogradu pod budnu vlast rimske Crkve. Tako je glasio prijedlog, što ga stavi na skupštini na jednoj sjednici.

Lako nam je razumjeti, kako je primljen taj prijedlog. On nije bio niti je mogao biti povoljan onima, koji su više nastojali, da ublaže nego da povećaju strogost. Politika je njihova sastojala u tom, da skinu sv. utemeljitelja, da odustane od svojega prijedloga, stavljajući mu pred oči razne neprilike budućih vremena. Najviše su se bojali biljega, što će ga odobrenje Rima dati novim pravilima. Nijedan se međutim nije smio izravno oprijeti prijedlogu, ali su svi bili za to, da se ništa ne mijenja u onom, što je ustanovljeno i određeno. To stavi Franju u veliku nepriliku, odakle ga je samo opomena Božja mogla izbaviti. Evo kako se to dogodi. Učini mu se jedne noći, da sabire po zemlji jako sitne krušne mrvice, koje je htio podijeliti mnogoj gladnoj braći, što su bila oko njega. Bojeći se, da mu se tako sitne mrvice ne prospu kroz prste, glas mu s neba reče „Načini, Franjo, od tih mrvica pogačicu i podaj ju svim, koji ju žele jesti." On učini što mu je bilo naloženo, i ogubaviše svi, koji ne primiše pobožno svoga dijela ili ga prezirno uzeše On sve ovo sutradan pripovijedaše svojim drugovima i otkrije im svoju veliku žalost, što ne može razumjeti tajne svojega sna. Moleći se poslije nekoliko sati najvećom pobožnošću, začuje tajinstveni glas: Franjo! Mrvice, što si ih prošle noći vidio u snu, znače evanđeoske riječi, a pogačica, to su pravila, guba pak opačine. Ujedno mu se i pamet razbistri te uvidi, da su pravila, što ih je napisao previše

opširna, da su kao utopljena u navodima sv. Pisma te da ih treba skratiti i preurediti.[1]

On po svojem običaju odmah posluša, pa čim se svrši skupština, uze sa sobom dvojicu braće, po svoj prilici Leona i Bonicija i ode s njima u jednu dosta udaljenu gorsku samoću. Tu poče strogo postiti, živeći jedino o kruhu i vodi, i napisa nova pravila, kako mu je Duh sveti u molitvi kazivao. Na povratku u Porcijunkulu povjeri ih Iliji, da ih čita i sačuva. Ovaj je imao mnogo kojekakovih osnova, kojim se protivile nove naredbe, stoga je i nastojao otstraniti tu zapreku svojim zamišljajima. Kada poslije nekoliko dana Franjo potraži rukopis, Ilija vješto odgovori, da ga je izgubio. Zato ga Franjo ni najmanje ne ukori, ali ni u svojoj misli i odluci ništa ne promijeni, već se povrati u samoću sa svojom braćom, i dade po drugiput napisati pravila gotovo istim riječima, kao da mu ih je Bog sam na svoja usta kazivao.[2]

U drugom dijelu svoje zadaće Franjo ne osjeti kakove velike poteškoće, jer ga je u tom pomagao neumorni njegov prijatelj, kardinal Ugolin. Taj odlični crkveni dostojanstvenik, nesamo da prigrli misao svetoga prijatelja, nego još pozorno pročita njegovo djelo, koje s njim zajedno zrelo protrese, nešto dapače i promijeni, ali u cijelosti je sve isto ostalo, nego su samo neki izrazi preinačeni; nu ipak je i radi toga Ugolin kasnije mogao reći braći, da je i on imao neki posao u sastavljanju pravila.[3] Samo je u tim sitnicama kritizirano Franjino djelo. Rimski dvor prosudi, da nije potrebno konačno uređenih pravila podvrgavati potankomu i svečanom ispitu, budući su ova u glavnom djelu nakon prigovornoga raspravljanja, već bila odobrena Na 29. studenoga iste godine bi izdana potvrdna pečatnica,

[1] Vanredna stvar! Još se god. 1239., kad je fra Ilija skinut, govorilo u redu, da on nije nikad priznavao tih pravila: nunquam fuerat professus regulam bulatam. Eccleston, pag. 47. — [2] S. Bon., pag. 337. — [3] Pečatnica: Quo elongati, etc.

koju je Franjo tako željno očekivao. Ona počima ovim riječima: „Honorij biskup, sluga slugâ Božjih, ljubeznim našim sinovima Franji i ostaloj braći reda Manje braće, pozdrav i apostolski blagoslov. Apostolska stolica običaje odobriti pobožne odluke i prijaznom se pokazivati na pohvalne želje onih, koji se k njoj obraćaju. Stoga, predraga braćo u Gospodu, apostolskom vlašću potvrđujemo pravila vašega reda, koja je, sretne uspomene, Inocencij, predšasnik naš, odobrio, te koja ovako glase." Navedavši sv. Otac cijela pravila, ovako zaključuje: „Nije dakle nikomu slobodno iskvariti sadržaj ove naše potvrde, niti mu tvrdoglavo prigovarati. A tko bi to pokušao, neka dobro zna, da će privući na se srdžbu Boga i blaženih njegovih apostola Petra i Pavla."

Ta pravila, koja se osnivaju na najstrožem siromaštvu, molitvi, poniznosti i pokori, odišu od početka do svršetka uzvišenom evanđeoskom savršenošću. U njima Franjo kao glavnu stvar naloži svojima strogo siromaštvo, i to kako jedincima, tako i općini, želeći potpuno slijediti božanskog Spasitelja, te podati svijetu primjer savršena života. Mjesto posjeda preporuči poslovanje, a kad ih ni to ne bi moglo uzdržati, tada im istom dopusti, da od vrata do vrata prose u ime Gospodnje, ne stideći se nimalo, budući se i sâm Gospod siromahom učinio. Preporučuje zatim svojim učenicima duhovno razmatranje, molitvu i strogi post, želeći da u svojevoljnim pokorama njihova ljubav bude stalna, strpljivost nesavladiva, i da neprestano paze na sebe. Ako među svojom braćom vrše kakovu dužnost ova će ih još više poticati na krotkost, siromaštvo i poniznost; oni će biti sluge drugima te red ne će poznavati gospodara.

Međutim će se u tom ponizivanju morati sve više uzdizati k Bogu. Budući da su učenici Boga u Betlehemu i na Kalvariji, bit će njegovi apostoli kod nevjerničkih naroda, njegovi propovjednici u katoličkom puku; navješćivat će njegov zakon djeci njegovoj bez razlike časti, bogatstva. dostojanstva, ne gubeći u tom ništa od svoje poniznosti i ljubavi za patnjama i ne tražeći druge nagrade za trud do sramotu križa Isusova. U općenju s Evinim kćerkama bit će čedni i oprezni, da nitko ne posumnja o njihovoj nevinosti.

Čitajući pravila, što ih je napisao čovjek od dvadeset i osam godina, koji je proveo svoju mladost u svjetskim poslovima i zabavama, a isto iza nekoliko godina pokorničkoga života, brzo se mogao upoznati u njima duh onoga, koji doziva k sebi galilejskog ribara, da ga postavi glavarom svojoj Crkvi, tražeći od njega za tu službu samo vjeru i ljubav. Nijesu ta pravila samo mrtvo slovo, nego su ih, jer su izašla živa iz duše Franjinih razmišljanja, čitali, proučavali, tumačili i divno opsluživali mnogi ljudi, od kojih tolike i na oltarima štujemo; te su još i danas ideal, uzor kreposti i savršenosti za hiljade braće, pa punim pravom zaslužuju, da se uvrste među časne spomene ljudske mudrosti i odvažnosti.

Ako se ova zadnja pravila usporede s prijašnjima, odmah se vidi razlika, koja jasno pokazuje u kakovome su duhovnom stanju bila napisana. 1. Ova su posljednja kraća, dok su druga bila daleko od onoga: imperatoria brevitas. Franjo je tu otvorio svoje srce, koje je bilo puno svetih i za spas duše veoma korisnih misli, te ujedno jasno pokazao svoju volju kao upravitelj i ravnatelj svoje braće. No ta su pravila uza svu svoju točnost ipak mogla poroditi mnogu sumnju o onome, što su izrično nalagala. To je Franjo htio prepriječiti na veliko nezadovoljstvo onih, koji su stavljati svoju nadu u tu prazninu i tu nehajnost. On dakle skrati ta pravila u dvanaest poglavlja. Franjo je htio da što jasnije pokaže svoju volju, te da prekršitelji znadu dobro, da su pogriješili, ako se tim pravilima katkada iznevjere. 2. U njima se sluga Božji na mnogim mjestima služi strogo zapovjednim načinom, što se u

drugim nije tako točno opažalo. Željni izrazi: neka braća čine ovo, ili: neka se klone onoga, gotovo su isključivo upotrebljeni u drugim pravilima. Svetac je volio taj način zapovijedanja, koji stoji između želje i pravoga naloga, jer mu se činilo blažim i priličnijim kršćanskoj poniznosti. No to mu se u posljednjim pravilima ne čini dovoljno, već zadavši si silu, upotrijebi za najmilije si točke kao što su siromaštvo, čistoća i poslušnost, svu vlast, što ju je imao: Cijelom svojom vlašću nalažem; zapovijedam u ime poslušnosti. Htio je, da zakon bude izložen u cijeloj jakosti, da se ne mogu ispričati, koji ga prekrše. 3 Ona su napokon strožija, osobito glede siromaštva; druga su pravila dopuštala, da se može primiti novac za bolesnu braću, kad bi to bilo potrebno. Dozvoljavala su još, da se od dobara prijavljenika mogu primati ne novci, nego dobra u naravi, od kojih bi samostan imao korist. Ali posljednjim zakonima opozvane su te dvije dozvole. Što je više Franjo zalazio u dobu, to se sve čvršće držao glavne svoje misli, koja je bila svijetlo cijeloga njegova života.

Franjo se okoristio svojim boravkom u Rimu, da izvede osnovu, koju je odavna u svojoj pameti snovao. On je gojio veliku pobožnost prama rođenju našega Gospoda. To je, rekao bi često, svetkovina nad svim drugim svetkovinama. Tko je uvjeren, da nema tako mlakih i nehajnih kršćana, koji ne bi osjetili živi utisak milosti, kad bi se mogla vidljivim načinom predočiti tako velika božanska dobrota. Do onda ga je u tom samo jedna stvar ustavljala. Da bi se naime Crkvi učinila velika ta novost?. Tu on svoju sumnju očitova papi. Sasvim prijatni odgovor neizrecivom zadovoljnošću napuni srce našega Franje, koji nijednoga časa ne počasi, nego odmah na 10. prosinca pozva jednog gospodina iz Grecija, nekoga Ivana, čovjeka iz odličnoga roda, a još odličnijega duha. Budući da je bio vrlo odan i privržen Franji, reče mu ovaj: „Ja bih želio s tobom proslaviti božićnu noć, te ako pristaneš, evo kako ćemo to učiniti. Ti ćeš izabrati u svojoj šumi kakovo krasno mjesto ili spilju, ako je tu ima; u njoj načini jaslice, u ove metni malo sijena, a za njih priveži vola i osla: to će biti upravo kao u Betlehemu. Ja bi htio, koliko je moguće vidjeti na svoje oči porođenje i uboštvo božanskoga Djetešca". Ivan rado pristane na prijedlog svoga prijatelja. Sve se dakle pripravi, kako je bilo ugovoreno, te su i braća u samostanu bila obaviještena o tom prizoru; uz to još na Franjinu želju dođu na svečanost i žitelji iz susjednih sela. U određeno vrijeme veliko mnoštvo naroda s lučima i svjetiljkama u ruci, stiže na označeno mjesto da budu nazočni tome ganutljivom obredu. Sva je šuma izgledala kao u vatri, a noćnu tamu obratile su baklje u bijeli dan. Braća su veselo pjevala božićne pjesme, koje je skupljeni pobožni narod i odziv pećina s njima divno opetovao. Franjo je stajao na čelu svima i prvi do štalice te tako skrušeno i pobožnošću shrvan, veli njegov povjesničar, promatrao otajstvo utjelovljenja, da nije izgledao kao čovjek, nego kao pravi anđeo nebeski.[1]

U pol noći započe sv. Misa upravo kod jaslica. Svetac se obuće u levitsko ruho, te slatkim i milozvučnim glasom otpjeva sv. evanđelje. Duša mu je posve zaronila u pobožnost, promatrajući ganutljivi opis porođenja Isusova po sv. Mateju. Zatim propovijedaše okolo stojećemu narodu o porođenju ubogoga Kralja i o slavi Betlehema, toga maloga, ali zauvijek glasovitoga grada.[2] Neizrecivom nježnošću i ljubavlju nazivao je Spasitelja betlehemskim Djetešcem, a izgovarajući tu riječ Betlehem, oduljivao glas, kao da je htio oponašati ovcu kad bleji.[3] Kad

[1] I. Cel., pag. 70. — [2] I. Cel., I. c. — [3] Tada je živio u Crkvi divni dramatički genij, pun odvažnosti i smjelosti. Majka je mnogo dopuštala svojoj djeci. U našim su se katedralama slavila otajstva. Tu su se držale posve drugačije realistične svečanosti: osla, luđaka i t. d. To je bivalo osobito na godišnjicu Porođenja Kristova, Obrezovanja, na sv. tri Kralja, na mla-

bi pak izgovarao ime Isusovo, oblizivao bi usne, kao da bi med okusio. Obuzelo bi ga neko sveto djetinjstvo, slaveći sv Djetešce. Svi su nazočni bili u nekom svetom ushićenju, a odlični i vrli priredītelj svečanosti, Ivan Grećijski svjedočio je, da je vidio u jaslicama djetešce divne ljepote, zaista božansko Djetešce, koje se činilo kao da spava, a Franjo ga nježno ljubio, kao da ga je htio probuditi. Takova je bila ta „divna noć“, kako je zove pobožni pisac „Dies irae“. To je nazočne tako ganulo, te su mislili, da sudjeluju pobjedi prostote, uboštva i poniznosti, te se vesela srca vratiše svojim kućama i sačuvaše o svem, što su vidjeli, vječnu uspomenu, a kad je Franjo nakon pet godina uvršten u broj svetaca, na mjestu, gdje je s njima slavio tu pobjedonosnu svetkovinu, podignuše kapelicu u čast tome novom svecu.

Franjo se zadrža neko vrijeme u Grećiju. Mi smo već kazali, da se on upravo naslađivao u samostanu toga grada, jer je više od drugih cvao u siromaštvu. Najprije se zavuće u samoću i podade se svetom razmatranju. Otale bi katkad izašao i propovijedao u rijetskoj dolini, gdje je o njemu ostala živa uspomena; a često je propovijedao i u župskoj crkvi u Grećiju. On je rado pristajao uz taj narod, koji je nedavno bio izbavio iz velike bijede i nevolje, i opominjao ga, da se ne iznjevjeri obećanju, što ga je Bogu učinio. Ti pak valjani ljudi, sjećajući se dobro onoga, što im je Franjo učinio, smatrali su ovoga za pravog dobročinitelja, te nijesu znali, kako bi mu svoju zahvalnost iskazali. Jednom mu ponude ono, što su najbolje imali; zeca, kojega su uhvatili u gvožđe. Videći Franjo tu nevinu životinju, jako mu se sažali, te će joj: „Brate moj

dence, kao također u dane, kad je ljudstvo, oslobođeno od đavla uživalo neizrecivo veselje; na Božić i na Uskrs. Tomu je sudjelovalo i samo svećenstvo. (Michelet, Hist. de France, tome II., p. 656.) Grećijska spiljica i Franjino polublejanje, posve se razlikuje od tog neurednog veselja.

zeče, dođi k meni; što si se dao tako uloviti?“ Zec doletje k svecu kao najsigurnijemu skrovištu i sakri mu se u krilo, a Franjo ga nježno pomilova, prozbori mu slatkim svojim glasom, preporuči mu, neka se ubuduće čuva zamke i pusti ga na zemlju, da se povrati u šumu.[1] Ali mjesto da zec pobjegne, više mu se puta povrati u krilo, a da ga se posve oslobodi, trebalo je zeca odnijeti daleko u šumu. Drugiput mu neki ribar dade krasnu vodenu pticu, kad se vraćao u samostan preko rijetskoga jezera. Ptica se pokazala jako pitoma kao i zec te cijeli sat ostane na Franjinoj ruci i ne htjede odletjeti, doklegod ju Svetac iza svoga razgovora s Bogom ne pusti veleći joj: „Idi hvali Gospoda.“[2]

To se nevino veselje prekinu jednim objavljenjem, koje otvori novo polje revnosti sluzi Božjemu. Jednoga naime dana izađe on iz svoje sobice i reče braći: „Peružani su krivo učinili svojim susjedima; uzoholili su se s uspjeha, pa će se zato poniziti; već je Gospod uzeo mač u ruke.“ Iz njegova glasa i velikoga ganuća braća upoznaše, da mu je Bog nešto objavio. I zbilja, više je dana bio samo u jednu misao zadubljen, te potaknut duhom Božjim, uze sa sobom druga i krene u Peruđu. Po primjeru Spasitelja, koji je gledao da odstrani zla, što su morala saći na Jeruzalem, pozva protivnicu Asiza na pokoru, da Gospod ustavi svoju srdžbu i osvetu. Propovijedajući s tom nakanom sabranome narodu, izađoše plemići na konjima, pripasani ratnim oružjem. Njihov štropot, buka i vika nadvisiše govornikov glas. Franjo podvoji o svome poduzeću. „O žalosna zaslijepljenja!“ kliče jecajući; „ti se ljudi ne boje suda Božjega.“ Te okrenuvši se plemićima. „Slušajte,“ reče, što vam veli Bog preko svog neznatnog sluge. Gospod vas je uzvisio nad cijelu ovu okolicu; vi bi dakle morali biti bolji i zahvalniji

[1] I. Cel., peg. 50. — S. Bon, pag 360. — [2] I. Cel., pag. 239. — S. Bon., 360.

Bogu, nego drugi. Nu vi ste nezahvalni milosti njegovoj; oružanih ruku napadate na svoje susjede, plijenite ih i sa životom rastavljate. Ja vam za sigurno kažem, da ta vaša okrutnost ne će ostati nekažnjena. Biti ćete poniženi i to — što će još više povećati vašu kaznu — poniženi tako, da ćete jedan drugoga napadati i žrtvovati. Pa jer vas nije ni najmanje poučila dobrota Božja, poučit će vas njegova srdžba i osveta.[1] Proročanstvo se ispuni odmah poslije nekoliko dana. Stavi se jedno socijalno pitanje; cijeli se grad oboruža, narod ustane proti plemićima, a ovi proti narodu: boj je bio tako žestok i krvav, da su ih sažaljevali i isti susjedi, premda ih ovi nijesu rado imali.

Franjo nije čekao tih krvavih dana, nego se odmah povrati u Asiz, jer je duhovsko vijeće bilo blizu. Dok je on pripravljao, što je za to potrebno, Klara mu nametnu neočekivanu zadaću. Sveta je redovnica s velikom nasladom čitala pravila, što ih je Franji Rim odobrio. Razlikujući se posve od onih koji su mislili, da ih nije moguće opsluživati, Klara je mislila, da bi se ta pravila mogla nametnuti drugome redu kao i prvome, kad bi se samo nešto promijenila. Ona je dakle u ime svoje i svojih drugarica tražila ta, prema njihovu spolu i stanju preinačena pravila.

Franjo je prviput godine 1217. odbio njezinu želju da napiše pravila za sestre, nego pošalje Klaru k stožerniku Ugolinu, po njegovome sudu, njezinome pravome starješini. Ovaj pristane na sve, što se od njega molilo, pa ne odbije ni Franjine prošnje, već napisa za uboge sestre pravila, koja još i danas opstoje. Treba međutim priznati da je odlični crkveni dostojanstvenik za to djelo više gradiva crpio iz predaje sv. Benedikta. nego iz pravila što su se onda u Porcijunkuli opsluživala On je na primjer za pojedince propisao najstrožije siromaštvo,

[1] II. Cel, pag. 163.

ali je dopuštao opći ili zajednički posjed. Zatim je koješta tako strogo nalagao, da o tom Franjo nije ni mislio, kao svakidašnji post, neprestanu šutnju, spavanje na tvrdu i t. d. Pobožne su sestre bile svim srcem primile sve, što im je tako uzvišena vlast nalagala. Nu ipak su osjećale da su drugačije bile pouke, što im je Franjo u početku davao, zato su se nalazile u nekom mučnom stanju, koje se kasnije možda još više pogoršalo.

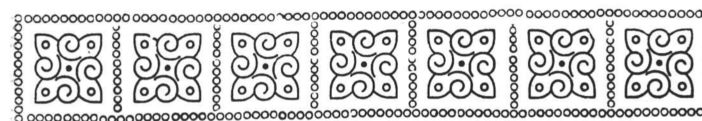
Franjo je poznavao tu njihovu patnju, stoga im nije mogao ponovno molbe odbiti. Otkako je papa odobrio njegova pravila, više ih je smatrao za način življenja od Crkve preporučena, nego za svoje vlastito djelo. Zato u razgovoru sa stožernikom Ugolinom očitova ovome, kako je uvijek bila njegova tajna želja, da braća i sestre živu jednakim životom, te ga zapita, da li bi pristao na promjenu, što ju želi i zahtijeva Klara. Stožernik bez ikakova zatezanja odobri Franjinu namisao. Dade se dakle s njim na posao i zajedno urediše konačna pravila, a ova su, izuzevši neke potrebne promjene, ista kao i kod Manje braće, dapače su i izrazi isti, samo što se na nekim mjestima opaža malo veće poštovanje i nježnost.

Sad se istom prviput nije držalo u Asizu opće vijeće. Franjo odredi za taj sastanak jedan mali samostan u okolici Gubija, blizu benediktinske opatije sv. Verekunda. Izuzevši nekoliko staraca, svi su bili ili državnici ili gvardijani.[1] Osim običnih poslova bavili su se još i proglašenjem pravila. Franjo istumači svojoj braći, što ga je sklonulo, da ih iznova napiše, te kako je to učinio u tišini i molitvi. „Nijesam," reče im, „ništa od sebe u njih metnuo, nego ih onako napisao, kako mi je Bog objavio."[2] Govori im zatim o svom putovanju u Rim, kako ga je lijepo primio sv. Otac, te kako su veliki ugled stekla pravila po odobrenju sv. Stolice. „Sada

[1] Stara legenda sv. Verekunda, mučenika, navedena od Papinija, — I. svez., str. 108. — [2] S. Bon., pag. 337.

ona moraju," reče im, „više nego ikada biti knjiga života, nada spasa, jezgra evanđelja, staza k savršenosti, rajski ključ, ugovor vječnoga zavjeta.."[1] Stoga naredi, neka svaki brat nosi uza se po jedan primjerak tih pravila, da ih tako uvijek imaju pred očima te ih i na čas smrti drže u ruci, ako je to moguće. Naloži im također, neka ih nauče napamet i često razmatraju, jer će ih to tješiti u njihovim patnjama i sjećati obećanja, što su ga učinili, da će im vazda vjerni ostati.

[1] II. Cel., pag. 263.

GLAVA XVI.

FRANJINE RANE.

1224.

Francuzi dolaze, Španjolci hite, Englezi i Nijemci dotrkuju . . . čitatelj se sjeća, da je tim riječima Franjo još u početku navijestio neprestani razvitak svoga reda.[1] Francuzi su, Španjolci i Nijemci bili uistinu već došli, dok Englezi sve dosada ne bijahu još stupili u njegov red, pa je Franjo držao, da ne mora više čekati, da i njih pozove u svoju vojsku.

On je bio u redovitom saobraćaju s braćom, koja su u Francuskoj nastavljala njegovo djelo S njima je postupao s nekim osobitim poštovanjem, a to bez sumnje zato, što su ga zastupali u mjestu, gdje je on mislio razviti svoje djelovanje. Uvelike je cijenio njihovu krepost, te im često vlastoručno pisao. Jednom im zapovijedi, kad prime njegovo pismo, da svi skupa veselo ispjevaju ovu pjesmu u čast presvet. Trojstvu: Benedicamus Patrem et Filium cum Sancto Spiritu. (Blagoslivajmo Oca i Sina sa svetim Duhom.)[2] On je mislio, da tu svoju ljubeznu braću spremi u Englesku. Naredi dakle gvardijanu pariškoga samostana, neka uzme sa sobom braću, koju nađe sposobnom za to djelo, otide s njima u Englesku i osnuje nekoliko samostana. Brat Anđeo, premda još dosta mlad, bio je vrlo razborit čovjek. On si dakle izabere takove pomoćnike, koji su kasnije svi odgovarali onome, što se od njih očekivalo. Bilo ih je devet na broju: brat Anđeo, tri Engleza, koji su u Francuskoj stupili pod Franjinu zastavu, a zvali se: Rikardo Ingewrth, svećenik i propovjednik,

[1] Svezak I., str. 74. — [2] Eccleston, Coll. V., pag. 26.

Rikardo Douvreski, akolit i Vilelm Esseby, klerik novak. Petorica drugih bijahu laici; četiri Talijana: Henrik Treviski, Vilelm Florentinac, Migliorato Jakov i Lovro Beauvaiski, Francuz.

Mala četa ode pješke u Fécamp, da otuda krene morem. Benediktinci su se uvijek i svagdje pokazivali prijazni prema novomu redu, pa i sad u svoj samostan primu Franjine vojake, kojim na njihovu polasku i prevoz plate. Evo kako engleska kronika pripovijeda o njihovu dolasku: „Godine Gosp. 1224., a osme vladanja kralja Henrika, sina Ivanova, a utorak iza svetkovine rođenja bl. dj. Marije, devetorica Manje braće dođu prviput u Englesku i iskrcaju se kod Douvresa.“ [1] Iz ovoga mjesta naši gorljivi vjerovjesnici odmah krenu u Kantorberij. Tu se razdijele na dvoje: petorica ostanu u Kantoberiji te osim samostana u tom gradu utemelje još po jedan u Kambridgu, Linkolnu i Shrewsburiju. Ostala četvorica krenu u London, gdje ih na stan primu braća Propovjednici. Iza nekoliko tjedana imali su tu svoj vlastiti samostan, a domogli su ga se darežljivošću grofa Ivana Traversa. U oči svih svetih, dvojica ih se nastani u Oksfordu i bace u zemlju gorušićno zrno, iz kojega naskoro izraste veliko i prekrasno stablo. Poslije nekoliko mjeseci utemelje još jedan samostan u Northamptonu. Engleska opet nađe svoj stari polet, s kojega se za prvih vjekova kršćanstva punim pravom mogla nazvati otokom samostana i svetaca. Godine 1256., trideset i treće iza dolaska Anđela Pizanskoga u Englesku, franjevačka je država tu brojila četrdeset i devet samostana s 1242 redovnika.

Ta su mnogobrojna braća imala veoma jaku i upravo junačku dušu, te nije možda nigdje hrabrije primljena Franjina zamisao. [2] Franjevački kroničar

[1] Eccleston, pag. 3. — [2] Kad je vrhovni starješina reda, Ivan iz Parme, pohodio braću u Engleskoj i vidio, kako uzorno živu, kliče jedan dan: „Što nije ova država u središtu svijeta! Ona bi bila uzor svim crkvama.“ Eccleston, pag. 68.

nabraja s najvećom nasladom kreposti, kojima se proslaviše ti prvi vjekovi. Te su bile: 1. Siromaštvo do skrajnjih granica. Vjerovjesnici su se bili nastanili u najnapučenijim gradskim ulicama, a zidovi njihovih kuća sastojali su se većinom iz ćerpića i šepera. Uzto su oskudijevali i najpotrebnijim stvarima. U Kambridgu su imali tako malenu crkvicu, da ju je jedan tesar mogao za jedan dan sagraditi. Kad su predložili prvoga svog novaka, nekoga krasnog mladića Salomona, da primi svete redove, predložiše ga da se redi na ime i naslov siromaštva. Pod sv. Misom rekne biskup: „Neka pristupi brat Salomon iz reda apostolskoga.“ Poslije obreda novoređeni brat blagova za nadbiskupovim stolom s drugom, koji ga je dopratio, a poslije objeda obojica se po duboku snijegu bosonogi vrate u Kantorberij. Tkogod ih je putem susreo, upravo se zgražao, veli kronika, gledajući ih tako siromašne.' 2. Pobožnost. Oni su se najvećim žarom srca molili, te je gotovo uvijek po koji bio u crkvi. U predvečerje velikih svetkovina veći bi dio noći sproveli u molenju jutarnje i slavoslavlja. Makar su bila samo trojica ili četvorica u samostanu, što se često događalo u početku reda, nije ih to ipak smetalo, da svečano mole sveti božanski čin. U kambridgeskom samostanu bila su samo trojica na svetkovinu sv. Lovre, a i od te trojice jedan novak tako slab, da su ga morali donijeti u crkvu; ali oni su ipak tako pobožno i tolikim ganućem otpjevali sv. Misu, da su iz očiju siromašnoga novaka tekle krupne suze. 3. Veselje, koje je dolazilo iz dna srca, otvarajući malo pomalo najljepše duševne osjećaje i postajući neodoljivo kao kod djece. Kod nekih je ovo bilo u tako velikoj mjeri, da se ne bi mogli uzdržati od smijeha, kad bi se gdje sreli ili zajedno bili. U Oksfordu je dapače

[1] Accedat frater Salomon de orgine apostolorum. Cum autem comedissent in mensa archiepiscopi, reversi sunt nudipedes in nive, quae profunda nimis extitit et intuentibus exorrenda. Eccleston, pag. 11.

bilo došlo do toga, da bi svakiput kaznili nekoga brata, kadgod bi se nasmijao u crkvi ili blagovaonici, te je zato jednoga dana već jedanaest puta bio kažnjen; ali se on ipak ne popravi, nego se i dvanaesti put nasmija. Sreća njegova, da je imao u sebi bolji lijek. Savjest mu se naime poče uznemirivati, te mu se pričini jedne noći u snu, da su sva braća u crkvi i sva se običajno smijala. Uto se propelo, koje je visjelo u koru, okrene prema njima kao živo i oštro im reče: „Samo se Koreovi sinovi smiju, kad se moli sv. Čin.“ Još mu se činilo, da se propelo hoće da otrgne od križa i izađe iz crkve, što bi se zbilja i dogodilo, da to ne spazi gvardijan, koji se uspe na klupu i čekičem pričvrsti čavle. Kad je sutradan pripovijedao braći svoj san, to ih se bolno dojmilo, te oni postanu ozbiljniji. Od tada su se, veli kronika, jedan na drugoga samo podsmijevali, a i to samo izvan crkve, dok bi u ovoj oči preda se oborili, prateći pameću, što bi ustima izgovarali, jer su znali, da je samo takova molitva Bogu mila i draga.[1] 4. Ljubav, koja ih usko srcem i dušom sjedinjivala. Njihova je velika ili bolje reći jedina žalost bila, kad

[1] Fuerunt fratres omni tempore inter se ita jocundi et laeti, ut vix in aspectu mutuo se temperarent a risu. Eccleston, pag. 20. — To tako veliko i neodoljivo veselje nije rijetko u početku redovničkih i monastičkih utemeljenja. Ono se nalazi i u Port-Royal-u,* gdje se možda nije tražilo. „Tolikim me Bog milostima obasipao,“ veli Lancelot u svojim uspomenama, „tolikim je mirom napunjao srce moje, da se nijesam mogao uzdržavati od smijeha. Nijesam znao, čemu bih pripisivao tu promjenu, osim da to prije nije bila moja najveća pogrješka. Sâm sam sebe korio radi te slabosti, koju sam često ispovijedao. Ali gosp. de Saint-Cyran upozna dobro, da ima drugi uzrok tomu veselju i reče mi, da se ne treba tomu čuditi, jer katkada duša promotrivši put, što ga je prevalila, odakle dolazi, gdje je i sve što se zbiva u njoj, tako se gane, da se ne može uzdržati.“ Tako je bilo i kod engleskih franjevaca.

* Samostan Port-Royal podignu godine 1204. kod Chevreuse u Francuskoj Oton Sully, pariški biskup, za redovnice, koje su odgajale mladež. Zapustivši ga te redovnice godine 1625., Port-Royal služi odsele za kuću, gdje bi činili duhovne vježbe pobožni i učeni ljudi, koji su ljubili samoću. (Op. prev.)

bi se morali rastajati. U tim bolnim prilikama oni koji bi imali ostati kod kuće, daleko bi ispratili braću, koja bi odilazila, te bi se ustavili gdjegod na osamljenu mjestu i tu se grlili i zajedno plakali, pokazujući time da imaju samo jedno srce i jednu dušu.

Tim izvrsnim krepostima treba još dodati ljubav i volju za znanošću. Engleski franjevci nijesu ni za jedan čas glede toga bili neodlučni niti su oklijevali, da svoje srce i pamet oplemene svetom naukom, koju su držali za vrelo duševne savršenosti te za jako sredstvo djelatnosti u redu, kojemu je zadaća, da puku navješćuje sv. evanđelje. Ovi nijesu imali svoga vlastitoga učitelja, ali su ga iz svega srca željeli. Ta zadaća bijaše povjerena prvomu, što ga primiše u red, naime Adamu oksfordskomu, tomu po cijelom svijetu glasovitomu učenjaku, veli kronika. Vanredna njegova pobožnost prema bl. dj. Mariji potaknu ga, te se svečano zavjetova, da nikad ništa ne će uskratiti onomu, koji ga štogod zamoli u ime Majke Božje. Jednoga dana sastane se na putu s jednim Franjinim sinom, časnim Vilelmom Kolevilskim, koji mu rekne: „Predragi učitelju! Za ljubav k prečistoj Djevici Bogorodici stupi u naš red i pridigni našu prostotu, jer nemamo ni vještih učitelja ni mudrih učenjaka.“ [1] Adam se sjeti svoga zavjeta, da će ispuniti svačiju prošnju u ime Marijino, te ne oklijevaše nego se odmah zaodjene pokorničkim ruhom. Njegovo zvanje privuče još jednoga njegova prijatelja i druga, Adama Marajskoga, te odmah obojica stanu složno uzgajati novake. Ali domalo Adam Oksfordski počne težiti za uzvišenijim životom. Činilo mu se naime, da je pozvan, neka ostavi knjigu te neka ide, ako i s pogibelju života, pružati nevjerni-

[1] Ada de Oxonia, toto famosus orbe, voverat, ut quidquid peteretur ab eo pro amore B. Mariae faceret. Cui Willelmus de Colvile, senior, vir eximiae sanctitatis: Magister carissime, pro amore Matris Dei, intra ordinem nostrum et releva simplicitatem nostram Id., pag. 15. — Ta je povjesnička istina poznata, ali predaja pripisuje zavjet Aleksandru Haleškomu.

cima luč istine i navješćivati im sv. evanđelje. Prijatelj njegov, koji je vidio, kako on napreduje u krepostima, predviđao odavno to njegovo zvanje. Jednom mu se pričini u snu, da šeta s njim u polju i za te šetnje naiđe na neku palaču, kojoj je u predvorju bilo naslikano propelo. Nitko nije tamo mogao unići prije, nego bi poljubio to propelo. Adam Oksfordski prvi poljubi sv. sliku i uniđe; poljubi ju zatim i Adam Marajski i slijedi svoga prijatelja. Ali došavši prvi do stepenica, tako brzo uzađe, da je potonji izdaleka za njim vikao: „Polakše, polakše!“[1] Viđenje se zbilja naskoro ispuni. Adam ostavi samostan, otide Grguru IX. i klečeći zamoli, neka mu dopusti, da ode širiti među nevjernicima svetu i jedino spasonosnu katoličku vjeru. Papa ga prijazno primi i rado mu usliša molbu. Ali nije žalibože mogao dati oduška svojoj želji i revnosti, jer umre na putu u Barlettu. Bog je međutim vidio srčanost njegovu, te je grob svoga vjernog sluge proslavio mnogim čudesima.

Ostavši Adam Marajski sam u učiteljskoj službi, poče se sabirati u samoći worcesterskoga samostana. Ode zatim u Oksford, gdje je bio odgojen, uspe se na čast naučitelja i otpoče na sveučilištu tako izvrsno naučavati. da su se svi njegovi slušatelji divili njegovim uzvišenim mislima i velikomu njegovu talentu, dok mu suvremenici podijeliše naslov odličnoga naučitelja, a mnogi u svojim spisima, što su nam ih ostavili, s velikim zadivljenjem o njemu govore. Roger Bacon ga zove savršenim učenjakom i jednim od najvećih crkvenjaka na svijetu. Adam je bio učitelj, stalni mudroslov. duboki metafizik. a učen onako, kako to može biti umni čovjek. Uzto se još odlikovao pronicavošću državnoga čovjeka, pažljiva na događaje, iz kojih je znao vrlo vješto razabrati, što zahtijevaju. On je s biskupom Grossetetom i grofom Šimunom Montforskim bio obični savjetnik Henrika III. za vrijeme njegova uzburkanoga vladanja. Papa

[1] Id., pag. 10

mu od svoje strane povjeri mnoge veoma važne zadaće, između ostalih, da propovijeda križarsku vojnu i pripravlja lionski sabor. Mnogi su biskupi u vršenju svoje službe tražili od njega savjet. Sasvim bi se izgubio za naukom, da nije potražio i dobio apostolsko pismo, koje je zabranjivalo svakomu prelatu i vladaru. da ga upotrebljavaju u svoje poslove. U tim raznim zadaćama bio je Adam uvijek pobožan, čedan, osjetljiv na zasluge drugih, te vrlo prijazan prema ubogim i potištenima. U učioni takova naučitelja, novaci su oksfordskoga samostana veoma napredovali u nauci i kreposti. Kronika tvrdi, da su bili veoma revni, svim žarom srca ljubili siromaštvo, a tako pohlepni za naukom, da su po velikom snijegu, blatu i kiši pohađali učione.[1]

Pripravivši Franjo svomu redu tako bujnih mladica, odmah se bio povratio u svoju milu umbrijsku dolinu. Nekoliko dana propovijedaše u folinskoj okolici sa svojim generalnim vikarom, i tu mu se objavi, da će još samo malo vremena živjeti. U noći naime ukaza se Iliji neki časni starac u slici bijelo obučena svećenika, koji mu reče: „Ustani, i kaži bratu Franji, da evo ima osamnaest godina, kako se je odrekao svijeta i jedino Gospodu služio. Još će samo dvije godine ostati na ovoj zemlji, a onda će ga Bog k sebi pozvati.“[2] Tako vanredna vijest Franju jako dirnu u srce. On se doduše nije bojao smrti, jer je ova za njega bila korisna, nego je mislio, da Bog ima neku tajnu namjeru, kad mu prije toliko vremena navješćuje smrt. Povrati se dakle u Asiz, odlučivši, da će se zavući u kakovo samotno mjesto, gdje će, podvrgavši se svom dušom volji Božjoj, moći lakše sa sebe stresti prah, što je u općenju s ljudima mogao za nj prionuti.[3]

Iza duga razmišljanja odabra napokon Alverniju, gdje je nekoć toliku slatkost uživao, a već je toliko godina nije pohodio. Predaja hoće, da su one

[1] Id, pag. 21. — [2] I. Cel., pag. 91. — [3] Id., pag. 75.

velike pukotine strašnih onih pećina, koje su se u bezbrojnom nizu tu poredale, nastale potresom zemlje u vrijeme smrti Isusove. Bog je tajnim nadahnućem vodio i putem ravnao onoga, kojega je morao preko Kalvarije dovesti do gore, kojoj su događaji, što su se zbili na Kalvariji, dali tajinstven oblik. Franjo nije mislio, da mu je u takovoj prilici dosta samo jedan drug, nego ih uze četvoricu, koju je najviše ljubio, na koje je, veli povjesničar, oslanjao svoj život, kao što se zgrada oslanja na četiri stupa. „Ja ih ne imenujem, da ne povrijedim njihove čednosti, jer su svi čedni i ponizni, kako se pristoji duhovnim ljudima." Ali ih odlični povjesničar tako jasno opisuje, da ih je red upravo bez ikakve poteškoće mogao upoznati. To su dakle bili Maseo, Rufin, Anđeo Tankretski i Leo, svi kreposni ljudi, vjerni Bogu, anđelima mili, a ljudima prijazni.[1] Njihova je zadaća bila, da bdiju nad svojim učiteljem, da providaju njegovim potrebama, osobito da štite njegovu sabranost i tišinu proti navali dosadnikâ. Mala povorka krene na put početkom mjeseca srpnja i bez velike tegobe uzađe na goru.

S braćom mjesnoga samostana proslave svetkovinu Uznešenja Marijina, a onda se Franjo zavuče u samoću i otpočne svoj obični post kroz četrdeset dana na čast svetih anđela. Prve dane posveti go tovo neprekidnom molitvom. Dugo razmatranje, živi poleti srca naskoro ga uzdignu nad sama njega. Odsele je bio u neprestanom odnosu s Bogom, a duša mu se napuni neizrecivom slatkoćom i miljem, kojim ako je i bio već često napunjen, nije to ipak osjećao u tolikoj mjeri; zato i pokuša, da u tako dobrom duševnom raspoloženju upozna tajne namjere svoga božanskoga prijatelja. On je to činio, veli sv. Bonaventura, ne kao istraživalac neizmjernoga Veličanstva, koje je vrijedno svake slave, nego kao sluga, koji želi upoznati volju svoga gospodara, da joj se u

[1] I. Cel., pag. 86.

svem prilagodi. Smjerno dakle zamoli Boga, da mu pokaže stazu, kojom ima poći za ono vrijeme, što mu još preostaje. Odgovor je bio sporiji i nejasniji nego se je on nadao. Samo je to razumio, da ima pretrpjeti velike boli. Nu on se posve preda i podvrže volji Božjoj, izjavivši, da je pripravan za ljubav njegovu podnijeti sve tjelesne i duševne muke; samo ga je prosio, neka mu očituje svoju volju.[1] A budući ove ne upozna kroz duže vremena, posluži se svetom djetinjom slobodom, te na neki način prisili svoga nebeskoga Oca, da mu je otkrije. On je znao, da su sveti i savršeni ljudi, koje je vukla želja za kreposnim i Bogu ugodnijim životom, na sreću otvarali knjigu i tu tražili, što je Njemu milo i drago. I on je sam u početku svoga zvanja upotrijebio to sredstvo, te odluči, da će se opet njim poslužiti. Kapela samostanska bila blizu. Ode dakle pred žrtvenik i zamolivši predragoga Boga, Oca milosrđa i svake utjehe, da se napokon udostoji kazati mu svoju volju, ustane, uzme evanđelistar, s počitanjem ga stavi na žrtvenik, pobožno se prekriži, otvori knjigu drhćući i pade na mjesto, gdje evanđelist opisuje muku Isusovu. Nu poboja se, da to nije bilo slučajno, te po drugi i treći puta otvori istu knjigu, ali uvijek pade na povijest o muci Spasiteljevoj. Sad sađe u njega duh Božji i razumije, da mu je istom poslije mnogih muka, nevolja i borba unići u kraljevstvo nebesko. Ali se Franjo kao hrabar vojnik zato ni najmanje ne uznemiri. Nikada nije običavao, veli njegov povjesničar, klonuti duhom, tako se nije ni sada uklanjao udarcima svoga neprijatelja, nego se pokazao veselim, te zapjevao pjesmu radosnicu. Trpjet će i bit će mučenik za Isusa, što je kroz toliko vremena iz svega srca i duše želio.[2]

Nema sumnje, da je Franjo svojoj molitvi, svomu duševnom nemiru i veselju pridružio i svoju braću; dapače sv. Bonaventura veli, da je jedan od njih bio

[1] Cel., pag. 76. — [2] I. Cel., pag. 79. S. Bon., pag. 387.

s njim u crkvi, kad je otvorio knjigu, a predaja hoće, da je to bio brat Leon, koji je, kao njegov ispovjednik, bio neprestano uz njega, u cijelom tom poslu, te je pozorno motrio sve, što se zbivalo. Šta je on dakle jasno upoznao u duši svojega starješine? To nam nije poznato; samo znamo, da je tom prigodom nastala u njegovoj duši prava oluja, koju nije znao, kako da utiša. Franjo se posve s Bogom zabavio, te ga Leon nije smio uznemirivati, ali je ipak gledao i nastojao, da čim prije dobije od njega kakovu nabožnu izreku njegovom vlastitom rukom napisanu, jer je bio uvjeren, da će mu se samo tako mir u dušu povratiti. Franjo nije čekao, da ga zamoli njegov mili brat Leon, nego mu jedan dan reče: „Donesi mi papira i crnila, da napišem jednu Božju riječ, o kojoj mnogo u svojem srcu razmišljah.“ [1] Brat se požuri da posluša. Pa zabilježivši Franjo nekoliko riječi na čast Bogu i još nekè svoje misli, napisa slijedeći blagoslov, koji okiti slovom T: „Blagoslovio te i čuvao Gospod; pokazao ti lice svoje i smilovao ti se; obratio k tebi lice svoje i podijelio ti mir! T. Blagoslovio te Gospod brate Leone!“ „Uzmi“, reče mu zatim „ovaj listić i čuvaj ga do smrti;“ a on čim ga uze, odmah ga ostave napasti.

Neizrecivim se veseljem napuni Franjino srce, kad mu Gospod Bog poslije nekoliko dana potpuno otkri svoju namisao. Oko svetkovine Uznešenja sv. Križa, ili kako hoće predaja, na taj isti dan ranim jutrom otide nedaleko od samostana u bližnju šumicu, gdje najprije na koljenima stane razmatrati muku Isusovu. Tako je sažaljavao raspetoga Spasitelja, da je bio zaboravio na narav i na ljude, dapače i na sama sebe. Sav je bio zadubljen u onoga, koji je za njega svoj život žrtvovao. I gle, na jedan mah ugleda, gdje Seraf sa šest ognjenih krila u divnom svijetlu leti iz neba. Naglo poput vjetra spusti se do njega, lebdi neko vrijeme nad njim u zraku, te se među

[1] II. Cel., pag. 171.

krilima pokaza sâm Raspeti, čije su ruke i noge bile pribite na Križ. Dva se krila Serafova dizala nad glavom, dva bila raširena da leti, a dvama je zastirao cijelo tijelo. Raspeti bijaše divne ljepote. Franjo se na taj pojav jako preplaši, te je drhtao u cijelome svom tijelu. Lako je međutim upoznao svoga Isusa, ali je to upoznanje ujedno slašću i gorkošću, žalošću i radošću napunjalo njegovo srce: s jedne se strane blaženim smatrao radi slatkoga poglega Isusova, s druge pak njegov križ i čavli, koji su mu probadali ruke i noge, a sulica parala prsa njegova, neizrecivom mu boli i tugom probadahu dušu. Franjo se diže na svoje noge u tom dvostrukom utisku[1] i stane sam sebe pitati, što bi moglo značiti to združenje skrajnjega poniženja na Golgoti s besmrtnošću i neizmjernom slavom na nebu. To je za njega bilo nedokučivo otajstvo. Ali Onaj, što mu se bio izvana objavio, i iznutra mu protumači to viđenje. Pokaza mu naime, da ima pred sobom sliku onoga, što će se samomu njemu dogoditi, te da će se pretvoriti u svoga miljenika Isusa, više žarkom ljubavlju u duši, nego trpljenjem na tijelu; nositi će na svom tijelu živu sliku muke Isusove na križu, a srce će mu plamtiti svetom serafskom ljubavlju.[2] Franjo se pokloni svojemu Spasitelju, a ovaj mu reče nekoliko riječi, koji nije nikad nikomu htio očitovati, i domalo viđenje isčeznu.

Sluga Božji ne počeka dugo, da se ostvari na njemu ono, što mu je bilo saopćeno. Čim ga ostavi Isus, kao da mu se poveća cijelo biće. Duša mu se napuni živim i novim svijetlom, a k Bogu je privlačili takovi poleti, kakovih nije još nikada bio osjetio; u srcu mu zavlada takav mir i zadovoljstvo, da je sličniji bio anđelu, nego čovjeku. Uz to mu se na tijelu počeše opažati vidljivi znakovi božanskih utisaka. Na prsima mu se ukaza crvena kao sulicom otvorena rana, iz koje je kasnije često krv curila i kvasila svečevo odijelo. Ruke i noge bile mu probo-

[1] I. Cel., pag. 78. — S. Bon., pag 388. — [2] S. Bon. pag. 388.

dene oštrim čavlima, sličnim onima, što ih je vidio u slici svoga Otkupitelja, a sastojali su se iz neke žilave tvari, koja se u rani lako mogla micati; njihove crne glavice virile na jednoj strani, a savinuti šiljci na drugoj kako u nogama tako i na rukama [1]

Uzdignut tako u duši na serafski život, a na tijelu nalik na raspetoga Isusa, Franjo je dugo vremena nepomično i kao izvan sebe stajao na jednom mjestu. Istom se kasnije osvijesti, te poče razmišljati, što je vidio, čuo i pretrpio. Napokon mu i braća dođu na pamet, te najprije odluči, da im ne će ništa kazivati o tajni Gospodnjoj; ali domalo morade priznati, da se ne će moći uzdržati i ne otkriti svojoj braći tih tako slavnih rana. Ne znajući, što da čini, odluči, da će ih zovnuti, ali prije toga oprezno zavi svoje noge i ruke. Sada im istom nejasnim i općenitim riječima otkri uzrok svoje neizvjesnosti i dvojbe, da ga nijesu shvaćali, što hoće da rekne. U to brat Iluminat, onaj isti, što ga je nedavno na istok pratio, opazi na Franjinu držanju, da je vrlo uzbunjen i da mu se moralo nešto vanredna dogoditi, zato reče: „Oče! Znaj, da nebeske tajne nijesi primio samo za se, nego je Božja volja, da ih priopćiš i drugima, ne bi li se i oni njima okoristili. Ako ih isključivo za sebe sačuvaš, bojim se, da ćeš negda o tome oštar račun polagati, kao o zakopanom blagu.“ Te se riječi kosnu srca Svečeva, te u velikom strahu potanko ispripovijedi svojim prijateljima nebesko ukazanje, dodavši još tomu, da dok je živ, nikad nikomu ne će otkriti onih tajnovitih riječi, što ih je čuo od Serafa. Treba vjerovati, veli sv. Bonaventura, da

[1] Disparens visio mentem ipsius Seraphico interius inflammavit ardore, carem vero ... S. Bon., ibidem. — Čovjek se dakle ne mora posve držati slikara, ako želi imati jasan i točan pojam o čudu. Traci, što u njihovim slikama silaze sa Serafa na Franju te se čini, da živim djelovanjem tvore rane, nijesu za toga prizora opstajali.

su te riječi bile tako uzvišene naravi, da ih čovječji jezik ne bi ni izgovoriti mogao.[1]

Kad je namijenjeni četrdesetdnevni post na čast sv. Mihovila arkanđela dovršio, siđe s gore preobražen, noseći sliku Raspetoga, koja ne bijaše isklesana iz kamena, ili izrezana iz drveta, nego mu je u tijelo utisnu sama ruka živoga Boga. A jer je znao, da je dobro čuvati kraljeve tajne, krio je što je bolje mogao te svete utiske. Ali Bog, koji hoće, da se proslavljuju djela njegova, činio je po ovim ranama mnoga čudesa, davajući tako svijetu priliku, da se dovoljno uvjeri o istinitosti pravih ovih rana na Franjinome tijelu.

Spočetka je Franjo dobro krio znakove otkupljenja našega, što mu ih je Isus na tijelu utisnuo. Dade si naime načiniti široku obuću, a ruke je uvijek držao pokrivene. Ako bi ga tko htio poljubiti u ruku, ponudio bi mu samo okrajke prsta; a kad bi pred kim htio oprati ruke, samo bi prste smočio. Nu kasnije je morao priznati, da te rane ne mogu ostati posve sakrivene braći, koja su s njime živjela. Dozvoli im dakle, neka ih vide, ali pod uvjetom, da ih nikad dugo ne gledaju. Jedan je dan neki brat Brešijanac došao u Sijenu, da ga vidi, te očitova živu svoju želju, da se ne vrati u svoj samostan, dok ne vidi njegovih rana. Da mu se ispuni ta želja, obrati se bratu Pacifiku, koji mu reče: „Ja ću ga na tvome polasku zamoliti, neka mi dade ruku da je poljubim, pa kad on to učini dati ću ti znak, da uzmogneš vidjeti svete čavle.“ Sve se dogodi kako je bilo ugovoreno. Kad je naime brat htio poći, odite s Pacifikom i klekne pred Franju. „Blagoslovi nas, pre-

[1] Addens quod is, qui apparuerat, aliqua dixerit, quae nunquam, dum viveret, alicui hominum aperiret. S. Bon., pag. 389. Te tako jasne riječi, što ih je sv. Bonaventura napisao poslije četrdeset godina iza svečeve smrti, nijesu priječile prijedaji, da ustvrdi, kako je Franjo otkrio tajnu, što mu je bila povjerena. Ja ne znam, da bi se mogla naći koja druga prilika, u kojoj su se ti pisci legendâ nerazboritijim pokazali.

dragi oče," reče Pacifik, „i daj mi ruku da je poljubim." Franjo je dade, a Pacifik je cjeliva i pokaza bratu, što ju je želio vidjeti. Ali kad oni odu, odmah Franjo poče sumnjati o prevari, te pozvavši preda se Pacifika, reče mu: „Neka ti Bog oprosti, što me tako vrijeđaš." — „Kako to, preslatki oče?" odvrati nježno Pacifik, padnuvši mu pred noge. Na to Franjo više ni riječi ne primjeti, jer mu nije bilo drago govoriti o onom, što je htio u sjeni sačuvati.[1] Nije dakle više htio, da mu se bilo što o tom spominje. Nekoja braća, koja pokušaše da vide njegove rane, bijahu oštro odbijena. „Što je to?" reče mu nekoć jedan od njih, kad opazi rane na nogama. — „Bavi se svojim poslom," odvrati Franjo. — „Kakova je ono krv, što sam je vidio na tvojoj haljini?" zapita drugi brat, kad mu je oprašio tu istu haljinu. — „Nebi mi smio stavljati takova pitanja, metnuvši mu ruke na oči, kad bi znao, da je to tajna stvar." Što se tiče baš one rane na prsima, samo ju je jedan brat za njegova života vidio, i to slučajno „Hoćeš li dragi oče", reče Franji, „da ti očistim haljinu?" — „Bog te blagoslovio za tu uslužnost i ljubav," odvrati Franjo, „jer je zbilja potrebno da se očisti." Dok se Franjo skidao, brat je neprestano očima u nj piljio, te posve jasno vidio sv. ranu. Jedan drugi učenik, brat Rufin, kad je jednom imao trti ljekovitim mazilom ramena svečeva, nehotice se pojače dodirnu te rane i prouzroči mu veliku bol, zato se od toga dana zaodjevao prostranijom, do pasa sižućom haljinom, samo da sačuva ranu od svakoga dodira.[2] Kad je svetac umro, istom se onda odstrane svi zavoji, te je više od sedam stotina ljudi, kako ćemo to vidjeti, bilo pripušteno, da promotri doonda tako pomnjivo čuvanu tajnu.[3]

[1] II. Cel., pag. 222. — [2] II. Cel., pag. 221. — [3] Karlo Hase u svom djelu „Sv. Franjo Asiški" u jednome cijelom poglavlju raspravlja o njegovim ranama. Ta je rasprava, veli Renan, možda najvažniji dio njegova djela. Nije takovo moje mnijenje. Hase je često pristojno govorio o sv. Franji; ali u tom poglavlju posve mijenja svoj način. Renan je uostalom posve vjerno, ako i ukratko opetovao njegove dokaze. Evo dakle što on veli: „To je čudo zato znamenito, što ga potvrđuju mnogi savremenici. O svečevim se ranama govorilo na dan njegove smrti. A je li se i prije o tom govorilo? — Mi smo već vidjeli, da jest. Braći je taj događaj bio dobro poznat, a radoznalost je njihova bila posve uzbuđena, te im je teško bilo, a da se ne osvjedoče o svetim ranama. — Renan međutim tvrdi bez ikakova temelja, da se o tom nije govorilo. Ali kad bi to i bilo, kakav bi se mogao navesti dokaz iz te šutnje? Što bi ona mogla naškoditi tako izvjesnim i potankim svjedočanstvima Tome Celana, trojice drugova i sv. Bonaventure? Tim bi se, misli Renan, posve pobilo to čudo. — Pošto se o njemu nije govorilo, mora se, veli dalje, zaključiti, da je brat Ilija iznosio tu stvar, ili da je on sam utisnuo svete znakove u Franjino tijelo. — Kakav zaključak! Pređimo na ono, što predpostavka ima za jednog povjesničara netemeljna i nevjerojatna. Jasno se vidi, da ona ne tumači ništa, što se misli da zbilja tumači. Gdje su s tom predpostavkom one velike potankosti o događaju, koje su zasvjedočene kao i sam događaj? Gdje je Alvernija? Gdje je Serafin? Gdje su svečevi drugovi? Renan drži, da je brat Ilija zavarao sve prve povjesničare sv. Franje, te tako i oni druge zavarali; ali neka on njih smatra za lašce i varalice koliko ga je volja. Što se tiče mene, dugo sam ih proučavao i potpuno se uvjerio o njihovoj iskrenosti.

Takav je bio sa svojim okolnostima doonda nečuveni događaj o ranama sv. Franje. Nesamo da su ga povjesničari svečevi pripovijedali točnošću očevidnih svjedoka, nego je još tako velik bio njihov utisak, tako ih je ganuo u srce, te su nastojali, da mu pronađu uzrok i opišu učinke. Mi ćemo ih vjerno navesti.

Najprije oni opažaju, da je to djelo Božje, koje zaslužuje, da se sveudilj promatra. „Nedokučivo je," vele, „to otajstvo, velika tajna, koju sam Bog poznaje i koja je samo djelomično ljudima objavljena. Rane su, kažu dalje, pečat vrhovnoga svećenika Isusa, udaren na jednoga od njegovih slugu. To je povlastica, u kojoj je izražena ljubav Božja prema njegovu stvoru." Takov je bio utisak svih, koji su imali sreću da vide sv. ranjenika, te su u velikom začuđenju i strahu, poput židova poslije velikih Isusovih čudesa, klicali: Danas smo vidjeli čudesa Božja. Na

općoj skupštini, držanoj u Genovi 30. godine iza dogođaja, neki Franjin drug, kojega pozva general Ivan Parmski, da svim nazočnim kaže istinu o čudesima, stupi usred zbora i usklikne: „Ove su ih grješne oči vidjele i ove ih se grješne ruke dotakle.“ Međutim je dobri brat plakao kao malo dijete.[1]

Ali zašto je ta povlastica samo Franji podijeljena? „On je ljubio Isusa“, veli Celano, „ljubio ga je neizrecivom ljubavlju. Oh!, kako se u duši svojoj jedino s njim razgovarao, kako se njim hranio, kako je slatko o njemu govorio! To znadu oni, koji su s njime živjeli. Isus mu je bio sve. Koliko je puta za stolom zaboravio na jelo i pilo! Ako bi mu se govorilo o Isusu, ili bi čak on sam o njem govorio, ostao bi odmah kao izvan sebe. Mogao bi mu onda govoriti i činiti što hoćeš, on ne bi ništa čuo ni vidio. Koliko je puta za putovanja slijedio više razmatranja nego staze, pjevajući Isusu i pozivajući sva bića, da ga s njim hvale i slave! Eto zašto je, dodaje isti povjesničar, između svih ostalih bio slavno znamenovan znakom Isusovim.[2] On je nježnije od ostalih ljubio Isusa, zato je i Isus njega jako volio. Ta je međusobna ljubav tražila sjedinjenje u sličnosti. Samo pak Franjina ljubav nije mogla izvesti te sličnosti, pa je stoga to učinila jača ljubav Isusa Krista, koji preobrazi Franju u svoju sliku.

Ali zašto baš to preobraženje na križu? Zato, jer je križ velika tajna Isusova, i što je on za Franju bio pravi čar, koji ga je moćno privlačio. Križ je za njega bio sve u početku njegova redovnička života. Križ je vidio na štitovima obješenim u palači svoje zaručnice — siromaštine. Isus mu se ukazao na križu, da mu otkrije boli svoje muke. Raspeti mu je Isus pokazao pravo njegovo zvanje. Kasnije, za njegova

[1] Sacramentum hoc magnum est . . . . . Sed arcanum in eo latet consilium. quod soli Deo cognitum credimus et per ipsum sanctum ex parte revelatum. I. Cel., pag. 75. Isti oculr peccatores ea viderunt et istae manus peccatrices contrectaverunt ea. Eccleston, pag. 51. — [2] I. Cel.,pag. 97.

djelatnoga života, na njemu se samome opazio svijetleći križ; brat Silvestar viđe ogroman, na njega naslonjen križ; brat Monaldo viđe, kako Franjo ruku unakriž raskriljenih lebdi nad slušateljstvom sv. Antuna; brat Pacifik jedan dan opazi na njemu dva svijetla mača stavljena unakrst. Sva su ta objavljenja, veli sv. Bonaventura, bila samo pokusi. Bog je postepeno vodio svoga slugu k onoj preuzvišenoj sličnosti sa svojim raspetim Sinom, koja se dogodila u Alverniji.[1] Križ je za Franjina života još veće mjesto u duši njegovoj zauzimao. On je dobro razumio, da je križ bio spas svijeta, te je uvijek u njemu tražio svoju nadu i slavu. Uživajući dar, što mu ga je Isus podijelio, nije zaboravljao, kako je skupo stajao Spasitelja taj isti dar. Božanska mu je žrtva nadahnjivala najnježnije sažaljenje. Njegova samozataja, rane i smrt zadavale su mu velike boli Ta je bol bila tako velika, da je pri tome gorko uzdisao i plakao. Ali to nije bilo dosta njegovu srcu, punu nježna sažaljenja, nego je još htio, da bude dionikom te velike žrtve, te da pomiješa svoju krv s krvlju, koja je obilno za naš spas tekla. To ga je poticalo na mnoga teška djela, na mnoge napore. On je, veli Celano, ustrajao na križu i uvijek na njemu bio.[2] Franjo je, kao Pavao apostol, bio raspet s Isusom. Rane su Spasiteljeve bile utisnute u njegovu dušu i duboko u njoj imale svoje klice. To je uzrok, dodaje spomenuti glasoviti pisac zašto je bio ranjen. Bog je htio pokazati na njegovu tijelu, što je već bilo u duši, a to je učinio da nadari i proslavi najiskrenijega prijatelja, što ga je možda iza sv. Pavla njegov žrtvovani Sin imao na zemlji.

Po svjedočanstvu istih povjesničara, rane nijesu bile samo nagrada, nego još dobročinstvo i vrelo duhovnoga napretka. Znamenovavši ga Bog izvana svetim ranama, ujedno ga je i iznutra ljubavlju užgao, veli sv. Bonaventura. Taj je čovjek koji je već to-

[1] S. Bon., pag. 392. — [2] I. Cel., pag. 97. — II. Cel., pag. 266.

liko ljubio, sad postao sposoban, da još više ljubi. Iz ljudskoga, uvijek tako ograničena stanja uspe se u duši na uzvišeno stanje serafina. On je bio postigao gorljivost i neizrecivu ljubav tih u nebeskoj slavi najuzvišenijih duhova, zato djelitelj i početnik svakoga dobra izli u njega sve blago života i milosti, koje su mu bile potrebne. Ako je sve to tako bilo, razumije se da su namjesnici Kristovi na zemlji živo posvjedočili i potvrdili istinu tako vanredna događaja. Razumije se još, da je Crkva ustanovila svetkovinu. da ovjekovječi i proslavi tu uspomenu. Ali tko bi mogao točno označiti narav toga događaja? „Ona je nedokučiva, te se," veli Celano, „ne može jasno dokazati. Ta je tajna pokazana na tijelu, jer se nije mogla riječju protumačiti. „Neka dakle sama naša šutnja govori," dodaje odlični povjesničar, „budući, da za to nemamo riječi."[1]

Pokušalo se međutim, da se protumači to otajstvo, te su mnogi razložno mislili, da se to nije moglo učiniti osim nakon dugoga razgovora s istim Franjom. To je vatrena i žalovita poezija, u kojoj je alvernijski događaj živim poletom u odi oslikan. Pisac je, ma koji on bio, govorio u ime svečevo, kao da mu je bio tumač. Lijepo je on izrazio i predočio veliki dojam duboko ganute i predubokim razmatranjem iznemogle duše. Vrijedno je, da to djelo čitatelju pred oči stavimo:

„Ljubav me je stavila u oganj, ljubav me je stavila u oganj, u oganj ljubavi.

„To je bilo upravo na dan, kad mi je moj novi zaručnik, ljubezni Jaganjac, predao pirni prsten; bacio me u tamnicu i tu me tako udario nožem svojim, da mi je rasjekao cijelo srce moje.

„On rasječe srce moje, i živa me na tla baci, pa naperi svoje ognjene strijele i nastavi sa mnom

[1] Ideo in carne debuit aperiri, quia non potuisset sermonibus explicari. Loquitur ergo silentium, ubi deficit verbum. II. Cel., pag. 261.

boj ljubavi, a kada me posve svlada, od ljubavi htjedoh umrijeti.

„Od ljubavi htjedoh umrijeti; ali se tome ne čudite, jer udarac ljubav bješe, stoga umirem u slasti ovdje. Strijela mu bila široka, a duga stotinu lakata, zato me je cijeloga probola

„Zatim strijele tako gusto padahu, da sam bio na posljednjem času. Uto i ja prihvatih štit, ali se udarci tako brzo izmjenjivali da mi štit nije ništa koristio. Cijelo mi je tijelo satrveno, tako je bila jaka ruka, što mi je te udarce zadavala.

„Podvojio sam o svom životu, tako me je nemilice udarao; pa da izbjegnem smrti, vikao sam iz svega glasa: „Prekršuješ zakone zatvorenoga bojnoga polja. Ali on još žešće nastavi rat i novim me smrvi udarcima.

„Strijele, što ih je bacao, bijaše kamenje s olovom: svaka težila hiljadu funti. Toliko ih je na me bacao, da ih nikad ne bi prebrojio. Nijedna me nije promašila.

„Nikad me ne bi promašio, tako ih je pravo bacao. Ležao sam na zemlji, a da se nijesam mogao ni maknuti. Tijelo mi je bilo smrvljeno i bez svakoga osjećaja, kao tijelo mrtva čovjeka.

„Bio sam umro, ne pravom smrću, već od prevelikog veselja. Malo kasnije dignem se tako čil, tako ojačan u svojem srcu, da sam mogao slijediti vođe, koji su me vodili u dvor nebeski.

„Osvijestivši se, zametnem rat s Kristom. Naskoro bih oboružan i obilazih njegova zemljišta. Sretavši ga, potegnem i ja svoj mač; htio sam se osvetiti.

„Osvetivši se, sklopim s njim ugovor, jer me je zaista ljubio. Sad sam sposoban da primim njegovu ljubav. Uvijek sam ga u srcu nosio

„Ljubav me je stavila u oganj, ljubav me je stavila u oganj, u oganj ljubavi."[1]

[1] To djelo, podijeljeno u deset kitica u sedam sti-

Iz tih redaka možemo lako razumjeti one izraze u franjevačkoj povijesti: serafski čovjek, serafski red, serafski grad ili država. Serafski čovjek, to je Franjo, čudesno uzdignut na vrhunaravno stanje, o kojem smo netom govorili. Serafski red jest onaj, što ga je Franjo utemeljio i kojemu je podijeljena veća milost i lakoća, da ljubi Isukrsta. Serafski grad ili država jesu Asiz i Umbrija, jer je tu kolijevka Franjina i njegova reda. Sve je gotovo čudesno što se tiče Franje.

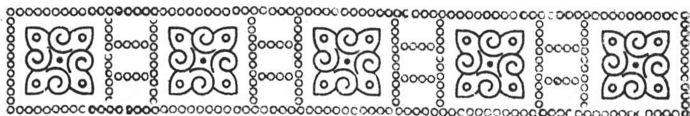
Alvernija je, kako se to zbilja i pristojalo, imala tu povlasticu da mu služi za prizor. Ona je omiljela kršćanskoj pobožnosti, ali su ju na osobiti način poštivala Franjina djeca, te im je bilo vrlo milo uzaći na nju i sabrati se u velikoj tišini, što vlada na tom divnom mjestu. Tu sv. Bonaventura napisa ova prekrasna djela: „O šest serafskih krila“ i „Put duše k Bogu.“ I sama je Crkva zavoljela tu goru. Godine 1260. sedmorica biskupa: arecki, florencijski, fijezolski, peruški, asiški, urbinski i čita-kastelski s velikim mnoštvom naroda na konjima uzađu na Alverniju i u veličanstvenom je ophodu blagoslove pod imenom serafske gore. Divno je bilo zaista vidjeti, kako narod s križevima i zastavama, a redovnici sa svijećama i časoslovima u rukama uz pjevanje hvala Gospodnjih obilaze ta blagoslovljena mjesta Prije pet godina papa Aleksander IV., taj veliki prijatelj franjevačkoga reda, preporuči Alverniju cijelomu kršćanskom svijetu u jednoj okružnici, u kojoj čitamo ove prekrasne riječi. „Ljubim iz svega srca glasovitu i plodnu goru Alverniju, sjećajući se, da je tu Franjo nakon što mu se

hova, vrlo prosta sastava, s pravilnim brojem slovaka i uopće točnim srokovima, odaje vještu ruku, možda kojega učenika, koji otkriva osjećaje svoga učitelja. Ali to je glavno, da se i tu nalazi smjelost Franjina veleuma, točnost njegova govora, napokon dojam velikoga događaja, koji znamenova njegovu osobu čudesnim pečatom. Ozanam. Poétes franciscains, page 74.

srce još više užgalo ljubavlju na pogled serafina, primio sv. rane, kojim se usavršivala njegova sličnost s Isusom. Tko može ljubiti svoj vječni spas, a da se upravo ne naslađuje na tom mjestu.“[1]

Još nam samo treba zaključiti, a taj zaključak vadimo iz zaglavka, što završuje poglavlje o ranama u životopisu napisanom po sv. Bonaventuri. Svetac se obraća k Franji u obliku prozopopeje, jer je svatko htio uzvisiti način govora o toj tako svečanoj prilici. „A sada“, veli mu, „hrabri vojniče Kristov, nosi oružje toga nepredobivoga vođe; s njim ćeš svladati sve svoje neprijatelje. Nosi zastavu toga velikoga Kralja; na sâm će se njegov pogled osokoliti srca svih njegovih vojaka. Nosi biljeg toga vrhovnoga svećenika; on će prisiliti svijet, da poštiva tvoje riječi i djela kao besprikorna i vjerodostojna. Nitko ti više ne može ništa naškoditi, jer u sebi nosiš rane Isusa Krista; svatko je dapače dužan, da te nježno štuje. Ti biljezi, što si ih zasigurno primio, kako to svjedoče ne dvije ili tri osobe, što bi ipak bilo dosta, nego mnogobrojni svjedoci, daju u tebi i po tebi novi ugled božanskim istinama. Oni nevjernicima oduzimaju svako ispričavanje, učvršćuju vjeru kršćana, oživljuju njihovo ufanje i zapaljuju u njima ljubav.“[2]

[1] Wading., ann. 1235. — Alvernijski je događaj zaslužio svaku slavu, nu po svjedočanstvu suvremenika, đavao je ipak proti njemu bio ustao i htio da ga pobije. „Posve mi se jasno čini, piše Salimbene, da kao što je Isus Krist imao tada jednoga prijatelja, kojega je do svoje sličnosti uzdigao, tako je isto i đavao htio imati jednoga podložnika, kojemu dade upravo svoju sliku.“ Podložnik je đavolski bio Eccelin Romano. „I zbilja Eccelin je bio jedan od najgorih veleuma srednjega vijeka. Raskošni namjesnik Fridriha II., veronski i paduanski krvopija, taj se čovjek tako igrao s čašću i dobrima, te tako progonio svoje podložnike, da nam je to teško i pomisliti. On je upravo sjajno predočivao zlo, kao što je Franjo predočivao krepost. — [2] S. Bon., pag. 391.

GLAVA XVII.

FRANJINA NARAVNA SVOJSTVA.

Odsada je sveti alvernijski ranjenik očito u tijelu malaksao, a život mu bijaše više unutarnji, negoli izvanjski. Nu ipak će katkada, uzdržavajući ga velika njegova duševna krepkost, pojašiti magarca i umbrijskim žiteljima, koji su ga veoma ljubili, navješčivati riječ istine;[1] kadšto dapače u pameti svojoj snovati još veće ideale, ali će to biti kao posljednji traci sunca, koje naginje k zapadu. Prije dakle nego ta zvijezda sasvim iščezne s obzorja, mislimo, da je vrijedno, da se malo ustavimo i saberemo one mnogobrojne i razne poteze, koji nijesu mogli naći mjesta u našoj povijesti, jer nemaju točna vremena. Oni su vrlo zanimivi i lijepo odrazuju Franjinu sliku Ako nam i ne otkrivaju kakovih novih prizora, barem popunjuju one, što smo ih već imali pred očima. Svečeva će nam slika biti jasnija i izrazitija. Početi ćemo dakle od onih svojstva, koja su kao bitna spadala na njegovu narav. Između važnijih njegovih svojstva osobito su spomena vrijedna ova četiri: bistroumnost, iskrenost, vesela ćud i srčanost.

I. Franjina bistroumnost

To se svojstvo tako jasno ističe već u navedenim potezima da bi ga bilo suvišno ponovno dokazivati. Nema zaista čitatelja, koji nije često puta dosada već u sebi rekao: Kako je mnoge darove taj čovjek od Boga primio, a mnogi su također još i to opazili, da se je u tim darovima bistroumnost na

[1] Cum per se ambulare non posset, asselo, vectus, circuibat terras. I. Cel., pag. 81.

prvom mjestu blistala. Ne bi se zaista moglo bolje o našem svecu suditi. Tri su pak stvari osobito resile njegov um.

On je prije svega bio pronicav. To je možda bio vlastiti njegov značaj. Poznato je, da se to svojstvo taj pridjevak daje samo onomu umu, koji bez truda, samom svojom snagom shvati i dokuči istinu te brzo riješi i najteže pitanje. Pronicavost njegova lako se opažala u nadahnućima, kojih je bio pun njegov život, kao također i u mudrim opomenama i savjetima, što ih je kao starješina davao svojim podložnicima. On nije učio, te je i sâm rado govorio, da je neuk; ali premda je u t m malo dotjeravao u svojoj poniznosti, mora se ipak priznati, da nije imao dosta svojim trudom postignuta znanja. Pronicavošću svoga uma još je kao mladić dobro razumio sve, što je bilo odlično, uzvišeno i plemenito u junačkim pjesmama one dobi i to je bio početak njegova ćudorednoga napretka i pravilo cijeloga njegova života. Pronicavošću je spoznao u svojevoljnom siromaštvu pravi lijek strašnim opačinama, kojih Crkva nije znala kako da se oslobodi. Pronicavošću je skupio pod imenom trećega reda ljude svojega vremena u ogromnu jednu zadrugu, koja ih je morala sačuvati od okrutnosti i nepravda feudalnoga despotizma. Rekli bi dapače o posljednjoj ovoj pronicavosti, da se približavala veleumu, da Franju nije u tom pomagao, a možda i nadahnuo stožernik Ugolin. Za dokaz toga njegova pronicavog uma navest ćemo još jedan primjer, koji, istina, nema u sebi osobite važnosti. Radi se naime o prostom tumaču jednoga navoda iz sv. Pisma. Kad je Franjo bolovao u Sijeni, pohodi ga jedan brat propovjednik iz reda sv. Dominika, čovjek veoma vješt u duhovnim stvarima i naučitelj bogoslovlja. Obojica su s velikim zadovoljstvom razgovarala o svetim i božanskim stvarima. Diljem razgovora reče dominikanac sv. Franji: „Kaži mi brate mili, kako ti tumačiš ove Ezekijelove riječi: Ako ne opomeneš bezbožnika za njegovu bezbožnost, ti ćeš polagati

račun za njegovu dušu. Ja pak poznajem mnogo grješnika, kojima ništa ne govorim o njihovom žalosnom stanju. Hoću li dakle biti odgovoran za njihove izgubljene duše?" Franjo se stane ispričavati, govoreći, kako je najprije potrebno, da njega pouče, pa bi istom onda mogao druge poučavati. Ali sin sv. Dominika opet nastavi „Već sam mnoge učenjake pitao za te riječi pa bi mi drago bilo znati i tvoje mnijenje." Nato Franjo izvrsno odgovori. „Uzmimo, da se te riječi moraju uzeti u doslovnom smislu, [1] evo kako bi ih ja razumio: Takav mora biti život pravoga sluge Božjega, da može svojom riječju i dobrim primjerima karati bezbožnike. Dosta su u tom smislu njegova dobra djela i miris svetosti, da ispuni, što zahtijeva prorok." Dominikanca upravo zadivi takav odgovor, te na polasku reče Franjinim drugovima: „Bogoslovlje je vašega utemeljitelja uzvišeno kao orlov lijet; a moje se vuče i gmiže po zemlji."

Franjina je bistroumnost bila na drugom mjestu stalna. Razum je stalan, kad sam sobom ide za onim, što je važno, te se srčano ustavi, gdje počima pretjeranost. Kod Franje su pak svi ti uvjeti bili na najvišem stepenu. „On je," veli Celano, „u stvarima Božjim isprazne nakite, okolišanja, sjajnost radoznalost ostavljao onima, koji su određeni da poginu. On pak nije tražio kore, nego sredinu, ne ljusku, nego jezgru, ne mnogo, već jedino i stalno dobro." [2] Drugim riječima, tako je znao svaku stvar prosuditi, da bi brzo otkrio što ima u njoj dobra i plemenita. Još je znamenitiji bio osjećaj, koji ga je čuvao od pretjeranosti Radi njegove žive naravi rekao bi čovjek, da je bio sklon na rastrešenost, a možda i na neku vrst duhovnoga pijanstva; ali on je

[1] Možda je to jediniput, da je Franjo upotrijebio riječ, koja se upotrebljuje u školi. — Si verbum universaliter debet intelligi, taliter ego accipio, quod servus Dei sic debet vita in se ardere, ut luce exempli et lingua conversationis omnes impios reprehendat . . . II. Cel., pag. 202. — [2] I. Cel., pag. 253.

naprotiv, veli Celano, imao divnu trijeznost duha. [1] Čitatelju je poznato, kako je njemu bila mila sabranost. Jednoga dana upozoriše ga na nekoga brata, koji se neprestano molitvom bavio, a tako šutnju ljubio, da se znakovima ispovijedao, samo da je ne prekrši. Franjo se ne dade zavesti, jer odmah u prvi mah opazi u tom mladiću onu izvanrednost, koja se ne može dugo održati, čim prijeđe granicu, nego brzo nestane, kako veli Celano, lijepom propašću. Uzalud su mjesni redovnici, koji su držali brata za tri puta sveta, kušali, da mu ga preporuče. „Nemojte mi," reče im Franjo, „hvaliti vražjih mreža i spletaka." Taj se odgovor učini svoj braći, poimence generalnomu vikaru, odveć oštar.[2] Vrijeme je međutim pokazalo, da je Franjo imao pravo; jer kad on otkri hinjenu svetost toga brata, ovaj klonu duhom, ostavi redovničku haljinu i svrši posve žalosno svoj život. Sveti je utemeljitelj više cijenio siromaštvo nego sabranost. „Ona je," običavao bi reći, „kraljica svih kreposti." Mi smo već vidjeli, kako je pazio i nastojao, da se ona strogo opsluži. Nu u potrebi je stavljao granice toj strogosti. Rekoše mu jedamput, da je fondanski biskup javno ukorio dvojicu Manje braće, što su nosili dugu, zanemarenu i nečistu bradu. „Gledajte," bijaše im rekao biskup, „da ne izvrgnete preziru i ismjehivanju red, koji je Bog u početku lijepim učinio." Franjo je bio sasvim biskupova mnijenja, jer nije nikada nečistoću smatrao za kakav znak ili vlastitost siromaštva, stoga strogo ukori braću, premda su ovi s dobrom nakanom zanemarili svoju bradu.[3] Iz istoga osvjedočenja naredi, da ima u vrtovima svakoga samostana po jedan posebni vrtić za uzgajanje mirisavoga i raznobojnoga cvijeća.[4] Ta se naredba smatrala u nekom smislu aristokratskom raskošju; nu njemu se nije ni najmanje činilo, da se

[1] Spiritus sobrius. I.Cel., p. 68. — [2] II. Cel., pag. 157. — [3] Id. pag. 232. — [4] Hortulum in horto herbis odoriferis et florificis praecipit designari. II. Cel., pag. 238.

protivi njegovoj najmilijoj kreposti. Ta nemaju li i najveći siromasi pred svojim kućicama po koji cvjetić, na koga radi njegove ljepote bace katkad svoj pogled? Cvijet je zraka ljepote Božje, koja nakon dnevnoga truda pada na njihovu dušu, razveseli ju i pridigne. Kristovi su siromasi bili više od svih drugih siromaha podvrženi poslu i oskudicama; jer je i Franjo bio u istom stanju, to je i on osjećao istu potrebu.

Franjo se na trećem mjestu odlikovao pjesničkim darom. I to je dar duha, dar plemenit i izvrstan, ma što se o njem mislilo. Čitatelju je možda poznat lijepi Platonov način, kako se čovjek može uzdignuti do Boga. On hoće da se ide od lijepih tjelesa na lijepe osjećaje, dok se s tih raznih ljepota ne dođe na neprolaznu, savršenu i nestvorenu ljepotu. Pravi pjesnik uzlazi uz te ljestve lakšim i ugodnijim korakom negoli ostali ljudi. On bolje otkriva skladnost u stvorovima, te se kao na krilima diže do najviših stvari t. j do Boga, i s nasladom počiva u krilu te neizmjerne ljepote. Može se reći, da se na toj visini poezija i bogoslovlje susreću i dotiću. Svjedoče nam to psalmi Davidovi, ili da uzmemo za primjer bliži Svecu, Danteove pjesme o raju. Takav je bio pjesnički duh kod Franje, te mu je pribavljao neprestanu Božju objavu. Jednoga dana sluga Isusa Krista dođe s bratom Masseom u neko selo. Obojicu je glad upravo shrvao, stoga odu prositi, a kad su dobili, što im je bilo od prilike dosta, sastanu se izvan grada kraj jedne lijepe i široke ploče, nad kojom su grane od stabala sačinjavale prekrasan zeleni svod. Nedaleko otale izvirala je bistra studena vodica. Položaj je dakle bio veoma krasan. To Franju upravo ushiti, te kliknu od veselja: „O, brate Masseo, kakovo blago, kakovo blago, nijesmo ga zaista zavrijedili." Masseo se bijaše zabavio, da uredi na ploči svoje komadiće, što ih je bio isprosio, te mišljaše samo na bijedu toga objeda, stoga će Franji: „Oče! kako možeš govoriti o blagu ovdje, gdje vlada takovo siromaštvo i manjka sve, što je potrebno? Ja tu ne vidim ni stolnjaka, ni noža, ni žlice, ni kuće, ni stola, ni sluge, ni sluškinje." Franjo, daleko od toga umjetnoga raskošja, nego sav zadubljen u pravo raskošje, što ga je Bog pružio svojim slugama, primjeti, Baš to ja smatram za blago; ovdje nije ništa pripravila ljudska umjetnost, nego nam je sve Providnost dala: ovaj isprošeni kruh, ovu trpezu od ovako lijepa kamena, ovaj tako krasni zdenac. Sâm nam Bog poslužuje. Zato hoću, da ga zamolim, te nam udijeli milost, da iz svega srca ljubimo blago sv. siromaštva. Potom se zajedno pomole Bogu, pojedu one komadiće kruha i napiju se hladne vode iz zdenca, te ustanu i krenu put Francuske.[1] Ne miješa li se tu najljepšim načinom pjesnik sa Svecem? Tako se isto zbivalo u hiljadu drugih slučajeva. Naskoro ćemo vidjeti, kakovim je bistrim okom čitao Franjo u knjizi prirode. Svagdje je nalazio vrelo svome ganuću; ali ma kako bila živa ta ganuća, ipak mu ona nijesu bila dostatna. Kadkada je gledao, kao i svi oni kojima je duša puna, da proizvede ljepote, koje bi ga u srce dirnule. Htio je da i druge gane i ushiti, kad bi se on sàm ganuo, i duhom k nebu ushitio. Franjo je sastavio nekoliko pjesama. Istina, on nije poznavao pjesničkih pravila, da se odlikuje na polju te umjetnosti. On je pustio samo jedan glas, ali je taj glas našao odziva. „To je bio", veli Ozanam, „prvi glas rađajuće se poezije, ali je brzo rastao i čuo se po cijeloj zemlji."[2]

II. Franjina iskrenost.

„Franjo je", veli Celano, „imao otvoreno, bezazleno i plemenito srce."[3] Bezezlonost bi bila

[1] Fioretti di S. Franc., cap. XIII. Taj se događaj ne nalazi kod Franjinih povjesničara. — [2] Poètes franciscains en Italie, page 74. Jedan je talijanski pjesnik također krasno rekao:

E fu allor che l' italica favella
Qui balbetto le prime
Ingenue sue rime.

[3] Cel., pag. 103.

možda točniji naslov, negoli iskrenost, jer se ova zadovoljava tim, da ne rekne ništa, što nije istinito, ona pak ljubi i traži istinu i od drugih, a to kad nije ni dužna. Tako je bilo i kod Franje. On je tako bio u sebi valjan i čestit, da nije niti nehotične prijevare i nepravde mogao trpjeti. Ako bi govorio s Bogom, s ljudima ili o samom sebi, strastveno je, da tako reknem, uvijek ljubio istinu. Htio je, da tako reknem, uvijek ljubio istinu. Htio je, da vazda bude potpuni sklad između njegove misli i riječi, želeći da svatko može čitati i shvatiti misli njegova srca. Najskrovitija bi svoja djela predavao sudu onih, s kojima bi živio, osobito kad bi mislio, da bi se ta mogla okrenuti na njegovu štetu. U svemu je, svjedoči Celano, taj čovjek bio bezazleni prijatelj iskrenosti. Navedimo nekoliko primjera o tom, tako znamenitom njegovom svojstvu.

On je rastrešenost u molitvi strožije sudio, negoli ju obično ljudi sude. „Koliko je", običavaše reći, ruglo, podavati se ispraznoj rastrešenosti, kad se govori s velikim Kraljem! Tako se ne bi govorilo sa časnim i uglednim čovjekom. „Što se pak njega tiče, nije se zadovoljavao u običnom stanju imati osjećaje, koje bi prikazivao Gospodu, nego je trebalo, da ih baš onda oćuti u svojem srcu, kada bi ih izrazivao, inače mu se njegovo prikazanje činilo lažnim i nevrijednim tolikoga Gospodara, te bi odmah to ispovijedio kao unutarnju laž i primjerenu si pokoru naložio. Ta ga sredstva, združena s čvrstom voljom, potpuno učiniše gospodarom njegova duha, i tako ga nebi ništa moglo odvratiti od onoga, za čim bi težio. Više nije trpio, veli njegov povjesničar, te vrsti muha, htijući time reći, da nije više bio podan rastrešenosti.[1]

Jednoga dana sretne Franjo opata iz samostana sv. Justina, blizu Peruđe. Ovaj je jašio na konju pa sjaši, da se porazgovori s njim o spasu svoje

[1] I. Cel., pag. 198.

duše, a na rastanku ga zamoli, neka se moli za njega. „Drage volje, gospodine," odvrati Franjo. Čim je on malo zamaknuo, svetac reče svome drugu: „Pričekaj me malo, dragi brate, ja ću kleknuti i ovršiti obećanje, što sam ga učinio."

Posljednje dvije godine njegova života, kad je već bio slab, videći njegov gvardijan, koji mu je ujedno bio i drug, da nema nego samo jednu i to posve iskrpanu haljinu, premda je vladala velika studen, jako mu se na to sažali, te potajno nabavi lisičju kožicu, ponudi je Franji govoreći „Oče moj! Ti trpiš na jetri i želucu, stoga te molim u ime Božje, dopusti bar toliko, da ti pokrije želudac." Franjo ne odbi molbe. „Primam, što želiš, ali hoću, da prišiješ toliko iznutra koliko i izvana." Gvardijan nije znao, kuda to smjera. „To je posve lako," primjeti Franjo, „izvanjska će zakrpa svjedočiti braći, da mi je iznutra haljina kožom podšivena." Trebalo se pokoriti njegovoj volji. Ta iskrenost upravo zanosi njegova životopisca. „O, divna li čovjeka," kliče on sav ushićen, „koji je uvijek bio isti izvana i iznutra, u riječima i djelima, kao podložnik i starješina."[1]

Tako je u božićno vrijeme u samotnom gradiću Podiju, počeo svoj govor ovim riječima „Vi mislite, da sam ja svet čovjek, da sam nadvisio stvari ovoga svijeta; zato ste s tolikom revnošću i pobožnošću došli. No vi se varate. Ja sam se kroz cijelu korizmu služio jelom, koje je bilo mašću začinjeno.[2] Jednom zgodom učini još više. U bolesti je jeo piletinu, pa kad se je malo pridigao, mislio je, da takova pohlepnost za ukusnim jelima ne smije ostati sakrivena. „Ljudi drže," reče, „da ja uvijek postim, a ja jedem takove poslastice, pa da im to ne otkrijem? To bi bilo nepristojno i sramotno." Ode dakle s jednim svojim bratom u Asiz, te si na gradskim vratima

[1] Ibidem, pag. 219. — [2] Tali prologo exorsus est: Vos creditis me hominem sanctum et ideo devote venistis. . . II. Cel., pag. 229.—

dade metnuti konopac oko vrata i tako pođe po gradskim ulicama, a njegov je drug morao vikati: „Gledajte, ovo je onaj proždrljivac, što potajno jede piliće." Sv. Bonaventura priznaje, da je u tom bilo malo pretjeranosti. „Tomu se," veli, „primjeru čovjek mora više čuditi, negoli ga nasljedovati.[1]" Nu narod nije ni jedan čas posumnjao, o njegovoj svetosti, nego bi govorio: „Evo primjera nama, koji smo tako duboko zaronili u naslade i raspuštenosti. Ah!, jao nama!" Mnogi obećavahu, da će se popraviti. Tolika je moć iskrenosti. Bossuet je rekao: „Jasno se vidi, da je čovječja naslada sam čovjek."[2] Svakoga upravo neodoljivo začara tako otvorena duša.

Još je samo jedan korak trebalo učiniti na tom putu. Posvuda dade razglasiti svoje pogrješke, te ponovi običaj javne ispovjedi, a samo dobro u svojem srcu ponizno zadržavati. I taj je korak Franjo učinio. Njegove mane nijesu bile velike: koji osjećaj isprazne slave, u kojem mu se srce ne bi ni za čas zadržalo; ali to nije ni najmanje priječilo, da ga pred svima ne ispovijedi. Da mu se vjerovalo, ne bi bio drugo, nego, „izgubljena posuda" u kući Božjoj.[3]

Kao što je Franjo htio, da prema drugima bude iskren, tako je isto želio, da i u samom sebi može sve jasno vidjeti. O tom imamo lijep dokaz u jednom unutarnjem prizoru, u kojem se opaža sav osjećaj Franjine duše. Događaj se zbio u satrianskoj pustinji, a to je moralo biti u početku njegova apostolskoga života. Produljivši jedne noći do u kasno doba svoju molitvu, umoreno, ali ipak podložno tijelo stade se tužiti. I đavo koji upravo uživa u nemiru, toj tužbi dodade svoj glas. „Franjo, Franjo,

[1] Humititaten hujusmodi magis admirabilem quam imitabilem proclamabant . . . magis videtur portentum fuisse quam exemplum. S. Bon., pag. 344. I. Cel., pag. 44. — [2] Premier sermon pour le jour de la Circoncision. — [3] Quandocunque spiritus ejus ad vanam gloriam moveretur, statim coram omnibus nuda illud confessione prodebat. II. Cel, pag. 220.

Franjo!" — „Što je" odvrati ovaj. — „Nema," primjeti glas, „na svijetu grješnika, kojemu Bog nije pripravan oprostiti, ako se samo obrati; ali onaj, koji sam sebe ubije prekomjernom pokorom, ne će na drugom svijetu dobiti milosrđa niti pomilovanja." To je bio poziv na udobniji život. Franjo lako upozna neprijatelja. Nato napast uze drugi oblik, ali u sebi ostade ista. Svetac, čija je duša bila nježna, oćuti u sebi, da bi mogao izbjeći tomu umoru, imati svoju kuću kao i ostali ljudi i tu mirnije živjeti. Ujedno se poče uzrujavati u cijelom svome biću. Ali on hrabro skoči na noge, svuče sa sebe haljinu, prihvati konopac i nemilice se izlupa, govoreći: „Ah!, brate magarče, to je za tebe!" Premda je gotovo sav bio izranjen ipak napast se nije udaljila, činilo se dapače, da je sve dublje zalazila u misli.[1]

Bila je zima; napolju je ležao dubok snijeg. Franjo izađe onakav, kakav je ležao, bez odijela. „Ne ću oblačiti habita, jer je to redovnička haljina, a čovjek, koji bi ga obukao, dok je u takovim mislima, bio bi kradljivac." Rekavši to sabere snijeg obim rukama na hrpu, načini sedam kipova i stade ih promatrati. „Ej dobro", reče sam sebi, „evo ovaj veliki kip to ti je žena, ova dva su ti sinovi, ona dva kćeri, a druga dva sluga i sluškinja, jer to treba za kućne potrebe. Deder se daj na posao, radi, treba ih sve zaodjeti; vidiš umiru od studeni. Tu će još biti svake vrsti neprilika. Ako uzmakneš, nije ti drugo, nego ostati u službi Božjoj" Na te riječi ostavi slugu Božjega napast đavolska.[2] Franjo je vidio u toj vrsti vidljive priče, da je cijeli ljudski život napor i napast. On se povrati u svoju sobicu umiren i uvjeren, da je najbolji njegov dio što ga je odabrao, te nastavi svoje djelo, ne osjetivši više takovih napasti.

[1] II. Cel., pag. 211. — [2] Ibidem.

Čita se u prvoj poslanici Korinčanima: „Ovo je naša slava: svjedočanstvo naše savjesti, da smo živjeli na ovome svijetu u bezazlenosti srca i u iskrenosti, koja je od Boga dolazila" Mislimo, da sv. Franjo nije ništa takova rekao, ali što nije rekao, to je učinio kao i Apostol. Također je to njegova slava, o čem mu s njegovim savremenicima i mi iskazujemo svjedočanstvo.

III. Vesela Franjina ćud i prijaznost.

Nabrajajući mudri kralj Salamon sve milosti, kojim ga je Bog obdario, raduje se, što je između ostaloga, „primio dobru dušu." Ako se tim riječima razumije duša, koja se smatra sretna, što živi, te je pripravna na svako stanje i lako se podaje veselju, to je i Franjo primio taj dar. Mislimo da čitatelj nije zaboravio, što smo pripovijedali o njegovoj mladosti. Najprije je bio zaveden sjajem i čarom izvanjskih stvari, zatim se podao veselomu znanju, poeziji, onomu, što sv. Augustin zove putenom znanošću, litterae carnales,[1] gdje mašta ima veći dio, nego um. Povjesničari su nam njegovi krasno izrazili njegovu sliku u to doba. Kod njega se nalazilo sve, čim bi mogao drugima omiljeti. „Njegova umiljata krotkost" veli sv. Bonaventura, „uzorno njegovo vladanje, strpljivost, neprispodobiva prijaznost, prevelika darežljivost, sve je to otkrivalo dobru njegovu narav i pripravljalo ga na obilni blagoslov, koji ga je čekao.[2]" Kad je došlo vrijeme tog blagoslova, počeo je Bog odstranjivati od njega taj izvanjski čar, te mu što bolešću, što uputom za uzvišenijom ljepotom promijeni život, tim ga izvede na pravu stazu i uli mu u srce postojano veselje. I zbilja, veselje je konačno stanje onih, koje Bog ljubi. Ono ne može biti krepost, nego proizlazi iz glavnih kreposti. Vjera, ufanje, ljubav, ne mogu imati sve svoje moći, izvesti svih svojih učinaka, ako nemaju uza se veselja: Jer je

[1] De Musica, lib. VI., cap. I. — [2] S. Bon., pag. 317.

ovo cvijet, razvitak, i plod kršćanskoga života. Pa ako izbliza promotrimo svaku stranicu knjige novoga zavjeta, svagdje ćemo naći napisanu tu riječ. I sv. Pavao poznavajući korist pravoga unutarnjeg veselja, napisa ove uzvišene riječi, koje lakoumni ljudi drže za ironiju. „Budite uvijek veseli!" Malo pomalo sve je to Franjo razumio. Možda je dapače još bolje shvatio, da bez njega sve trne, sve propada i umire. „Duša, koja neima snage i krepčine, jest kao zemlja bez vručine i sunca." To uvjerenje Franju duboko dirnu i protumači mu dvije stvari: Silu, s kojom đavao u nama veselje napada i dužnost koja nam se nameće, da ga branimo, kao što bi se branilo blago. „Đavao," govoraše, „nosi uza se prah, te ga, kadgod može, baca kroz otvore duše, da uzmuti čistoću njezinih misli i djela. Ako sluga Božji zna braniti veselje i hrabar biti na bojištu, otrov mu njegov ne će naškoditi, ražalosti li se pako, ogorči ili klone duhom, pobijedit će ga. „Naskoro će, tu predobivenu dušu upropastiti žalost, ili će tražiti lažno veselje i utjehu."[1]

Razumije se, da je Franjo s takovim mislima držao žalost za „najpogibeljniju bolest. Njegova je srčana i jaka narav nije često osjećala: ali kad bi ga snašla, sva bi sredstva upotrebljavao, da je se što prije oslobodi. Prvi mu i najbolji lijek bijaše molitva." „Kad se," govoraše, „sluga Božji s čega uznemiri i pobuni, mora se odmah uteći molitvi i stajati u prisutnosti svojega nebeskoga Oca, tako dugo dok mu se ne povrati u dušu spasonosno veselje." Inače će se babilonsko zlo — pod tim je riječima razumijevao strah, što mu ga je žalost zadavala – povečati i poroditi u duši rđu, koja će se samo potokom suza moći oprati.[2]

Franjo je osim molitve kadikad upotrebljavao i druga izvanjska sredstva. Pod konac svojega života,

[1] II. Cel., pag. 216. — [2] Ibidem.

ode bojeći se, da ne oslijepi, u gradić Rieti, da liječi svoje oči. Uzprkos raznim lijekovima, očinji mu je vid sve više slabio. To mu bijaše veoma žao, te osjeti, da mu duševne sile počinju slabiti. Stoga odmah zovnu jednoga brata, koji je, dok je još bio u svijetu, znao krasno u citaru udarati. „Brate moj!" reče mu, „svijetski se ljudi ništa ne razumiju u božanska Svetotajstva. Glazbala su nam dana, da pjevamo hvalu Božju, no ljudi se njima služe za jedinu nasladu duha. Što se pak tiče mene, bit ću posve zadovoljan, ako gdjegod nađeš kakavo glazbalo, te mi ispjevaš koju pristojnu pjesmu, versum honestum. To je bila velika olakšica za mojega brata tijelo, koji trpi velike boli." „Rado bih učinio," odgovori brat, „što prosiš, ali se bojim da to drugi ne uzmu za stvar, koja se ne pristoji jednome redovniku." „Ne govorimo više o tom," primjeti Franjo, „ima dosta takovih stvari, kojih se treba odreći, da se ne bi drugi sablaznili." Slijedeće noći nije nikako mogao zaspati, nego je razmatrao i Bogu se molio. Najednom je začuo slatki i ugodni glas lutnje. Nikoga nije vidio, ali iz prekrasnoga izmjenjivanja glasa, koji se udaljivao i približavao, lako je mogao zaključiti, da se svirač šeče ispod prozora. Svetac je bio tako uznesen, tako opojen ugodnošću i milinom tih skladnih zvukova, te je pomislio na taj čas, da je prešao na bolji život. Kad je sutra ujutro ustao prizvao je k sebi istoga brata i rekao mu je. „Bog, koji tješi ožalošćene i rastužene, nikad me nije ostavio bez utjehe. Nije mi bilo dopušteno da čujem ljudsku glazbu, ali sam čuo mnogo ugodniju i blagoglasniju jednoga nebeskoga stanovnika."[1]

No nije Franjo za svoje odricanje primio svaki put takovu zamjenu. Koji put je znao naći sredstvo da uzdrži veselje u svojoj duši. Sjećajući se onoga Apostolova savjeta. „Napunite se Duhom Svetim, pjevajući u vašim srcima psalme, duhovne pjesme i hvalospjeve," dobro bi promatrao i pjevao francuske pjesme, jer je bio odan tome narodu. Često bi u tim prilikama pratio svoje pjevanje nekom vrsti violine, što ju je učinio iz drveta i po njem pružio konac, te bi tako oponašao obično kretanje i gibanje pravih glazbenika. Činio bi, što obično čini govornik i pjesnik, kad na primjer u svojoj sobi kušaju, kako će svojom kretnjom probuditi klonulo oduševljenje. On je znao, da treba pobuditi veselje, jer je bio uvjeren, da ono ne cvate samo od sebe u samoći duše, te ga je tim izvanjskim pobuđivanjem pomnjivo tražio u izvoru gdje se ono skriva i stanuje. Kad bi se napokon ono izlilo, dječinski mu stroj ispao iz ruku, osjećaji bi i misli navalili u njegovu dušu, slatke mu suze tekle iz očiju i često bi bio u tim prilikama uznesen. „Sve sam to," veli Celano, „vlastitim svojim očima vidio."[1]

[1] II. Cel., pag. 216.

Gojeći Franjo tako pomnjivo u sebi veselje, neki je tajni cilj imao pred očima. Znao je naime, da čovjek bez njega ne može biti dugo prijazan. On je zahtijevao prijaznost prema svim ljudima, i tu je želju više puta jasno izrazio. Jedan dan dođe njegov drug među braću oborena i žalosna lica. To Franjo odmah opazi pa mu reče: „Brate moj! Ako imaš oplakivati kakovu pogrješku, oplakuj je u svojoj sobici: jauči i plači pred Bogom, kad si sâm, a ovdje treba da se prilagodiš ostaloj braći." I jer je bio malo uzrujan doda: „Zaista su mi zavidni đavli, ti neprijatelji roda ljudskoga, jer pošto ne mogu mene sama uznemiriti, uznemiruju me u mojoj braći." Tako je bio dugotrajan njegov utisak, da je kasnije na sveopćoj skupštini dao napisati velikim slovima i prilijepiti na zid ovu preporuku: „Neka nikad braća ne pokazuju na licu kakove turobnosti, namrgođenosti, ni žalosti, kao licemjerci, već neka su uvijek prijazni, dobrovoljni i veseli u Gospodu kako se to pristoji."[2]

[1] Ibidem. — [2] II. Cel., pag. 218.

Franjo je prvi činio ono što je od drugih zahtijevao. Vidjeli smo iz riječi sv. Bonaventure, da je on već u svojoj mladosti, prijaznošću svim drugim prednjačio, te se prema tome, kako je u kreposti napredovao, i ona u njem neprestano povećavala. Ne prestajući ga krasiti i resiti izvana, prodrla je u njegovoj duši dubinu. Ljudi su osjećali prema njemu poštovanje i ljubav. Poznato je, da je i on sâm zvao to stanje uljudnošću, te je držao, da ona dodaje nešto ljubavi, koju je smatrao za sestru uljudnosti. On je pako, vele njegovi povjesničari, u svem bio vrlo uljudan i prijazan, a tako miran i veseo, da ga nije ništa moglo uzbuniti. To je veselje, ta dobrohotnost u njem divno blistala, a u licu je imao nešto anđeoskoga.[1] Čovjek ga nije mogao vidjeti, a još manje s njim razgovarati, a da se ne bi odmah raspršila njegova turobnost i žalost.

Ove nam crtice razjašnjuju, zašto se Franjo napose ističe među drugim svecima. Njegov rad nisu ljudi proganjali, što više, uvijek su ga podupirali. Kao prosti đakon utemeljio je veliki red, uveo mnoge promjene u građansko i religiozno društvo, a da mu se nitko nije protivio ili mu zavidio. Dapače divili su mu se i potpomagali ga najzaslužniji i najugledniji ljudi. Može se reći, da je od rimskoga pape do Sultana u Egiptu sve začarao. Prosti mu je narod bio još privrženiji te mu osobito u starosti iskazivao posebno štovanje. Općenito je bilo veselje, kad su znali da će ga vidjeti, te bi u znak

[1] Curialissimus . . . gratiosus omnibus . . . omnem mansuetudinem ostendebat. . . aspectu angelico. I. Cel., pag. 68. — Njegova su se načela o uljudnosti uzdržala neko vrijeme u njegovoj obitelji. O njoj su dapače imali neki tako uzvišen pojam, da su ju učinili jednim božanskim svojstvom. U životu n. pr. sv. Margarite Kortonske, Bog se rijetko zove Previšnjim ili Svemožnim, nego se češće naznačuje riječima: „Preuljudni Gospod, ili još: Gospod svake uljudnosti. Bog reče svetici: „Uljudno sam te tražio;“ a svetica odgovori, kao prava kći Franjina: „Ti si me Gospode uljudno tražio.“ Ne dokazuje li to, kako se bio raznio Franjin duh i kako je taj duh bio pun slatkosti i miline?

radosti zvonili. Svećenstvo mu i puk izlazilo ususret, pjevajući pjesme i noseći grane. Čim bi se pojavio, klicali bi od veselja i svatko se trsio, da mu se što više približi. Sretnim se i blaženim smatrao onaj, koji bi čuo njegov glas, vidio ga svojim očima i poljubio skut njegove haljine i tako bi on ulazio u grad kao kakav pobjednik. Nije dakle pretjerano, kad se govori, da je Franjo bio u XIII. vijeku utjeha i veselje Italije.[1]

IV. Njegova srčanost.

Ljudi prijazne naravi nemaju obično u sebi velike odvažnosti. Ali nije tako bilo kod Franje. Providnost, koja zna u svim svojim djelima blagosti pridružiti jakost, jednako ga je obdarila tim dvostrukim svojstvom. On je bio „jak kao dijamant,“ kako se divno izrazuje jedan današnji redovnik. „Koji su iskusili njegovu velikodušnost,“ veli Celano, „znadu, kako je bio slobodan i velikodušan u vladanju, neustrašiv i siguran u svojim djelima, kako je srčano i odlučno prezirao sve svjetovne stvari.“[2]

Njegov život ima taki početak, da bi mu ga zavidio čovjek, koji je određen, da se proslavi svojom srčanošću. U dvadesetoj se godini u prvom redu borio u vojsci asiške općine. Iza nekoliko je godina krenuo na konju u Apuliju, da vojuje proti Nijemcima. U očima mu je blistala vatra te se nadao, da će svojim mačem postignuti kakovu slavu i dostojanstvo, kao glasoviti srećolovci onog doba. Najokrutniji neprijatelji kršćanskog imena posjeduju ogromna zemljišta na istoku i zapadu. Franjo će otići k njima sâm, bez oružja i pozvati će ih u rat istine. Kažu mu, da mu je u tom poduzeću život u velikoj pogibelji: nu to njega još više potiče: umrijeti bo će za svojega Boga, jer zna, kako je časno i dično mučeništvo. Kad bi mogli ovdje opetovati sve,

[1] I. Cel,. pag. 52. Već smo u 1. svesku, strana 160, iznijeli jedan dio tih potankosti. — [2] I. Cel., pag. 102.

što smo dosele rekli, vidjeli bi, kako je veći dio njegovih djela obilježen hrabrošću i junaštvom.

Spomenuti ćemo, kako je otvoreno išao ususret poteškoćama.

Njegova se nježna narav opirala osobito posvemašnjem siromaštvu, koje je prigrlio. On je nepogode vremena više osjećao nego drugi, pa je radi slaba ustroja svoga tijela često trpio veliku studen akoprem je živio u vrućem talijanskom predjelu. Jednoga dana reče svojoj braći: „Kad bi savršeno ljubili Boga, ta bi ljubav uzdržavala slatki i ugodni osjećaj u svim našim udima." On je mnogo ljubio Boga, ali je ipak kadikad drhtao od zime. Evo što je jednoć u takovoj zgodi učinio. Tijelo mu se počelo smrzavati od studena sjevernog vjetra, te se činilo da poziva u pomoć. Bojeći se, da to ne bude početak mlitavosti i slabosti uzađe na jedno brdo, svuče odjeću i tako iđaše neko vrijeme proti vjetru. Kad viđe da je svladao sam sebe, kliknu: „Kad sad obučem haljine bit će mi veoma vruće."[1]

I tijelo mu je zadavalo neke poteškoće. Istina, ono se je rijetko kada uzbunilo, ali je ipak poput apostola morao proti njemu unutarnji boj biti. U tom bi postupao, kao da bi bio u bici, za kojom je toliko težio. Tijelo je zahtijevalo nasladu, a on ga je bez oklijevanja vodio na patnju. Vidjeli smo u navedenom primjeru, kako se laća konopca, da ublaži i upitomi buntovnika. Drugi bi se put bacio u trnje i šikarje, da ugasi u krvi početak nepodvrženosti. Pokoravajući tako željeznom vlašću svoje tijelo, postane mu ono poslušno i podložno, te bi slijedio duh, kao što svezani pas slijedi svoga gospodara. Kamo god bi ga htio voditi nesamo da se nije opiralo, nego je još išlo ususret njegovoj volji.[2] Od toga je časa i isti Franjo gledao siromašnoga podložnika s nekom vršću sažaljenja. Rado bi rekao, da je to dobar

[1] Eccleston, pag. 51. — [2] I. Cel., pag. 81.

sluga, te bi se pitao u svojoj savjesti, dali mu dopušta ono, što se mora podijeliti dobrome sluzi.

Više se morao boriti s nekim nižim duševnim sposobnostima. Kroz više mu godina maštom vladala jedna napast, koja mu je zadavala velikih jada i ogorčavala njegov život; nu nije nam poznat predmet te njegove napasti. Molio je, plakao i nemilice trapio svoje tijelo, ali sve uzalud Istina, Bog kuša svoje sluge, ali ih nikad ne zapusti posve, pa je tako činio i s našim Svecem: kad je prokušao njegovu strpljivost, posla mu svoje svijetlo i odmah nestade napasti. Kad je jedne noći molio u crkvi sv. Marije Anđeoske, čuo je ovaj tajinstveni glas: „Franjo! da imaš vjere, kolik gorušično zrno, rekao bi gori: Digni se i ona bi se digla." — „A koja je to Gospode gora, koju bih mogao premjestiti?" — „Tvoja je napast!" odvrati isti glas. — „Ah, Gospode" primjeti sv. patrijarha suznih očiju, „neka mi bude kako si rekao." I odmah se napast rasprši. U Franjino se srce opet povrati onaj mir i sloboda, što ih je prije uživao.[1]

Te ga pobjede podučiše, da napast ne može biti beskorisna, stoga ju je smatrao spasonosnom vježbom za jake i srčane ljude. Ljubio je napast, kao što pravi vojnik ljubi rat. Evo, kako je on to nekoga dana protumačio jednome svojemu bratu sjedeći s njim za stolom. „Oče moj!", reče mu ovaj, „moli se za me: učiniš li to, oslobodit ću se napasti, koja me muči povrh mojih sila." Franjo mu odgovori: „Baš te radi tih napasti držim za pravoga slugu Božjega. Budi uvjeren da te tim više ljubim, što ih više osjećaš." Zatim dodade: „Svladana napast jest kao prsten, kojim si Bog zaručuje duše. Nitko se ne može smatrati za pravoga slugu Božjega, doklegod ga ne prokušaju razne napasti i patnje. Ja poznajem mnoge, koji se hvale da napreduju u savršenosti, jer kroz više godina nijesu osjetili nika-

[1] II. Cel., pag. 210.

kove napasti. Ali neka takovi znadu, da Bog upravo radi njihove slabosti tako s njima postupa. Providnost samo one izlaže velikoj borbi, u kojih je sigurna i stalna krepost."[1]

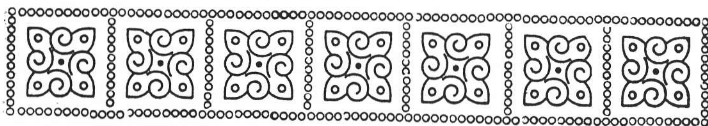
Poslije naravi i puti imao se Franjo boriti još proti onome napasniku, kojega naš kršćanski jezik naziva neprijateljem. Kako su strašno pali oni negda tako lijepi anđeli. Došli su dotle, da su počeli zaviđati Bogu njegovu slavu i proganjati njegove svece. Ima časova, kako to veli g. Isus, kad oni nastoje prorešetati i najjaču djecu Božju, „kao što se rešeta žito." I Franjo je bio među tom djecom Božjom, pa su stoga često puta četimice na nj navaljivali, zlo s njim postupali, pače katkad mu i velikih udaraca zadavali. Celano navodi dva takova slučaja. Jednom uniđe Franjo pod večer u jednu osamljenu crkvu i zaželi, da tu prenoći u molitvi, a zatim prisloni glavu uza zid, da malo otpočine. Uto mu se tijelo silno uzruja, a strah obuze cijelo njegovo biće. Jer je znao odakle dolazi taj napadaj, skoči i učini na sebi velik znak sv. Križa, i klikne: „Zločesti dusi! Kažem vam od strane Božje, da smijete učiniti mojemu tijelu sve, što je dopušteno vašoj zloći. Ja nemam većega i okrutnijega protivnika. Zlostavljajući ga, osvetiti ćete mu se na mjesto mene." Taj smjeli govor smete đavle i uvjeri ih, da oni povećavaju njegovu krepost, mjesto da ga preplaše i oslabe u duši, pa ga stoga ostaviše u miru, i odstupiše strašno zastiđeni.[2]

Drugi se slučaj zbio u Rimu, u palači stožernika Lava Bracaleonia, revnoga svečeva pokrovitelja. Taj je put napadaj đavolski bio tako žestok, a udarci tako česti i grozni, da je Franjo izgledao napola mrtav. U tom stanju pozove svoga brata, koji je bio u drugoj sobi. „Dođi amo, dragi brate! Đavli bijesno na me napadaju; strah me je biti sam." Sav je u svim svojim udima drhtao kao prut, poput čovjeka,

[1] II. Cel., pag. 212. — [2] Cel., pag. 214.

kojega hvata žestoka groznica. Kad je drug unišao, reče mu Franjo: „Đavli, mili brate, vrše na meni pravdu Božju. Ja znam, da Gospod udjeljuje osobitu milost svojim slugama, kad u njima ne ostavlja na ovom svijetu ništa nekažnjena. Ali se, hvala njegovom milosrđu ne sjećam nikakove pogrješke, koju nijesam oprao svojom zadovoljštinom. Tolika je uistinu njegova dobrota prema meni da mi je uvijek u molitvi pokazao, što mu je u meni drago, a što nije. Možda me je danas predao ovim krvnicima zato, što mojim boravkom kod velikaša dajem drugim zao izgled.[1] Kad bi moji drugovi, koji borave u siromašnim kućicama, čuli, da sam ja sa stožernicima, mogli bi pomisliti, da ja plivam u slastima i lastima. Pa jer im moram davati dobar primjer, bolje je da idem odavle. Ugledajući se u mene biti će ustrpljiviji u oskudicama i potrebama." Sutradan je stožerniku sve pripovijedao, što mu se je zbilo i ispričao se za svoj brzi odlazak.

[1] II. Cel., pag. 213.

GLAVA XVIII.

FRANJINA LJUBAV PREMA BOGU.

Tko bi mogao iskazati žarku ljubav, kojom je plamtio taj prijatelj božanskoga zaručnika?, pita sv. Bonaventura u početku poglavlja o Franjinim odnošajima s Bogom.[1] Samo onaj, koji stvara nevine tajne nježne ljubavi, mogao bi kako valja izraziti njihovu dubljinu i čistoću. Čitatelj će nam vjerovati, da nas nije ni jedna stvar u ovom zamašnom djelu njegova životopisa toliko preplašila. Stoga iz dna srca molimo, da odstrani od naših misli i riječi sve, što se ne bi dolikovalo tako uzvišenu i znamenitu predmetu, što ga s pomoću Božjom počinjemo.

Sa pravom i savršenom ljubavi prema Gospodu Bogu, spojeni su razni odlični darovi srca i uma, koji se kao miomirisno cvijeće razvijaju i dovode čovjeka do savršene ljubavi. Stoga kad se govori o ljubavi koje svete duše, treba najprije iznijeti te darove. Ovi su pak kod Franje bili veoma divni i plemeniti.

Bog ga za sebe stvorio, i kao prvi dar udahnuo mu je dušu osjetljivu na svoju ljepotu. „Srce je njegovo", veli Celano, „bilo kao neko savršeno glazbalo, kojega bi se kao gudalom dotakle riječi „ljubav Božja", žice bi, što su bile u njem, zatitrale i davale jasan i milozvučan glas.[2] „Znamo već za jedan primjer iz njegova života u svijetu. Kadgod bi ga koji siromah za ljubav Božju zamolio milostinju, ganuo bi se do dna duše. Nu to je bio tek početak. Bog će se potpuno objaviti onome, kojega je odabrao za preureditelja društva i udijelio mu

[1] Charitatem ferventem, qua sponsi amicus ardebat, quis enarrare sufficiat? S. Bon., pag. 363. — [2] II. Cel., pag. 257.

osobiti dar ljubavi. Govorio mu je u samoći, kao što prijatelj govori prijatelju. Otkrio mu je tajnu svoje muke, tu veliku tajnu svoje ljubavi. Kada mu se je povećalo pouzdanje, reče mu, da će mu dati ulogu u svojoj Crkvi. Čitatelj se sjeća, u kakovo su stanje stavljale Franju te objave. Srce mu je drhtalo, a lice mu je bilo blijedo, glava oborena, jer mu je duša razumijevala veličinu dara, koji mu se podjeljivao.

Čitamo u sv. Pismu, da se Mudrost vrlo veseli, kad nađe dušu vrijednu sebi, da je više ne ostavlja, nego je prati velikom pomnjom na svim njezinim putevima. Videći Bog, da njegov novi prijatelj zaslužuje tu milost, učini s njim konačni ugovor. Od toga ga je časa držao za svoga i nakitio ga svojim dobrima, kako se to dolikuje onomu, koji ima u sebi sva dobra.

Stoga se povjesničari sv. Franje nijesu prevarili o izvoru punjine, što su je u njem nalazili. On je svojim pronicavim umom shvaćao najuzvišenije istine. „Nitko se, veli Celano, „ne mora čuditi tom daru. Njegov se duh, pobjeditelj svijeta i strasti, lakim lijetom dizao u nebeske visine, u krilo vječne Istine i svijetla, te je u vrelu svakoga dobra, u samoj Božjoj Riječi crpio ono, što je onako ugodno odjekivalo u njegovim riječima.[1]

Na drugom mjestu veli isti povjesničar, da je Franjo uvijek svoj pogled bacao na božansko svijetlo, koje ga je podučavalo, što mora govoriti i činiti.

Franjo je u društvu sa Bogom uživao veselje. Evo kako to tumači sv. Bonaventura. „Žarko je ljubio Boga, ali mu je i taj ljubljeni Bog vraćao tu prijateljsku ljubav, te se činilo, da neprestano osjeća uza se svojega Spasitelja, kako je on sâm svojim drugovima kazivao.[2]" Vrijedno je još i to spomenuti, da je Bog opraštao Franji, što nije mnogim drugim

[1] II. Cel., pag. 173. — [2] S. Bon., pag. 364.

svecima: neke naime unutarnje nesavršenosti i očita zanemarivanja. A pošto je Franjo od svoje strane mogao — što je vrlo rijetko — izbjeći svakoj duševnoj suhoći i mlitavosti, s jedne je i druge strane prijateljstvo bilo jasno i veselo.

Franjo je u svom životu učinio veliko djelo. „Nu on nije bio sâm“, veli Celano, „nego ga je Gospod u svem pomagao i pratio kuda bi god hodao: hrabrio ga je svojom prisutnošću, sokolio svojim dobročinstvima, tješio svojim posjetima,[1] jer bi inače Franjo, kad bi bio sâm, podlegao i iznemogao u toj zadaći, koja je nadmašivala ljudske sile. Ali ga je Bog uzeo za ruku i sklonuo svačije srce prema njemu, te je taj neuki mladić, taj prosti trgovac s njegovom pomoću za dvadeset godina promijenio lice građanskoga i religioznoga društva.

Vidi se dakle, što je Bog htio biti za Franju. On se upravo naslađivao u djelu. što ga je stvorio: neprestano se k njemu obraćao, da ga napuni svojim darovima i visoko uzdigne, te se rado brinuo, da uzdrži u njem čisto veselje. Ljubio ga je kao Bog t. j. neizmjerno.

Ali kako je Franjo stekao toliku ljubav? Mislimo, da to možemo jednom riječi izraziti. On je mnogo jače osjećao ono ganuće, što ga osjeća sveta duša kad primi ljubav, koja joj se čini vrijednom nje; a to iz toga razloga, što je on uvelike cijenio neizmjernu ljepotu Onoga, koji mu je podjeljivao tu svoju ljubav. Sada ćemo pokušati da pokažemo glavne znakove toga ganuća. Naravno, da ćemo se u tom više nego ikada držati svjedočanstva onih, koji su s njim živjeli.

On je bio pun čistih naslada. „Kakovim mislite,“ veli Celano, „da je bio natopljen veseljem, živeći u takvom prijateljstvu s Bogom? Samo bi on to mogao iskazati. Što se mene tiče i sad se tomu divim i čudim, te bi ja sâm morao iskusiti to veselje, da

[1] I. Cel, pag. 28; II., pag. 233.

ga točno oslikam i ispripovijedam.[1]“ Odsele je svetac sav ushićen izgovarao ime Onoga, koji ga je ljubio. „Uznesao bi se, Gospode, u duhu, kad bi spomenuo ime Tvoje! Osjećao bi tako čisto veselje i sreću, te bi se reklo, da je jedan od tvojih prijatelja iz stare dobi ili rađe novi neprispodobivi prijatelj.[2] Bio je sav preobražen. „U njem se je nalazilo vrelo žarke ljubavi, koje se izljevalo po cijelom njegovom biću, pa i na druge. Oživila bi mu boja lica, te bi ono poprimilo anđeoski izraz. Jedne su ga noći, tvrdi sv. Bonaventura, vidjeli okružena svijetlećim i sjajnim oblakom.[3]

Sve bi ostavio, čim bi čuo glas i poziv svojega miljenika. „Nije nikad običavao sveti otac nikakova posjeta Duha svetoga nemarnošću odbiti, nego bi ga rado primio i uživao, dokle bi mu to Bog dopustio. Ako bi na putovanju osjetio prisutnost Duha svetoga, pustio bi napred svoje drugove i u svem se mirno predao nadahnuću njegovu. Ma gdje bio, nikad nije uzalud primao milosti Božje, niti badava slušao njegov poziv.[4] — Hranio se je njegovom ljubavlju i nije više htio drugoga zanimanja. „Te su mu nebeske slasti učinile svijet bljutavim, a na malovažne ljudske poslove posve mu se grstilo. Kadikad bi dapače i ista svoja djela: propovijedanje, pobožne razgovore ne baš završio, nego samo prekinuo i zasladio ih preugodnim prijateljskim razgovorom s Bogom.[5]

Srce se njegovo rastapalo od ljubavi prema Onomu, koji ga je tako milovao, i uvijek bi se duhom uznesao kad bi na nj pomislio, te ne bi više znao, što se oko njega događa. Kad je išao kroz napućeni gradić Borgo San Sepolcro, opkoli ga veliko mnoštvo pobožnoga naroda, te su ga se mnogi doticali, a neki su ga vodili na sve strane. On nije ništa znao, niti je išta poput mrtva tijela, vidio niti

[1] II. Cel., pag. 197. — [2] I. Cel., pag. 67.— [3] II. Cel., pag 197. — [4] Ibidem. — [5] II. Cel., pag. 197.

čuo, što se zbivalo oko njega. Kad su bili već daleko izvan grada i približavali se bolnici za gubave, gdje je sveti razmatratelj nebeskih stvari htio odsjesti, svijet se raziđe. Franjo se prene kao da je došao iz drugoga svijeta, te je počeo pitati svojega druga, dali se približuju Bogu."[1]

Franjo se poput pravih sluga Božjih u svem predao volji svojega Spasitelja. Jednakim je bio zadovoljstvom pripravan sve primiti iz ruku Onoga, koji ga je ljubio, kao: uspjeh i neuspjeh, veselje i žalost, život i smrt. Da je mogao izabrati, izabrao bi patnju, jer ju je i sâm Bog u svojem životu odabrao. „Na ime bi se Božje", običavaše rado govoriti, „morala zemlja i nebo pokloniti." On se sam uvijek klanjao svojemu božanskom prijatelju, te je vazda samo ono činio, što bi znao, da je njegova volja i neprestano ga molio za milost, da ga od svega srca obljubi, pa neka onda čini s njim što mu je drago.[2] Nijesu svi njegovi učenici, pače ni najbolji, bili tako u duhu raspoloženi već bi neki mislili, kad bi ga vidjeli u velikim patnjama, da bi Bog, koji ga toliko ljubi, mogao blaže s njim postupati, a kadikad bi se usudili i izraziti mu tu svoju misao. Kad bi ga jednom pod konac njegova života bolest teže negoli ikada prije mučila, reče mu poslužnik pun saučešća: „Ah, preljubezni oče! Prosi Gospoda neka ti se smiluje, jer se čini, da te njegova desnica veoma tišti." Čuvši to sveti prijatelj Božji, odgovori svetim gnjevom: „Da te u dušu ne poznam i da ne znam kako si iz nevinosti i dobre nakane to izustio, zamjerio bi se i mrzak bi mi postao, jer se usuđuješ prigovarati odlukama Božjim." A budući da je u tom bila uvreda, htjede da bude i zadovoljština. Zato se baci na zemlju, premda je bio posve slab, te cjelivajući i plačući zavapi: „Gospode Bože moj! Zahvaljujem ti na svim mukama, što mi ih daješ. Ako ti se sviđa, stostruko ih povećaj, jer sam najsretniji, kad mogu

[1] Ibidem. — Tres Soc., pag. 60.

ispunjavati tvoju svetu volju." Braća su mislila, dodaje sv Bonaventura, da vidi trpećega Joba pod rukom Gospodnjom. Bila je ta i veća nego Jobova strpljivost. Povećalo ju je ono što je najsavršenije na zemlji, čista ljubav prema Bogu, koja je u njem sve nalazila i nadmašivala svojom snagom ljudske sile.[1]

Franjo je tako nježnoj ljubavi pridružio još i stidljivost pravoga milovanja. Već smo o tom vidjeli riječi Celana. „Čistu je sreću u sebi osjećao, kad bi izgovarao ime Božje," ali nije dosta samo taj dokaz navesti, nego ga treba opširnije promotriti. Zamotavao bi se neprozirnim koprenama, da sakrije od ljudskoga pogleda milosti, kojim je bio narešen. Njegova sobica, šuma, poljska tišina: to su bila mjesta, gdje se najrađe s Bogom razgovarao. Ako bi se slučajno u javnosti našao, kad bi ga pohodio Duh sveti, od plašta bi si učinio sobicu, da samo ne bude bez nje, a ako ne bi imao plašta, rukavom bi sakrio lice svoje. Uvijek je štogod stavio između sebe i slušatelja, da sakrije prijateljske doticaje Duha svetoga. Ako bi mu sve manjkalo, zatvorio bi se u svetište svojega srca. U tim bi se prilikama kao i u samoći rado podao velikoj svojoj pobožnosti, postao nepomičan, usne mu se ne bi micale niti bi uzdisao: cijelo bi mu se biće kao unutra povuklo, jer se u duši Bogu klanjao, dočim bi izvanjski čovjek, koji se može očima vidjeti, izgledao kao beživotan mrtav. Čim bi izašao iz toga stanja, nastojao bi drugima u svem se prilagoditi, da ga pohvala braće ne uzoholi te ne izgubi ono, što bi u tim zgodama postigao.[2]

Ta je velika opreznost dolazila iz dobro promišljena načela. Rado je govorio, da svaka ljubav, osobito ljubav prema Bogu, traži tajnu, te da se zapriječuju najslađi njezini osjećaji, ako ju čovjek nesmotreno razglasuje. Njemu se činilo, da svoju slavu traži onaj, koji svakome otvara svoje osjećaje,

[1] S. Bon., pag. 393. — [2] II. Cel., pag. 197.

te je u tom opažao neku pogrješku, koja je morala odmah ili kasnije biti kažnjena. Evo što je on glede toga često govorio svojim prijateljima: Kad Bog u molitvi pohodi kojega svog slugu, ovaj mora sklopljenih ruku govoriti svojemu Gospodu: „Ti si Gospode, meni nevrijednomu i grješnomu čovjeku poslao s neba ovu milost, ja ju pako tebi povjeravam, da mi ju čuvaš, jer bih ja inače bio kradljivac tvojega blaga.“ A kad ustane iza molitve, mora se kod drugih smatrati za bijednika i grješnika, kao da nije ništa vanredna primio. Još je o tom povjerenju tajne, kojim čovjek olakša puninu svojega srca, govorio: „Lako se može za jednu malu korist izgubiti kakovo neprocjenivo blago, te potaknuti Onaj, koji nam ga je dao, da nam ga u buduće tako lako ne podijeljuje.[1]

Uostalom i sâm je Bog čuvao tajnu te međusobne ljubavi i prijateljstva. Iskusio je to i isti asiški biskup, premda je imao najbolju nakanu. Kad je jednom po običaju došao u Porcijunkulu, da posjeti Franju, mislio je da može odmah unići k njemu u sobu. Već je otvorio vratašca i stupio unutra, opazio je da je sluga Božji u molitvi. Uto ga spopade neki nenadani strah, uda mu se ukoče, te nije mogao ni riječi progovoriti. Ujedno ga božanska sila potisnu van i prisili, da se udalji. „Treba vjerovati,“ veli Celano, „ili da nije bio dostojan da promotri svetu tajnu, ili je Franjo zavrijedio, da se produlje za njega te nevine i čiste naslade.“ Bilo međutim jedno ili drugo, mi samo znamo, da se prestrašeni biskup povratio k braći, a kad je priznao svoju pogrješku, povratio mu se govor.

To su po našem mnijenju glavni potezi velike primljene ljubavi. Bog se punim pravom tuži na neosjetljivost ljudsku. „Što sam morao učiniti,“ već je govorio po svojim prorocima, „a nijesam učinio? Svaki sam dan pružao ruke svoje, pa ipak nijesu

[1] II. Cel., pag. 199.

htjeli doći. Hranio sam ih i uzvisivao kao djecu, ali su prezirali moju milost. „Franjo nije te žalosti zadavao svojemu Bogu, nego je svim srcem izlazio ususret Onomu, koji mu je dijelio svoje darove. Cijelo je njegovo biće neprestano uživalo neku slast i slavu, jer je bio ljubljen.

Tko prima mora i davati: to je zakon ljubavi, a također je i dužnost, osobito kad se radi o odnošajima s Bogom. Ali Bog je tako bogat, a mi tako siromašni, pa što ćemo mu dati? „Ti si moj Bog,“ pjevaše David, „te ne potrebuješ mojih dobara.“ Mnogi su sveci u tom osjećaju svoje nemoći željeli imati što nijesu imali: prosili su hiljadu srdaca, da što bolje mogu ljubiti, i hiljadu života, da ih sve prikažu i žrtvuju. Te želje služe na čast ljudskoj velikodušnosti. Nije međutim okretni Franjin duh, bar u koliko je nama poznato, ništa takova tražio, nego što je imao, to je i prikazivao. Siromah je Isusa Krista poput one siromašne udovice, koju je tako hvalio naš Spasitelj, samo dvije male stvari posjedovao, duo minuta, veli sv. Bonaventura, tijelo i dušu.[1] Tê je on dvije stvari po svojem običaju dao ne oklijevajući.

Najprije svoje tijelo. Ono mu je, veli sv. Bonaventura, služilo za hram, u kojem je neprestanu žrtvu prikazivao.[2] Imajući uvijek na pameti riječi apostolove: „Koji su Kristovi razapeše tijelo svoje sa strastima i požudama njegovim.“ Franjo je tako umrtvio svoja sjetila, da se jedva služio najnužnijim stvarima za uzdržavanje ljudskoga života, te je običavao reći, da je teško zadovoljiti tjelesnim potrebama, a da se ne udovolji zahtjevima sjetila. Stoga bi se rijetko služio kuhanim jelima, osim ako je bio bolestan, a kad bi se njima služio, začinio bi ih lugom, ili nalio vode, da ih učini netečnim. Što da

[1] Non habebat aliud Christi pauper nisi duo minuta corpus scilicet et animam, quod posset liberali charitate largiri. S. Bon., pag. 365. — [2] Haec offerebat continue . . . exterius in atrio sacrificans holocaustum. Ibid.

reknemo o njegovu piću? Pio je samo hladnu vodu i to samo koliko je bilo nužno, da ugasi žeđu. Svaki bi si dan nešto nova uskraćivao. Premda je već bio na vrhuncu savršenosti, ipak je držao, da je istom počeo ići putem savršenosti, te je uvijek gledao i nastojao, da štogod dobra učini. Gola je zemlja bila obično njegova postelja. Kadikad bi spavao sjedeći na kakvu komadu drveta ili bi glavu naslonio na kamen. Nosio je samo jednu haljinu, te se može reći, da je služio Bogu u goloti i studeni. Upitan jednoga dana, kako može zimi podnositi studen, odvrati pun žara duševnoga: „Kad bi iznutra gorili željom za nebeskom otadžbinom, lako bi trpjeli vanjsku studen. Mrzio je gizdavo i meko odijelo, a za sebe je dao praviti posve prosto. Sâm je, govoraše, Bog hvalio sv. Ivana Krstitelja, što se je ovaj prosto nosio. Ako bi vidio, da mu je haljina meka, iznutra bi je podšio uzlima. „Iskustvo," običavaše reći, „svjedoči, da se đavao boji tvrdih i hrapavih odijela, dočim ga meka potiču, da nas napastuje."[1]

Lako se može opaziti cilj, što ga je u tom trapljenu imao pred očima. Mjesto da mu tijelo privuče dušu k sebi, kako to na žalost vrlo često biva, on je htio, da duša podigne tijelo do sebe. Tijelo duši, a duša Bogu. Franjo je htio da takav red bude u njegovu životu. Ta se namjera lako opažala, kad bi mu se duša bavila kakvom uzvišenom zadaćom. U tim je prilikama zahtijevao, da joj se i tijelo pridruži na pomoć. Na primjer u misijama, moralo bi se i tijelo pokazati gorljivim, srčanim: moralo je ići, dolaziti, trošiti se, a da se ni najmanje ne potuži. Još je više od njega zahtijevao u molitvi, osobito u javnoj. Cijelo bi njegovo držanje svakomu moralo nadahnjivati poštovanje i poklon. Nikad ne bi dopuštao, da se osloni o zid ili o što drugo, ma kakvo bilo stanje njegova zdravlja. Moralo bi za cijeloga božanskoga čina stajati uspravno, oborenih očiju,

[1] S. Bon., pag. 337.

bez prekida i pokoja. Ni na putovanju ne bi u tom ništa mijenjao. Ako bi svetac putovao pješice, odmah bi se zaustavio čim bi došao crkvom određeni čas za božanski čin. Ako bi jašio, zaustavio bi konja i nepokretno na jednom mjestu stajao. Malo mu je bilo stalo do ružna vremena. Vraćajući se jednom iz Rima, prokisnuo je do kostiju, jer je na velikoj kiši molio. Nato se on opravda, veleći: „Ako se tijelo ustavi, da se okrepi jelom, premda će biti hranom crvima, u kakovu onda miru i pokoju mora duša primati svoju hranu, koja je sâm Bog."[1]

Naša ljudska slabost drži, da je to bila potpuna žrtva; ali Franjo nije bio toga mišljenja. Osim tih malih žrtava, njegovo je veliko srce težilo za pravom posvemašnjom žrtvom. Isus je dao za nas svoj tjelesni život: nije li dakle pravo i pristojno, da i mi svoj za njega žrtvujemo? Franjo je svim srcem težio za slavnom pobjedom mučenika. Užgan ljubavlju, koja ne daje mjesta strahu, želio je prikazati sebe Gospodu kao živu žrtvu u plamenu mučeništva, da vrati Isusu, koji se žrtvovao za nas smrt za smrt."[2] Triput je išao među nevjernike i u tim je prilikama, svjedoče njegovi povjesničari, bilo časova, kad je više letio, nego išao, tako je bila velika njegova gorljivost. Bog mu je svaki put uskratio tu radost, ali mu je ipak bila tako mila njegova želja da je došao dan, kad ga je među ljudima učinio živom slikom Onoga, kojega mi zovemo žrtvovanim Janjcem, te uzorom i jakošću mučenika.

Sve se to događalo većinom vani, u onom, što sv. Bonaventura zove predvorjem hrama. Kakova su se dakle čudesa događala unutra. U samom je hramu, veli opet sv. učitelj, bila prava duhovna žrtva. Miomiris tamjana neprestano se dizao Gospodu.[3] Taj tamjan bijaše molitva i ljubav Franjina.

[1] II. Cel., pag. 189. — [2] S. Bon., pag. 365. — [3] In templo interius concremans thymiama. S. Bon., Ibid.

„Kad bi mogao," veli Celano, „rado bi pokazao uzvišenost njegove molitve, bar u koliko sam upoznao njezinu tajnu." Franjo je smatrao molitvu za duševni život. Duša, koja moli, visoko se diže, te ima svu svoju ljepotu; koja pako ne moli, uvijek je u niskim predjelima i domalo joj umre njezin božanski dio. Stoga se nije krzmao reći, da redovnik mora najviše prositi dar molitve, jer je bio uvjeren, da se bez nje ne može napredovati na putu Božjem. Što se njega tiče, bila mu je molitva središte njegova života i njegove redovničke djelatnosti. Nesamo, da je u njoj posvećivao žive sile svojega duha i srca, totum cordis, kako to preporučuje naš Gospod, nego još, po svjedočanstvu njegovih povjesničara, i cijelo svoje vrijeme, totum temporis. Ili bi išao ili sjedio, radio ili počivao, uvijek se bavio molitvom; istina, ne baš pravom molitvom, no njegova je duša bila u takovu raspoloženju, koje je upravo temelj molitve. Neprestano je bio uz Boga a ovaj uz njega i tako je među njima bila neprekidna izmjena pogleda i ljubavi. Tako se divno ostvarila riječ našega Spasitelja. „Ja sam u vama, a vi u meni."[1]

To u neku ruku bitno sjedinjenje nije bilo dosta za Franju, ma kako veliko ono bilo. Bilo je mnogo i mnogo časova, kad se on sa svim svojim silama prikazivao Bogu. Noći bi najrađe posvećivao toj svetoj vježbi, nasljedujući u tom našega Gospoda, koji se na brežuljcima Galileje tako često noću molio svojemu nebeskomu Ocu za rod ljudski. Kadikad bi i tijelo duši pridružio i tako bi između njega i Boga nastao živi razgovor. Govorio bi svojemu Gospodu, pjevao njemu hvale, te bi plačući i udarajući se u prsa prosio od njega milost i oproštenje za svoje i svijeta grijehe. Često bi utišao sva svoja osjetila, sabrao svu svoju unutarnju snagu, te se tako u duhu dizao do prijestolja Božjega. U krilu nestvorenoga Duha otkrivao bi svojstva, koja ga više nego druga,

[1] II. Cel., pag. 197.

stavljaju u odnošaj s nama i sa strahopoštovanjem išao od jednoga toga svojstva do drugoga. Razlučivao bi i naizmjence se klanjao Sucu, Učitelju, Ocu, Prijatelju i Zaručniku. Ti su mu razni pogledi pružali zgodu, da upotrijebi sredstva, što su bila u njemu. Vadio bi iz blagajne svojega srca sve, što je u njoj bilo. Redom bi prikazivao čast zahvalna stvora, prošnje raskajana grješnika, štovanje nevina djeteta, ljubav pravoga prijatelja, samozataju vjerne zaručnice. Kakovu bi slast, kakav polet uživao u tom raznom stanju! Kako je osjećao da je tu život! Kako je davao sve za sve! On nije izgledao kao čovjek, koji moli, nego kao da je on sam molitva.[1]

Čini se, da ga je Bog za veliku njegovu ljubav nagradio tim, što je već za života uživao tu nebesku sreću. Po svjedočanstvu povjesničara znamo, da ga je Isus, ukazavši mu se u slici serafa, u duši uzdigao na serafski život. Celano i sv. Bonaventura opetuju tu tvrdnju, govoreći o njegovoj molitvi. „U nebu je," vele, „bio njegov boravak. Tamo bi s anđelima obilazio boravišta blaženika, a duša bi mu se uzdizala do vrhunca grada Božjega." Uznosio bi se u duhu do stanova, gdje živu i pjevaju nebeski dusi. U njihovu bi se društvu klanjao premilostivomu i prejasnomu Gospodaru svih stvari.[2] Neka se ne zahtijeva točno razjašnjenje tih riječi. „Te se stvari ne tumače," rekao je sv. Pavao, kad je sašao s visina, kamo ga je Bog bio uzdigao. Čitatelj ima pred očima vjerno navedeno svjedočanstvo savremenika. Neka ih dakle on sam tumači, kako se svidi nebeskomu Ocu, da mu to nadahne.

Poslije molitve dolazi ljubav. Ovo je zadnji korak duše k Bogu i osobiti dar, što ga čovjek može primiti od Gospoda. Franjo je bio pun te kreposti, pa je često običavao govoriti: „Treba dobro ljubiti ljubav, koja nas je toli ljubila." Govorio je također: „Budalasta je škrtost, uskračivati štogod Bogu." On

[1] II. Cel., pag. 197. — [2] I. Cel., pag. 86.

je sâm bio daleko od te škrtosti. Bio je, veli sv. Bonaventura, proniknut ljubavlju Božjom kao što je gorući ugljen proniknut ognjem. „Nitko nije ljubio kao on," nastavlja Celano. Tu su ljubav pratile i druge kreposti, i to najprije zahvalnost. On je uistinu bio zahvalan Bogu, te se taj osjećaj neprestano u njemu povećavao radi velikih dobročinstva, što ih je s neba primao. Dvije je posljednje godine svojega života sproveo u neprestanom zahvaljivanju. Dva mjeseca prije svoje smrti sastavi krasan slavospjev stvorovima, slavospjev, kakav može poteći iz srca plamtećega žarom najsvetije ljubavi i zahvalnosti prema Stvoritelju svijeta. Oživljavao je svoju nježnu ljubav čestim razmatranjem božanskih savršenosti, i otud je upoznao, da imamo neizmjerno ljubiti Boga, kojemu je on prvo mjesto darovao u svojoj ljubavi, jer je znao, da je Bog prvo i najsavršenije biće. Kako bi iskazali tu njegovu veliku ljubav? „Veoma te o Isuse," kliče Celano, „ljubio onaj, kojega si najslavnije odlikovao svojim ranama."[1] Njegova ljubav nije bila mlitava i pospana, niti je težila za ispraznošću kao naša, nego je to bila ljubav odvažna, koja nije težila za prestankom, nego za sve većim žarom. Neka se tomu nitko ne čudi, jer čovjek, koji ljubavlju traži kakav prolazni dobitak ne može se reći, da ljubi, a toga kod Franje nije bilo. On je ljubio Boga, jer je znao da je Bog vrijedan ljubavi, te nije mogao suspregnuti čuvstva ljubavi, a da ih ne oda svijetu. U tom su mu se plamtećem žaru izvinule iz dna duše dvije pjesmice, o kojim se može reći, da su pisane na vatri božanskoga ushita. U prvoj pjesmi crta svoja ushićenja, u koja je zapao na gori Alverniji i u njoj nam se prikazuje kao vojnik, koji pun zanosa i ljubavi hrli u boj, ne zato, da pod zastavom Isusovom pobijedi, nego da kao sretan pobjednik padne u blaženo naručje svojega Spasitelja. Ona počinje riječima: „Ljubav me stavila u vatru, u vatru ljubavi.., „ta mi

[1] I. Cel. pag. 96., II. pag. 257.

smo ju već na svojem mjestu naveli. Druga je pjesma dulja i u talijanskom jeziku vrlo umjetno sastavljena, pa zato neki misle, da je nije Franjo tako uredio. Međutim svatko priznaje, da iz nje jasno odsijevaju njegovi obični osjećaji Mi ćemo ju navesti u prostom prevodu, da se vidi, kako je nježna i plemenita čuvstva gojio sv. Franjo.

„Oj ljubavi zašto si me tako ranila? Ozlijeđeno moje srce plamti od dragosti.

Ono plamti, niti igdje može naći pokoja. Htjelo bi bježati, ali ga tvoje verige silno sapinju. Rastapa se od ljubavi kao vosak u vatri, a plamen, što si ga užgao u meni, troši me i pali sve žešće. Htjelo bi bježati bar za jedan čas, ali je zatvoreno u gorućoj peći. Kamo sam dospio? Tako živjeti to znači umirati. Plamen se taj neprestano diže.

Ah! neka mi nitko ne zamjerava, što radi tolike ljubavi izgledam kao luđak! Nema srca, koje bi se moglo obraniti, koje bi moglo izbjeći takovoj ljubavi. Čuditi bi se dapače morali, kako mi srce ne pukne i kako mogu živjeti u tolikoj ljubavi. Ah!, da mogu naći dušu, koja bi me razumjela! Kako bi joj se sažalilo na toliku moju bol!"

Usprkos tim riječima, Franjo osjeća, da mnoge stvari u njem moraju zadiviti one, koji manje ljube. Pita se, nije li prešao granice No znamo da njegova umjerena narav ne ljubi pretjeranosti, jer tako dobro zna, da je umjerenost božanska krepost, da ju i sâm naš Gospod hvali. Evo što mu govori slatki Spasitelj:

„Ti, koji me ljubiš, uredi ljubav svoju, jer nema ljubavi bez reda. Budući da me tako željno tražiš, treba da je krepost uza te. Ja hoću, da je posve uređena ljubav tvoja, koju gojiš prema meni. Po plodu se svako stablo sudi: ne možeš imati ljepote, ako nema reda.

„Sve, štogod sam ja stvorio, teži k svojoj svrsi i ne udaljuje se nigda od pravoga reda, koji uzdržaje preugodni sklad među svim stvarima. I sama je narav

uredila ljubav više nego što drugo. Kako si dakle, kršćanska dušo, prevelikom svojom gorljivošću od bezumlja ljubav kušala? Izašao si iz reda, jer ti gorljivost nije uzde poznavala."

Odgovor je Franjin najpobjedonosnija obrana žara božanske ljubavi. Ni isti pisac „Nasljedovanja," nije imao takova poleta i slobode u besmrtnom poglavlju, koje govori o učincima ljubavi.

„Ti si, o Isuse, zarobio moje srce. pa opet veliš, da uredim dušu svoju. Ali kako ću, od kada si me preobrazio u sebe, gospodovati nad sobom? U vatri usjano željezo, zrak suncem razgrijan, gube svoj oblik i dobivaju drugačiju sliku. Tako i duša postane ljubav, kada je ti zaodjeneš sobom.

„Zašto si me metnuo u taj oganj, ako si htio, da ostanem u umjerenosti? Davši se meni bez mjere, oduzeo si i meni svaku mjeru. Posve bi mi malen dosta bio jer ne mogu zadržati tvoje veličine. Ako je, o ljubavi, u tom pogrješka, tvoja je, jer si ti otvorio put, kojim ja hodam.

„Nijesi se ni ti, o Isuse, mogao obraniti od ljubavi. Iz ljubavi si sašao na zemlju i njoj za volju zatajio si veličanstvo, mudrost i moć. Nijesi htio ni kuće, ni zemljišta, nego jedino uboštvo, da nas obogatiš. U životu si i na smrti pokazivao i pripovijedao ljubav, koja ti je u srcu plamtila, niti je poznavala mjere niti granice.

„Često si putovao po zemlji kao pijan; ljubav te je vodila kao prodana čovjeka. U svem si pokazivao ljubav, nikada ne misleći na sebe... A siguran sam, da zato Pilatu nijesi ništa govorio, niti mu se ispričavao, da zaključiš ugovor našega spasenja na križu, koji je tvoja ljubav već bila pripravila."

Ta nam pjesma u kojoj se tako jasno opaža veliko prijateljstvo s našim Gospodom, otkriva i pokazuje novo vrelo, u kojem se usavršivala Franjina ljubav. Posve spreman da se klanja Bogu na nebeskoj visini, obično ga je tražio kraj sebe, u onoj ljudskoj slici, koja no je naša, i koju je primio da ga laglje

upoznamo. Utjelovljenje mu se činilo kao sv. Pavlu, veliko otajstvo, gdje se Bog i čovjek sastaje. Nije li mu raspeti Isus svojom riječju i primjerom pokazao put k spasenju? Nije li ga on na neki način došao uzeti za ruku, da ga dovede k svojemu Ocu? Stoga kad vele njegovi povjesničari, da je ljubio Boga, mislimo, da često razumiju, da je ljubio Isusa Krista. Franjo je mnogo čitao evanđelje, a čitao ga je i očima i razumom. Njegova je živa mašta nalazila u djelima Isusovim što ne opažaju oni, kod kojih nije ljubav tako budna. Tako je malo pomalo cijeli Spasiteljev život bio točno predočen u njegovoj duši. Kakav je onda Franjo osjećao utisak ljepote! Mnogo puta je ponavljao one riječi, koje će uvijek opetovati oni, koji budu živjeli u duhu Kristovu i upoznali preveliku ljubav njegovu. „Komu ćemo drugome ići?" Franjo je dobro razumio, da nas je naš Gospod, kad je uzeo našu narav i živio našim životom, potaknuo, da idemo njegovim tragom i slijedimo njegov primjer. Što vjernije i veće nasljedovanje Isusa Krista činilo mu se pravim zakonom kršćanskoga života. Barem ga je on uzeo za pravilo svojega života.[1] Isus je umro da zadovolji Bogu i spasi svoju braću, a tako je i Franjo želio dati svoj život za slavu Božju i spas svoje braće. Isus je bio uzor, a Franjo savršena njegova slika.

Poslije šezdeset godina, kako smo to već u uvodu spomenuli, jedan Manji brat, Bartol Pizanski, pretjera preko mjere tu istinu. U jednoj glasovitoj knjizi kojoj smjelo dade naslov: „Zlatna knjiga," ili „Sličnosti Franjine s Isusom Kristom," strogo u svem izjednači Spasiteljev život sa svečevim, te pokuša dokazati, da Isus nije ništa učinio, što nije i Franjo. To je pretjerano, jer se protivi i povijesti i bogoljubnosti. Ima međutim u njoj dosta istinitih stvari. Istina je, da je Franjo, nasljedujući stope Kristove, primio po neki način na se osobu Spasitelja Isusa kako to-

[1] I. Cel., pag. 69.

veli sv. Pavao. Savremenici su se uostalom zadržali u mjeri i granicama. „Isus mu je," veli Celano, „bio sve, Isus u srcu, Isus u ustima, Isus u očima, Isus u ušima i u rukama i napokon u cijelom biću.[1]" Zaista se ne bi moglo ljepše reći.

Ako je Franjo imao oko uprto u sâv Spasiteljev život, ipak si je u tom životu izabrao neke posebne zgode. U otajstvima je Isusovim najviše ljubio ono, što se ticalo Porođenja, Muke i sv. Euharistije.[2]

Mi već znamo s kolikim je on sjajem slavio božićne blagdane u grećijskoj šumici. Nije ga međutim mogao uvijek tako slavno provesti; nu ipak je svake godine na taj dan prikazivao Bogu miomiris pobožnosti i zahvalnosti. „To je," govoraše, „svetkovina nad svetkovinama." Betlehemsko mu se djetešce činilo sâma ljubav Božja, koja je postala vidljivom. U svojem ga je iskrenom govoru zvao ljubavlju. „Ti si se," kazivao bi Djetešcu, „rodilo iz ljubavi a ne iz tijela; ti si ljubav učinjena čovjekom, da spasiš ljude[3]. „Nije nitko kao on shvaćao riječi našega Gospoda: „Tako je Bog ljubio svijet, da mu je dao svoga jedinorođenoga Sina," te se smatrao dužnim da toj ljubavi odgovori ljubavlju. Da to što bolje učini, zadubio bi se u razmatranje i šutnju te izgledao sav začuđen, kao čovjek, kad je pred kakovim velikim prizorom. Kadikad bi opet na prerazličiti način izlijevao ljubav svojega srca. Činilo mu se naime, da na taj dan mora svatko plamtiti većom svetom ljubavlju. Mislio je uz to, da i zemlja mora zasvjedočiti svojom radošću, da poznaje dostojanstvo gosta, koji je došao, da na njoj boravi. Jedne godine pade Božić u petak te se u Porcijunkuli stavi pitanje, da li treba postiti na taj dan. Brat je Morik tvrdio da se mora. „Najprije je," kliče Franjo, grijeh, zvati dies Veneris, petkom onaj dan, kad je Isus rođen. A kako se zatim može govoriti o postu pred tako

[1] I. Cel. pag. 97. — [2] I. Cel., pag. 70. — [3] D' amore, non de carne, tu nascesti. Humanato amore, che ne sallvasse Pjesma: Amor de caritate. Kitica 27.

velikim blagoslovom? Što se mene tiče, želio bih, da i sami zidovi na taj dan jedu meso, jer to ne mogu, dobro bi ih bilo barem njim namazati." Ujedno je želio, da se na uspomenu čednih svjedoka porođenja Spasiteljeva dade svim magarcima i volovima bolja hrana nego obično. Tu je svoju osnovu još dalje razvijao. „Ako bih," govoraše, „ikad imao zgodu da se razgovaram s carem, molio bi ga, da izda opći zakon, koji bi obvezivao sve bogataše, da pospu sve puteve žitom i zrnjem, neka ga ptice, poimence naše sestre ševe imaju u obilnosti.[1]

Šta da dodamo onomu, što smo već rekli o njegovoj pobožnosti prema muci našega Gospoda, kad smo pripovijedali njegovo obraćenje i raspravljali o njegovim ranama? Nije zaista u cijeloj Crkvi bilo čovjeka uže sjedinjena s tim otajstvom. „On je," kaže Bartol Pizanski, „poslije bl. dj. Marije i sv. Ivana najviše sažaljavao muku Isusa Krista." Može se reći, da Franjo nije znao niti je htio znati drugo do Isusa raspetoga. Križ ga je sve podučavao, te je u njem bolje nego u ikakvoj knjizi čitao otkupljenje, ufanje i slavu ljudsku. U križu je čitao, i to ognjenim slovima, preuzvišeni dar, ljubav neprispodobivu, ljubav božanske žrtve. „Ah! ja vidim," govoraše, „da se mudrost skriva u tom otajstvu, a ljubav se sama opaža; no moć se ni najmanje ne pokazuje. Ljubav je sâma poput potoka tekla: nakana, volja, sve bijaše ljubav, koja je zauvijek prigrlila čovjeka na drvetu križa."[2] I Franjo je bio među tim ljubavlju svezanim i zagrljenim ljudima; on je lijevao pod Raspelom svoje najslađe i najgorčije suze te prikazivao Isusu cijelo svoje srce. Sv. božanskom činu, što ga je molio kao redovnik i đakon, bio je pridružto posebni božanski čin o Muci, što ga je on sâm sastavio i svaki dan pobožno obavljao.

[1] II. Cel., pag. 258. — [2] La sapientia veo che se celane Et solo amore si potea vedere. Pjesma: Amor de caritate. Kitica 25.

Tko ljubi križ mora ljubiti i žrtvenik. Nije li to ista žrtva, isto svetište, isti Spasitelj? Neizmjerno se Franjo divio prevelikomu milosrđu, koje je potaklo našega Gospoda, da svoja dobročinstva iz jednoga vremena protegne na sva vremena, iz jedne pokrajine po cijelom svijetu, te je u tom nazirao zadnji korak ljubavi, koja se izlijevala dok je bilo moguće. Zato je htio da svi kršćani hrle k svojemu Spasitelju, te je za veliku i ludu nezahvalnost smatrao, ne htjeti svaki dan slušati sv. Misu, kad je to moguće. On ih je sam slušao po dvije, kadgod su mu to prilike dopuštale. Bio je dapače za podizanje tijela i krvi Isusove sastavio molitvu, u kojoj odiše živi osjećaj nazočnosti našega Gospoda. „Gospode Bože, Oče nebeski, pogledaj na slavno tijelo i krv svojega Sina ovdje prisutna i smiluj se meni i grješnicima, jer se za sve nas ovaj slatki Gospod, tvoj blagoslovljeni Sin, udostojao živjeti i umrijeti te za naše spasenje i utjehu boraviti s nama u presvetom Oltarskom sakramentu." Nije Franjo htio biti samo izvana sjedinjen s božanskom žrtvom, nego ju je još po sv. Pričesti i u se primao, da što izravnije bude dionikom njegovih djela i osjećaja.[1] Kakovom je sabranošću, kolikim počitanjem bio proniknut! Braća su se tomu čudila, činilo im se, da cijelo njegovo stanje, svi njegovi osjećaji, koji su mu blistali u licu, dolikuju sakramentu, gdje je Isus naš zagovornik i tako nam se rado daje za duhovnu hranu.

Sve što se tiče toga klanjanja vrijednog sakramenta, bilo je predmetom njegove skrbi i brige. Znamo već koliko je štovanje iskazivao svećenicima, kojim je dužnost da ga dijele ljudima. Sav je svoj red dao njima u službu, te mu ne bi bilo ništa draže, nego kad bi vidio, da su vrijedni svoje službe i zadaće. „Slušajte me," pisa on jednom svojoj braći svećenicima, „ako se, kao što je i pravedno, bl. dj. Marija štuje što je u svojoj prečistoj utrobi nosila

[1] II. Cel., pag. 259.

Sina Božjega; ako je sv. Ivan Krstitelj drhtao pred Isusom i nije se smio dotaknuti vrha njegove glave; ako je grob, u kojem je on neko vrijeme počivao, vrijedan našega štovanja, kako onda mora biti svet, pravedan i zaslužan onaj, koji ga se dotiče ne mrtva, već besmrtna, slavna, u kojega žele anđeli gledati, riječju onakova, kakav je upravo na nebesima.![1]

Tako je Franjo štovao Isusa u presvetom Oltarskom sakramentu, da je jednoga dana zaboravio i na samo svoje milo siromaštvo, naredivši da nekoliko njegove braće ode po svijetu sa skupocijenim krušnicima, te stave po jedan u svakoj crkvi, gdjegod nađu, da cijena našega otkupljenja, nije pohranjena u posudi, koja ne bi bila nje dostojna.[2] Naravno da se toj njegovoj tako velikodušnoj želji nije moglo svagdje udovoljiti. Da bar kako nadoknadi što nije mogao vlastitim svojim silama učiniti, naumi pisati svim svećenicima katoličke Crkve sljedeće: „Molim one koji su pretpostavljeni tim presvetim otajstvima, da promotre u svojim srcima, na koliko se mjesta nedostojno primaju, nesmotreno dijele, nemarno nose, na koliko su mjesta malocjeni kaleži, tjelesnici i ostalo, što služi za posvećivanje tijela i krvi našega Gospoda.[3] Njegova ga je velika i živa vjera moćno poticala, da promiče štovanje svete Euharistije. Jedna vjerodostojna predaja hoće, da je za mnogih svojih misija uza se nosio jedan pomnjivo izrađen kalup, kojim je pravio hostije za sveto posvetilište.

Osobitu njegovu ljubav prema Francuskoj još je i to znatno povećalo, što je u toj pokrajini, kako je on sâm rado običavao reći, narod uvelike štovao tijelo i krv Isusa Krista, te se do konca njegova života ta ljubav neprestano povećavala; stoga je svim srcem želio u Francuskoj umrijeti, jer se tu svetim stvarima veliko štovanje iskazivalo.[4]

Poslije Isusa Krista najveću je ljubav gojio

[1] Epistola XII. ad sacerdotes totius Ordinis. — [2] II. Cel., pag. 259. — [3] Epist. XIII. ad universos clericos. — [4] II. Cel., pag. 259.

prema njegovoj majci Mariji. „Ona je," govoraše, „Božje veličanstvo učinila našim bratom." To je držao za tako veliku njezinu čast i slavu, da joj za to moramo veliko štovanje i zahvalnost iskazivati. Ljudski jezik, veli Celano, ne može iskazati, kako je žarkom ljubavlju gorilo njegovo srce prema prečistoj Djevici koju je držao za svoju majku i djetinjom ju nježnošću milovao. Jednoga dana reče neki brat u razgovoru za stolom, da je sv. Djevica bila jako siromašna, kad je svijetu porodila našega Gospodina Isusa. To je bilo dosta, da Franji krupne suze poteku iz očiju, te da bude što sličniji svojoj majci, ustade iza stola i na goloj zemlji dovrši svoj siromašni ručak. Nju je odabrao za pokroviteljicu svojega reda. Što je više stario, to mu je sve draže bilo zakloniti pod njezino materinsko okrilje sve one, koje je morao ostaviti u svijetu, da ih ona zauvijek štiti. „Ona je," veli Celano, „naša utjeha i naše ufanje. O slatka odvjetnice siromašnih, vrši tu ulogu štitnice, rukovodi nas kroz cijelo vrijeme određeno po tvojem sluzi, a našem ocu."[1]

Slatki ga je vez združivao još i s anđelima, tim prvijencima stvorenja, te ih je smatrao za naše drugove u boju ovoga života i za pomoćnike u sjeni smrti.[2] Htio je, da se pazi, da se ne vrijeđaju, čineći pred njima ono, što bi se stidjeli učiniti pred ljudima. Vjerovao je zatim, da mi u crkvi pjevamo hvale Božje u njihovoj prisutnosti, i to je bio uzrok da je iziskivao, neka sva braća budu u crkvi za sv. božanskog čina, i da ga sabrano mole Činilo mu se da moramo osobito štovati sv. Mihovila arkanđela, jer je njegova dužnost, da prikazuje Bogu duše. „Takovo je, govoraše, „dostojanstvo toga poglavice nebeskih četa, da ga svatko mora poštivati." On je pako na njegovu čast postio četrdeset dana, počevši iza Uznešenja Marijina, pa do 29. rujna.

[1] II. Cel., pag. 258. — [2] Angelos qui nobiscum in acil sunt, qui nobiscum postulant in medio umbrae mortis, maximo venerabatur affectu. . . II. Cel., pag. 257.

Ljubio je napokon i štovao svece, napose sv. Ivana Krstitelja, svojega odvjetnika i one, koji su više ljubili našega Gospoda, kao na primjer apostoli. Između ovih osobito je štovao sv. Petra i Pavla, koji su mu se činili pravim utemeljiteljima Crkve i uzorima apostolskoga života. Uostalom, njegov se iskreni vjerski duh na sve protezao. Kad je došao jednog dana u Monte Casale, gradić masaske države, zapovijedi braći, koja su tu imala svoj samostan, da idu potražiti svete ostanke u jednoj crkvi. „Već dugo trpim i gledam ove svete kosti lišene dužne im počasti. Prenesite ih dakle sa što većim poštovanjem u crkvu našega samostana." Davši im taj nalog, ostavi njihov samostan radi nekakva posla. Čudnovata stvar! Braća zaboraviše, što im je Franjo zapovijedio; ali Bog se sam pobrinuo za svete ostanke. Otkrivajući braća jednoga dana žrtvenik, nađu te svete ostanke pomnjivo smještene kraj svetohranišnih vrata, a odavahu veleugodan miris. Kad se poslije nekog vremena Franjo povrati u samostan, prva mu je briga bila, da propita za svete ostanke. Braća moradoše ujedno ispovijediti svoju nemarnost i pripovijediti, što je Bog učinio. „Blagoslovljen Gospod Bog moj," kliče Franjo, „koji se udostojao svojim božanskim rukama ispuniti nalog, što sam ga vama dao." Iz obzira prema čudu, oprosti braći, ali im ipak naloži pokoru.[1]

[1] II. Cel., pag. 260.

GLAVA XIX.

FRANJINA LJUBAV PREMA BLIŽNJEMU.

Sveti Vinko Paulski, koji je po svojim naravnim sposobnostima bio dosta sličan Franji, reče jednoga dana o ljubavi k bližnjemu: „Pokažite mi jednu osobu, koja graniči svoju ljubav u samom Bogu, dušu, ako hoćete, uzdignutu na visok stepen razmatranja, koja naslađujući se u tom načinu ljubavi prema Bogu, ustavi se na tom vrelu neizmjerne slatkosti, a za bližnjega i ne mari; pokažite mi i drugu, koja svim srcem ljubi Boga, a iz ljubavi prema njemu ljubi i bližnjega premda je ovaj surov, neotesan i nesavršen, te svim svojim silama nastoji, da ga privede k Bogu: pitam vas, koja je od tih dviju ljubavi savršenija i nesebičnija? Sigurno druga, koja miluje Boga, ali se ujedno skrbi i za bližnjega, ili bolje reći, ljubav prema Bogu proteže i na bližnjega, te prikazujući Bogu tu ljubav, savršenije ispunjuje zakon negoli prva."[1]

Tako je mislio i Franjo. Rado se on, kako to netom vidjesmo, zadubljivao u razmatranje božanskih savršenosti, ali se ujedno smatrao dužnim, da prati najsavršenije biće, kad se ovo objavljuje stvorovima. Ljubav k bližnjemu činila mu se produljenjem ljubavi k Bogu. „Isus Krist," običavao bi govoriti, „nije ostao u krilu svoga Oca, nego je sašao k čovjeku da ga spasi."[2] Onaj bi bio posve nesavršen učenik toga milostivoga Spasitelja, tko ne bi svom dušom s njim ljude ljubio: nesamo s njim, nego kao i on, u koliko nam je to moguće.

---

[1] Vie de saint Vincent de Paul. Ed. Dumoulin, tom. II. page 333. — [2] S. Bon., pag. 381.

Da reknemo usput, kako je čovjek u toj ljubavi velik. Nesamo da on zadržaje sav čar, što mu ga je dala sâma njegova narav nego ga ta božanska ljubav još više uzvisuje i većom zaogrče ljepotom. Rekli su neki, da božanska ljubav ugašuje svaku drugu ljubav. To je upravo glupa bludnja. Treba naprotiv reći, da ta ljubav, miješajući se u sve, preobrazuje sve druge. Pogledajmo duše svetaca, naših učitelja i uzora Svim su srcem ljubili Boga, pa tko je ipak kao oni ljubio, štovao, potpomagao čovjeka? U njima su se te dvije ljubavi jačale, mjesto da se unište. To je taki zakon.

Taj se zakon obistinio u Franji. On je osobito ljubio ljude, jer je osobito ljubio Boga. „Kakav je on bio brat za čovjeka, kad je svaki stvor bratom zvao," veli Celano[1] Sve je on u čovjeku ljubio, a ponajviše njegovu dušu. Onaj ne ljubi Isusa, rekao bi kadikad, tko ne ljubi duše, za koje je on dao svoj život Za njega su duše bile veliki čar, one su ga privlačile, te se može reći, da je samo za njih disao i živio. „Za njih se," veli Celano, „u molitvi s Bogom borio, za njih je propovijedajući trošio svoje sile, za njih je napokon do junaštva davao svete izglede."[2] Uvijek je bio pripravan sve dati, pače i sama sebe, da se samo one zaodjenu onom ljepotom, koju Bog izlijeva na svoje vjerne sluge.

Duše je ljubio na prvom mjestu, jer su one naše pravo blago. no skrbio se još i za druge koristi. Potpuno je vršio ono apostolovo načelo: Veseliti se s onima, koji se vesele, a plakati s onima, koji plaču. On nije prezirao ništa što uistinu zadovoljuje čovjeka. Slava otadžbine, borba za slobodu, kućno veselje, čar poezije. odlično vladanje, obrazovanost, sve je to on razumio, svemu u svojoj mjeri sudjelovao. Nije on ni kao redovnik ni kao svetac učinio krivo ni građaninu ni plemiću, ni istomu pače trubaduru.

---

[1] II. Cel., pag. 242. — [2] Ibidem.

Ali sigurno možemo reći, da je Franjo bio osjetljiviji na nesreću, negoli na ono, što je čovjeku slatko i ugodno, te je činio štogod je mogao, samo da osokoli one, koje bi na ovom svijetu snašla kakova bijeda i žalost, a ako ne bi mogao to sâm sobom učiniti, poslužio bi se tada većom moći, što ju je stekao svojim krepostima. Čudesa su njegova bila, poput onih u evanđelju, vrlo jednostavna, naime, čudesa dobrote i sažaljenja. On je bio slijepcu oko, hromu noga, bolesniku zdravlje.

Tvrde njegovi povjesničari, da se i sa samim grješnicima sastajao. Nesamo da je molio za njih, nego je i općio s njima. Tada bi upotrijebio sva moguća sredstva, da otkrije žalosno njihovo stanje: pokazivao bi se prijaznim, uljudnim i posve uslužnim. „Svetiji od svetaca," veli Celano, „kad je bio u društvu s grješnicima, bio bi kao jedan od njih."[1] Ne bi zaista čovjek mogao bolje izraziti okretnosti slobodne duše, koja se zna svima prilagoditi, da sve predobije za Isusa.

Takova je bila Franjina ljubav, kojom je postao prijateljem svih ljudi. Da to dokažemo, nije potrebno opetovati, što smo već pripovijedali nego ćemo pridružiti novih crta i istaknuti, prema komu je osobito gojio tu ljubav.

I. Njegova ljubav prema braći.

Od njih je počimao, kao što je to i naravno. Rado je govorio, da su njegovi, budući da mu ih je sâm Bog dao, a on ih je svim srcem primio, zato je između njih i njega postojao nerazrješivi vez. Oni su sačinjavali jednu obitelj, stoga je najvise želio, da imadu duh jedne obitelji. Život, što su ga oni prigrljivali, bio je sam od sebe strog i pun oskudica, pa se zato ne bi mogao podnositi, kad bi se volje jedna drugoj protivile. Franjo je htio da se ta strogost ublaži uvijek veselim licem i pravom kršćanskom

[1] I. Cel., pag. 69.

prijaznošću. Stoga nije smjelo biti među njima moje ni tvoje. „Hoću," govoraše Franjo, „da se moja braća vladaju kao sinovi jedne majke. Odjeća, pasovi, knjige, čimgod se služimo, što nam je najmilije, sve to mora biti na raspolaganje onima, kojima je potrebno."[1] Htio je još, da budu uvijek pripravni jedan drugome priteći u pomoć. „Na komu god su mjestu," pisa on u svojim pravilima, „i gdjegod se sastanu braća, neka si slobodno međusobno otkriju svoje potrebe, jer ako majka hrani i ljubi svoga tjelesnoga sina, koliko više mora svaki ljubiti i hraniti svojega duhovnoga brata."

On je u toj ljubavi svima prednjačio. Kako je nježnim očinskim okom gledao svoju djecu! Kad je ugledao prve svoje drugove, neizrecivo ga obuze veselje, a u licu je izgledao kao anđeo. Kroz cijeli se svoj život uvijek pokazivao dobrim ocem svojih duhovnih sinova, kojima je rado davao sve, štogod je imao: svoje vrijeme, opomene, a osobito svoje srce; za njih se Bogu molio, jer je znao, da im sâma njegova pomoć nije dosta, a Bog je svemoguć, pa ga je i molio, da im udijeli milost ustrajnosti na poduzetom putu „K nebu je dizao čiste ruke," veli Celano, „te u duhu prostrt pred neizmjernim Veličanstvom, žrtvovao bi sebe za svoju braću i svim žarom očinskoga srca molio Boga, da izlije na njih svoja dobročinstva i milosti. Kadikad bi i na sama sebe zaboravio, te se više brinuo za njihov spas. Za svakoga je od njih podnio više mukâ i izvinuo iz svoga srca više uzdisaja, negoli njegova majka, kad ga je na ovaj svijet porodila."[2]

Ljubav se njegova protezala najprije na one, koji su kušani, a između kušanih na one, koje bi snašla kakova duševna bolest. Neka međutim čitatelj te riječi „duševna bolest" ne shvaća tako, kao da bi se radilo o čem osobitom u samostanima. Svatko iz iskustva znade, da život ne teće uvijek jednako i

[1] II. Cel., pag. 246. — [2] II. Cel, pag. 243.

mirno, nego se često nalazimo u raznim nemirima, nesigurnostima, te kojiput i duhom klonemo, a ta su neugodna stanja u sebi bolesti, koje su višeputa i dosta opasne. Redovnici ne mogu izbjeći tim ranama i bolestima, budući da su im više izvrgnuti nego svjetovnjaci, jer imaju uzvišeniji ideal pred očima i teže za većom savršenošću, pa stoga neprijatelj roda ljudskoga najviše na njih navaljuje. O tom je Franjo bio uvjeren, jer je dobro poznavao čovječje srce, stoga je smatrao svojom najvažnijom zadaćom, da u tim kušnjama priteče svojoj braći u pomoć. U tim bi zgodama upotrebljavao svu svoju dobrotu, ljubav, naravnu i vrhunaravnu moć. Sa svih su strana dolazila k njemu braća, koju je uvijek najiskrenijim sažaljenjem primao, a često ih i ozdravio svojim doticajem i krepošću, te im tako svima bio najveće ufanje i posljednje utočište. Poslije tolikih drugih primjera, što smo ih već naveli, i ovaj će nam pokazati, kako je on vršio tu svoju uzvišenu zadaću. Jednoga je brata mučila jedna od onih duhovnih napasti, koje su često, veli Celano, strahovitije i pogibeljnije, negoli same putene napasti. Kušavši uzalud, da ju svlada, pomisli, da ga samo Franjo može od nje osloboditi. Plačući pade mu pred noge, ne mogavši od velikog jecanja ni riječi progovoriti. Kad ga je Franjo vidio u tom stanju, sav zadrhta i veoma se ražalosti, što je toliko morao trpjeti u svojoj duši, zato poviknu: „Nalažem vam, zli duši, da ne napadate toliko na mojega brata.“[1] Na te se riječi umiri siromašni redovnik i ne osjeti više te napasti.

Franjo se još u početku svoga reda marljivo skrbio za bolesnike. Za njih je čuvao, što je bilo najboljega u samostanu, a kad bi bila nužda, osobno bi im prosio ukusnijih jela; želio je također da im i drugi budu tako uslužni. Ne bi doista ni mila majka više učinila. Tu je on brigu sačuvao ali ju je možda malo ublažio, kad je zašao u dobu. Braća su se brzo

[1] II. Cel., pag. 207.

naučila na te popustljivosti; čini se dapače, da su neki počeli i previše zahtijevati. Franjo je držao za dužnost, da ih povrati na pravi kršćanski duh, koji u svem drži pravu mjeru. Sjeti ih, da su oni siromasi, te ne mogu svega imati u obilju i da se ne moraju sablažnjavati, ako se štogod uskrati njihovoj želji. Svoju je konačnu misao otkrio, u dvjema svojim upravama, pokazavši učenicima svojim dva načela, kojih se imaju držati. „Oboli li ma gdje bilo koji brat, neka drugi ne zanemaruju, već mu dadu jednoga, a ako je potrebno i više braće, koja će ga posluživati, kako bi oni sami željeli, da ih se služi.“[1] To je sve, što se tiče dobrote, a evo sada pravilo, što ga je dao za kršćansku krepost, jer se vrijeme bolesti mora posvetiti kao i druga vremena. „Molim svoju bolesnu braću, da se ne uznemiruju u svojoj bolesti, da se ne ljute ni na Boga ni na svoju braću. Neka ustrpljivo zahtijevaju lijekove; neka ne žele prekomjerno, da izliječe tijelo, koje će naskoro umrijeti i koje je neprijatelj duši, već neka rađe zahvaljuju Bogu, jer su te patnje znak, da ih je Bog odabrao za kraljevstvo nebesko. Nije li pisano: „Koje ja ljubim, one i kaznim.“[2]

Već smo vidjeli, kako su lijep uzor bili prvi sinovi, kojim je upravljao tako dobar otac. Oni su obnovili najljepše dane prave pobožnosti i gorljivosti. Stoga su četimice k njima hrlili svi, koji su se skrbili za spas svoje duše. Već se na hasurskoj skupštini našlo više od pet hiljada braće, a doskora ih je bilo dvostruko toliko, možda i trostruko. Ali se na žalost iz samoga toga uspjeha porodi nesreća. Bilo je upravo nemoguće skrbiti se kako treba za toliko mnoštvo; stoga je običavao sluga Božji govoriti, da ima previše Manje braće. Ali ni njegove opomene, ni isti pače osnutak trećega reda ne mogoše ustaviti velikoga poleta. Broj se članova neprestano umnažao

[1] Regula bullata, cap. VI. — [2] Ne opstoje više pravila, odakle su uzele te riječi, koje nam je Celano sačuvao.

a Franjo je još uvijek prijavljenike primao, jer ih nikako nije mogao odbiti. Dogodi se međutim, što se moralo dogoditi, braća nijesu više jednakim korakom niti jednom stazom hodala, nego jednì — a tih je bilo najviše — ostadoše vjerni prvobitnome duhu i davahu najsvetije izglede. Drugi iznemogoše te se ustaviše na putu savršenstva, ili im je sama strast srce uznemirivala. Franjo je poslije tolikih drugih starješina morao priznati, da množina braće nije ništa doprinijela ni duhovnomu napretku obitelji ni veselju njezina poglavara. Morao se dakle svojski dati na posao a to je bila škakljiva stvar, jer je odsele imao pred sobom manje, kreposne ili posve mlake braće. Kako će se dakle držati prema jednim i drugim?

S dobrima je bio dobar. Kao što se glavna svojstva božanske naravi, dobrota, očinstvo, neizmjerno bogatstvo, bolje otkrivaju pravednicima i pokazuju im se u najvećem svijetlu, tako se isto njegova dobra narav rado poput vrela izlijevala pred onim, koji su bolje odgovarali njegovim željama. Ali je i njih svaki dan, svaki dapače čas, veli njegov povjesničar, strogo nadzirao, jer nije trpio ni najmanje nesavršenosti u njihovoj duši, nego je gledao odstraniti od njih svaku nemarnost. Pružao im je zgodu, gdje bi se sva njihova dobra volja mogla jasno očitovati: nije im praštao ni truda, ni napora, ni iste dapače žrtve, jer je znao, da je to cijena, kojom se plaća ćudoredna ljepota, a on je želio, da njegova djeca budu lijepa i prijazna pred Bogom. Riječ u jednu: on je bio svetac, koji je uvijek svojski nastojao, da i druge svecima učini. A kad bi koji brat srčano napredovao na pravom putu savršenstva, kad bi iz nedvojbenih znakova upoznao, da postaje dobar i vjeran sluga božji, iskreno bi ga ljubio i rado bi mu svoju ljubav otkrivao.

Čitatelji naši poznaju brata Leona kojega je Franjo zvao ovčicom Božjom. I zbila on je bio nevin kao ovčica, ali je ujedno bio poput ovce kadikad previše strašljiv. A poznat nam je uzrok te njegove

strašljivosti. To je često bila sjena uznemirujuće misli, koja prošavši kroz čisto njegovo srce, ostavila bi tu kakav strah. Imamo o tom jedan primjer na brdu Alverniji. Drugiput bi se opet siromašna ovčica zaplela izmedju dobro i bolje, izgubila svu unutarnju slobodu te ne bi više ni jednoga koraka smjela učiniti. Leon je bez sumnje bio u tom duševnom nemiru, kad primi od svog duhovnog oca divno slijedeće pismo.

„Brate Leone! Tvoj ti brat Franjo šalje mir i pozdrav. Zovem te svojim sinom, kao majka, te sve, što smo razgovarali putujući zajedno, sastoji ukratko u ovoj riječi i savjetu: na kojigod ti se način svidi, da ćeš bolje omiliti Bogu i nasljedovati njegove stope i uboštvo, čini to s blagoslovom Gospodnjim i zaslugom poslušnosti. A ako ti se učini nužno, radi tvoje duše ili koje druge utjehe, i ako želiš, moj Leone doći, dođi. Zdravstvuj u Isusu Kristu.“ [1]

Kakva slatka primjena riječi: Ljubi, pa čini, što hoćeš. Franjo, koji je bio sav proniknut tim načelom, učini od njega još smjeliju primjenu.

Brat Egidij posve se razlikovao od Leona. Bila je to slobodna i odvažna duša kojoj bi brzo dosadile jednolične zadaće i unutrašnjosti samostana. Franjo ga ljubio radi velikog blaga kršćanskih kreposti, što su se u njem nalazile; stoga je mislio, da ga može bez pogibli prepustiti samim nadahnućima božanske milosti. Dozvoli mu dakle, da živi na način lutajućih vitezova. Brat Egidij nije nikad imao za sebe točno opredjeljena samostana. On je opravdao toli rijetku pouzdanost. A kad ga Crkva uvrsti među blaženike, jasno svima dokaza, da on za svojih putovanja nije uzalud tratio vremena niti igda zaboravljao na svoj stalež, nego vazda kreposno živio

Ako se je Franjo potpuno pouzdavao u dušu svoje braće, udovoljavao je i njihovim opravdanim željama. Pod konac njegova života, koji ga još nijesu

[1] Op. B. Francisci. Epist. VI.

bili vidjeli, živo željahu, da ga posjete i prime njegov blagoslov. Kad bi više radili nego obično, rado bi kao nagradu prosili, da hodočaste u Asiz. Mnogi su izdaleka dolazili, samo da imadu tu utjehu. Dvojica su između tih ljudi, kreposni i glasoviti radi svoje svetosti, došli jedan dan u Greci| upravo u tu svrhu. Stigoše u nezgodno vrijeme, jer je to bio jedan od onih dana, koje je Franjo posvećivao isključivo razmatranju te nije dopuštao da ga u tim prilikama uznemiruju. Siromašna braća pomisle, da Providnost nije odobrila njlhova koraka, stoga se podvrgnu volji njezinoj i prežalosni vrate natrag. Kako je Franjo doznao što se zbilo? Ne zna se, ali oni ne bijahu umakli ni za jedan pribacaj kamena, kad se svetac pokaza na prozoru i poviknu za njima. „Evo, vidite me!“ Tako se ispuni njihova želja, jer vidješe svoga ljubeznoga oca, koji im ujedno dade svoj sveti blagoslov[1] Zadovoljna braća nikad ne zaboraviše toga slatkoga viđenja, nego su se uvijek sjećala njegovoga lica na malom prozoru i ruke, koju je digao, da ih blagoslovi.

Druga dvojica, također kreposna, imadoše veću sreću. Ovi se uputiše čak iz Francuske, te sretoše Franju prije nego stigoše u Porcijunkulu. Odmah se razvije među njima prijazan i srdačan razgovor, pun samozataje i kršćanske blagosti. Jedan od njih, sav iznenađen velikom Franjinom prijaznošću, slobodno mu otkri veliku svoju želju. Zapita ga, da li bi mu dao gornju svoju haljinu. „Drage volje, brate moj,“ odvrati Franjo, samo ako ti meni hoćeš dati svoju. Svuku se dakle i izmijene rečenu haljinu. Neizrecivim se veseljem napuni srce toga brata, jer je mislio, da se omotao svojim ocem, obukavši njegovo odijelo. Franjo bi, veli Celano, dao još više, pače i samoga sebe.[2]

S nevaljancima se mijenja prizor; Franjo se pokazuje posve drugačiji: zabrinut, turoban. Nije li

[1] II. Cel., pag. 168. — [2] II. Cel., pag. 246.

to neizbježivi učinak zla, koje promijeni, svakoga, koji ga mora sprječavati? Ono na tajinstveni način ozledi i samoga Boga. „Gospode!“ reče oštro psalmista, „s opakim se činiš opak.“ Istom je smjelošću rekao i Tertulijan: „Bog je od naravi vrlo dobar, ali zbog nas biva pravedan i strog.“

Franjo je postupao kao pravi starješina; kušao je, da preteče zlo jer bi mu i sama pomisao na nj zadavala veliki strah. On je bio vješt naći razloge koji otkrivaju strahotu grijeha. Tri su osobito bila, proti kojima je neprestano udarao, jer svojom zloćom i opakošću najviše uznemiruju općeniti život a to su: lijenost, klevetanje i zao primjer.

O lijenosti bi govorio, da je ona za sve ljude vrelo svih zloća i opačina, jer otvara srce svim nevaljalim mislima, a razrješuje jezik, da izgovara svakojake beskorisne i nepristojne riječi. Dodao bi, da je za Manju braću još i nepravda, jer tim što ovise samo o milostinji, krivo čine siromasima, a bogatašima su upravo na teret; osim toga je i bezobraznost, jer je zaista bezobrazan onaj čovjek, koji često puta ne bi mogao živjeti kod svoje kuće bez velika truda, a u samostanu se hrani od truda i znoja svoje braće, siromašne kao i on. Takovih nije nikako mogao trpjeti u društvu svojih učenika.[1]

Više nego lijenosti, strašio se klevetanja. U klevetnicima je opažao lijenčine, pogibeljne ljude. To su, govoraše, lijenčine, a to i oni dobro znadu, te im je neprestano u srcu ova misao: nemam nikakovih dobrih svojstava; niti sam učen, niti me išta preporučuje; nema mi mjesta ni kod Boga, ni kod ljudi; znam što ću učiniti; mjesto da postignem što mi još manjka, zavadit ću bolju braću; možda ću se tako uzveličati kod moga starješine. Ta i on je čovjek, pa čini što činim i ja sâm: posijeca cedrove, da se bolje vidi njegov niski stas kao trn u šumi. Također su i licemjeri, budući, da se čine dobri i

[1] II. Cel., pag, 235.

gorljivi, a to uistinu nijesu; kude pogrješke drugih, a svoje ne popravljaju; htjeli bi se prodati za svece, a niti su im sveta djela niti duša. Hvale doduše druge, a gledaju, da se njima ta hvala promijeni. Napokon su oni pogibeljni ljudi. Drugim oduzimaju poštenje, jer oni ne mogu da pošteno živu. U ustima nose otrov kao zmija, da otruju cijelu obitelj, te su cijelom redu na teret i služe mu na ruglo.[1]

Sablaznici su mu bez sumnje najviše jada zadavali. „Oštrim me," govoraše, „probadaju mačem, koji po cijeli dan okreću i prevrću po rani." On je čvrsto vjerovao, da je Bog stvorio njegovo djelo, pa se bojao, da ga zli primjeri ne učine nevrijednim njegova poslanja. Jednoga dana plačnim očima, a prekrštenih ruku pred svom braćom izmoli ovu molitvu: „Gospode Isuse, koji si odabrao apostole, da propovijedaju sv. evanđelje ovo si posljednje vrijeme podigao u svojoj Crkvi i ovaj red Manje braće, da se učvrsti vjera u puku i ispune tvoje odluke. Tko će dakle zadovoljiti za njegove članove, ako se iznevjere svojemu zvanju i budu pokazivali svijetu samo djela tmine?[2] Doda zatim u nekoj vrsti ushićenja. „Ah, prokleti bili od Tebe, sveti Gospode, od cijeloga dvora nebeskoga i od mene, tvojega maloga sluge, kojigod svojim primjerima ruše, što si ti sagradio i što po svetoj braći sagrađuješ." Drugiput reče još većom žalošću: „Primjeri zlih padaju na dobre. Doći će dan, kad će se taj red, koji Bog toliko ljubi, tako ozloglasiti, da se ni jedan brat ne će smjeti u javnosti pokazati. Koji tada stupe u red, Duh će sveti biti uz njih, te za tijelo i krv ne će ništa mariti; njih će Bog blagoslivljati."

Ti proročki usklici, te materinske opomene i strogosti ne zapriječiše žalibože zlo. Kukolj već bijaše među dobrim zrnjem kad je Franjo davao te opomene: još je dakle samo trebao odrediti, kako ima postupati s tom izopačenom braćom.

[1] II. Cel., pag. 248. [2] II. Cel., pag. 233.

Čini se da se Franjo najprije prema njima strogim pokazivao. Možda ga je na to poticala, barem u početku, njegova živahna i srčana narav. Osim toga imao je tada za vikara Petra Katanskoga, koji je radi svoje blage naravi u mnogim stvarima bio dosta popustljiv, pa je bilo potrebno, da se on sâm zauzme za stegu. Čuvši jedan dan, kako neki brat ocrnjuje drugoga, strašnim glasom poviknu: „Red je u pogibli, ako se klevetnicima ne zapriječi svaki prolaz; jer bi nas inače naskoro okužili svojim otrovom. „Ustaj," reče svojemu vikaru, „pomnjivo razvidi slučaj, te ako je optuženik nevin, optužitelja strogo kazni, neka taj primjer svi dobro zapamte." Zatim doda, nasmijav se, bez sumnje na svoju misao: „Ako ga ne znaš sam kazniti, pozovi florentinskoga šakaća i predaj ga u njegove ruke. Treba na svaki način, da ti i služitelji zapriječite, te se ne širi ta kuga."[1]

Usprkos tomu primjeru, koji je uostalom jedini, Franjo je znao bolje nego itko, da su kazne, kojiput doduše potrebne, rijetko su dobar lijek. One više ustavljaju dušu, negoli ju obraćaju. On je pak tražio, da se obrate braća griješnici; stoga se poslije kratkoga iskustva povrati na sredstva, koja mogu promijeniti srce, t. j na dobrotu i sažaljenje. Još se više učvrsti u tom raspoloženju i toj odluci, kad Petra Katanskoga naslijedi brat Ilija. Ovaj je bio posve drugačiji od svoga predšasnika, budući da je imao tvrdo i nemilosrdno srce. Svaki je zakon za njega bio strogi zakon, te je bez milosrđa kaznio svakoga koji bi ga prekršio. Franjo uvidi, da će tolika strogost sve izvrći pogibli, zato se požuri, da zapriječi takovu nesreću. Dva lista, što ih tom prigodom napisa, puna su evanđeoskoga miomirisa.

Štovanom u Isukrstu ocu, bratu Iliji, namjesniku cijeloga reda, brat Franjo šalje pozdrav u Isusu.

Brate moj! Neka ti Gospod podijeli svoj sveti blagoslov! Budi u svemu ustrpljiv i uvijek dobro

[1] II. Cel., p. 247.

raspoložen. Ako te u čem braća uvrijede, prikaži Bogu tu uvredu. Upoznati ću, da si sluga Božji, ako povratiš Bogu zabludjeloga brata i ako ti zabluda, pa bila ona i velika, ne zaprijeći, da ga ljubiš. Ako li se iz kakova ljudskoga straha ne usudi k tebi uteći, izađi ti sam pred njega i upitaj ga, da li želi milosrđe. Ako koji brat poticajem đavolskim počini kakav smrtni grijeh, neka se obrati na gvardijana koji će ga poslati državniku, a ovaj neka ga blago i milosrdno primi, te ako vidi, da se kaje za svoj grijeh, reći će mu: Idi i nemoj više griješiti. Zdravstvuj u Gospodu."[1]

Štovanom u Isukrstu ocu, bratu Iliji, namjesniku cijeloga reda, brat Franjo šalje pozdrav u Isusu. Štogod, brate moj Ilija, činiš, u svem ti preporučujem ljubav i ustrpljivost. Ti moraš mnoge osobe podnositi, zato priznajem, da ti je teško breme na leđima, mnoge naime duše. U starom je zakonu nosio veliki svećenik na gornjoj svojoj haljini, koja mu je s ramena visila niz prsa, imena dvanaest izraelskih plemena, a to je značilo, da poglavar ima nositi u srcu svoje podložnike, koje nosi na svojim ramenima, jer inače ne bi mogao snositi onih, koje bi prestao ljubiti. A kad je i naš g. Isus htio predati Petru svoju Crkvu, prije je iskušao njegovu ljubav, pa mu istom onda povjerio ovce svoje. Gledaj dakle, da nijedan brat ne sagriješi, ali ako koji pogriješi, neka se ne udaljuje od lica tvojega, dok ne nađe milosrđa i ne poboljša se. Zato jer si liječnik pružaj bolesniku lijek, jer je rekao Gospod: „Zdravi ne trebaju liječnika, već bolesni." Bdij opominji, radi, hrani, ljubi, čekaj, boj se. Zdravstvuj u Gospodu."[2]

Koja je to bila strast, da je vukla na zlo one, koji su se zavjetovali, da će ga izbjegavati? Ljubav

[1] Op. B. Francisci. Epist. VI. — [2] Op. B. Francisci. Epist VII. — Vigila, admone, labora, pasce, ama, expecta, time. Iz tih sedam zapovijedi moglo bi se sastavlti čitavo djelo o uzgoju.

prema dobrome Isusu nije svladala sve slaboće, pa je dakako bilo braće, koja ne odgovaraše svojemu zvanju. Bilo je dapače u tom mnoštvu i sablazni: Franjo nije znao, što da čini. Njegovo djelo, ili bolje, djelo Božje, koje je stajalo tolikih čudesa, tolikoga truda, činjaše mu se, da je u pogibli, pa ga je to žalostilo i smućivalo. Možda se pače više žalostio, nego se trebao, jer kad je jedan dan pred Bogom otkrivao tu žalost, čuo je u svojoj duši glas: „Zašto se čovječe, tako uznemiruješ! Ne znaš li ti, da sam ja, ma da sam Tebe postavio, pastirom svojega stada, ostao njegov glavni pokrovitelj? Ako oni, koje sam odabrao, klonu duhom, postavit ću druge na njihovo mjesto, a ako se još nijesu rodili, učinit ću da se rode. Red će obstajati, makar spao na tri osobe. Mirno se dakle skrbi za svoj spas." Te riječi ohrabriše Franju, te je iza toga rado običavao govoriti: „Kao što jedna sunčana zraka razgoni guste tmine tako i svijetlo jednoga sveca nadjačaje tmine mnogih nesavršenih." To je za neko vrijeme bila njegova utjeha.[1]

II. Franjina ljubav k siromasima.

Iza svoje braće Franjo nije nikoga toliko ljubio kao siromahe. Ta nijesu li bili i oni braća? Ne živu li u staležu, koji je on sam prigrlio? Nije li za njih korisno, što se po volji i dopuštenju Božjem nalaze u tom stanju? Čini se, da je Franjo cijenio siromaštvo radi nje sâme, te nije tražio nikakovih njezinih uzroka, niti se pitao, dali ona dolazi iz kakve mane, iz nepredviđenosti ili je snašla bijednika radi kakovih neizbježivih kobnih događaja. U siromahu je vidio sliku i zastupnika Isusa Krista, pa ga je zato sažaljivao, štovao i nježno ljubio.

Braći je bilo teško iskazivati toliku ljubav svakomu siromahu, nego su kao i mi razlučivali jednoga siromaha od drugoga. Kad je na primjer jedan

[1] II. Cel., pag. 233.

dan neki brat pratio Franju, reče siromahu koji ga je zamolio milostinju: „Čini mi se na tvom licu, da si lažan prosjak.“ Čuvši Franjo tu riječ jako se ražalosti, pa strogo ukori brata i naloži mu, da svuče habit, te klekne pred siromaha i zamoli oproštenje; a zatim će mu: „Proklinjati siromaha znači, vrijeđati Isusa Krista, čiju odličnu sliku on na sebi nosi. „Drugom se prilikom neki brat, koji ga je putem pratio, još više prenagli. Susretoše siromaha, koji je u licu izgledao jako slab. „Kako je siromah bolestan!“ kliče Franjo. Nesretnik mu se učini vrijednim svakoga sažaljenja. I drug je bio istoga mnijenja, ali primijeti, da taj bijednik ne podnosi onako dragovoljno to stanje kao Manja braća. „Istina,“ reče, „on je siromašan, ali možda u misli i srcu nema bogatijega u cijeloj državi. „Šta to veliš,“ reče mu oštro. Brat priznade, da je zlo sudio, ali mu Franjo ne oprosti. „Pohiti,“ reče mu, „svuci habit, pa klekni pred onoga siromaha, ispovijedi svoj grijeh i zamoli ga nesamo da ti oprosti, nego da se i moli za tebe. „Kad brat izvrši nalog i povrati se, sluga će Božji. „Brate moj! Kad vidiš siromaha, vidiš u njemu Isusa Krista i njegovo uboštvo. Tako isto u bolima naše braće treba nazrijevati boli, što ih je Isus na sebe primio, da nas spasi.“ Tako je činio serafski otac, veli Celano, i uvijek imao oči uprte u sliku Spasiteljevu.[1]

Franjo je međutim sve moguće radio, samo da siromasi iznutra nose sliku, koju imadu na sebi izvana. Jednoga dana u peruškoj vojvodini, u gradiću Colle, srete na putu nekoga siromaha, kojega je poznavao dok je još u svijetu bio, pa ga upita: „Kako je, mili brate?“ Bijednik je bio ogorčen, jer mu je mjesni vlastelin oduzeo sve što je posjedovao, zato tužno odgovori Franji: „Meni je, hvala mojemu gospodaru, posve zlo: prokleo ga svemogući Bog.“ Dirnut sluga Božji tim moralnim stanjem više nego

[1] II. Cel., pag. 192.

njegovom bijedom, primjeti: „Brate moj! Za ljubav Božju oprosti svojemu gospodaru. Izgubio si eto cijelo svoje imanje, a ako mu ne oprostiš, izgubit ćeš i dušu.“ — „Ne,“ reče siromah, „ne ću mu oprostiti doklegod mi ne vrati, što mi je oduzeo.“ Franjo malo promisli, kako bi mu mogao dobra učiniti, te će mu zatim: „Ja ću ti, dragi brate, dati svoj plašt, ali te molim za ljubav Božju, da oprostiš svojemu gospodaru“. Siromah uze plašt i reče, da oprašta.

Budući da je siromah drugi Isukrst, treba s njim postupati kao i sa samim Isusom. I to je Franjo uistinu činio. Brinuo se za njih, ljubio ih, štovao te prijateljski s njima razgovarao, kad bi ih susreo. Već će to za nešto velika smatrati oni, koji znadu, kako su bijednici osjetljivi na sve, što ih uzvisuje. Ali on se nije samo tim zadovoljavao, nego ih je još potpomagao, u potrebi im sama sebe žrtvovao, nudeći im svoja slaba leđa, kad bi vidio, da nose na sebi teško breme. Često im ne bi mogao svojim tjelesnim silama pribaviti, što bi im manjkalo, nego bi im u tim prilikama dao svoje haljine, a u skrajnjim slučajevima, dao bi im svu odjeću, a zadržao bi sebi samo što je najnužnije. Plašt mu je bio obično oruđe njegove darežljivosti, kad ne bi siromahe tištila kakova velika tjelesna nevolja, a toliko ga je puta poklonio, da ga je gotovo učinio nekom vršću novca. Lako je međutim pogoditi sve, što je taj novac imao neprilična. Osvećivala se, naime, prezrena politička ekonomija; ali Franjo nije nato pazio, jer je svim srcem odbacio novac, te se smatrao sretnim, kad bi samo imao plašt pri ruci. Čini se, da su ga siromasi uvijek s veseljem primali, a to je znak, da je za nešto vrijedio; nu opet stvar nije išla bez prigovaranja i prosvjedovanja.

Najprije se čuše njegovi dobročinitelji, koji su mu davali, ili točnije posuđivali tu haljinu, da ga štiti od nepogodna vremena, pa su zato nestrpljivo gledali, kako ju odmah prvom zgodom svlači i dru-

gome poklanja. Da zapriječi svaku tužbu i prigovaranje, Franjo je odsele stavljao ove pogodbe: 1. da ne će nikada vraćati plašta, kad mu ga tko posudi; 2. da će ga slobodno dati, kad sretne koga u većoj potrebi, negoli je on sâm. Kad je već sve to bilo uređeno i primljeno, mislio je sluga Božji, da mu više nitko ne će ništa predbacivati. Vraćajući se jednoga dana iz Sijene, srete na putu slabo odjevena siromaha, te će odmah svojemu drugu: „Moj plašt, dragi brate, pripada ovome siromašnome čovjeku, treba dakle, da mu povratimo, jer smo ga primili pod tom pogodbom, da ćemo ga odmah dati, čim sretnemo prvoga od nas siromašnijega čovjeka. „Drug se tomu opre, jer je bio uvjeren, da je Franji potrebna zaštita, ali će mu nato svetac: „Ja ne ću biti kradljivac, a znaj dobro, da bi počinili krađu velikom nebeskom milostinjaru, kad ne bi dali onomu, koji ima veću potrebu od nas." Predobiven tim riječima, brat ne primjeti ništa, a siromah prihvati plašt i ode s njim svojoj kući.[1]

Braća se od svoje strane pobojaše za zdravlje svojega oca, radi toga neprestanoga mijenjanja odijela. Sami mu dakle nabave plašt, a kad mu ga predadoše naložiše mu, da na nijedan način s njim ne raspolaže. Varali su se međutim, ako su mislili, da će tim zapriječiti Franjinu darežljivost. Duh je njegov obilovao sredstvima. Jedamput nekom vršću laskanja zamaza oči gvardijanu, koji je imao na njega paziti. To se zbi u gradiću Rieti, gdje se sukobi s jednom siromašnom ženom, koja je kao i on bila došla u to mjesto, da liječi oči. Umiljatim dakle glasom reče: „Dragi brate gvardijane! Trebalo bi povratiti što nije naše." Na to će gvardijan: „Da, oče, treba vratiti, akc ima štogod što nama ne pripada." — „Ovaj smo plašt," nastavi Franjo, „uzeli od ove siromašne žene; trebalo bi joj ga dakle vratiti, pošto nemamo u kesi ništa, što bi joj mogli da

[1] II. Cel., pag. 193.

rovati." — „Brate moj!" odgovort gvardijan, „to je moj plašt, nitko nam ga nije dao; služi se dakle njim koliko te volja; ne ćeš li ti, vrati ga meni." Franjo na to ne ušuti, nego će opet slatkim svojim glasom gvardijanu: „Dragi brate! Uvijek si bio dobar prema meni, budi dakle i sada." Gvardijan se nije mogao više protiviti, nego mu odgovori: „Čini oče, što ti nadahnjuje duh Gospodnji."[1] Drugiput još prijepornijim načinom ispuni svoju želju i postigne svoj cilj. Jedan siromah dođe i plačući zamoli milostinju: žena mu je, reče, umrla, a djeca se nalaze u najvećoj bijedi. To Franju ganu do suza; ali ništa ne smjede izravno dati, nego reče siromahu: „Uzmi ovaj plašt i ne puštaj ga, kad ti ga htjednu oduzeti; ne rastavljaj se s njim, dok ti ga skupo ne plate. Braća domalo dotrčaše, ali su uzalud zahtijevala, što su zvala svojim dobrom, jer je siromah po Franjinu nagovoru svim silama branio, što je već u svojim rukama imao. Trebalo je dakle, da braća prestanu otkupljivati plašt.

Djetinja, reći će tko, varka! Možda, ali neka se nitko u tom ne vara, jer takove varke mogu izmisliti samo ona srca, koja u davanju uživaju veliko nebesko veselje. Bog je proslavio velikodušnost Franjinu, pripojivši joj često puta svoju moć, kojom je svetac mnoga čudesa počinio, što u svojemu životu, što poslije smrti, a to većinom na prošnju siromaha i njima u prilog. I ljudi su ga na svoj način odlikovali nazvavši ga „ocem i patrijarhom ubogih," premda je i on sam bio ubog.[2] Potomstvo mora odobriti tu pohvalu.

III. Franjina ljubav prema dobročiniteljima.

Uz svoju braću i siromahe nije Franjo nikoga tako rado imao, kao svoje dobročinitelje. Duh pravednosti, koji je bio u njem vrlo velik, i veliku za-

[1] II. Cet., pag. 195. — [2] Pater pauper Franciscus. I. Cel. pag. 63.

hvalnost u njem pobuđivao, učini mu tu krepost po neki način naravnom. Treba priznati, da je on imao mnogih i odličnih dobročinitelja. Jedan se međutim osobito odlikovao dostojanstvom i neprestanom privrženošću, a to je kardinal Ugolin, koji je bio službeno proglašen pokroviteljem njegova reda. Već smo na mnogim mjestima govorili o toj odličnoj osobi, ali još treba ovdje istaknuti veliku i neprestanu njegovu skrb za Franjino djelo. Najprije je držao, da je ono nenadanu i nužnu pomoć Crkvi pribavljalo, zato ga je branio proti svim onima, koji su ga odmah u njegovoj kolijevci htjeli ugušiti. Da ga rasprostrani po cijelom svijetu, upotrijebi osobnu svoju vlast, kao i vlast, što mu je podijelilo pouzdanje sv. Oca pape. Lako će se upoznati dio, što njemu pripada, kad reknemo, da je samo za Honorija III. izdao u prilog novomu redu oko trideset papinskih listova, koji se bez sumnje većim djelom njemu upravljaju.[1] Još je prijaznija bila njegova skrb za sv. utemeljitelja, kojega je držao za čovjeka od Boga poslana, poput apostola i proroka, stoga se nije bojao umješati među njegove učenike, te bosonog u priprostom odijelu i pripasan konopcem s njima zajedno hoditi i općiti. Providnost je, mišljaše htjela, da se zauzme te uredi neke njegove spise i vrši njegovu volju. Često su vidjeli kako taj crkveni dostojanstvenik, taj časni osamdesetgodišnji starac počitano ljubi ruku mladome svojemu prijatelju.[2] Kakav krasan primjer kršćanske poniznosti! Kolika čast za vlast, kad se dotle prigne i snizi, te služi pravednim mislima!

Iz onoga, što znamo o Franji, lako možemo pojmiti, kako ga je u srce diralo tako ganutljivo

[1] Kad je izabran za papu, još je veću pomoć Franji pružao. U franjevačkom pečatniku nalazi se više od 300 njegovih djela, u kojim je više manje govor o Manjoj braći, a nemalo ih se toliko nalazi i u dominikanskom. Iz toga se jasno vidi, koliko je taj papa držao do prosjačkih redova. — [2] I. Cel., pag. 61, 83.

pokroviteljstvo. Zato je počitano i divno govorio o kardinalu. Zvao ga je svojim ocem te počivao u krilu njegove dobrote, kašto dijete počiva u krilu svoje majke. Bio se još zavjetovao, da će mu u svem biti podložan. Kad bi mu pisao štogod o stvarima svoga reda, proročki bi mu metnuo naslov: „Velečasnom gospodinu Ugolinu, biskupu cijeloga svijeta," kao da je on već bio papa. Davao mu je napokon sve, što je bilo u njegovoj vlasti. Ako bi ga vidio ražalošćena ili umorena velikim brigama njegove službe, poslužio bi se djetinjom slobodom, koja mu je bila dopuštena i kušao, da ga utješi. A to mu je tako išlo za rukom, te je kardinal sam priznao, da nije nikad tako žalostan, da se ne bi u kratkom razgovoru s njim raspršio svaki duševni nemir, svaka žalost.[1]

Tu je on zahvalnost utisnuo i u srce svojih učenika. Već smo više puta rekli, da je Toma Celano, koji je s njim živio, vjerni odraz njegovih osjećaja. Izvrsni taj povjesničar ne šuti o stožerniku Ugolinu, nego svakom prigodom govorio o njemu. On je, veli, u to doba bio crkveni bedem, a rječitost je poput rijeke tekla iz njegovih usta; usto se je još svojski zauzimao za svaki posao: zato mu nije nitko mogao odoljeti. Koliko je on protivnika istine pobio svojom naukom! Koliko neprijatelja Isusova Križa pridobio! Koliko zabasalih izveo na pravi put! Koliko razdijeljenih srca u sklad i slogu povratio! Uz nas je bio pravi pastir, akoprem je to ime pastira uvijek Franji ostavljao. Naš je blaženi otac dobro znao, što nam je nužno bilo, ali je taj moćni Gospod ostvario njegove misli. Blagoslovljen dan, kad je po nadahnuću Božjem naš red predan u njegove ruke.[2]

Nijesu trebale kakove osobite usluge, da tko dobije pravo na Franjinu zahvalnost. On je, na primjer, imao krasan običaj. Kad bi mu koja žena

[1] I. Cel., pag. 61., 83. — [2] I. Cel., pag. 61.

dala jednoga ili više sinova, zvao bi ju svojom majkom. Dala nam je jednoga brata, nije li ona naša majka? A to kod njega nije bila samo isprazna riječ, nego je poštivao sve ove majke. One su zato znale, te su se bez straha k njemu obraćale. Jedna od tih, posve siromašna, dođe i otkrije mu žalosno svoje stanje. Franjo ju s najvećim sažaljenjem saslуša, te okrenuv se svojemu vikaru, Petru Katanskomu, upita ga: „Imamo li išta dati našoj majci?" — „Ja ne znam," odvrati ovaj, „da bi joj štogod mogli udijeliti. Ima doduše jedna knjiga novoga zavjeta, koja doduše nešto vrijedi, ali nama treba za božanski čin, pošto nemamo časoslova." Promislivši malo sluga Božji, reče: „Predaj bar tu knjigu našoj majci, neka ju proda i providi svojim potrebama: siguran sam, da će Bogu biti ugodnija ta žrtva, negoli sva čitanja. „Takova je, veli Celano, bila sudbina prve knjige novoga zavjeta, što je bila u redu: služila je, naime, za žrtvu Franjinoj zahvalnosti."[1]

Franjo nije svojevoljno bez nagrade propuštao ni usput učinjene usluge, osobito ako bi mu se ta ljubav učinila iz prave kršćanske ljubavi. U jednoj je od tih prilika učinio prvo od ovih čudesa, koja se mogu nazvati čudesima ljubavi. To se zbi u mjestu Toscanella, gdje je držao misiju. U tom ga gradiću vrlo prijazno primi neki odlični gospodin. Jedini sin tog vrloga čovjeka bio je zgrčen u svim svojim udima, i stoga neprestano u kolijevci ležao, akoprem je bio u dobi, kad druga djeca počimaju hodati. Pod konac misija cijeli narod proglasi Franju svecem, te i taj gospodin pomisli, da mu samo on može izliječiti sina. Pade mu dakle pred noge i plačućih ga očiju zamoli, da se smiluje njegovu sinu. Franjo poče najprije prosvjedovati, da nema takove moći, kakovu mu propisuju, „Ja sam," reče, „beskoristan sluga". Potaknut zahvalnošću, usliša smjernu molbu bijednoga oca, i odmah poče moliti. Zatim skoči na

[1] II. Cel., pag. 194.

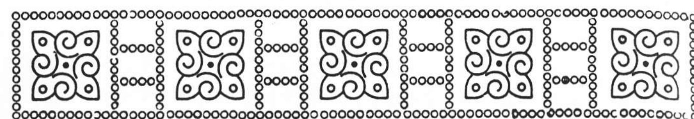
noge, pun pouzdanja u svemogućnost Božju, te diže ruke i blagoslovi dijete, a potom ga uze za ruku, da mu pomogne ustati. Mališ je stajao neko vrijeme na nožicama, ali domalo poče po kući skakati. Svi su svjedoci bili u velikom začuđenju, a pobožni roditelji nisu znali, kako da se zahvale dobrotvornome gostu, koji im pribavi toliko veselje.[1]

U sličnim prilikama učini opet takovo djelo u gradiću Rieti, samo što se ovdje još bolje opaža njegova uljudnost. Svetac, kako ćemo naskoro vidjeti, otišao na to mjesto, da si liječi oči. Liječnik ga primi prijazno. Pohađao bi ga svaki dan i pružao mu svoju pomoć. Franju dirnu u srce tolika privrženost, stoga jednoga dana reče svojoj braći: Trebalo bi ga pozvati na objed i dobro počastiti." Gvardijan mu odgovori: „Stid nas je pozvati toli odlična gosta, jer nam je zaliha jako oskudna, da upravo ništa nemamo." Franjo se malo uznemiri, pa će mu nato: „Zašto da ti dvaput istu stvar kazujem."[2] U isto vrijeme liječnik, koji je već bio tu, prijazno reče braći: „Ali, draga braćo, ja ću s najvećim zadovoljstvom dijeliti vašu oskudicu." Nije više ništa trebalo promišljavati. Braća će učiniti što mogu. Odmah se dakle dadu na posao i izvade iz spremnice malo kruha i nešto vina; brat je kuhač svario graha, to je dakle bilo sve, pa objed ne će biti kako je Franjo želio. Ali Providnost Božja priteče siromasima u pomoć. Kad je naime bilo vrijeme objeda, pokuca netko na vratima samostanskim. Vratar otvori, te ima šta vidjeti! Jedna je žena donijela samostanu na dar u košari svježa grožđa, saće meda, a pod tim prekrasan kruh, riba i morskih školjka. Veliko začuđenje i veselje zavlada među braćom, koja odmah dignu siromašno jelo, što su ga stavili na stol. „Pojesti ćemo ga," rekoše, „sutra;" a mjesto toga služiše izabrana jela, što ih dobiše kao milostinju. Bila je to prava gozba zahvalnosti, kojoj je Franjo

[1] I. Cel., pag. 54. — [2] II. Cel., pag. 167.

rado predsjedao, te joj svojim veseljem i razgovorom punim samozataje dade još veći sjaj. Riječi i djela sluge Božjega upravo začaraše liječnika, koji na rastanku uzdišući progovori dobrim redovnicima: „Braćo! Velim vam, da mi svjetovnjaci još dovoljno ne poznamo svetosti toga čovjeka; a ni vi, koji ste mu pouzdanici, ne razumijete, kako je on velik u kreposti.“[1]

[1] II. Cel., loc. cit.

GLAVA XX.

FRANJINA LJUBAV K PRIRODI.

Franjo je znao, koliki je razmak među Bogom, ljudima i prirodom; ali ipak nije vjerovao, da je jaz između njih neprelazan. On ih je spajao u svojoj misli i ljubavi, kao što su zbilja i u sebi spojeni.

Ta je ljubav u početku bila samo neki izvrsni nagon, koji je dolazio iz njegove blage i osjetljive naravi. Dok je još bio u nježnoj dobi, lice bi mu se na pogled cvijeća rasplamtilo od radosti. Kasnije ga kao odrasla mladića moćno ganuše, kako smo to već vidjeli, prizori ovoga svijeta. Divan kakav položaj, bujne rasline, razne boje sunčanih zraka, brzi tijek vodâ, sve je on te ljepote ljubio, jer su za njega bile ugodan čar.[1] Kad je odrasao i bio već daleko na putu savršenstva, ni najmanje se ne promijeniše u njemu ta njegova naravna nagnuća, nego je uvijek ostala priroda njegova prijateljica, znao je bo, da se nje nema bojati, pače ju još i dobrotvornom smatrati, jer je u njoj nalazio zaštitu za svoju pobožnost. O tom nam njegovi povjesničari pružaju mnoge podatke i potankosti, što nam olakoćuje, da ga slijedimo u tim raznim poletima njegove duše.

Posizajući umom, veli sv. Bonaventura, do prvotnoga počela svih stvari, smatrao je stvorena bića kao izašla iz očinskoga krila Božjega. Budući dakle, da imaju opći izvor, držao je, da još i pravo bratinstvo postoji među njima. „Isto,“ govoraše, „imaju počelo kao i mi, te im upravo kao i kod nas dolazi život iz misli i ljubavi Stvoriteljeve.“ Stoga je doslovce primao štogod mu se činilo posljedicom te istine, te je najozbiljnije govorio: naša sestra vatra, naša

[1] I. Cel., pag. 67.

braća janjad, naša sestra voda, naše sestrice ševe. A nesamo da je on uzveličavao bića Božja, nego im je još i neko štovanje iskazivao, te ljubav svoju prama njima sjedinjivao s prvom ljubavlju, izvorom svih stvari.[1]

U svečevoj je čistoj duši odsijevao ovaj vidljivi svijet onom nevinošću, s kakvom je prvobitno izašao iz ruku Božjih, a uz to je bio tako nježna srca, da ni najmanjemu stvoru ne bi nikakva zla činio, niti je trpio da to drugi čine. „O prosta pobožnosti," kliče Celano, „o pobožna prostoto! Ni crva ne bi pogazio, što bi ga na putu našao, nego bi ga nježno maknuo na stranu, da ga ne zgnječi neoprezni putnik." A kad bi braća sjekla drva u šumi, znao bi im reći. da čuvaju žile, neka opet iz njih potjeraju nova stabla.[2]

Ne škoditi našoj čednoj braći, držao je da je to naša prva dužnost prama njima, ali ustaviti se na tom, nije držao, da je to volja Božja, jer je još uzvišenija naša zadaća. Bog naime hoće, da im još pružamo pomoć, kadgod ju potrebuju, zato se sluga Božji dobro čuvao, da ne pogriješi proti tomu providnosnomu redu. Svatko zna, da pčele obično potroše svoju hranu, kad se zima produlji, te umiru od glada ako se zapuste i zanemare. Zato se velikodušnim pokazivao prama tim neumornim radilicama, pa premda nije ništa imao ipak je znao naći za njih meda i izvrsna vina, te im veselo donašao u košnicu, „da se," govoraše, „malo ugriju i okrijepe."[3]

Franjo je pružao pomoć svakome stvoru, kad bi se ovaj nalazio u kakvoj nevolji. Putujući jednoga dana u Sijenu, sretne na putu nekoga mladića, koji je nosio na sajam nekoliko grlica. „Dobri mladiću!" reče sluga Božji. „To su one nevine ptičice, koje sv. pismo poređuje s čistim i vjernim dušama. zato te ljubazno molim, da ih ne daješ u ruke ljudima, koji će ih usmrtiti, nego da ih meni pokloniš."

[1] S. Bon., pag. 350. — [2] I. Cel., pag. 66. — [3] I. Cel., pag. 67.

Mladića ganuše te riječi, te mu dragovoljno ispuni tu želju. Milostivi otac metne životinjice u krilo i milujući ih reče: Nevine, bezazlene i čiste moje grlice! Što ste se dale uhvatiti? Ja ću vas sada osloboditi smrti i napraviti vam gnijezda, da se možete lêći i množiti, kako to nalaže naš Stvoritelj." I zbilja svetac ispuni obećanje: svakoj načini gnijezdo, gdje se odmah pripitomiše, počeše nesti jaja i lêći svoje malene, niti se otud odseliše, dok ih sv. Franjo ne blagoslovi i ne dopusti, da mogu slobodno otići.[1]

Rijetko se međutim zbivalo, da je mogao stvorovima pružati takovu pomoć; nu to ga je veselilo, što je bio u stanju, da im svaki dan svoju ljubav iskazuje. Naslađivao se upravo u njihovoj ljepoti i ponosio njihovim svojstvima, koja bi istraživao pronicavim okom svojega duha, a kad bi ih otkrio, hvalio bi ih i uzvisivao svojstva brata ili sestre. Nije se bojao kadikad po cijeli dan u toj hvali sprovesti. Često je, ali uvijek s nasladom i zadovoljstvom govorio o divnoj obrtnosti i radinosti pčela. Većim su ga udivljenjem napunjavali oni stvorovi, koji su se većom ljepotom odlikovali. Nije li rekao naš Gospod, da se Salomon u cijeloj svojoj moći i sjajnosti nije nikad obukao kao poljski liljan? Franjo je pak iz sve svoje duše vjerovao, da naravna ljepota nadvisuje sve umjetne ljepote, jer je ona od Boga, a ove ljudsko djelo. Osobito je cvijeće za njega imalo uvijek taj dar, da mu misao k Bogu ushiti i sjeti ga neizmjerne ljepote našega Stvoritelja. Svjedoče nadalje njegovi povjesničari, da je neizrecivo bilo njegovo ushićenje, kad bi promatrao žarko sunce, krasni mjesec, zlatobojne zvijezde, divni svod nebeski, te mu se činilo, da mu ta ogromna nebeska tjelesa dovikuju kako je dobar Onaj, koji nas je stvorio.[2]

Vrijedno je, da se na toj riječi malo ustavimo, jer nam otkriva novi pojav Franjine misli. Nije on

[1] Pripovijest se ta ne nalazi kod Franjinih povjesničara, nego ju vadimo iz poznate nam knjižice Fioretti, gl. XXII. — [2] I. Cel., pag. 66., II., pag. 237.

naime držao, da stvorovi samo dolaze od Boga, već da su još njegova slika. Istina, u čovjeku se, pravo govoreći, blista i pojavljuje svijetlo božanskoga lica, ali to nebesko svijetlo ne manjka posvema ni nižim stvorovima. Oni su male, ali u svojoj mjeri vjerne slike. Tako je za njega svaki stvor bio božanska pjesan, gdje je Stvoritelj sâm sobom nešto zapisao. Ta je pako pjesma pred svima ljudima otvorena, a da ju svatko mogne čitati, dosta je imati čisto srce. Stoga ju je Franjo uvijek svojoj braći preporučivao. Htio je dapače, vođen ganutljivim nadahnućem, o kojem smo već govorili, da uvijek jedan ulomak te pjesme imaju pred očima. Okrajci su velikoga vrta po njegovoj zapovijedi zasijavani zelenom travom, pomiješanom sa krasuljcima, a poseban se jedan dio morao isključivo posvetiti odgajanju šarolikoga i miomirisnoga cvijeća. „Zelena je trava imala sjećati braću na ljepotu nebeskoga Oca, a cvijeće na vječne slasti, ugodnosti i miline."

Govorivši mu priroda o Bogu, govorila mu je još i o njegovu sinu Isusu Kristu. I zbilja, naš se Gospod po utjelovljenju nije samo približio čovjeku, nego je i sa stvorovima stupio u odnošaj. Njima se poimence služio, da pokaže razna stanja, što ih je htio poprimiti. Rekao je na primjer navješćujući po Proroku veliko poniženje za vrijeme pregorke svoje muke: „Crv sam, a ne čovjek." Po tom je zemaljski crv dobio dostojanstvo, kojega nije imao: već pun Boga kao stvor, uzdignut je na dostojanstvo slike Spasiteljeve. Još je Isus Krist rekao, da pokaže veliki dar, što ga je donio ljudima. „Ja sam svijetlo svijeta." Franjo je radi te riječi sva naša svijetla, svijeće, luč, svjetiljke, smatrao za znakove vječnoga svijetla, te ih s pobožnim veseljem gledao kako gore, niti ih je dragovoljno trnuo, budući sâm Isus sebe prispodablja svijetlu. Napokon sv. Ivan Krstitelj nazivlje Isusa Jaganjcem Božjim, a to punim pravom, budući da je on živio među ljudima kao Jaganjac, a svoje apostole poslao u svijet kao janjce među vu-

kove. To je razlog, zašto je Franjo ovce koje su od naravi svoje blage i umiljate, ponajviše ljubio i milovao, te mu ne bi bilo mrsko saći s puta, da ih samo vidi i pomiluje, a sažaljivao bi ih, kad bi vidio, da štogod trpe.[1]

Putujući jednoga dana Markijom Jakinskom, opazi čovjeka, koji je na ramenu nosio dvije ovce, svezane za noge. Divne li slike svezanoga i na križu visećega Isusa! To Franju dirnu do dna duše, te se nije mogao suzdržati, nego se približi i pomilova nevine živinice, kao što majka miluje i tare suze svojemu sinu. „Zašto," reče tronutim glasom nemilosrdnomu čovjeku, „mučiš moju braću janjce, vežući ih i vješajući ih tako?" — „Nosim ih," odvrati ovaj, „na sajam, jer trebam novaca." — „A kad ih prodaš, što će biti s njima?" — „Vjerojatno je, da će ih kupac zaklati i pojesti." — „Oh! ne daj Bože!" kliče Franjo. „Gle evo ti moj plašt, pa ih daj meni." Isti je dan svetac dobio taj plašt na poklon, te je vrijedio više nego janjci, zato tězak drage volje prihvati prijedlog i tako Franjo oslobodi janjce, koje milova neko vrijeme, a zatim se stade pitati, što će s njima učiniti. Posavjetovavši se sa svojim drugom, odluči, da će ih dati prijašnjemu vlasniku, ali pod uvjetom, da ih ne prodaje više, već neka ih dobro pazi i čuva.[2] Što se zbi s pogodbom i janjcima? To čitatelj može lako pogoditi. Tězak naskoro stavi granice ugovoru i učini s nevinim životinjicama, što mu se činilo najboljim.

Toliko je bilo to njegovo sažaljenje, da bi koji put iskvarilo njegovo načelo o ljubavi dužnoj svakome stvoru. Nadahnjivala mu je neublaživu strogost proti svim napadačima na prijatelje i predstavljače svojega Spasitelja. Jednoga dana dođe u samostan sv. Verekunde, blizu Gubija. Slijedeće noći ojanji se ovca. U istoj se štali nalazila po nesreći i jedna krmača, koja nemilim svojim zubom zadade smrt nevinomu janjčiću. Sutradan pripovijedaše Franji taj

[1] II Cel., pag. 238. — I. Cel., pag. 64. — [2] I. Cel., pag. 65

događaj. Sluzi se Božjemu veoma sažali te ode da svojim vlastitim očima vidi tu malu žrtvu. „Siromašno," reče, „janješce, nevina životinjice, koli nam lijepo predstavljaš žrtvu našega Gospoda! Prokleta bila bezbožnica, koja te zadavila! Ni ljudi ni životinje ne pojeli njezina mesa!" Strašan je bio učinak toga prokletstva. Krmača oboli i poginu poslije tri dana. Baciše ju u dolinu i nijedno je se živo biće ne htjede dotaknuti, nego se osuši kao daska i istrunu kao panj.[1]

Još je jedamput pokazao istu strogost suca. Grijeh je međutim bio dosta malen, budući je stvor u životu ostao. Krivac je samo prekršio moralni zakon, koji je morao dobro poznavati; ali ništa zato, predstavljao je zlo, a ne Isusa Krista. Franjo ga pripusti njegovoj sudbini. Evo cijela povijest. Dva su crvendača imala svoje malene kraj samostana, kamo bi dolazila i brala mrvice za njih. Franjo opazi, kako te ptičice često dolaze i odlaze, a ta ga očinska skrb jako dirnu, zato naredi, da se umnožaju mrvice. Dobro su hranjeni ptići brzo napredovali, a kad im ponarastu krila, otac ih i mati dovedu u samostan. A to učiniče zato, da svoje male predadu braći u ruke, što se iz toga lako dalo zaključiti, jer odmah odletješe, dok ih u njihov stan privedoše. Franjo se tomu nije mogao dosta načuditi, stoga će svojim drugovima: „Vidite, što učiniše naša mala braća crvendači. Čovjek bi rekao, da su razumni. Došli su nam kazati: Djeca naša vama pripadaju, jer ste ih vi odhranili, činite od njih što hoćete, a mi idemo sebi tražiti stan na drugom mjestu." Svi jednodušno odluče, da će se odazvati tako ganutljivu pouzdanju. Ptići se pripitome u samostanu i tako zavole braću, da su im dolijetali na ruku i veselo cijukali. Opažalo se dapače, da nijesu imali rado svjetovnjake. To uistinu bijahu pravi samostanski gosti. Ali na žalost strašna jedna mana, upravo ona, koju je Franjo najviše mrzio, prekinu ono, što je bilo tako krasno počelo. Ptići su

[1] II. Cel., pag. 207.

naime skupa jeli, te se naskoro opazi, da bi najveći razgonio druge, kad bi se dobro najeo. „Gle, zločesti se škrtac nasitio," kliče Franjo, „pa zavidi svojoj braći, što i oni jedu. Neka zna dobro, da ne će umrijeti lijepom smrću." Proroštvo se ispuni. Poslije jela zlobnik se pope na okrajak kotla, da se napije vode, ali na svoju nesreću izgubi ravnotežu, pane u vodu i uguši se.[1]

Ima još jedan razlog, zašto je Franjo ljubio stvorove; ali da se posve razumije, možda je potrebito nekoliko uvodnih riječi.

Propovijedajući Bossuet jednoga dana u tvrđici Louvre pred Ljudevitom XIV., reče: „Sva priroda hoće da štuje Boga i da se, u koliko to može, klanja svojemu počelu. A budući da nema razuma, predstavlja nam samu sebe, da nam pokaže svojega božanskoga Početnika. Tako ona nesavršeno i samo svojim načinom slavi nebeskoga Oca. Ali da usavrši svoje klanjanje, čovjek mora biti njezin posrednik: na njega spada, da cijeloj vidljivoj prirodi dade glas, razum, srce goruće ljubavlju, da tako u njem i po njem ljubi nevidljivu ljepotu svojega Stvoritelja.[2]

Čast je za čovjeka, barem za čovjeka nadahnućem rasvijetljena, što si je uvijek za dužnost smatrao to posredovanje. To je dosta ganutljiv znak njegove ljubavi prama Bogu. Izraelski se narod uvijek klanjao Bogu, koji je stvorio nebo i zemlju. Stvorenje je prije utjelovljenja bilo osobiti dar, te su židovi tim čudom hvalili Boga, kao što ga mi danas hvalimo još čudnovatijim djelom, koje je Isus Krist. Na svakoj se strani staroga Zavjeta opaža to nabožno raspoloženje, koje je osobiti čar i uzvišena poezija psalamâ, proročanstvâ, pače i samih povjesničkih knjiga. Između tih mnogobrojnih pjesama navodimo dvije najpoznatije.

Prva je djelo kralja Davida, koji je zaista u toj pjesmi dao glas duši Izraelovoj:

[1] II. Cel. pag. 170. — [2] Deuxième sermon pour la fête de l' Annonciation de la sainte Vierge, 3e point.

„Hvalite Gospoda, stanovnici zemaljski, vi svi zmaji i sve dubine.

„Oganj, grad, snijeg, led i vjetar silni, koji izvršuju njegove zapovijedi.

„Planine i svi brežuljci, plodna stabla i svi cedri.

„Vi zvijeri i sva stoka, zmije i ptice krilate.

„Kralji zemaljski i svi narodi, poglavari i svi sudije zemaljske.

„Vi mladići i djevice, svi starci i dječaci, hvalite ime Gospodnje, jer je samo njegovo ime uzvišeno.“[1]

Drugu su pjevali u ognjenoj peći tri mlada ispovijedaoca jedinstva Božjega. Ti su vrli mladići šetali usred plamena kao u okrepnom jutarnjem povjetarcu i pozivali sve stvorove, da slave Boga.

„Slavite, sunce i mjeseče, Gospoda; slavite, oblaci, Gospoda.

„Slavite, kišo i roso, Gospoda; slavite svi Božji vjetrovi Gospoda.

„Slavite ognju i vrućino, Gospoda; slavite, mraze i studeni Gospoda.

„Slavite, noći i dnevi, Gospoda; slavite, svijetlo i tmina Gospoda.

„Slavite, planine i gore Gospoda.

„Slavite Gospoda, trave i prijesadnice, koje uspijevate na zemlji.

„Izvori i vrela, slavite Gospoda.

„Ptice nebeske, slavite Gospoda.

„Domaće i divlje zvijeri, slavite Gospoda.

Djela Božja slavite Stvoritelja, hvalite ga i uzvisujte u vijeke.“

Crkva se nije odrekla baštine odabranoga puka. Akoprem posjeduje uzvišeniji poklon, ipak je uz taj pridržala i onaj drugi. Kada su njezini biskupi i svećenici izjutra prikazali žrtvu, koja Bogu daje Boga za klanjaoca, uvečer im meće na usne

[1] Ps. 148. Ta se pjesma moli na slavoslavlju u nedjelju.

pjesmu kralja Davidu i triju mladića, što ju netom navedosmo.[1] Ona zna kao i sinagoga, da su nebesa i zemlja puna neizmjernoga veličanstva, i da čovjek ne će imati nikada previše puteva, da se uspne k Bogu.

I Franjo je bio toga mnijenja. Mi smo vidjeli, kako je taj prijatelj Spasiteljev veselim srcem primao sv. Pričest. Tako se isto veselo podavao divnoj prirodi, kojoj je velike tajne tako dobro bio upoznao i tako ju jasno razumio, da je bio njezinim tumačem i uzdizao ju do njezina Početnika.

U tom je slijedio sv. Franjo lijep primjer triju mladića Ananije, Mizaela i Azarije, pozivajući kao i oni sve stvorove, da blagoslivlju i slave Onoga, koji ih je učinio. Cvijeće mu se činilo kao slatki smiješak Stvoriteljev, a zvijezde je smatrao za odraz Božjega veličanstva; on je potoke i mora, gore i dolove, livade, stada, ljude i anđele, zemlju i oganj, zrak i vjetar pozivao, da veličaju ime Božje, a po srijedi svega toga stajao bi on kao Bogom nadahnut skladatelj, sve to sabirajući u svojoj duši u jedno divno suglasje i propovijedajući svim bićima ljubav Božju. Što su drugi držali, da je samo prolazna ljepota, u tom je on okom svojega duha nazrijevao tijesnu vezu među tjelesnim i duševnim svijetom, među tajnama prirode i onim, što ih ima u vjeri.[2] Crkva uči, da među svom djecom Božjom, bila ona u nebu, čistilištu ili na zemlji, postoji nevidljiva sveza, koju zove općinstvom svetih. Franjo bi zamalo u to općinstvo uvrstio, kao posljedne sinove nebeskoga Oca, bića, koja sačinjavaju niži svijet.

Pod konac godine 1224. iznemogne mu tijelo od slabosti, te se sklone u samostan sv. Damjana, gdje dade oduška svojemu srcu i usprkos svojoj neiskusnosti ispjeva pjesmu, u kojoj otkri cijelu svoju misao o prirodi. Neki to djelo zovu pjesmom

[1] Nesamo uvečer na slavoslavlju, nego i ujutro odmah iza Mise. Crljenice propisuju, da misnik na odlasku od žrtvenika moli pjesmu triju mladića. — [2] II. Cel., pag. 67.

*

u slavu sunca, dočim je poznatija pod imenom pjesma stvorova, kako to i sâm svetac običavaše reći. To je ujedno pohvala stvorova, pjesma zahvalnosti na daru, što nam ga je Bog učinio, davši nam prirodu za uživanje na ovom svijetu. Možda današnja pobožna poezija u tom pogledu nema ništa slična. „Tu se," veli Ozanam, „osjeća duh onoga zemaljskoga raja Umbrije, gdje je nebo tako zlatno, a zemlja urešena najizabranijim cvijećem."[1]

„Svevišnji, svemožni i dobri Gospode! Tebi pripada čast, hvala i slava. Ti si jedini dostojan toga, i nitko nije vrijedan da te imenom zove.

„Svi stvorovi neka te slave kao Boga i gospodara svoga, osobito brat moj jarko sunce, od kojega nam dolazi svijetlo i dan bijeli. Ono je velebno i sja u krasnom svijetlu, te svjedoči o Tebi, Gospode.

„Hvaljen budi, Gospode, za moju braću zrak, vjetar, vedro i uzburkano vrijeme i sva godišnja doba, kojim Ti, o Bože, uzdržaješ život svih Tvojih stvorova.

„Neka Te slavi sestra moja voda, toli dragocjena, porabljiva i bistra

„Neka Te slavi brat moj oganj, koji tminu rasvijetljuje, te je toli milovidan, nepobjediv i silan.

„Neka Te slavi, Gospode, majka naša zemlja, koja nas nosi, hrani, pak se toliko raznolikim biljem, cvijećem i plodom ponosi.

„Neka Te slave, Gospode, svi, koji Tebi za ljubav rado opraštaju uvrede, bolest i bijedu strpljivo podnose, sa svakim živu u miru, i tim zavrijede da ih jednom ovjenčaš nebeskom slavom.

[1] Póetes franciscains, page 74. Jedan je savremenik također divno rekao: „Asiško Alleluja, gdje se izmjenice opaža svijetlo dana, velika ugodnost južnih noći, blago lahorenje vjetra, materinski čar zemlje, (nostra madre terra) iskićene travama, šarolikim cvijećem i raznim plodovima, razliježe se poput svečane pjesme u kolijevci talijanske poezije" Gebhart, Apoštolovanje sv. Franje Asiškoga.

„Neka Te, slavi Gospode, sestrica moja tjelesna smrt, koja nikomu ne prašta. Ona je blaga svima, koji se priprave na nju i predaju se u Tvoju volju. Ali je veoma strašna za one, koje stiže u smrtnom grijehu; ove će zadesiti druga smrt, koja je kud i kamo groznija od ove.

„Slavite i veličajte Gospoda, svi stvorovi, prinoseći mu žrtvu zahvalnicu a služeći mu u poniznosti od vijeka do vijeka."[1]

Čitatelj je opazio, da se prekida predmet u posljednim kiticama, a to zato što se, kako hoće predaja, te dvije kitice nijesu nalazile u prvom sastavku, nego su obadvije kasnije u znamenitim prilikama sastavljene. Oko godine naime 1225. nastade prepirka u Asizu među tamošnjim biskupom i gradskim poglavarstvom. Biskup za kaznu izopći poglavarstvo, a ovo opet proglasi biskupa nezakonitim. Franju to jako rastuži pa da si ponešto olakša srce, sastavi novu kiticu: „Neka Te slave, Gospode, koji Tebi za ljubav opraštaju uvrede, itd., te ju pripoji gore navedenoj pjesmi i naredi svojim učenicima veleći: „Otiđite k njima i u dva reda izmjenice ispjevajte moju pjesmu u čast stvorova s njezinom novom kiticom." To je koristilo; jer ne prođe mnogo vremena, i prepiruće se stranke izmiriše. — Drugoj je kitici ovaj početak (kad mu Gospod u Polignonskom samostanu saopći, da će za dvije mukotrpne godine umrijeti i dospjeti u mjesto vječnoga mira i odmora, ushićen s te radosne vijesti, zapjeva): „Neka Te, Gospode, slavi sestrica moja tjelesna smrt, itd. U tom je Franjo nasljedovao

[1] Evo što veli Ozanam o vanjskom obliku te pjesme: „U slogu se opaža prostota razvijajućega se jezika, a u ritmu neiskustvo slabo uvježbane poezije, koja ipak godi ušima u pjesničkim pravilima neupućene osobe. Često se srok zamjenjuje asonancijom, a katkada se opet opaža istom u sredini i na kraju stiha. Stručnjaci nježna sluha teško će priznati, da se tu nalaze uvjeti liričkoga sastavka. Poètes franciscains, page 74.

psalmistu, koji je nad smrću veseo pjevao: Ići ćemo u kuću Gospodnju. Odatle to ime sestrice tako prijateljski dano onoj, koja se digla proti nama kao neublaživa neprijateljica. Bi li se moglo bolje pokazati, da se poslije uskrsnuća našega Gospoda umanjio žalac smrti?

Dosele smo promatrali, što je Franjo dao prirodi. Ali nije ni ova ostala nezahvalna, nego je i ona dosta od svoje strane Franji dala i smatrala se dužnom, da mu plati toliku njegovu naklonost. Smiješila se na njegovo milovanje, pretjecala mu želje i ispunjavala njegovu volju.

Čini se uistinu, da su se neživotna bića natjecala u iskazivanju te zahvalnosti prama Franji. Mi smo već vidjeli, kako se iznenada porađa svijetlo, da mu rasvijetli put, a domalo ćemo vidjeti, kako oganj ublažuje svoju žestinu, da ga ne ozlijedi u jednoj jako teškoj operaciji. Celano i sv. Bonaventura svjedoče, kako se jednom voda obratila u vino, da mu samo priteče u pomoć. Svetac je naime obolio u samoći sv. Urbana. Sile su mu klonule, te je mislio, da bi ga malo vina moglo okrepiti, ali ga na žalost nije bilo u samostanu. Nu mjesto vina sluga Božji zamoli vode, te blagoslovi tu čednu sestricu, i u isti se čas pretvori u vino, koje mu tako pomože, pa je smjesta ozdravio. U tom je bila osobita pomoć p sudjelovanje providnosti Božje. To obojica po-esničara priznaju, ali ujedno spominju, da je i voda u toj pomoći imala svoj dio: svojom je naime željom ganula milosrđe Božje i potajno ga pozvala da učini dobro Franji.[1]

Ali ako su se neosjetljive stvari pokoravale Franji, što da onda reknemo o onim bićima, koja zauzimaju odličnije mjesto u nizu stvorova, naime o životinjama, koje budući da su bliže čovjeku, predstavljaju u sebi sve niže stepene? Da se pokaže, u kakovu su stanju ili odnošaju životinje prama nama, obično se

[1] II. Cel., pag 51.

dijele na divlje ili šumske i na pitome ili domaće. Za Franju ta razlika nije imala smisla, pošto su se sve krotkim prema njemu pokazivale. Samo to možemo reći, da su domaće bile na višem stepenu, te poput razboritijih bića osjećale njegovu vlast nad sobom i pravu mu čast iskazivale.

Osobito su se u tom odlikovale ovce, koje su od svoje naravi tako blage i krotke. Jednom svetac opazi kraj Sijena čitavo stado, gdje pase, te se ustavi, da po svojem običaju pozdravi svoje sestre ovce, koje ujedno s janjcima i ovnovima prestadoše čupati travu i sve skokom dotrkaše k njemu, izrazujući mu svojim blejanjem i slatkim pogledom svoje veselje i ljubav. Pastiri, koji su dobro poznavali običaje svojih životinja, nisu se mogli dosta načuditi tomu krasnomu dočeku.[1]

Čitaocu je poznat slatki vez, što je sjedinjivao sv. Franju s odličnom rimskom gospođom Jakobinom Settesolskom. Našavši se jednoga dana u Rimu htjede joj učiniti jedan darak. Bilo je to jedno janješce, koje je vrlo pomnjivo othranio. Gospođa tako zavoli tu životinjicu, da joj je postala nerazdruživom družicom, te nikad ne bi pošla u crkvu, a da ne bi uzela sa sobom i janješce, koje bi tu mirno stajalo sve do svršetka službe Božje, a za tim bi ju opet mirno u palaču pratilo. Ako se koji put dogodilo, da je Jakobina dulje spavala nego obično, došlo bi janje do postelje, pak ju je svojim blejanjem budilo, a dok bi se gospođa odijevala, neprestano ju je janje potezalo svojim roščićima za haljine, kao da ju sili, neka se žuri, da ne zakasnu u crkvu; a ona se brzo pokoravala zahtjevima svojega učitelja u pobožnosti. Vrla je plemkinja smatrala janje za dobroga Franjina učenika, te ga ljubila radi službe, što ju je kod nje vršio.[3]

[1] Relicto pastu cucurrernut omnes ad eum levantesque capita sua, erectis in eum luminibus intendebant. Tantum ei fecerunt applausum, ut et pastores mirarentur. S. Bon., p. 359. —
[3] S. Bon., pag. 366. —

I sam je Franjo imao U Porcijunkuli ne druga, već drugaricu u pobožnosti. Bila je to ovca, koju mu darova neka pobožna osoba i koja je upravo čudesa činila. Franjo se s njom mnogo zabavljao te ju uvježbao, da svojim načinom slavi Boga i nikoga ne vrijeđa; ali ni braća joj nijesu smjela ništa nepovoljna učiniti. Ovčica je sve vjerno opsluživala, što joj svetac kazivao. Kad bi čula, da redovnici pjevaju u koru, i ona bi odmah dotrčala u crkvu, te se stavila pred žrtvenik majke Božje i veselim blejanjem pozdravljala majku najčišćega Jaganjca. Kad bi se pod sv. Misom dizalo presveto Tijelo i Krv, ona bi se odmah svinula na koljena, da tim potakne vjernike, neka se klanjaju svojemu Stvoritelju, a zastidi nevjernike, jer ne štuju Boga u oltarskom Sakramentu. Razumije se samo po sebi, da je ta životinjica bila upravo po srcu Franjinu.[1]

Mislim, da šumske životinje nijesu ništa slična činile, ali su i one u prilog Franji odbacivale svoju prirođenu plašljivost. Mi smo već govorili o jednom zečiću i ribi linjaku, koje svetac dobi na poklon i velikom se mukom od njega rastaviše. Isto se zbi i s jednim kunićem. Bilo to na nekom otoku trasimenskoga jezera, kamo se Franjo sklonuo za vrijeme svete četrdesetnice. Kunić pristade uza nj, a da ga ostavi, morao mu je dati svoj blagoslov. Trebalo je još više obreda s jednim gnjetelom, što mu ga posla neki plemić iz sijenske grofovije. Darovatelj je želio, da ga sluga Božji pojede i okrepi svoje sile, koje su mu svaki dan slabile, ali Franji ni najmanje nije bilo do toga, da se s njim nahrani. Primi doduše s najvećom uljudnošću krasnu pticu, kojoj umiljato reče: „Brate gnjetle! Hvaljen budi naš Stvoritelj." Gnjetao poče na te riječi veselo tresti krilima. „Treba vidjeti reče Franjo," da li će naš brat ostati s nama, ili voli odletjeti u šumsku slobodu." Po

[1] S. Bon., pag. 366,

njegovu ga dakle nalogu odnesu u bližnji vinograd ali se ptica strjelimice vrati natrag. Neki ju brat odnese još dalje, ali se opet vrati prije njega. Uniđe dapače u Franjinu sobu, provukavši se ispod odijela braće, koji su joj priječili ulaz. Sluga Božji zagrli svoga gosta, progovori mu nekoliko ljupkih riječi i naredi, da mu se dade štogod jesti. Nije međutim imao namjere, da ga zadrži kod sebe, nego ga dade svojemu liječniku, koji ga je zamolio, kad je doznao za sve što se zbilo. Ali gnjetao kod liječnika ne htjede primiti nikakove hrane, zato ga moradoše opet donijeti u samostan. Tu slatko uprije oči u blaženoga oca, očitova živo veselje i stade s velikim ukusom jesti.[1] U svim se tim potezima opaža tako čista i iskrena ljubav, da bi čovjek mogao ujedno plakati i smijati se, kad to čita."[2]

Još i ova pripovijest jasno pokazuje, kako je svetac gospodovao nad divljim životinjama. U porcijunkulskom se samostanu nastani cvrčak na smokvi tik stanice, gdje je sv. Franjo stanovao, i po cijeli bi dan tu pjevao. Jednom mu sluga Božji pruži ruku i pozove k sebi, veleći: „Brate cvrčku, dođi amo." Živinica posluša i skoči mu na ruku, a on će: „Sada daj pjevaj i slavi Gospoda." I on u tren poče cvrčati i izvoditi veselu svoju pjesmu, a nije prestao, dok mu svetac ne reče, da šuti. Ovako je bivalo punih osam dana, te bi cvrčak danomice redovito dolazio i odlazio, veselo pjevajući na ruci sv. Franje, koji bi ga umiljato prstom gladio. Nakon toga reče svojim drugovima: „Dosta nam je dugo pjevao cvrčak, veselio nas svojom pjesmom i pozivao, da s njim zajedno slavimo Boga; dederte sad, da ga pustimo, neka ide kuda hoće." Cvrčak dakle ode, kao pravi sin poslušnosti, niti ga je od toga časa itko više vidio. To je svoj braći veoma čudno bilo.[3]

Slavuj međutim učini još bolje, ali on je na višem stepenu u nizu stvorovâ Franjo je boravio na

[1] II. Cel., pag. 240. — [2] Fridrik Morin, Saint François et les Franciscains, page 102. — [3] II. Cel., pag. 241

gori Alverniji i već bio pretrpio silne muke radi dobivenih rana, a u duši se uspeo do vrhunaravnoga, serafskoga stanja. Ali je na tom visokom stepenu ipak ostao osjetljiv na ljepote ovoga svijeta. Jedne večeri šumski pjevač poče slatkim zvucima izvađati svoje divne pjesme, koje Franjo rado sluša, te sav razdragan i ugodnim čuvstvima opojen, uze prositi sudruga Leona, da s dragom ptičicom izmjenice pjeva slavu Bogu. Ovaj se ispriča, da mu glas nije za pjevanje, našto poče sâm sa slavujem veličati Boga, pjevajući do u kasnu noć. Oćutivši da je umoran, pozove ptičicu, neka mu sjedne na ruku i on ju nježno dragajući hvali, što ga je u veličanju Boga pobijedila, zatim reče bratu Leonu: „Podaj bratu slavuju da štogod jede, on je više zaslužio, nego ja. „Ptičica uze nekoliko mrvica s dlana svečeva i s njegovim blagoslovom vesela odleti u prostu slobodu.

Ni iste dapače divlje zvijeri nijesu bile odveć mnogo zaostale za svojom braćom, koja su ljudima bliža. Najprije nam se predstavlja jedna grabežljiva ptica, sokol. Poznato je, da se sokolovi brzo pripitome; ali ovaj, o kojem ćemo govoriti, boravio je u šumi kao i slavuj i imao divlju ćud, te si savio gnijezdo na brdu Alverniji blizu špilje, u koju je često silazio sv. patrijarha, da moli i razmišlja. Susjedi nijesu imali nikakova međusobna odnošaja: kako je dakle ptica upoznala svečeve običaje i odlučila se, da primi kod njega ulogu sluge? Sigurno poticajem Božjim, kako to i sami povjesničari svjedoče. Sokol dakle postade živim Franjinim zvoncem, te bi ga svako jutro upravo u ono vrijeme budio, kad je svetac običavao ustati na molitvu. Je li pak Franjo štogod poboljevao, sokol bi pričekao i onda bi ga istom glasom svojim dozivao, kad je već sunce ogranulo. Opažalo se još, da bi u tim prilikama ublažio svoj hrapavi glas i pričinjao ga gotovo milozvučnim. Ako je dakle, zaključuje prostodušno njegov životopisac, jedan sokol dotle bio došao, onda nije čudo što su mu krotkije životinje veće štovanje iskazivale.[1]

Dolazimo napokon na brata vuka, koji je tako općenito poznat, da bi nepotpuna bila svaka povijest sv. Franje, gdje on ne bi našao mjesta. Nije međutim posve vjerodostojna ta pripovijest o vuku, koga povjesničari Franjini nijesu poznavali, ili su ga zanemarili, što je skroz nevjerojatno. Potankosti o njem dugujemo predaji. Možda je to klas, koji je ispao pravim žeteocima, a ona ga prihvatila te po svom običaju poljepšala i iskitila; a možda je i samo neki simbol, koji nam pokazuje dobrotvorni svečev upliv na divlje društvo onoga vremena. Naše je međutim primiti tu pripovijest, kako legenda navodi. Evo kako to opisuju Fioretti.[2]

Dok je Franjo boravio u gradu Gubiju, ukaza se u njegovoj okolici strašan, ogroman i bijesan vuk, koji je nesamo životinje, nego i ljude proždirao. Često se približavao gradu i tako velik strah zadavao stanovnicima, da se nitko živ nije usuđivao izaći bez oružja izvan zidina, kao da bi se išlo na boj . . . . . Svecu se to dalo na žao, pa odluči izaći vuku u susret, premda mu to stanovnici nijesu ni na jedan način savjetovali; ali on, učinivši na sebi znak križa i polažući pouzdanje u Boga, bez straha krenu u goru sa svojim druzima, i to baš na ono mjesto, gdje se vuk nalazio. Ljudi zabrinuti za njega, slijedili su ga iz daleka da vide što će biti. Zvijer njegovim dolaskom uznemirena u svojem brlogu otvorenih ralja i u najvećem bjesnilu nasrne na

[1] Falco in nido suo nidificans ... cum sanctus aliqua infirmitate gravaretur, parcebat falco . . . velut instructus a Deo circa diluculum vocis suae campanam levi tactu pulsabat. I. Cel., pag. 240. — [2] Neki novodobniji pisci misle, da je vuk bio neki zločesti gospodin imenom ili prezimenom Lupus. I zbilja, prije se može vjerovati, da je to bio gopodin Lupus, a ne vuk s mesom i kostima. Barem o ovom opstoji legenda, koja daleko siže, dočim je ovaj prosta mašta, koja se porodila poslije dugih vjekova.

Franju, koji joj posve hladnokrvno ide ususret, čini nad njom znak sv. križa i progovori jasno: „Dođi ovamo, brate vuče; zapovijedam ti u ime Kristovo, da ne činiš zla ni meni ni nikome.“ Čudna stvar! Čim svetac učini znak sv. križa, vuk zatvori ralje, stane i kao krotko janje legnu k nogama sv. Franje, koji mu poče ovako govoriti: „Dragi vuče! Ti mnogo štete činiš u ovome mjestu; mnogo si skrivio, pošto nijesi samo životinje davio, nego si još bio tako krvoločan, da si i ljude na sliku Božju stvorene derao. Po tom si zaslužio vješala i smrt kao razbojnik. Svatko se iz ove okolice tuži na te i cijeli te ovaj grad mrzi. Ali ja hoću, da se ti vuče s njima izmiriš. Obreci mi dakle, da ćeš se u buduće zla kaniti, pa će ti stanovnici oprostiti uvrede, niti će te više ljudi ni psi progoniti.“ Na te riječi vuk nakloni glavu te micanjem tijela, mahanjem repa, i očima pokaza, da se pokorava.

Tada nastavi sv. Franjo: „Budući da hoćeš sklopiti i držati taj mir, obećajem ti, da će se providati svim tvojim potrebama doklegod budeš živio među ljudima ove pokrajine. Tako ne ćeš više trpjeti glada, jer znam dobro, da te najviše glad prisilio, da činiš nedjela. Ali pošto ti obričem tu milost, hoću, vuče, da i ti meni obećaš, da ne ćeš više nikada napadati na ljude niti na ikoju drugu životinju. Pristaješ li dakle na to?“ Vuk nakloni glavu i jasno posvjedoči, da pristaje. Ali će mu Franjo opet: „Vuče! Ja hoću, da mi posvjedočiš to obećanje, da se u to mogu dobro pouzdati.“ Tada vuk pruži prednju desnu nogu i prijateljski ju stavi na ruku sv. Franje u znak osvjedočenja. Svetac zatim reče: „Vuče! Zapovijedam ti u ime Kristovo, da u isti čas pođeš samnom, te u ime Božje sklopimo taj ugovor.“ Vuk posluša i krene s njim kao blago janje. „Na taj pogled stajahu građani kao izvan sebe i brzo se ta vesela vijest raznese po cijelom gradu, te svi, ljudi i žene, mladići i djevojke, starci i dječaci izađoše, da vide vuka s Franjom, sakupivši se tako pučanstvo na javni trg, uspne se sv. Franjo na bližnji povisoki kamen, da im propovijeda, te reče između ostaloga, da je Bog za kaznu poslao na njih tu bijedu, pa ako su ih svekolike u strah natjerale čeljusti ove uboge zvijeri, koja im samo na tijelu naškoditi može, kud i kamo imaju više strepiti pred paklenom propašću, gdje se osuđenici kroz sve vjekove na duši i tijelu muče.

Poslije propovijedi sv. Franjo reče: „Čujte, draga braćo! Vuk, što ga vidite predamnom, svečano mi je obećao i posvjedočio, da će se s vama izmiriti, niti će više ikomu kakovu uvredu nanijeti; ali treba, da se i vi obvežete, da ćete mu svaki dan davati potrebnu hranu, a ja vam za njega jamčim, da će on vjerno vršiti ugovor mira.“ Svi jednoglasno poviču, da se s tim zadovoljavaju i da će ga hraniti kroz sve dane njegova života. Franjo tada pred svima reče vuku: „A ti vuče, obećaješ li, da ćeš obdržavati s ovima ugovor tako da niti ćeš ljude niti ikoji drugi stvor vrijeđati. Vuk klekne na prednje noge, nakloni glavu te micanjem tijela, mašući repom i ušima posvjedoči u koliko je moguće, da će se držati ugovora . . .

Taj ugovor, kao i onaj gore navedeni, zatim tolika svečeva pobožnost i umirenje vuka prouzrokovaše u puku toliko veselje i začuđenje, da svi digoše k nebu ruke hvaleći i blagoslivljajući Boga, što im je poslao sv. Franju, da ih svojim zaslugama oslobodi od tako grabežljive zvijeri.

Vuk je iza toga još dvije godine živio u Gubiju, išao slobodno od vrata do vrata i mirno zalazio u kuće ne čineći nikome nikakva zla niti je njemu tkogod kakovo zlo učinio, nego mu uljudno pružahu hranu; a kad bi išao po gradu, ne bi ni jedan pas na njega zalajao. Nakon dvije godine pogine vuk od starosti, te ga svi stanovnici jako sažaljevahu, jer kad bi vidjeli kako mirno hoda po

ulici, slatko bi se sjećali kreposti i svetosti sv. Franje.[1]

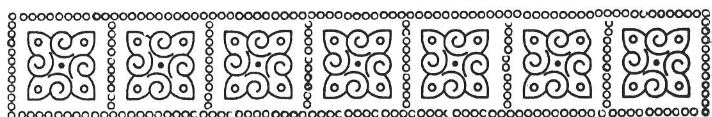
Sve te činjenice izuzevši posljednju i dvije, tri druge po legendi navedene, crpamo iz pravih povjesničkih vrela. Ali kako da ih rastumačimo? Odakle je mogao Franjo imati tako vanrednu vlast i moć? Povjesničari je prepisuju prevelikoj njegovoj svetosti. On je, vele, postigao prvobitnu nevinost i vrhovnu vlast, koja je po pravu pripadala poglavaru svih stvorova.[2] Valja da to tumačenje sadržaje jedan dio istine, jer ga navode svi svetački životopisi, da uvjerodostoje slične događaje. Ali kraj svega toga ipak nam se čini, da to tumačenje uzrok mnogim prigovorima. Ako je ta moć baština povraćene nevinosti, zašto je onda nijesu imali toliki drugi prijatelji Božji, koji su se tolikom svetošću odlikovali? Mislimo, da bi bolje odgovaralo istini, kad bi se reklo, da sama svetost ne podjeljuje te vlasti, nego još treba da sluga Božji dobije dar neke neopredjeljive naravi. A taj dar može često biti samo neka saopćujuća ljubav, koja se zna drugim ponuditi i učiniti, da ju svatko rado primi, jer naša čedna braća slijede jednu posve prostu politiku; ljube one, koji njih ljube, koji se njima daju. Katkada je taj dar još važnija neka stvar, neka uglednost, kojom odiše cijela osoba te umiruje i one, koji su najraspoloženiji na bunu. Ali se pravi kršćani samo tome čude, što se taj dar tako rijetko nalazi. „O

[1] Ozanam crpi iz te povijesti ovaj krasan nauk: „Podsmijevate se na pripovijest mira, što ga je svetac učinio među gradom Gubijom i vukom iz bližnje šume, a ne nazirete u tom krasne pouke o ljubavi, što je dana pravednicima u prilog bijednih grješnika. Ne vidite, da krvoločni vuk, koji polaže šapu na ruku sv. Franje i drži obećanje, da ne će nikome zla činiti, dobro predstavlja strašni u svojim strastima puk srednjega vijeka, ali u koji Crkva nije zdvojila, čije je razbojne ruke primila u svoje božanske ruke, dok mu nije jasno stavila pred oči strahotu krvi, taj najljepši i najnepobitniji značaj modernoga ćudoređa. Poètes franciscains, page 231. — [2] II. Cel., pag. 239.

Bože," kliče Bossuet, „promatrao sam tvoja djela i prestrašio sam se. Šta je bilo s one vlasti, što si nam ju dao nad životinjama? Još se samo neki ostaci vide među nama, kao slaba uspomena naše stare moći i prošle sreće."[1] Život je Franjin prava utjeha za one, koji tako uzdišu.

Ova općenita vlast čovjeka nad prirodom nema ničesa u sebi, što bi se protivilo rasvijetlenju, pače zaslužuje, da joj se u sniženosti duše divimo. Zar to nije jedna od najkrasnjih prednosti, što ju je čovjek polučio nakon povraćene nevinosti, i ujedno jedan od najuznositijih prizora na zemlji kad se čovjek uzvisuje do časti, da bude kralj i gospodar svijeta? O bez dvojbe bijaše priroda krasna i skladna, kad je proizašla iz ruku Božjih. Zaista, da je i čovjek bio lijep i velik u času, kad je svakoj životinji nadjevao ime i vladalačku vlast svoju rasprostro po svemiru. Ali ne biva li taj prizor kudikamo ganutljiviji kad razmotrimo, da potomak Adamov, naš sv. Franjo, zadnje ostatke grijeha pere u krvi Isusa Krista, svaki slijed baštinjene kletve briše, i da već na ovom svijetu postaje učesnik kraljevstva, što ga je priredio Isus svojom smrću i uskrsnućem.

[1] Élèvations sur les Mystères, Ve semaine ere élèvation.

GLAVA XXI.

FRANJIN SKROMNI ŽIVOT.

Te riječi uzimamo u užem smislu, negoli se obično uzimaju. Htjeli bi, pod tim naslovom pokazati, kako se Franjo sam o sebi bavio i šta je do sebe držao. Zato da se popuni slika, koja će jasno pokazati, kakav je on bio pred Bogom i ljudima, treba da ovdje nadovežemo niz kreposti, u kojima se napose odlikovao.

I. Poniznost.

Od nje dakle počinjemo, jer ona zauzima prvo mjesto u unutarnjem životu. Kolika je razlika između oholice, koji se uzvisuje i prisvaja si štogod u sebi nalazi i ponizna čovjeka koji se uvijek zahvalnim i ovisnim smatra! Ovaj je na pravom i istinitom putu: vrelo božanske milosti, koje se izlilo na njega, potaknuto je, da se još izlije. Onaj je pako na posve krivoj stazi: Bog mu oduzima svoje darove, koji bi svojom uzvišenošću posve zabliještili nesretnika. Kako je dakle Franjo razumio i usvojio si tu glavnu krepost?

Kad bi bilo potrebno da čovjek, ako hoće biti ponizan, ne priznaje i umanjuje ono, što milost čini u nama, ne bi se moglo reći, da je Franjo bio ponizan. Rado je on ispovijedao, da mnogo duguje darežljivosti božanskoj. Ali se nije tim ponosio, nego je dapače to bio uzrok, da se još više ponizi, kako se jasno vidi iz ove značajne pripovijesti, što ju vadimo iz Fiorettia. Htijući jedan dan brat Maseo prokušati svečevu poniznost potrča prama njemu i pitajući ga usklikne: „Zašto, zašto, zašto ti prije, negoli drugi?“ Franjo koji je ljubio Masea kao jednoga od najrevnijih učenika nimalo se ne smuti

na ovo, premda drsko pitanje, nego blagim glasom progovori: „Sinko šta hoćeš tim reći?“ — „Hoću reći“, odvrati Maseo, „otkuda to, da sve bježi za tobom i da jatomice grnu k tebi mnogi gladni i žedni ne za drugo, već da te vide, čuju i slušaju. Kaži mi dakle, zašto to biva? Ta ti nijesi lijep u tijelu, niti si učen, niti si odličnoga roda.“ Na taj se upit preobrazi od veselja lice sv. Franje, koji pogleda u nebo, te okrenuv se k bratu Maseu, reče: „Sinko! Ti želiš znati, zašto sve trči za mnom; evo ću ti riješiti tu zagonetku: Gospod, čije oko neprestano bdije nad dobrim i zlim, nije našao nevoljnijega i nevrijednijega među svim milijunima ljudi, što ih je na zemlji, nego što sam ja, te se on ogledao na mene da preko mene izvede namijenjeno poboljšanje ljudi. Da, on odabra neuke, da zastidi mudre, i još uze slabo i ništa, da skrši što je jako i moćno. Tim htjede pokazati, da svako dobro i svaka krepost dolazi jedino od njega, a nipošto od ljudi, da se preko njega nema nitko slaviti, već ako se tko slavi treba da to čini u Gospodu, kojemu čast i hvala u vijeke. Na tako ponizan i tako skroz evanđeoskim duhom zadahnut odgovor, brat Maseo ostade kao izvan sebe i jasno upozna, da si je Franjo zgradu svetosti sagradio na nepokolebivoj pećini poniznosti.[1]

To je zbilja prava kršćanska poniznost, koja se kod velikih srdaca ne rađa toliko iz osjećaja njihove kukavštine i bijede, koliko iz jasne ljubavi Božje prema ljudima. Ta su srca u velikom začuđenju, te osjećaju neku vrst straha, videći da su predmetom tako velike naklonosti. Što im se više Bog približuje, da ih poljepša i nakiti, to ona još više drhću u svojoj pravoj poniznosti, te samo uzdišu: „To ja ne zaslužujem, Gospode! Tako je i David pjevao: „Šta je Gospode čovjek, da ga se sjećaš?“ a i sveti je Petar nakon čudesnoga riba-

[1] Fioretti, gl. X.

renja klicao: „Idi od mene, Gospode, jer sam grješan čovjek.“ Jedna je kći sv Franje, blažena Janja Folinjska, živo izrazila taj osjećaj, to veliko ganuće, koje će dobro razumjeti svi koji su uvjereni, da njima ništa ne pripada: „Ono je,“ veli svetica, „prava poniznost, koja potresa čovjeka u duši, kad promatra božansku dobrotu.“[1]

Franjo je bio skroz toga mnijenja, te se zaista čudnom brzinom uspinjao do početnika svakoga dobra i drhćući vraćao čast onomu, kojemu pripada, pa je upravo stoga imao povlasticu, koju samo ponizni posjeduju: mogao je govoriti o onom, što je za njega učinjeno, a da ne bi osjećao kakove osobne naslade i ugodnosti, koju je, kako smo već vidjeli, uvijek od sebe odbijao i brižno je se čuvao. Tvrdio je pače, da onaj nije pravi duhovni čovjek, kojemu je unutarnji život siromašniji i nesavršeniji od vanjskoga.[2] Nu ako je kadikad sakrivao koju tajnu, činio je to koliko iz duševne stidljivosti, toliko iz opreznosti da ne pogriješi proti poniznosti. Ako bi pak znao, da će to biti na slavu Božju, ili će njegovi prijatelji crpsti iz toga kakovo duhovno dobro, nije se ustručavao otkriti ni najvećih milosti, kojim bi ga Bog obdario. Jednoga dana povjeri nekomu svojem bratu veliku ovu tajnu: „Danas je na zemlji jedan sluga Božji, koji je vrlo drag svojemu gospodaru, zato doklegod bude on živio, Bog ne će pripustiti da glad zavlada među ljudima. Poslije njega biti će drugačije“.[3] Premda je on pokazao i označio sebe kao čovjeka, koji je postao spasom svojega puka, ipak nije, veli Celano, u tom imao ni sjene ispraznosti. Vjerojatno je, da mu je sâm G. Bog radi velike njegove ljubavi i poniznosti iskazivao to vanredno svjedočanstvo, radi čega je Franjo bio sav ganut, možda uznemiren od zahvalnosti, zato je tražio prijateljsko srce, u koje bi mogao saliti svoje, pozivajući ga, da s njim i za njega hvali Bogu. To je ona čudesna slobodna duša učvršćenih u istini.[1]

[1] Acta SS., I. vol. jan., pag. 183. — [2] I. Cel., pag. 80. [3] II. Cel., pag. 172.

Franjo je dakle puštao tu slobodu, ali nitko nikada ne će moći reći, da je tražio kakovu svoju slavu, budući da je on kroz cijeli svoj život bježao časti, a težio za malenkošću i najnižim stanjem, kako to svjedoči i samo ime, što ga je dao svojemu redu. Ali što se on više ponizivao, to je sve veću slavu postizavao, te je postao predmetom pravoga štovanja. Čim bi se u javnosti pokazao, upravo su se natjecali, tko će ga više proslaviti, a sretnim se smatrao, tko ga je mogao u ruku ili u haljinu poljubiti. Često bi te počasti do skrajnosti umorile njegovu poniznost te bi rado u tim prilikama rekao: „Bolji bi bio dobar ukor; barem bi nas prisilio, da se promislimo i poboljšamo. Kad nas počasti i pohvale ne iskvare, ostave nas u onom stanju u kojem su nas i zatekle.“ Kadikad bi im se međutim predao, ako ne veselo, a ono bar tako lako, da bi se tomu čudili i sami oni, koji su mislili, da ga dobro poznadu. — „Ne vidiš li brate moj“, reče mu jedan dan njegov drug, šta ljudi čine za tebe? Kako ti to dopuštaš? Štuju te, kao što bi štovali jednoga sveca, a ti ne odbijaš nikakovoga znaka poštovanja nego se još čini, da se naslađuješ. Kako dakle ti to uređuješ?“ Blaženi otac odvrati: „Nesamo, da ne mogu odbiti tih časti, nego mi se još nedostojne čine, te mislim, da bi ti dobri ljudi još više mogli učiniti“. Te riječi iznenadiše njegova druga, koji mu reče: „Ja ne razumijem, dragi oče, da ti, kojega svatko drži za sveca, tražiš ljudske hvale“. — „Onda poslušaj i razumi“ odgovori Franjo. „Ja sebi ne pripisujem i ne prisvajam ništa od onoga, što svijet čini za mene, nego sve

[1] Već smo imali zgodu govoriti o toj slobodi duše. Učenici su ju Franjini rado držali, kao jedno od svojstva njihova zvanja. „Već sam išla u Rim“, piše bl. Anđa Folinjska, „da zaprosim od sv. Petra milost i slobodu, koja je potrebna, da čovjek uistinu bude siromašan. Knjiga viđenja.“ gl. XX.

*

vraćam Bogu, upirući oči u njegovo Veličanstvo i držeći se u blatu moje ništetnosti. Ja sam tada kao kip, prama kojemu svijet osjeća štovanje, a on toga ništa ne vidi, niti ništa zadržaje, nego sve ide onom svecu, kojega predstavlja. Tako isto činim i ja. A ne vidiš li tu korist, što ju ti valjani ljudi crpe iz te pobožne naklonosti? Čovjek ne može više Boga u sebi nepoznavati, kad u njegovim stvorovima štuje i priznaje njegova dobročinstva".[1] Što da reknemo o poniznosti, koja se jača ondje, gdje bi drugi stra dali? Sv. Toma mudro poučaje, da tada ima u njoj velikodušnosti. Treba dakle vjerovati, da je u Franjinoj poniznosti bilo mnogo velikodušnosti.

On je uostalom bio tako uvjeren, da je tu bila istina, te se nije krzmao učiniti načelom ono, što je radio. Sjećajući se apostolovih riječi: „Koji se diči, neka se diči u Gospodu", lijepo ih je jednoga dana protumačio svojim učenicima: „Nikada se," reče, „ne treba hvaliti sa onim, što jedan grješnik može učiniti. I grješnik može postiti, plakati, moliti, trapiti svoje tijelo; ali ima jedna stvar, koju ne će, niti može učiniti: u duši svojoj svojemu Gospodu ostati vjeran. To je, reče nadalje, za nas pravi predmet dičenja. Dičit ćemo se bez pogibelji, doklegod budemo prikazivali Bogu hvalu koja ga ide; doklegod mu budemo vjerno služili i njemu vraćali darove, što ih primamo od njegove dobrote"[2]

Tako iskrena zahvalnost je temelj prave poniznosti. Ako bi pako poslije Franjinih riječi, bilo potrebno tomu navoditi dokaze, rekli bi s crkvenim naučiteljima i bogoslovima, da anđeoski dusi, ti savršeni stvorovi, nemaju druge poniznosti, doli zahvalnosti.

Ne treba međutim ni u čem prigoniti. Za te blažene duhove utvrđene u milosti, te koji se potpuno posjeduju, posjedujući Boga, može biti tako, ali za nas bića iz zemlje načinjena, te koji ni u kakvom

[1] Int. op. B. Franc., Ex. V. pag. 279. — [2] II. Cel.. p. 220.

našem poslu nikad ne upotrebljavamo svih svojih sila, nije sama zahvalnost temelj naše poniznosti. Ako hoćemo, da ta poniznost čvrsto stoji na cijelom svojem temelju, treba još, da idemo svojom stazom u velikom nepouzdanju u svoje sile, te da jaučemo nad bezbrojnim našim slaboćama. Franjo je bio vrlo rasvijetljen od Boga, te je i stoga drugoga gledišta dobro shvaćao poniznost.

Uvijek je veoma gorko na Franju djelovala klica iskvarenosti, što je u sebi nosimo, te koje ni sama milost ne može potpuno iščupati. Kad bi on tu klicu u sebi osjetio, ne bi se mogao obraniti od neke vrste drhtanja. Ta prisutnost zla u njemu, premda proti njegovoj volji, otkrivala mu je veliku našu bijedu, te mu se činilo da mu se cijela duša trese. Stoga bi u tim prilikama bivao kao srdit i neustrpljiv. „Nemojte me tako hvaliti", rekao bi onima, koji bi ga blaženim proglasivali, kao da je već bio na vrhuncu savršenosti i kreposti; „niti je osigurana moja nevinost i spas, budući da još mogu pogriješiti i tako se iznevjeriti Bogu i ljudima. Nikad ne treba hvaliti čovjeka, doklegod ne postigne svoj cilj."[1] Nije potrebno kazivati, da je Franjo bio daleko od ponora, koji je mislio, da je otvoren pred njim. Crkva je uvjerena, da je njegov život bio svet. Ganuće mu je međutim bilo spasonosno i korisno, budući da ga je poticalo, da podvostruči opreznost i strogost.

Još je veća bila njegova bol i žalost, kad bi mislio, da je podlegao, pa bilo to samo za jedan čas. I najmanju je zastranu smatrao za grijeh te ne bi više imao mira ni pokoja, dok je ne bi javno ispovijedio. Jedan dan nešto nepovoljna pomisli o nekom bratu, pa mu to odmah očitova i zamoli oproštenje. Drugi put dade jednoj ženi svoj plašt s nekim veseljem i nekom vršću naslade, pa to s mjesta pred svim prisutnim ispovijedi. Duša je njegova bila žedna istine u svakoj stvari, te se može reći, da je

[1] Ibidem.

on uzdigao iskrenost do junaštva. Franjo je dakle bio kadar, da nađe ovaj krasni izraz o poniznosti, koji je nazad nekoliko godina morao ushititi pisca „Nasljedovavja: „Onoliki je čovjek, koliki je pred Bogom, a ne veći“.[1]

Po primjeru sv. Pavla ni onda se nije smatrao opravdanim, kad mu savjest ne bi ništa predbacivala. Znao je on, da Bog kao pravi prijatelj pazljivim okom slijedi svoja dobročinstva. Ne trpi njegova Providnost, da se mi ograničujemo na jedno isprazno i neplodno veselje. Njegove su velike milosti kao jedna zaklada, što ju polaže u naše ruke; treba dakle, da one s našim sudjelovanjem donose plod. Naš nam je Gospod pokazao taj zakon u prestrašnoj priči o talentima. Franjo je promatrao tu priču i računao sve, što je bio primio, te ga je to jako plašilo. Promatrao je nadalje sve, što je učinio pa premda je mnogo učinio, ipak je držao, da to nije ništa, te bi često opetovao „Franjo! Da je razbojniku Bog toliko dao, koliko je tebi i on bi bio svetiji i zahvalniji od tebe.“[2] A imao je zgodu, da svečano očituje to uvjerenje. Jednom naime, sprovede noć sa svojim drugom Pacifikom u nekoj zapuštenoj crkvi. Ovomu Bog u viđenju pokaza na nebu više praznih prijestolja između kojih mu se jedan osobito velik i sjajan pričini, te na njem ustavi svoj pogled i poče pitati, za koga je određen. Nato mu jedan glas odgovori: To je bilo prijestolje jednoga od onih anđela, koji su protjerani iz raja, a sada se čuva za poniznoga Franju.“ Pacifika to objavljenje jako iznenadi, te bi se, kad bi to bilo moguće, povećalo njegovo poštovanje prama ljubeznome ocu. Sutradan je bio još sav u čuđenju s onoga, što mu je u noći pokazano, pa se htjede uvjeriti, dali Franjo imalo dvoji o velikoj slavi, što ga čeka. Kad su dakle zajedno krenuli putem, vješto ga upita: „Što ti očemisliš, o samom sebi?“ — „Ja sam,“ odvrati Franjo, „najveći grješnik.“ Nato Pacifik nastavi, da ne može mirne duše ni pomisliti ni reći takova šta. „Ja to mislim,“ primjeti Franjo, „budući da sam uvjeren, da bi i isti razbojnik bio deset puta zahvalniji od mene, kad bi primio od Boga toliko milosti, koliko sam ih ja primio“. U isto vrijeme Duh Božji, kao da opravda viđenje, govoraše bratu u srcu: „Priznaj, da nijesi bio prevaren. Poniznost će posaditi toga preponiznoga čovjeka na prijestolje, odakle je protjerana oholost.“[1]

[1] S. Bon., pag. 344. Cf. de Imitatione Christi, lib III., cap. 50. — [2] Latroni, si tanta contulisset Altissimus, gratior te foret, Francisce. II. Cel. pag. 220.

Što je uistinu vraćao Gospodu taj čovjek, koji je mislio, da mu je tako malo vraćao? Najprije ćemo reći, da je on najbolje sudjelovao s milošću Božjom, te nije ni najmanjega nebeskog dara primio, a da se nije duševno s njim koristio, niti je trpio, da mu ijedan čas prođe bez zasluge. Načelo je njegovo bilo, da onaj nazaduje, koji ne napreduje, a da pogrđuje milost, tko ne čini nikakova dobra.[2] Ta je želja za savršenoću postala kod njega nekom vršću patnje. Jedne noći u Sijeni zovne braću, koja su bila s njim u samostanu i reče im: „Braćo moja! Sad sam prosio Gospoda, da mi pokaže, kada jesam a kad nijesam njegov sluga. Ja težim, kako vam je poznato, da u svakoj prilici budem vjerni njegov drug. A evo što mi se Gospod udostojao u svojoj dobroti odgovoriti: „Smatraj se bez ikakve sumnje mojim slugom, kadgod sveto misliš govoriš i činiš. Odmah vam saopćujem taj odgovor, da se zastidim, kad vidite, da ne činim ništa od toga.“ „On je,“ veli Celano, „uvijek bio mlad za dobro, premda je već bio pun zasluga, ipak je, kad bi se radilo o kreposti, pokazivao neustrašivu gorljivost početnika.“[3]

Bili bi sve rekli o Franjinoj poniznosti, da nije on našao neki umjetni način, kako će ojačati tu krepost, kao što je bio izumio još jedan, kako da

[1] II. Cel., p. 215. S. Bon., p. 347. — [2] II Cel., pag. 234. — [3] Ibidem.

obnovi svoje veselje. Premda njegova savjest nije nikada drijemala, ipak nije nikada vjerovao, da se može pouzdati u sama svoja nadahnuća. Pazio je, da se izvana sjeti, u kakovoj se oskudici i bijedi nalazio kada ga je božanska milost potražila. Osobito se onda na taj lijek utjecao, kad bi mislio, da ga prekomjerno hvale i uzveličavaju. Pozvao bi u tim prilikama kojeg svojega učenika i rekao mu: „Nalažem ti u ime poslušnosti, da mi proti onim lažima oštru istinu kažeš. „Ovaj bi mu pako po njegovu kazivanju, a proti svojoj volji i osvjedočenju govorio: „Tl si čovjek ništavan." — „Vrlo dobro," odgovorio bi Franjo, smješeći se. „Blagoslovio Te Bog!" Tako treba kazati sinu Petra Bernardona; to je prava istina."[1]

Ali žalibože to mu sredstvo nije uvijek polazilo za rukom, ne radi manjkavosti prostodušnosti i iskrenosti kod Franje — on je primao te umrtvujuće riječi tako svesrdno, kao drugi laskajuće izraze — već što bi se osvadilac, bilo radi nepredobivoga počitanja, bilo po nadahnuću Božjem, promijenio u hvalitelja. Fioretti su nam sačuvali smiješan primjer o toj protivno izvršenoj ulozi. Vješti pripovijedalac po svojem običaju malo poljepšava stvari, ali se pod tim poljepšavanjem opaža povjesnički temelj.

„Jednom je sv. Franjo bio s bratom Leonom u nekom samostanu, gdje nijesu imali knjige, da izmole božanski oficij. Kada dođe vrijeme jutarnje, sv. Franjo reče bratu Leonu: „Predragi brate! Neimamo časoslova, da izmolimo jutarnju, nego da potratimo to vrijeme u hvaljenju Boga; ja ću govoriti, a ti ćeš mi odgovarati, kako te budem ja poučio, ali pazi, da ne izgovaraš riječi drugačije, negoli ću te ja upitati. A evo šta ću ja reći: „Brate Franjo! Toliko

[1] Saepe ab omnibus honoratus dolore nimio sauciebatur. Vocabat ad se fratrem aliquem: per obedientiam tibi dico, ut mihi duriter contra istorum mendacia vera loquaris . . . I. lcl., pag. 43.

si zla i tolike si grijehe počinio u svijetu, da si zavrijedio pakao. A ti ćeš brate odgovoriti. To je istina da si zaslužio najdublje mjesto u paklu." Brat Leon s golubinjom bezazlenošću odvrati: „Drage volje oče, počni dakle u ime Božje."

Tada stane sv. Franjo govoriti: „Brate Franjo! Ti si toliko zla i grijeha u svijetu učinio, da si zavrijedio pakao." Na to će brat Leon: „Po tebi će Bog toliko dobra učiniti, da ćeš otići u raj." Sv. Franjo reče: „Ne govori tako, brate Leone, već kad ja reknem: „Brate Franjo! Toliko si zla Bogu učinio, da si zaslužio njegovo prokletstvo, ti ćeš ovako odgovoriti: „Da, zaista si vrijedan, da se uvrstiš u broj prokletih". Brat Leon odvrati: „Drage volje, oče moj!" Tada Franjo uzdišući, lijevajući suze i udarajući se u prsa reče na sav glas: „O bože moj! Gospodaru neba i zemlje. Toliko sam zla tebi učinio, da sam zavrijedio, da me prokuneš." Brat Leon odvrati: „O brate Franjo! Bog će te takova učiniti, da ćeš među blagoslovljenima biti osobito blagoslovljen." Sv. Franjo začuđen, što brat Leon odgovara sve protivno, kako mu je zapoviježeno, ukori ga veleći: „Zašto ne odgovaraš, kako ti govorim". Zapovijedam ti u ime sv. poslušnosti, da odgovaraš kako ti ja kažem. Ja ću dakle ovako reći: „Zločesti i opaki brate Franjo! Misliš li ti, da će ti Bog oprostiti, kad si toliko sagriješio proti Bogu milosrđa i svake utjehe i kad nijesi vrijedan milosrđa? A ti ćeš, brate Leone, ovčico, moja odgovoriti: „Ni na jedan način nijesi zaslužio pomilovanja ni milosrđa Ali kad Franjo stane govoriti: „Zločesti i opaki Franjo . . ." brat Leon odvrati: „Bog otac, čije je milosrđe veće nego tvoji grijesi, učinit će ti veliko milosrđe, a još više će ti udijeliti mnoge milosti." Na taj odgovor reče Franjo malo rasrđen i uznemiren bratu Leonu: „Kako se usuđuješ govoriti proti onomu, što sam ti naložio?" Brat Leon odvrati s velikom poniznošću i počitanjem: „Bog zna, dragi oče, da sam svaki put odlučio u svom

srcu, da ću odgovoriti kako si mi zapovijedio, ali je Božja volja da govorim, kako on hoće, a ne kako bih ja htio."

Iz takove se iskrenosti porodi ono, što se moglo punim pravom očekivati. Franjo postade jedan od najponiznijih ljudi, što su ikad opstajali. Humilis sanctus Franciscus, ponizni sv. Franjo, veli pisac nasljedovanja. Po mnijenju pako Celanovu on je bio ponizan u svim svojim sjetilima, a još ponizniji u sudovima. što ih je imao o sebi. Držao je dapače, da je najbolje ne imati kreposti, negoli činiti od kreposti podnožje ispraznosti. S toga se je osobito jednom stvari odlikovao među ljudima željnim malenkosti: pokazivao se najmanjim od svih, premda ga je Bog učinio poglavicom u svojoj kući.[1] Ta je poniznost i izvana odsijevala, kako se to jasno opažalo u njegovoj prijaznosti, udvornosti i iskrenosti. Nije bilo, nastavlja povjesničar, hvalisanja u njegovim riječima, ni ponositosti u kretanju tijela, i oholosti u njegovim djelima.

II. Čistoća.

Uvijek su kršćanski moraliste učili, da među poniznošću i čistoćom ima uskih odnošaja. Po njihovom je mnijenju ponizna duša nekom vrsti dosljednosti ujedno i čista. Tko dobro promisli, opazit će, da se zbilja ta nauka sama sobom opravdava. Bog daje osobitu zaštitu onome, tko se osobito na njega oslanja. Daje mu svoju milost, veli sv. Pismo, i ta milost rastući s poteškoćama dostatna je, da mu osigura pobjedu. Uza to on sâm živi u velikoj stezi, ne uzdajući se u svoje sile, te je uvijek i u najmanjoj pogibelji pripravan uteći se k čistoj ljepoti, i tako ga poniznost brani od duševne ozlede.

Te su dvije stvari bile tajna Franjine čistoće. Bog mu je dao ono, što pripravlja nevini život, umjerenu naime, i čednu dušu. Uza to je još providnost nad njim bdila i štitila ga, jer je trebao osobite zaštite, kad je u svojoj mladosti otvorio vrata svijetu i nasladi. Ona ga je branila od uzbune i oluje strasti. Mi smo vidjeli, da se čestoput valjao po trnju i po snijegu, da samo svlada sebe. Nu to oštro postupanje nije toliko dolazilo iz žestokih napasti, koliko iz uzvišenih svečevih načela. Franjo je tvrdio, da je bolje za duhovnoga čovjeka, da trpi kakovu muku u tijelu, nego da osjeća u svojoj duši kakovo zlo naslađenje, pa bilo ono kako maleno.[1] Kada djelo slijedi riječ, kao kod sluge Božjega, to je jako i valjano upravljanje samim sobom, te mu se upravo iskreno divimo, ne smetajući s uma, da tako ne biva kod svih. Mislimo, da je sveti pisac pobožnoga života bliže općega mnijenja ljudî, a bliže možda i obične mudrosti, kad savjetuje, da se s tim malotrajnim utiscima prezirno postupa, te da se ne pazi na njih kao ni na muhe, što putem lijetaju."[2]

Franjo je tomu nebeskom daru pridruživao najstrožu opreznost. Ne uzdajući se u svoje sile, bježao je, ne ću reći svako prijateljstvo, nego skoro svaki odnošaj sa ženama, te bi običavao reći, da je općenje s njima slatki otrov, otrov u medu; stoga ga je ukoliko je bilo moguće, uvijek izbjegavao. To je, vele njegovi povjesničari, bilo više nego opreznost; pače, moglo bi se reći, da se upravo bojao i strašio općenja s osobama drugoga spola. Nije ništa popuštao od svoje strogosti, osim za one, koje su se odlikovale u pobožnosti, te se čedno i pametno vladale. Ali se i s njima držao strogih svojih pra-

[1] Discernebatur Dei princeps, quia inter minores minimus. Cel.

[1] Tolerabilius viro spirituali fore asserebat magnum sustinere frigus in carne, quam ardorem carnalis libidinis vel modicum sentire in mente. S. Bon., pag. 339. — [2] Što se tiče onih malih napasti ispraznosti, sumnje, žalosti, zavisti, nenavidnosti, koje poput muha prolijeću ispred naših očiju, te nas obodu bud u obraz, bud u nos, jer ih se ne možemo osloboditi, najbolje ih čovjek može svladati, ako se zbog njih ne uznemiruje. Vie dévote, IV. partie, ch. IX.

vila. Kad bi im govorio, dizao bi glas, da ga dobro svi nazočni čuju. A uvijek je gledao da razgovor bude spasonosan i kratak, pa dok bi taj razgovor prešao na svjetske stvari, dignuo bi oči i činilo bi se da traži odgovor s nebeskih visina. Je li bilo pogibli, da će se razgovor odveć oduljiti, prekinuo bi ga i ušutio. Nije napokon nikada gledao u lice onoj, s kojom bi govorio, te je sâm jednoga dana ispovijedio svojem drugu, da bi samo dvije ženske po licu mogao poznati. Po svoj prilici sv. Klaru i sestru joj Janju.[1]

Ovaj će nam potez jasno pokazati, kako je bio vjeran tomu posljednjemu načelu. Kad je jednoga posnoga dana putovao u Bevanju, na putu ga snađe takova slabost da mu nije bilo moguće ići dalje, nego sjede kraj puta. U isto vrijeme njegov drug izvijesti o tom neku pobožnu gospođu u susjedstvu i zamoli ju, da se smiluje svecu, te da mu pošalje malo kruha i vina. Gospođa se požuri te mu donese sve, što je bilo potrebno. Za njom pođe i njezina kći, pobožno odgojena djevojčica. Franjo uze malo hrane i povratiše mu se sile, pa osjetivši se bolje, htjede uljudno vratiti hranu za hranu. Upravi dakle majci i njezinoj kćeri nekoliko dušobudnih spasonosnih riječi, ali ne pogleda ni jedne ni druge. Kad proslijediše put, reče mu njegov drug: „Zašto nijesi pogledao onu dobru djevojčicu, što ti je tako prijazno pritekla u pomoć.“ — „Tko se, moj sinko,“ odvrati Franjo, „ne bi bojao pogledati zaručnicu Isusa Krista? Dosta je, što sam joj govorio. Ako naše oči i lice dodaju štogod onomu, što govorimo, mogla me je slobodno pogledati; ali ja to za nju nijesam morao učiniti.“[2]

Tako stroga stega donese svoj plod. Franjo je živio među ljudima, ne primajući i ne čineći zlih utisaka. To je upravo nevinost života, zato je uživao sav čar i slavu, obećanu čistim dušama. „O

[1] II. Cel., pag 208. — [2] II. Cel., pag. 209.

koli je krasan Franjo,“ kliče Celano, „koli je divan u svem! Bilo da ga promatramo u njegovu nevinom ponašanju, ili u njegovoj prostodušnosti srca, ili u pogledu oka, s kojega je blistala anđeoska čistoća, svagda će nam se prikazati kao pravi anđeo.“[1]

Ali je sluga Božji svojski i neumorno radio, da i svoju djecu zaogrne tom bijelom haljinom nevinosti i čistoće. On je bio revan za čast svojega reda, a znao je, da je čast reda krepost onih, koji ga sačinjavaju. Stoga je njegova riječ imala osobitu silu i vatrenost, kad bi o toj stvari s braćom raspravljao. Za načela je uzimao primjere, što ih je davao, te se upravo iz toga moglo vidjeti, da su mu život i duša bili u njegovim preporukama. Izmjenice je raspravljao o prijateljskim odnošajima, razgovorima i pogledima.

Franjo se nije bojao reći, da je vrlo pogibeljno općenje s osobama drugoga spola. „U tom“, govoraše, „slabiji stradaju“, a i jaki nešto gube. Ako čovjek nije prokušan u kreposti, to je za njega velika opasnost, kojoj je tako teško izbjeći, kao što je teško po gorućem ugljenu hodati, a ne opržiti tabana.“ Iz takova se načela dade izvesti samo jedan zaključak: on je strogo osuđivao općenje i sa samim redovnicama i najsvetijima osobama.

Radi istoga je uzroka zabranjivao i prijateljske razgovore. „Što ima,“ govoraše, „jedan Manji brat razgovarati sa ženama? Možda da ih privede k prijestolju pokore i da im po običaju dadne kakovu opomenu.“ Inače je svaki drugi razgovor s njima beskorisnim i pogibeljnim smatrao.[2] Da se u koliko je moguće prepriječi to zlo, htio je, da nijedan brat ne govori na samu sa ženom, već neka su uvijek otvorena vrata, da ga lako može vidjeti njegov drug.[3]

[1] I. Cel., pag. 68. — [2] II. Cel., pag. 210. — [3] Ta će se načela činiti strogim. To je međutim nauka svih redovničkih utemeljitelja. Ne treba zaboravljati, da je samostanski život osnovan na stanovitim pravilima, koja se moraju opsluživati, ako se hoće odgovarati svojoj zadaći.

Nije manje zahtijevao za čednost u pogledu, te je želio, da sva njegova djeca učine poput Joba ugovor sa svojim očima, da ne će nikada u ženu pogledati. „Velika je, govoraše, „nesmotrenost, puniti svoju maštu lijepim slikama, koje kasnije mogu iznenada probuditi slabo utrnutu vatru požude.“[1] Zato je navodio još uzvišeniji razlog. Vidio je naime, da Crkva, kada govori o djevicama ili ženama, rado kaže: djevica Kristova ili zaručnica Kristova. Uzimajući doslovce te riječi, nalazio je u njima novo poticalo na čednost, stoga je svaki nepristojan pogled smatrao za prisvojenje prâva božanskoga Zaručnika.

Da i u svojoj braći pobudi isti osjećaj, sastavi jednu malu priču, koju bi često opetovao: „Neki moćni kralj redom posla dva vjesnika k svojoj zaručnici. Stupiv prvi pred kraljicu, ne viđe ništa. Na svom povratku kaza samo, što mu je bilo rečeno. Drugi naprotiv ukratko pripovijedi, što je po njem poručeno, te stade u zvijezde kovati ljepotu kraljičinu. „Veličanstvo!“ reče, „zaista imate prekrasnu zaručnicu, vrlo ste sretni.“ — „Opaki slugo“, odvrati mu kralj, „znatiželjno si pogledao kraljicu; imao si dakle ružnih misli.“ — Zatim pozva prvoga poslanika i upita ga: „Što ti mistiš o kraljici?“ — „Samo dobro,“ odvrati ovaj mudro. — „Da, ali čini li ti se, da je lijepa?“ — „To je Veličanstvo vaš posao, a moj je bio da vama saopćim njezine riječi.“ Na to će mu kralj: „Čist je tvoj pogled i vladanje, zato ću te učiniti velikim komornikom. Što se tiče drugoga, on nije vrijedan mojega povjerenja, stoga neka odmah ide odavle.“[2]

Ali poslije svih tih opreznosti, Franjo nije ipak htio, da se njegova braća podaju varavoj sigurnosti, nego im je često govorio: „Ne spavajte sinci moji, jer neprijatelj preža na vas u danu i noći. Opirali ste se kroz godine, ali je to njemu svejedno, samo ako na koncu podlegnete... Bdijte dakle; ne pu-

[1] S. Bon., pag. 30. — [2] II. Cel., pag. 208.

puštajte ništa, jer ako mu dadnete samo jednu vašu dlaku, naskoro će od nje učiniti kladu.“[1]

III. Poslušnost.

Svaki se red, veli neki odlični pisac današnjega doba, odlikuje posebnim duhom, bez kojega makar imao i najizvrsniju uredbu, ne može opstati, i bez kojega bi bio prost kip i gotova lješina. Duh taj oživljuje zakone, potkrijepljuje dobro vladanje, čini, da su dobra djela plodonosna i stvara ustanove, koje preživljuju vijekove. U duhovnim je redovima taj duh tako moćan, da on mnoge na očigled slabe redove podržava, te ustraju kroz stoljeća. On pronikne pojedinca člana tako skroz i skroz, te mu usiječe u dušu taki značaj, da se odmah u vanjštini opazi. Međutim taj duh nije isti za sve redove, makar i težili svi za istom svrhom, naime, za duhovnom savršenošću, to ju ipak ne postizavaju svi na istom putu. Jedni je se dovinu molitvom, drugi dobrim djelima; ovi je gledaju postići trapnjom, oni djelotvornom ljubavlju. Nu osobiti biljeg, kojim se serafski red razlikuje od svih drugih, jest iza potpuna siromaštva posvemašnja poslušnost. Franjo je vrlo dobro znao, da je pokornost glavni osnov redovničkoga staleža, da ona ima u njem gospodovati i da bez nje mora u redu nastati smetnja i nered. U toj se kreposti on tako odlikovao, da možda nije bilo nikad čovjeka, koji se manje držao svoje misli i svojega mnijenja. „Manji brat“, govoraše, „nije sve za Boga ostavio, doklegod drži u svojoj ruci kesu svoje volje!“ Moglo bi se dapače pitati, da li je on od svoje strane dosta držao do divnih rasvijetljenja, što ih je bio primio. Često je na primjer bivalo, da je pretpostavljao mnijenje svojih drugova svojemu mnijenju, što pokazuje veliku njegovu čednost. Katkada bi pako odbacio svoje mnijenje, makar to bilo osobito kakovo nadahnuće, što je još teže protuma-

[1] II. Cel., pag. 209.

čiti. Ma kakovi bili njegovi razlozi, takovo postupapanje pokazuje, da nije ljubio vlasti baš radi nje same. Vršio ju je doduše, budući je to trebalo, ali ju je smatrao za pravi teret. Slušati činilo mu se lakše i sigurnije. Stoga se veselim pokazao, kad je mogao dati ostavku vrhovnoga starješine, te odmah zamoli posebnoga gvardijana, o kojem će ovisiti u svakom svojem koraku i u svim svojim djelima. „Primio sam," govoraše, „iz neba taj dar, da bih tako lako slušao jednoga novaka, kao i najstarijega i najpametnijega iz našega reda. Podložnik ne mora u starješini promatrati čovjeka, nego ljubeznoga Boga, kojega zastupa starješina." Radi toga nije tražio, da se osobitim kakovim darovima odlikuje onaj, koji mu je zapovijedao, a ako bi ovaj bio neuk, tada mu se je poslušnost prama Bogu činila upravnijom, samozataja slađom i potpunijom. Govoreći jednoga dana o tom predmetu, kliče s nekom vršću poleta. „Ovih sam posljednjih dana vidio, gdje jedan pas vodi putem jednoga slijepca!„ Imati prostoga vođu, držao je, da to znači biti gotovo posve u rukama providnosti Božje.[1]

Iz toga se lako dade zaključiti, da je Franjo smatrao poslušnost za dušu redovničkoga života; ona stvara, oživljuje i uzdržava velike samostanske obitelji. Stoga se nije zadovoljavao svakakovom poslušnošću, nego je htio, da bude zaodjenuta i nakićena pogodbama, koje joj daju svu njezinu ljepotu. Po njegovu su mišljenju bile tri pogodbe Poslušnost je morala biti: 1. Brza. To je strogo zahtijevao. Koji se redovnik ne žuri da izvrši dobivenu zapovijed, taj, govoraše, niti se boji Boga, niti se stidi ljudi.[2] 2. Srdačna. Starješine neprestano nad nama bdiju, brinu se i rade za našu korist, dužni smo ih dakle ljubiti. Ali zlo vršimo tu dužnost i ujedno rušimo svaku stegu, ako prigovaramo i ne podvrgavamo se njihovoj volji. 3. Neograničena. Pod tim je razumio,

[1] II. Cel., pag. 224.—225. — [2] II. Cel., pag. 231.

da poslušnost ne stoji samo u onom, da čovjek čini što mu se sada zapovijeda, nego da je pripravan i izvršiti, štogod mu se bilo u kojoj prilici zapovijeda. Znamenita je zaista slika, pomoću koje je razjanio opseg te dužnosti. Sjedeći jednog dana među svojom braćom, stade uzdišući govoriti „Ja ne znam, da li ima na cijelom svijetu redovnik, koji potpuno sluša svoga starijega." Drugovi se njegovi živo iznenade i odvrate mu: „Kaži nam dakle, dragi oče, u čem sastoji savršena poslušnost." — „Uzmite," reče Franjo, „lješinu i stavite je kamo hoćete, odnesite je kamo vas je volja, povlačite je amo i tamo, kako vam drago, ili je pak ostavite mirnu na jednom mjestu, nikad ne ćete čuti da se tuži. Ako ju uzvisite na prijestolje zurit će očima na zemlju, ako je zaodjenete grimiznim plaštem, bit će tim bljeđa. Takav treba da bude pravi redovnik. On ne mari, u koji se samostan premjesti, ne pita, zašto mu se zapovijeda ovo ili ono, on će sve vršiti bez pitanja. Ako mu se udijeli koja čast, primit će je dakako, ali će se pri tom još više poniziti."[1]

Raspravljajući jednoga dana o poslušnosti, zgodno mu dođe da progovori koju i o dozvolama. Da li djela s dozvolom učinjena zaslužuju, da se nazovu djelima poslušnosti? On je priznavao, da su ta djela dobra, ali je očitovao, da bi ih po njegovu mnijenju bilo bolje zvati svojevoljnošću, a da se sveto ime poslušnosti daje samo djelima učinjenim po zapovijedi starijih.[2] Iznimku je činio samo za jedan dopust, ako bi naime tko molio, da otide među nevjernike, da radi za njihov spas, te ako bi bila potreba da prolije svoju krv za vjeru. To je, govoraše, izvrsno djelo i najveća poslušnost prema Bogu i redu.

Neobična stvar! Taj čovjek tako željan poslušnosti, mislio je, da starješina mora rijetko zapovijedati. Nije zaista nitko manje težio za vlašću „Zapovijed

[1] II. Cel, pag. 230. — [2] II. Cel., pag. 230.

je," govoraše, „kao jedan mač, koji uljudan čovjek samo u skrajnosti poteže." Nije li to neka vrst protuslovlja? Međutim tko bi u to vjerovao, jako bi se prevario. Doklegod je poslušnost savršena t. j. doklegod svi opslužuju i vrše propise savjesti i pravila, nije potrebno posredovanje starješinâ. Djelo mira i sloge, djelo vrijedno Boga i ljudi, vrši se na neki način samo od sebe, sudjelovanjem duha i volje. Nije li to cilj za kojim ide svaka prava redovnička obitelj? Bossuet je rekao, govoreći jednoj glasovitoj družbi „Tu se sluša bez ovisnosti, upravlja bez zapovijedi, sva je vlast u slatkosti, a štovanje se uzdržaje bez straha."[1] Franjo je gledao ostvariti taj ideal, umanjujući vlast a jačati poslušnost. On se udaljivao od despotskih običaja svoga vremena. Htio je učiniti bratimstva u prvomu redu kao i trećemu, a među svima je morala vladati bratska ljubav i poštovanje.[2]

Prvih je godina bio gotovo postigao ono, za čim je težio. Pravila su bila u časti: poslušnost je pretjecala zapovijed. Ako je bilo kakovih prekršaja bili su maleni i nijesu nikad bili u zlu duhu i zloj namjeri učinjeni. Nu ako su i neznatni bili ti prekršaji, ipak su se Franje neugodno dojmili. Navode, da je jedan brat, iz velike želje da ga vidi, bio došao u Porcijunkulu bez dozvole i druga. Tako je bio učinio dvije pogrješke. Franjo ga primi s najvećom strogošću. Reče mu, da je drugim dao zao primjer, te zapovijedi, da mu se skine kukuljica i baci u vatru. Takovo postupanje otvori oči siromašnome bratu, koji se iz svega srca pokaje za svoj grijeh i ponizno zamoli za oproštenje. Franju umiri tako iskreno pokajanje, te naredi, da se izvadi kukuljica iz vatre i preda bratu. Čudnovata stvar! Premda je kukuljica duže vremena stajala u vatri, ipak nije ni nagorjela.[3] To je možda jedini primjer neposlušnosti,

[1] Oraison funébre du P. Bourgoing, supérieur général de la congregation d l' Orotoire. — [2] II. Cel„ ibid. — [3] II. Cel, ibid.

što su ga naveli povjesničari. Sretna reda, ako se nije nikad u njemu dogodila teža i veća pogrješka i ako su se sve, sto su počinjene tako lijepo svršile!

IV. Bezazlenost.

Evo kako Celano počima taj predmet. „Sveta bezazlenost jest kći milosti, sestra mudrosti. Svetac nije ništa ostavljao, samo da se dovine te kreposti, koju je kod drugih jako ljubio "

I zbilja, Franjo je mislio, da je ondje milost, gdje je bezazlenost. Stoga je osobito volio i ljubio malene i siromašne, te je držao, da su bliži Bogu i da su rasvijetljeniji oni, koji su prostiji po staležu. Nije li rekao naš Gospod: „Zahvaljujem ti, oče moj, što si malenim objavio te stvari?" Franjo je ljubio te riječi, koje su ga tako na poniznost malenih poticale, da nije trpio, da im njegov red bude zatvoren. Srce je njegovo uvijek s njim bilo, te se bojao onoga, što bi ih moglo nesmotreno povući iz njihova stanja. „Koji nijesu učeni," reče on u svojim pravilima, „neka se ne trude i ne teže za učenošću." Mi smo već spomenuli kako je Franjo cijenio znanost, ali je manje vjerovao u krepost abecede. Činilo mu se, da odličnost duše ne dolazi iz početnih znanosti, nego iz uzvišenijega izvora. „Duh sveti, koji je vrhovni starješina našega reda, jednako počiva na neukima i siromašnima, kao i na učenima i bogatima" Predbacivao si je dapače, što nije i u pravila uvrstio te riječi, da se uvijek ustupi mjesto tim miljenicima Isusa Krista. Htio je doduše ispraviti taj izostatak, ali kad je nato pomislio, već je bila izašla potvrdna pečatnica, te se nije više ništa moglo nadoknaditi. Ali da bar kako nadoknadi, što nije mogao učiniti, i da dade primjer, koji bi postao zakonom, osobitu je ljubav gojio prama svima malenima.[1] Često bi rekao, kad bi mu bričili glavu: „Ne pravite mi velika vijenca, neka mi moja prosta

[1] II. Cel., pag. 255.

braća vide po glavi, koliko mjesta zauzimaju u mojim mislima." Nijesu možda naši čitatelji zaboravili onog mladoga težaka imenom Ivana, koji mu je bio rekao: „Ja bih htio da budem kao i ti." i da ga je Franjo odmah doveo u Porcijunkulu. Želeći taj plemeniti dječak biti kao i Franjo, činio je sve što i on. Ako je Franjo dizao ruke prema nebu, dizao bi i on svoje, jeli Franjo uzdisao, uzdisao bi i Ivan; ako bi Franjo kašljao, činio bi to i Ivan. Ni za jedan ga čas nije smetao s očiju, i točno bi oponašao, što bi vidio, da on čini. Franjo to opazi, te mu reče: „Šta to radiš?" Ivan odvrati: „Radim, što i ti, i želio bih da ništa ne propustim." Sluga se Božji na te riječi srdačno nasmija, ali se nije nikad posve udaljio od prvoga mišljenja. Celano veli, da se u svojoj prostoti i bezazlenosti k Bogu povratio. Franjo nije dvojio o njegovu spasu. Kad bi o njem govorio, ne bi rekao: naš brat Ivan, već rađe, naš brat sveti Ivan, pa ga je često davao za primjer, preporučujući, da imamo činiti za Isusa ono, što je Ivan bio pripravan činiti za jednoga čovjeka [1]

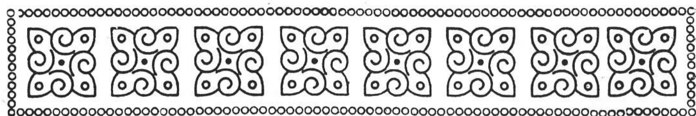
Slatka je Franjina mašta rado uspostavljala srodstvo među krepostima. Već smo vidjeli, da je ljubavi davao uglađenost za sestru. Također je znanost zvao sestrom bezazlenosti. Mislio je, da te dvije sestre nijesu prave radinice dobroga Boga, ako nijesu zajedno. „Hvalite se, da obraćate ljude," govoraše svojim učenim propovjednicima, koji su tražili, da ih svijet hvali. „Znate da se varate. Moja prosta braća njih obraćaju, a vi imate samo grčku slavu, koja nije dobra, zato ćete na strašnom sudu imati prazne ruke." Tako je isto razumio, premda kasnije i nakon većega oklijevanja, da sama prostota ima samo ograničenu moć, te treba da joj znanost posudi svoj glas, da dade što može dati. Zato je bio veseo, kad bi vidio, da te dvije sestre idu zajedno rukom o ruku. U tom mu se združenju

[1] II. Cel., pag. 253.

činilo, da znanost još više postizava nego bezazlenost. Ona tada, rekao bi, zaslužuje lijepo ime mudrosti. On je sastavio jednu kratku pohvalu nekih kreposti. Dvije sestre otvaraju povorku. Evo kakvim ih je počitanjem Franjo pozdravljao: „Zdravo, mudrosti, kraljice! Sačuvao te Gospod s tvojom sestrom čistom i svetom bezazlenošću!" Bili se moglo divnije i ljepše riješiti uzvišeno pitanje, koje se tiče ćudorednosti i kršćanskoga života." [1]

On je napokon smatrao bezazlenost za majku svake pravednosti. Nije li ona to i po samom svom značenju? Duša djeluje bezaleno, kada iz čiste nakane ostaje kroz cijelo vrijeme djelovanja vjerna prečistoj nakani. Djela u takovom stanju učinjena upravo su djela pravednosti. To je Franjo držao u cijelom svom vladanju i nastojao, da mu sve misli i djela budu sveta; od naravi je svoje bio tako daleko od zavisti; svako je laskanje mrzio svom dušom. Sve je to prepuštao onima, koji su osuđeni da poginu. Oslobodivši se svega onoga, što dovodi čovjeka do iskvarenosti, najčišćim je poletom težio za dobrom, ili, kako kaže Celano, bio je u svem bezazlen.

[1] II. Cel., pag. 252.

GLAVA XXII.

DVIJE ZADNJE GODINE FRANJINA ŽIVOTA.

1224.—1226.

Kad je Franjo sašao s Alvernije, rekli smo, da je u njemu bilo „vrelo rasvijetljene ljubavi" To je vrelo bilo razliveno po cijelome njegovom biću tako, da ga nije mogao suzdržati, nego je ključalo i van se izlijevalo. Da je mogao još dugo živjeti, kolika bi rijeka ljubavi tekla na svijet! Kakova živa slika božanskoga Spasitelja, da je bio među ljudima! Ali nažalost jasno se počelo opažati, da svaki dan biva slabija dragocjena posuda, u kojoj se nalazilo takovo blago [1] Rane su bile zadale posljednji udarac već odavna poremećenome zdravlju. Odsada se taj slabi ustroj samo s mukom uzdržavao. Želudac je teško podnosio hranu, upaljena utroba bila je sijelo neprestanih boli, sva uda bila su klonula i oslabila.

Franjo se vrati u Porciunkulu, nadajući se da će malo otpočinuti i oporaviti se. Ali tu velika tuga i žalost obuze njegovu dušu i još mu više pogorša tjelesne boli. Upravljanje je brata Ilije počelo donositi svoj plod. Čini nam se, da je došlo vrijeme, te iskreno pokažemo, što držimo za istinu o tome glasovitom čovjeku. Kad ga je Franjo uzeo za vikara rekli smo, da je slušao dva nadahnuća - sinovsko štovanje prama utemeljitelju reda, on ga je smatrao za čovjeka od Boga podignuta, da izvede velike stvari — i sakrivenu, ali jasnu protivnost njegovim mislima; pravi je njegov ideal bio, ne malena Porcijunkula, nego bogata benediktinska opatija sa svojim političkim

[1] I. Cel., pag. 81.

i socijalnim uplivom. Ilija, taj dvostruki značaj održa od početka do konca, kako nam to svjedoče sva njegova djela. Mi smo vidjeli, kako je uvijek bio pažljiv i Franji privržen, a sad ćemo se uvjeriti, da se još pažljivijim i privrženijim pokazivao kroz ove dvije posljednje godine i da ne bi nitko mogao posumnjati o iskrenosti njegove skoro materinske skrbi. S druge pak strane, čim je dobio vlast u ruke, odmah se potajno stao njome služiti, da izdaleka pripravi pokret, koji mu se nužnim činio. Siromaštvo je odmah nešto pretrpilo. Ilija ga doduše nije zabranjivao niti ukidao, pošto mu to nije bilo moguće, ali mu je ipak kod braće umanjivao cijenu, zato naskoro prihvatiše njegovu misao svi, koji su s njim u društvu živjeli, te počeše s njim govoriti, da je tako strogo siromaštvo stvar nova, a starim najsvetijim i najglasovitijim redovima nepoznata. Uzato su još mislili, da toliko siromaštvo rađa mnoge neprilike; da bi red imao veću djelatnost, kad bi imao pri ruci većih sredstava, te da će se bez sumnje najposlije morati tražiti ublaženje postojeće strogosti. Ali Ilija ne ostade samo na tom, nego još odstrani iz Porcijunkule najčvršće branioce prvobitnoga duha.[1] Između tih spomenimo na prvom mjestu sv. Antu, koji je redom bio premještan iz Bolonje u Montpellier, odavle u Brives, iz Brivesa u Bourges, da bude što dalje od Franje i Italije. Onima pak, koji su bili istomišljenici njegovi, podjeljivao je odličnije službe i tako ih dugo u njima zadržavao, osobito državnike, da su te službe bile postale gotovo stalne u njihovim rukama, što se posve protivilo pravilima.

Ilija je taj posao skrajnom vještinom obavljao, te se nije moglo zaključiti, kakovu ima u tom svrhu. Samo su to neki opažali, da u redu počima nemir radi očitoga oslabljenja ljubavi k siromaštvu. Čini se,

[1] Ministros provinciales affligebat . . . mittebat eos ab oriente in occidentem, id est a Sicilia in Hispaniam vel in Angliam, et e converso. Salimbene, pag. 405.

da nije ni Franjo bolje od drugih poznavao vrelo tome zlu. On je svojemu vikaru vraćao ljubav za ljubav i jako ga je dirala u srce velika njegova privrženost; uzato je još uvelike cijenio njegove sposobnosti, budući se u svojoj službi pokazivao marljiv i revan. Red je u njegovim rukama cvao i širio se na sve strane, stoga kad je Franjo opazio, da su se mnogi iznevjerili prvobitnomu duhu reda, gorko je plakao u duši svojoj, ali nije držao, da je tomu njegov vikar kriv, kako to svjedoči slijedeći dokaz.

Velika ga je bol prisilila, da legne u postelju. Jednoga mu dana neki brat, koji ga je posluživao, reče u razgovoru: „Zašto si, dragi oče, prestao brinuti se za nas te nas predaješ u tuđe ruke, kao da više nijesmo tvoji?“ Franjo mu na to odvrati: „Ja ljubim svoju braću kako mogu. Kad bi bolje slijedili moje stope, još bi ih više ljubio i ne bih od njih odvraćao svojega lica. Ali ih ima mnogo, osobito među starješinama, koji vuku red na nove puteve, a kažu, da se oslanjaju na stare redove, pa ne drže više ništa do mojih opomena. Vidjet će međutim oni sami, do kuda će ih dovesti slične nauke.“ [1] Zatim malo ušuti, pa se opet diže sa svojega ležaja, premda je bio jako slab, te nastavi: „Koji su dakle ti ljudi, što su oteli iz mojih ruku taj pravi red? Kad bih još samo jedamput mogao biti nazočan općoj skupštini, pokazao bih im, što ja mislim i što je moja volja.“ Siromašni bolesnik poslije toga napora opet pade iznemogao. Nu poslužnik nije mogao mirovati, nego nastavi: „Hoćeš li dakle ikada promijeniti one državnike, koji već dugo vremena zlorabe slobodu, što im se prepušta?“ — „Ne ću“, odvrati Franjo, „neka živu kako hoće.“ Pa da istumači svoj postupak, uzdišući reče: „Bolje je, da neki poginu, nego da se silno uzbuni cijeli red.“ [2]

Slijedećih dana umanjiše mu se boli i malo se pridiže, te upotrijebi to vrijeme, da još jedamput po-

[1] II. Cel. pag. 251. — [2] II. Cel., ibid.

kaže načela, kojih se moraju držati starješine. „Bogu je,“ reče, „milo i ugodno, kad tko upravlja svojom braćom, ali ima zato uvjeta: treba da poglavari ne traže sami sebe, nego da uvijek drže oči uprte u volju Božju; da najprije imaju na pameti svoj vlastiti spas, ali da se više skrbe za napredak svoje braće, nego za svoju slavu; da imaju napokon u svojim zadaćama tako iskreni strah, te se smatraju tim poniženim, doklegod su im one u rukama, a pobjedonosnim, kad im se oduzmu. Samo je,“ govoraše, „u tim načelima spas i baš su se zato mnogi iznevjerili svojemu pravomu prvobitnomu stanju, što su te dužnosti bili zaboravili. Prije su bili vrijedni, da uživaju čisto i spasonosno veselje, a sad su na to spali, da traže prolazne i malovrijedne koristi.“ Na koncu zaprosi milosrđe Božje, da oslobodi svu njegovu braću od tako pogibeljne zablude i da uzdrži red u milosti, što mu je bila podijeljena[1].

Vidi se, da je Franjo u tome osobito smjerao na državnike i da ih je smatrao odgovornima za svako zlo, te je vjerovao, da su oni mogli bez ikakove potajne pomoći njegovoga vikara pokrenuti i nesmotreno braniti tako nevaljane misli.

Nije mu se međutim ni u Iliji sve dopalo. Gore smo vidjeli, da mu je bio upravio divan list o blagosti, gdje je kušao, da ga zaštiti proti svakom nemilosrdnom postupku. A doznajemo za još jednu veću stvar iz razgovora držana tih istih dana: Franjo nije smatrao svoga vikara sposobnim, da ga naslijedi u upravljanju reda. Brat, s kojim je razgovarao, bijaše po svoj prilici jedan od onih, koji su bili jako zabrinuti za stanje, što je nastalo. zato još jedamput dovede svetoga utemeljitelja na predmet, u kojemu je bila sva njegova misao. „Umrijeti ćeš ti, dragi oče,“ reče mu taj brat, „a obitelj će tvoja ostati u ovoj suznoj dolini; koga će poslije tebe moći odabrati za upravitelja. Ako je među nama koji čovjek, u koga

[1] I. Cel., pag. 87.

bi se mogao sigurno pouzdati, molim, da mi ga pokažeš." — „Sinko!" odvrati Franjo, prekidajući uzdisajima svoje riječi, „ja nikoga ne vidim oko sebe, koji bi bio sposoban za pastira tolikoga stada, nego ću ti, kako kažu, perom oslikati pravoga starješinu." [1]

„Treba da je on čovjek prijazna značaja, velike razboritosti i na dobru glasu. Mora izbjegavati osobna prijateljstva, da ljubav, što bi ju imao prama nekim, ne porodi sablazni među drugima. Potrebno je, da ljubi molitvu, da ima neke časove samo za se, a neke za svoje stado. Ujutro mora slušati sv. Misu, te više vremena prositi božansku zaštitu za se i za svoju braću. Poslije molitve po pravu pripada onima, koji bi tražili od njega kakav savjet: neka odgovara i providja svima, ali uvijek blago i krotko.

Neka se čuva svake pristranosti, nego neka jednako ljubi malene i prostake kao velike i učene. Je li naobražen čovjek, neka najprije nastoji pokazati pobožnost i bezazlenost; neka je to prava njegova jakost. Novac mora mrziti, jer naš red nema gorega iskvaritelja. On je poglavar siromašnoga reda, neka dakle daje primjer i ne posjeduje kese za svoju potrebu. Jedan habit, jedna općinska knjiga, jedna tintarnica i jedan pečat, da može pisati braći, to je sve, što mu treba. Neka ne sakuplja knjiga, neka ne čita mnogo, jer bi oduzeo od svoje dužnosti, što bi potrošio u nauku.[2]

„Neka tješi ucviljene, jer je on posljednje utočište onima, koji su u kušnji; kad ovi ne bi našli lijeka kod njega, bojati bi se moglo, da slabi ne zdvoje. Nađe li koga, da je srdit i osoran, neka se ponizi i ukroti ga, neka popusti štogod od svojih prava, da samo predobije za Isusa njegovu dušu. Neka mu srce nije zatvoreno onima, koji su istupili iz reda: to su zabasale ovce, te mora znati, da su strašne bile napasti, koje su prouzrokovale takav pad.

[1] II. Cel., pag. 249. — [2] II. Cel., pag. 249.

„Želio bih, da ga sva braća poštivaju kao Isusa Krista i da se takme, tko će bolje udovoljiti njegovim potrebama. Ali neka on pazi, da se ne bi nasladivao u tim častima, nego mora primati časti kao što bi primao uvrede. Ako bi zbog bolesti ili umora trebao bolje hrane, neka mu se dade, ali ne potajno, nego pred braćom, da se ne bi stidili isto tako služiti kad budu bolesni.

„Na njega spada, da upoznaje srca svojih podložnika i da vadi istinu iz najskrovitijega mjesta u srcu, ali neka brbljavcima zatvori svoje uši. Neka pazi, da nikada ni u najmanjoj stvari ne pogriješi proti pravednosti. On mora biti uvjeren, da je njegova zadaća teret, a ne čast. Dužnost je njegova, da se čuva one blagosti, s koje bi mogle omlitaviti duše, svake prekomjerne popustljivosti, koja bi oslabila stegu, nego treba da tako upravlja i postupa sa svojim podložnicima, da ga ovi ljube, ali da ujedno bude strah za one, koji bi mislili počiniti zlo.[1]

„Želio bih još, da ima vrlo čednih drugova, koji bi kao i on davali primjer svih kreposti, da mrze nasladu, da su jaki u suprotivštinama, a tako prijazni, te rado prime one, koji dođu u samostan. Takav bi," reče na koncu, „morao biti vrhovni starješina reda."

Htio je također očitovati svoju misao i o državnicima. „Njima su," govoraše, „potrebna gotovo ista svojstva kao i vrhovnomu starješini. Moraju se pokazivati prijazni prama malenima, tako dobrostivi biti i tako gospodariti nad sobom, da se nikad ne plaše obratiti k njima oni, koji bi pogriješili; treba da su umjereni u zapovijedanju, pripravni oprostiti, spremniji podnijeti uvredu, negoli je nanijeti, moraju liječiti sve mane; jednom riječju, imaju biti takovi, da se u njihovu životu vidi savršena slika stege."

Ti su razgovori vrijedni, da se pomnjivo razmatraju Oni nam jasno otkrivaju Franjinu dušu kroz ove dvije posljednje godine. Moglo mu se štogod

[1] II. Cel., ibid.

potkrasti, što se tiče osobe i djela, ali kako je divno svijetlo obasjavalo ta načela.

Kraj svih tolikih poslova i briga, ipak mu boli malo uminuše, pače mu se još i neke sile povratiše, te zadobi kao neku novu jakost i srčanost, pa mu se činilo, da ima još dugo živjeti. „Počnimo," govoraše, „služiti Bogu, jer smo dosada malo učinili." Poče dakle snovati velike osnove: htio se povratiti na bezazlenost prvih dana, ponovno se posvetiti službi gubavaca; htio je ići moliti u samoću, gdje će ga od Boga rastavljati samo tanki i slabi zid njegovoga tijela; htio je napokon raditi za spas duša i uže ih s Bogom sjediniti.[1]

Ovo ga je posljednje osobito vuklo, te je imao dosta tjelesne jakosti, da ponovno počne svoje apostolske izlete. Ali nije trebalo ni misliti, da ide pješice, nego zajaši na magarca i stane obilaziti sela. Narod ga je dočekivao kao anđela s neba. Franjo je bio sav blijed i kao promijenjen u licu. Samo je mogao po koju riječ reći onima, koji su se skupljali oko njega, ali su uvijek te riječi bile pune vatrenosti te bi upravo u dušu prodirale i dobro djelovale na slušatelje. Taj je uspjeh jako sokolio Franju. Uzalud su mu preporučivala njegova braća, da čuva svoje slabo zdravlje, on bi uzdigao k nebu svoj odlični duh i odgovarao sa sv. Pavlom, da se želi rastati sa svojim tijelom i združiti se s Isusom Kristom.[2]

Nadođe međutim i posljednja bolest, koja ga posve shrva i prisili da ostavi svoje apostolovanje. Vid mu se od nekoga vremena umanjivao; mrak mu se tako uhvatio pred očima, da nije gotogo ništa vidio. Čuvši za to brat Ilija požuri se iz mjesta, gdje se nalazio, i sklonu ga, da se povrati u Asiz. Franjo je do onda uvijek odbijao liječničku pomoć, ali ga više nijesu smjeli tako ostaviti. Ilija mu pročita jedan redak iz sv. Pisma, gdje se veli, da je Bog stvorio ljekariju, te da je velika nesmotrenost, ako je čovjek

[1] I. Cel., pag. 86. — [2] I. Cel., pag. 82.

odbija. Franjo odmah posluša[1] i očitova, da će primiti gradske liječnike. Ali mu je nažalost njihova njega slabo koristila premda su kušali razne lijekove. Tada ga naumiše odvesti u gradić Rijeti, gdje je boravio neki glasoviti liječnik. Upitaše dakle Franju, da li će ići u to mjesto; a on rado primi ponudu, te krenuše na put.

Od nekoliko mjeseci boravio u Rijetiu papa sa cijelim svojim dvoranstvom zbog uzbune, što su ju Rimljani podigli u vječnome gradu. Sveca tu upravo svečano primiše. Nekoliko stožernika, a na čelu im stožernik Ugolin, izađu mu ususret. Cijeli grad ustade na noge; nitko nije mislio na posao, veli pjesnik-povjesničar; svatko je htio vidjeti čovjeka, koji već više nije bio od ovoga svijeta, te su ga gotovo svi držali za sveca nebeskoga.[2] Franju usred radosnoga klicanja odvedoše najprije u palaču sv. Oca pape, koji ga vrlo ljubezno i osobitim odlikovanjem primi, zatim biskupu rijetskomu, koji, budući da ga je odavna lično poznavao, zamoli, da kod njega ostane na stanu.

Odmah započe liječenje očiju. Stožernik Ugolin, koji je vjerovao, da je Franjo crkvi potrebit, često mu je govorio, da mora za se skrbiti i da bi sagriješio, kad ne bi činio, što mu je nužno.[3] Franjo je s najvećom bezazlenošću odgovarao, da će se svemu podložiti. Liječnik najprije pokuša da mu pusti krv i ugrijanim željeznim iglicama malo izbocka sljepočice, ne bi li mu tako spasili vid, da posvema ne oslijepi. Ali to sredstvo slabo pomože, te je bilo jasno, da se bol uvriježila i da je nužno dugotrajno liječenje. Tada se liječnik obrati na melem i očinju mast. Dok se čekao učinak, biskup je brižno njegovao svoga gosta, a i stožernik ga Ugolin često posjećivao i iskazivao mu kao apostolu Kristovu najveće štovanje. Često su puta vidjeli, kako smo to već istakli, kako mu taj crkveni dostojanstvenik čini svakojake usluge i najvećim mu počitanjem ljubi ruke.

[1] I. Cel., pag. 82. — [2] I. Cel., ibid. — [3] II. Cel., pag. 85.

Franjo je prvih dana strašno trpio i tada je, kako smo već gore spomenuli, čuo jedne večeri onu miloglasnu anđeosku svirku. Melem i očinja mast olakšaše mu ponešto bol, te odmah preuze, koliko je mogao, svoje obične poslove. Očitova pače, iz obzirnosti prama svojim odličnim posjetiteljima, neku brigu, koja mu nije bila u običaju. Činilo mu se naime, da mu je odveć poderana gornja haljina, zato pozva onoga druga, što si ga postavio za gvardijana, i reče mu: „Ja bih ti, dragi brate, bio zahvalan, kad bi mogao gdjegod naći čohe, da mi dadneš skrojiti jedan habit.“ Brat odmah pođe, da zadovolji tako pravedno i tako ponizno izrečen zahtjev. Odmah na izlasku iz palače opazi jednoga čovjeka, koji dok ga spazi, veselo mu pritrči i rekne: „Brate! Evo za ljubav Božju čohe za šest habita, uzmi jedan za se, a ostalo podijeli, kako ti se svidi.“ Brat se odmah vrati, da navijesti Franji tu slučajnu sreću. „Sve to uzmi,“ odvrati ovaj, „onaj je čovjek poslan, da priteče u pomoć mojoj potrebi. Hvala uvijeke budi Onomu, koji se neprestano skrbi za nas.“ [1]

Da vrati ljubav za ljubav, pokuša da dade Bogu jednu dušu, a Crkvi vjernoga slugu. U gradu naime bio kanonik imenom Gedeon, svjetski i zlo živući crkvenjak. Taj je čovjek navukao na se tešku bolest najviše s neuredna života, te je već bio na rubu groba, budući su mu se bila sva uda uhvatila. U tom stanju pomisli na onoga, čiju je moć kod Boga svatko uzveličao. Dade se dakle na nosilima k njemu odnijeti, te ga zamoli, da učini nad njim znak križa. Svetac se pokaza neodlučan, jer je poznavao njegov neuredni život. Je li bol naglo promijenila njegove misli? Nije li možda prosio zdravlje, da opet nastavi svoj opaki život? Franjo nije mogao jasno čitati u njegovoj duši. Međutim sažaljenje, a možda i biskupova molba sklonuše ga, da se pomoli za nj Bogu, ali mu najprije dade strogu opomenu.

[1] II. Cel., pag. 166.

„Dosta si,“ reče, „živio u grijehu bez ikakova straha pred sudom Božjim, pa kako me možeš moliti, da učinim nad tobom znak križa? Ja ću to učiniti, premda nijesi vrijedan; ali pazi, da iznovice ne upaneš u prijašnje grijehe, jer će ti se dogoditi još veće zlo. Jao si ga tebi tada, jer znaj, da je nezahvalnost kao žarki vjetar, koji isuši svako vrelo milosti.“ Opomenuvši tako bolesnika, prekriži ga, i u taj tren zapucaše njegove kosti, kao što puca suho drvo, kad se rukom lomi, i on ustade zdrav, veselo kličući „Hvala Bogu! zdrav sam.“ Ali na žalost i dobri taj utisak ne potajaše dugo. Nesretnik prezre očinske opomene svečeve te poče ponovno opako i grješno živjeti. Tada Bog proslavi svoga slugu — ispunivši njegovo proroštvo. Kad je jedne večeri kanonik ostao na konaku kod nekoga drugoga kanonika, njegova sudruga, iznenada se prolomi kućni krov i svi se zdravi spasiše, samo Gedeon poginu žalosnom smrću.[1]

To ozdravljenje i tako žalostan svršetak, još više povećaše Franjin dobar glas. Svi su Rijetski građani navađali razne izlike, samo da uniđu sluzi Božjemu. Stožernici su ga radi svoga velikoga dostojanstva mogli bez ikakve zapreke češće pohađati i u tim su prilikama mnogi mogli bez Franjina znanja opaziti njegove rane. Među tima je zbio stožernik Conti, koji nije nikad zaboravio toga priora. Postavši papom pod imenom Aleksandra IV. i propovijedajući jednoga dana u nazočnosti mnogobrojnoga naroda, među kojima se nalazio i sveti Bonaventura, on je živo tvrdio, da je bio svjedok čuda, još za života Franjina. I drugi su također stožernici sačuvali o tom uspomenu. Kad je patrijarha ubogih bio uvršten u broj svetaca, oni su većinom sastavili pretpjevke, pjesme i proze, u kojima se slavi ta rijetka milost.[2]

Tako je svijet hrlio k bolesniku, da nije gotovo nikada imao mira, koji mu je međutim bio jako potreban. Po savjetu liječnikovu ostavi biskupovu pa-

[1] II. Cel., pag. 165. — [2] S. Bon., pag. 390.

laču i dade se prenijeti u samoću svoje braće, smještenu nedaleko od grada, i u kojoj se on tako često molio, te bio pun veselja, što se opet mogao u njoj moliti i što će moći u toj svetoj kući uživati mir i milost Božju. On se ne prevari u svojoj nadi. Tolike naime primi milosti, da ih je bio pun i lijevao suze radosnice. Te suze privukoše pažnju liječnikovu, te je držao, da je to pogibeljno za njegove oči; stoga mu je savjetovao, neka prestane plakati, ako hoće da posve ne oslijepi. Franjo se mirno predavao svim pokusima, ali se ovaj put radilo o Božanskom daru, zato ga je branio i ne pristane na savjet dobroga liječnika, nego mu blago reče: „Neću brate, liječniče, da za volju očinja svijetla što ga zajedno s komarcima imademo, izgubim blago božanskoga svijetla. Tijelo je za duh, a nije duh za tijelo.“[1]

Franju je jako u srce dirnula tolika njega, što ju je liječnik za njega ulagao, i toliki trud što ga je s njim imao, pa je jako želio, da mu se bar u nečemu pokaže zahvalan. Vidjeli smo u jednom drugom poglavlju, da mu je bio priredio jednu malenu svečanost, za koju se sama Providnost zauzela. Želio je pak, da mu još više učini, a nije znao, kako će. Ali mu opet Providnost priteče u pomoć. Dobri liječnik gradio je kuću, koja još nedograđena poče pucati, zidovi popuštati, i bilo se bojati da će se srušiti. U toj nevolji i nesreći imade dobro nadahnuće. On je izbliza bio vidio svetost svoga štićenika, te povjerovao u njegovu moć. Za jednoga svoga pohoda zamoli od braće štogod, što mu pripada ili čega se on dotaknuo. Dobra mu braća dadoše nekoliko vlasi sa svečeve glave, te ih metne u zidnu pukotinu, s koje je prijetila najveća pogibelj. Kad sutradan zidovi se posve sastavili i tako učvrstili, da više nije bilo nikakove pogibelji. Bog je platio za svoga malenoga siromaha.[2]

[1] S. Bon., pag. 341. To su riječi sv. Ante opata, te se iz toga vidi, da je Franjo dobro poznavao njegov život. — [2] S. Bon., pag. 355.

Ne samo, da je Bog za njega platio, nego ga je još učinio dobročiniteljem vaskolike okolice. Kad je Franjo došao u samoću, u cijelom je onom predjelu vladala jedna od onih marvinskih pošasti, koje su za težake gotova propast. Sve su domaće životinje bolovale, pa premda su kušali razne lijekove, sve je to slabo koristilo. Dobri su težaci bili u velikoj tuzi i bijedi. Jedan između njih, kojega je Bog više ljubio nego druge, bijaše jedne noći obaviješten, da otide u samostan i zamoli vode, kojom je svetac ispirao svoje rane. Tom vodom poškropi svoje volove, krave i ostalu bolesnu marvu, pa gle čuda! Dok na koju životinju pade kap te vode, odmah se osnaži, ustane na svoje noge i ode u polje pasti travu, kao da nije ništa ni bilo. Čudo se raznese najprije po selu, zatim po cijeloj okolici. Siromašni je narod dolazio i prosio te čudotvorne vode, koju su braća svima davala, a to Franjo nije ni znao i svagdje je bio isti uspjeh. Za nekoliko dana nestane biča iz okolice. Sv. Bonaventura, koji navodi taj događaj, ne veli ništa o veselju tih sretnih poljodjelaca, ali tko njih poznaje, lako može pojmiti njihovu preveliku radost. Svi ga proglasiše svojim spasiteljem.[1]

Franjo je nažalost liječio životinje, ali nije sebe. Prolazili tjedni i mjeseci, ali se u njegovu stanju nije nikakvo poboljšanje opažalo, nego se pače još više pogoršavalo. Nekoga dana liječnik izjavi, da je u skrajnosti njegovo znanje; nije doduše vjerovao, da ne ima nade, da će ozdraviti, nego samo priznavao, da ne zna, što bi više kušao, te mu savjetovao, neka otide u Sijenu, gdje je živio neki stari i glasoviti liječnik za oči, koji bi mu možda svojom vještinom i većim iskustvom mogao pribaviti kakovu olakšicu. Franjo bez krzmanja prihvati njegov savjet.[2]

Povorka krene putem u Sijenu: Franjo je jašio naprijed na magarcu a rijetski liječnik, koji ga je htio pratiti na tom putu išao je uz njega na konju.

[1] S. Bon, pag. 389. — [2] I. Cel., pag. 85.

Kad su bili u mjestu Rocca di Campiglia, među Radicofanijom i sv. Cirom, zbi se jedan slučaj, koji jako iznenadi sve putnike. Iznenada naime izađu pred njih tri dosta siromašno odjevene djevojke, koje su stasom, licem i dobom bile jednake. Reklo bi se, svjedoči Celano, da su izašle iz istoga kalupa. Sve tri se držale za ruke, te se naklone svecu i poviknu: „Dobro došla gospođa siromaština!" Tako neobičan pozdrav ushiti Franju. Smatrati ga oživotvorenom siromaštinom, nije mu se moglo pripraviti veće veselje. Misleći da su to zbilja djevojke, obrati se k svojemu liječniku i reče: „Dajmo im štogod za ljubav Božju." Liječnik skoči na zemlju i udijeli im milostinju. Kad povorka nastavi put, okrenu se liječnik i braća, da još jedamput vide te prijazne osobe, ali ih više ne opaziše. Tako brzo isčeznuće, i tako neobičan pozdrav dade im povoda, da se dobro promisle. Svi su dakle smatrali nekom tajnom, jer napokon žene se ne ukazuju i ne odlijeću kao ptice. Celano se ustavlja pri toj točki. Sv. Bonaventura ide malo dalje, te dodaje, da te tri tako slične djevojke pokazuju, da su u Franji čistoća, posluh i siromaštvo bile jednako savršene kreposti.[1]

Sijenski liječnik bio je vrlo uljudan i prijazan čovjek. Čim je doznao da je svetac došao u samostan svoje braće, koji je ležao blizu gradskih vrata, odmah ga pohodi i upotrijebi svu svoju znanost, da otkrije njegovo stanje. Poslije toga istraživanja izjavi, kao i oni rijetki, da nije izgubljena sva nada, ali samo da treba upotrebiti jak i moćan lijek. Liječnik dakle odredi, da se najprije razgrijanim željezom oprže slijepočnice od obrva do ušiju. Franjo u tom vidje priliku, da pokaže svoju srčanost, te očitova, da je pripravan podvrći se toj operaciji. Kad su donijeli razbijeljeno željezo, u prvi mah zadrhta tijelom od straha. Za čas svlada taj naravni strah i poče se razgovarati s tim gvožđem kao kakovim davnim

[1] II. Cel., pag. 196.

znancem i prijateljem: „Brate ognju, koji si tako svijetao i koristan, budi mi prijazan u ovom času! „Zovem u pomoć dragoga Boga, koji te je stvorio, da žar tvoj utaži i da me ojači, te bol lako podnesem." Rekavši to načini križ nad željezom i spokojno nagne glavu k liječniku, da peče. Liječnik potegne željezom od uha do obrva, koža zacvrči, dim se uzvije, no svetac niti ciknu, ni zubima škripnu. Braća su od straha pobjegla odmah u početku operacije, ali ih Franjo poslije ovršena posla pozva k sebi i reče im smiješeći se: „Strašivice jedne i kukavice, što ste pobjegli? Uistinu vam kažem, da niti sam osjetio žege ognjene, niti oćutio kakove boli." Zatim se obrati liječniku i umoli ga, neka ponovno poduzme posao, ako misli da prvim pokusom nije uspio i da mu nije pečeno meso. Liječnik je znao, koliki obično strah zadaju takove operacije, zato snebivajući se nad tolikom duševnom jakošću zavapi: „Danas sam, braćo moja, vidio pravo čudo."[1]

Franji je ta operacija barem za neko vrijeme dosta koristila. Vid mu se prilično popravio i cijelo se njegovo stanje dosta poboljšalo. Međutim zima je bila blizu, te budući da je podneblje u Sijeni dosta blago, odluče, da Franjo sprovede zimu u tom samostanu. Liječnik mu preporuči najveću opreznost, posvemašnji pokoj i naredi, da se služi okrepljivim jelima.

Tolika se njega Franji ne dopade. Znao je doduše, da mu je to potrebno, ali želeći umrtviti svoje tijelo, nikako se nije mogao odlučiti, da pristane na preporuku liječnikovu. Upita dakle za savjet jednoga svoga brata, kojega je držao za vrlo pametna čovjeka. „Predragi brate!" reče ponizno, „kakovo je tvoje mnijenje? Moja mi savjest ne dopušta, da se toliko brinem za svoje tijelo, jer se bojim, da ne dođem na prekomjernu popustljivost. Nije se međutim bojati za putenost, jer poslije tolikih bolesti

[1] II. Cel., pag. 238.

ne imam na to nikakova ukusa." Dobri brat odgovori: „Kaži mi, oče moj, kako je tvoje tijelo, doklegod je moglo, slušalo volju i zahtjeve tvojega duha?" — „Oh, moram mu to priznati," odvrati Franjo, „dobro je slušalo i pravo išlo k određenom cilju. Ja i ono smo se uvijek divno slagali da služimo našemu Gospodu Isusu." „E dobro, oče dragi", preuze brat, gdje su sada tvoji srčani osjećaji? Dali prijatelj čini dobro svojemu prijatelju, a da ovaj njemu nikad ništa ne povrati za ljubav? Ti priznaješ, da se tvoje tijelo izvrgavalo svakojakim pogibeljima, da samo Bogu služiš, pa zar mu danas, kad se nalazi u tolikoj potrebi, nebi pritekao u pomoć? Ah! Oče moj, ja se nadam, da ti, koji si pomoć i utjeha žalosnih, ne ćeš takova grijeha pred Bogom učiniti." — „Blagoslovljen bio, sinko moj," odvrati Franjo: „ti si pametno odgovorio na pitanja što sam ti ih stavljao, te obrativši se veselo svojemu tijelu, reče mu: „Brate moje tijelo! Veseli se, ali te molim, da imaš obzir prama meni, jer ću sada činiti štogod ti htjedneš; odmah ću ti priteći u pomoć dok vidim, da si u nevolji, i providjat ću te svim tvojim potrebama."[1] Zatim ga uljudno zaprosi za oproštenje za grijehe, što ih je u prošlosti proti njemu učinio.

Usprkos tim obećanjima, Franji je bilo teško, da se brine samo za tijelo. Duša mu je bila zdrava, te je držala sve svoje običaje i to, kako veli Celano, istom gorljivošću kao i prije. Tako je na primjer dosta vremena posvećivao razmatranju i molitvi. Neke nam njegove riječi, koje se, ako se ne varamo, odnose u to doba, dopuštaju, da upoznamo način njegove molitve tih posljednjih dana. On se nije nikada dosta čitanjem pomogao, a sada još manje nego je samo u svojem srcu razmatrao već poznate istine. Kad su ga bile jednoga dana obuzele boli, neki mu između njegovih drugova reče: „Ti si se, dragi oče, često obraćao na sv. Pismo i uvijek si tu nalazio

[1] II. Cel., pag. 266.

svoju olakšicu svojim bolima. Hoćeš li, da ti štogod pročitamo iz proročanstva? Možda će se pri tom čitanju razveseliti tvoj duh u Gospodu." — „Na tom vam zahvaljujem," odvrati Franjo." Istina, dobro je čitati sv. Pismo i tražiti tu našega Gospoda Boga, ali ja sam ga toliko čitao, da mi je dosta u pameti svojoj progovarati što znadem. Ja poznajem siromašnoga i propetoga Isusa Krista, pa mi je to dosta."[1] On je, svjedoči njegov povjesničar, imao takovu pamet, da nije ništa zaboravljao. Ta mu je pamet služila za knjigu i podavala mu o svakom predmetu načela, što ih je trebao. Tim se jelom do volje hranio. Pa ne čine li svi pravi razmatrači tako?" Ne traži se, da čovjek razumije dosta istina, nego da dobro ljubi svaku istinu, sve to duboko zasadi u svoje srce, dugo promatra isti predmet, ne traži kakovih uzvišenih misli, nego da ima čist i plemenit osjećaj u srcu."[2] Tako je upravo Franjo činio.

Poslije molitve rado je upotrebljavao neko vrijeme u pobožne razgovore. Svoju je djecu zabavljao slatkom samozatajom bolesnikâ. Primao je također pohode i izvana. Te je zime imao razgovor s jednim dominikancem, u kojemu mu onako krasno istumači riječi Ezekijela proroka. Taj ga isti redovnik i kasnije često pohađao. Jedan dan dođe u samostan malo uznemiren radi proroštva, što ga je Franjo bio prorekao, jednomu njegovu prijatelju. — „Jesi li," upita ga, „zbilja to rekao?" — „Da," odvrati Franjo, „a i tebi ću kazati drugo." Otkrije mu dakle njegovu savjest i pokaza, čega nije nikomu otkrio, te mu dade o toj stvari mudrih opomena; zatim mu saopći ono, što je bilo glavno: pozva ga naime, da se sveto pripravi za smrt, koja je bila blizu i o kojoj mu proročki pokaza najmanje potankosti. Redovnik povjerova riječima svoga prijatelja, zahvali mu i ode se pripravljati na daleki put. Imao je posve pravo, jer se sve zbi onako, kako je Franjo prorekao.[3]

[1] II. Cel., pag. 203. — [2] Fenelon. Entretien sur la vie religieuse, Ed. Lebel, tom. XVII. pag. 421. — [3] S. Bon., pag. 377.

Međutim zima prođe u izmjenjivanju dobra i nepovoljna zdravlja. Proljeće pak bilo je blizu. Braća su se uzdala, da će to ugodnije i blaže vrijeme koristiti njihovu ocu, ali nažalost Franjo je već prvih dana travnja počeo u tolikoj obilnosti bacati krv, te se mislilo, da je već s njim svršeno. Odmah dakle pozovu brata Iliju, koji je radi nekoga važnoga posla bio daleko otišao. Ilija se odazva pozivu te odmah krene na put; ali kad stiže već nije bilo tolike pogibelji: činilo se pače, da je bolje nego prije, kao da je izbačena krv ojačala sva njegova uda. Franjo očitova svom vikaru veliko veselje, što ga ponovo vidi uza se, te sprovevši s njime nekoliko dana, reče mu, da je dosta krepak, zato neka ga prenesu u Kortonu.[1]

Želja mu bijaše uslišana. Put je međutim imao mnogo poteškoća. Dvije doline dijele Sijenu od Kortone, te je jako teško njima putovati, budući su jako strmenite, te valja sad uzlaziti sad silaziti. Sluga Kristov krene na put s nekom srčanosti. Bog mu naskoro ublaži umor, davši mu priliku, da učini dobro djelo. Približujući se naime k Volusianu, neka mlada gospođa, supruga mjesnoga baruna, čuvši za njegov dolazak, istrča na put i dođe k njemu sva zadihana. Videći je Franjo u takovu stanju, većma mu se sažali, pa ju uljudno zapita: „Šta želiš gospođo!“ — „Htjela bih,“ odvrati ona, „da me blagosloviš.“ — „Jesi li udata?“ nastavi Franjo. — „Da, ali mi je muž jako tvrdoglav, te mi ne dopušta, da služim Isusu Kristu.“ A najviše me žalosti to, što zbog njega ne mogu da slijedim svoje dobre volje, što sam ju od Boga primila. Stoga te molim i zaklinjem, da zaprosiš Boga, nek umekša njegovo srce.“ Te riječi, te krasne misli zadive Franju, zato se prijaznom dobrotom obrati k njoj i reče: „Kćerko moja blagoslovljena! Idi i budi uvjerena, da će ti muž postati pravom tvojom utjehom. A od moje ćeš mu i od

[1] I. Cel., pag. 88.

Božje strane reći ovo: Sada je vrijeme spasa, a naskoro će biti vrijeme nagrade.“ Ujedno joj dade i svoj blagoslov. Gospođa se vrati, te unišavši k svome mužu, kaza mu spomenute riječi, koje odmah urodiše plodom: Duh sveti siđe na toga čovjeka i promijeni sve njegove misli. Tada reče svojoj zaručnici: „Gospođo! svetac ima pravo služimo zajedno Bogu i spasimo u svojoj kući duše naše.“ „Oh, hvaljen budi Bog!“ kliče ova; „ali ne čini li ti se, da stanje uzdrživosti mora biti temelj tome novom stanju! Druge će nam se kreposti dati u svoje vrijeme“ — „Meni se čini, kao i tebi,“ odvrati muž. Tako oni življeše kroz više godina, te se istoga dana preseliše na bolji život. „Gdje su danas,“ kliče pobožni povjesničar, „žene, koje zadivljuju svece i u jedan čas posvećuju dušu svojih muževa?“[1]

Napokon povorka stiže u Kortonu. Sav je grad, kao i cijela ona okolica, poznavala svetost Franjinu. Čulo se tu također, da je bolestan, zato ga s velikim poštovanjem dočekaše. Nekoliko sati iza njegova dolaska dotrča mu jedan od one braće, koju je on tako nježno ljubio. Čitatelj se sjeća onoga mladića, Gvida, koji je još kad se rodio, imao duh Manje braće i kojemu je Franjo bio dao redovničku haljinu godine 1211. Taj je dobri redovnik uvijek bio u samostanu Cellule, smještenu nedaleko od grada i tu napredovao u kreposti. Posve ga bila zabrinula bolest blaženoga oca, zato dođe, da se osvjedoči o njegovu stanju. Franjo ga dobrostivo primi i reče mu, da ostane s njime onu noć u kući, gdje je bio primljen na stan, pa će sutra zajedno s njime ići u samostan Cellule, gdje je hotio boraviti. Franjo se već spremao, da pođe, kad ga zamoliše, da mnogobrojnomu narodu dade koju poduku. I zbilja, sluga Božji reče nekoliko riječi, poslije kojih krene na put i prijavi se na gradskim vratima. Stražari ga ustave, veleći da im je naloženo, neka mu

[1] IIt Cel., pag. 163.

zabrane izaći.[1] Evo koji je bio tomu uzrok: gradsko je poglavarstvo sazvalo jedan dogovor, koji se danas više ne ponavlja, ali je u ono doba bio dosta običajan. Videći Franju tako slaba, bijahu uvjereni, da ne će dugo živjeti, te ako bi ga zadržali nekoliko dana, da će imati njegovo sv. tijelo, koje će postati dikom grada. Ustavivši ga na vratima, očitovaše tim svoju namjeru. Franjo se ne uzbuni, nego se povrati natrag, navijestivši, da će prekosutra propovijedati u župskom groblju, gdje se u rečeni dan, sabra velika množina svijeta.[2] Poslije propovijedi ovim riječima nastavi govor o predmetu, na koji je svatko mislio: „Odlični građani! Znajte, da je volja Božja, da ja sprovedem svoje zadnje dane kod Marije anđeoske u Asisu. Nego evo što vam mogu reći: mjesto mene imat ćete brata Gvidona, kojega vam iz svega srca preporučam. Ja znam, da će se po milosti Božjoj i njegovim zaslugama grad Kortona i njegovi stanovnici osloboditi mnogih zala." Cijelo slušateljstvo primi prijedlog. poglavarstvo opozva zabranu i tako je Franjo mogao mirno otići u bližnji samostan izvan grada.[3]

Tu ostane puna dva mjeseca, trateći svoje vrijeme u duhovnom razmatranju, molitvi i pobožnim razgovorima. Vjerojatno je, da je jedan dio tih posljednjih dana, prostih od velike patnje, upotrijebio, da u miru i tišini pregleda puteve, što ih je prevalio i da baci upitni pogled na budućnost svojega reda. To jasno svjedoči i sama oporuka, što ju je predao svojoj braći za posljednje svoje bolesti, te se bez sumnje može reći, da ju je sastavio za svoga boravka u kortonskom samostanu. Nije li Franjo znao iz viđenja, što ga je imao brat Ilija, da su, usprkos

[1] Acta B. Guidonis apud Bollan. — [2] Odmah je taj kamen držan kao svet. Kasnije ga smrviše u prašinu te od njega učiniše mazilo (maltu) kojom podlijepiše ploče crkvenoga poda u Pijevi. Kolika pobožnost kod toga naroda! — [3] Ibid. Ne treba zaboravljati, što smo rekli glede toga naziva: Sv. Marija anđeoska. On pokazuje, da djela bl. Gvidona nijesu iz XIII. stoljeća

tadanjem njegovom boljem stanju, izbrojeni dani njegova života i da se brzo približavao smrtni čas?

Domalo se pokazaše znakovi njegova skoroga dolaska. Pojavi se vodena bolest, a groznica se raziđe po cijelom tijelu; oteče mu trbuh i noge, a želudac mu nije mogao više nikakove hrane podnositi. Sad Franjo uvidi, da je već pri koncu svojega života, stoga zamoli, da ga odnesu u rodno mjesto, jer da želi izdahnuti u onom svetištu, gdje je dahom Božje milosti bio najprije nadahnut; ondje umrijeti, gdje je počeo Bogu živjeti.[1]

Braća su si držala za dužnost, da mu ispune želju. Dva su puta vodila iz Kortone u Asiz. Jedan je bio kraći i prilićniji, a vodio je kroz umbrijsku dolinu ispod Peruđe. Brat Ilija nije smio tuda krenuti, jer se bojao, da Peružani ne zaustave Franju, kao što su i Kortonci bili pokušali. Drugi put je bio teži, ali je obilazio Peruđu, pa premda je morao Franju prilično umoriti, ipak ga je Ilija odabrao, jer ga je sigurnijim smatrao. Mala dakle povorka krene polagano i najvećom opreznošću, te kad je stigla u Noceru, posla Ilija vijesnika u Asiz i javi poglavarstvu, da ima razloga, zašto se boji udaraca od strane Peružana, te zamoli, da mu pošalju pratnju, da se sveti otac može povratiti u grad.

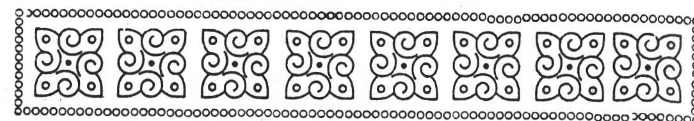
Ilijine riječi jako ganu gradsko poglavarstvo, zato mu posla nekoliko naoružanih konjanika, izabranih većinom između plemića i između odličnih građana. Kad su konjanici stigli, povorka krene na put. Asiz nije bio daleko; ali da prištede svečeve sile, ustave se malko u gorskom selu Satriano.[2] Tu se Franji dade opet prilika, da pokaže moć svoga dragoga siromaštva. Pošto su naime pratioci bili ogladnjeli, raziđu se po selu, da si kupe hrane, ali ih odbiše iz svih kuća. „Mi nijesmo trgovci," govorili su rasrđeni težaci. Nesretni putnici dođu i otkriju Franji svoju bijedu. „Spali smo" rekoše, „na tvoju

[1] I. Cel., p. 88. — [2] II. Cel., p. 136.

milostinju, jer nijesmo ništa mogli naći da kupimo". — „Nijeste ništa našli'" odvrati Franjo, „jer ste se manje uzdali u Boga, nego u svoje muhe (on je njihove novce zvao muhama). Ali povratite se gdje ste bili, pa mjesto da im podate novac, zaprosite za ljubav Božju. Nemojte se stiditi, jer štogod imamo u sebi poslije istočnoga grijeha, sve je milostinja."

Poslije toga kratkoga počinka povorka sretno stiže u Asiz, ne ustavivši se više ni na kakovu mjestu. Veliko je veselje vladalo među narodom ali se građani ujedno žalostili, budući da su jasno vidjeli, da je svetac već pri koncu svoga života. Više se nijesu nadali, da će ga moći dugo u svojoj sredini posjedovati, ali su se sretnima smatrali, što će bar njegovi sveti ostanci u Asisu počivati. „Cijeli se grad," veli Celano, „razveselio nad dolaskom blaženoga oca; svi su hvalili Boga, jer su bili uvjereni, da će svetac naskoro umrijeti."[1]

[1] Laetata est civitas . . . universa multitudo sanctum Dei sperabat in proximo moriturum. I. Cel., pag. 88.

GLAVA XXIII.

FRANJINA BLAŽENA SMRT.

1226.

Asiški biskup izađe prvi pred onoga, kojega je uvijek rado zvao svojim sinom. Kad je doznao, koliko ga je namučila strašna bolest, usrdno ga zamoli, neka ostane neko vrijeme u njegovoj palači, jer mu nije moguće imati tolike udobnosti u uskoj Porcijunkuli, i da će ga on sam u svojoj kući što većom pažnjom njegovati. Franjo je veoma štovao biskupa i uvijek mu nježnu ljubav iskazivao, zato svim srcem primi ono, što je znao, da mu je od srca ponuđeno.

Odmah se jasno vidjelo, nesamo da se ne će izliječiti, nego da će i smrtni čas brzo doći, jer otok, što je nastao u Kortoni, tako oplasnu, da je iza toga Franjo bio tako mršav, kao sama smrt; niti se mogao maknuti, tako je bio slab, pa su se liječnici čudili, kako se mogao tako dugo uzdržati na životu. Oči su mu bile zastrte tako gustom tamom, da je teško i samo svijetlo mogao razlučiti.[1]

U takovoj slaboći ipak mu je duh bio krepak, dok u tijelu njegovu nije bilo mjesta, gdje nije trpio strašne boli. Može se reći da je bio pravi mučenik, pače i više nego mučenik, kako je on sâm to ispovijedio jednomu svome drugu. Videći ovaj, kako svetac trpi velike boli, reče mu: „Ne čini li ti se, oče moj, da bi manje trpio u krvničkim rukama?" — „Moj sinko," odvrati Franjo, „uvijek je bila moja najmilija i najslađa želja, da činim ono, što Bog od

[1] Stupebant medici, mirabantur fratres, quomodo spiritus vivere posset in carne sic mortua, cum, consumptis carnibus, sola cutis adhaereret. I. Cel., pag. 90.

mene zahtijeva: zato hoću da se svom dušom u svemu priljubim njegovoj želji i volji. Ali mislim, da je teže trpjeti tri dana ovu bolest, nego i najokrutnije mučeništvo." Zatim čedno dođa: „Istina, ja govorim o patnji, što mi je ona zadaje, a ne o nagradi, što je zaslužuje."[1]

Bog mu je međutim pripustio tu zadnju bolest, da što više poveća njegovu slavu na nebu. Providnost je, vele njegovi povjesničari, imala dobru namjeru, jer je htjela da mu svršetak kao i početak bude mučan. No njegov Božanski prijatelj udostojao mu se otkriti tu tajnu, jer ako je pripustio te patnje na njegovo tijelo, nije nikada oduzeo njegovoj duši slatkoga prijateljstva, kojemu se je priučio. Kada se jedne noći Franjo radi velikih boli stao sažaljevati, reče mu Spasitelj: „Kad bi cijela kruglja zemaljska bila dragocjeno zlato, pa da bi ti se za patnje, što trpiš, dala tolika slava, prema kojoj bi to blago ovoga svijeta bilo kao jedno ništa, bi li ih rado primio?" — „Oh da," odvrati svetac, „rado, i te kako rado." — „E dobro, otvori dakle svoju dušu toj radosti, jer je tvoja bolest zalog baštine, što ti je određena: slobodno se možeš nadati, da ćeš radi nje postignuti kraljevstvo moje."[2]

Ohrabren tim obećanjem, strpljivo je za ljubav Božju podnosio sve boli, a duša koja mu je u tim patnjama uvijek bila vesela, srčano je odolijevala svim napastima, te nije više htio, da se njegove boli zovu patnje, nego im je davao ime sestre, koje bi veoma slatko izgovarao. Zbilja ih je od srca ljubio. Tkogod ga je pohađao, svatko mu je izrazio svoje veliko sažaljenje, a on se uvijek pokazivao miran, prijazan i veseo. Da si lakše dušu uznese do Boga, zamoli, da mu još jednom otpjevaju slavospjev, što ga je bio onako ushićeno negdje prije ispjevao na slavu stvorovâ. Uvijek je neizrecivu radost u svom srcu osjećao, kadgod bi braća lijepo i skladno pje-

[1] Ibidem. — [2] II. Cel., pag. 267.

vala tu pjesmu, pa je i sada imao još dosta snage, da se razveseli. To je bio njegov oprosni pozdrav prirodi, koju je domalo morao ostaviti, a ujedno i pozdrav smrti, koja mu se približavala, jer je bio zbilja posve iznemogao.[1]

Kad je osjetio, da je konac njegovoga zemaljskog putovanja blizu, i da će doskora umrijeti, prizove svu braću redom k sebi, blagoslovi ih i svakomu reče po koju riječ, već kako mu je Gospod bio nadahnuo. U tome lijepo oponaša starca Jakova, koji je zasebice blagoslivljao svu svoju braću. Potom izrazi želju, da se pred njime sakupi cijela obitelj. Braća dakle stupe u njegovu sobicu i postave se u okrug, dok brat Ilija klekne s lijeve strane njegove postelje. Htijući sve skupa blagosloviti, dignu desnicu te upita, budući da nije ništa vidio: „Na čijoj je glavi moja ruka?" A kad mu odgovore, da je na glavi brata Ilije, reče zadovoljan: „Tako je pravo." Zatim nastavi: „Sinko! Blagoslivljem te u svemu i nadasve. Kako se svidjelo Svevišnjemu, da su se umnožili sinci moji pod tvojom rukom, tako ih ja sve blagoslivljem u tebi. Bog, stvoritelj i gospodar svih stvari, neka te blagoslovi na zemlji i na nebu. I ja te, koliko najviše mogu, blagoslivljem. Zovem u pomoć Onoga, koji je svemoguć, da nadopuni, što ja ne mogoh izvršiti. On neka se milo ogleda na djela tvoja, sve tvoje želje neka ispuni i neka te učini dionikom plaće pravedničke." Nakon toga očitovanja ljubavi i zahvalnosti prama svojemu vikaru, okrenu se k drugoj braći i tronutim glasom prozbori: „S Bogom ostajte, sinci dragi, ostajte s Bogom svi. Ostavljam vas u strahu Božjem, ustrajte u njemu. Vrijeme patnja i trpljenja, što vas čeka, nije daleko. Blago onima, koji do svršetka ustraju u dobru. Mnogi će se iznevjeriti radi sablazni. Ja pak odlazim k Bogu, kojemu

[1] II. Cel., pag. 268. — S. Bon., pag. 393.

sam pobožno i svom dušom služio. Milost njegova bila uvijek s vama!“[1]

Jedan ne baš tako svečan, ali ipak vrlo ganutljiv prizor pokazuje, kako je Franjo još i u toj skrajnosti bio pažljiv na misli svoje braće, koja su ga izmjenice za te bolesti posluživala. Ta je služba pripadala bratu Leonu, kao ispovjedniku svečevu, stoga ju je često tražio, pa kad ju je jedne noći vršio, dođe mu u pamet jedna misao, gdje će čitatelj lako spoznati malenu, krotku i bojažljivu ovčicu Božju. Otac njegov ležao je na postelji napola mrtav, dišući teško, zato ga nije nijedan čas skidao s očiju, a u srcu je svojem mislio: „Doskora će umrijeti, oh kolika bi bila moja utjeha, kad bih mogao dobiti habit, što je sada na njemu.“ Činilo se tome dobromu sinu, da mu više duša ne bi zime trpjela, kad bi tom dragocjenom haljinom zaogrnuo svoje tijelo. Ali nije smio očitovati te svoje misli, pa se zato sâm Bog pobrinuo za njega, otkrivši njegovu želju Franji, koji ga prizva k sebi i reče mu: „Sinko! Ja ti dajem svoju haljinu. Smatraj, da tebi pripada, ali ja ću je nositi još ovo nekoliko dana, a ti ćeš je dobiti odmah poslije moje smrti.“ Brat Leon poče iz zahvalnosti i čuđenja lijevati krupne suze.“[2]

Tjedni su međutim prolazili, a mjesec listopad bio je već blizu. Franjino zdravlje nije bilo pogibeljno, pače se činilo, da ide malo na bolje, čime se on okoristi, te zamoli asiškoga biskupa, neka ga prenesu u Porcijunkulu, jer je bilo njegovo čvrsto uvjerenje, da mora umrijeti kod mile kapele, gdje mu se Bog bio objavio.[3] Biskup, koji je uostalom naskoro imao hodočastiti na goru Gargan, nije mislio, da može odbiti tako opravdanu molbu. Metnu

[1] I. Cel., pag. 90. — [2] II. Cel., pag. 171. — [3] „Rogavit fratres, ut eum ad locum sanctae Mariae transportarent. Volebat enim ibi animam reddere Deo, ubi primo perfecte viam veritatis agnovit. I. Cel., pag. 91. — Kod svečevih se povjesničara ne nalazi blagoslov grada Asiza; ali je činjenica tako istinita, da su je građani napisali na glavnim svojim vratima.

dakle bolesnika na nosila i polako krene s njime niz dolinu. Kad su sašli u ravnicu, te bili po prilici napola puta do Porcijunkule, upita svetac pratioce jesu li blizu bolnici, u kojoj je u prvoj dobi svoga obraćenja onako rado njegovao gubavce. A kad mu rekoše, da se upravo sada nalaze nasuprot toj bolnici, umoli ih, neka stanu i okrenu ga prama gradu Asizu. Podignuvši glavu koliko je mogao i podbočivši je lijevicom, digne desnicu, te je pruži prama gradu, i uprtim u nebo očima blagoslovi rodno mjesto, govoreći: „Bog te blagoslovio, grade Asizu! Po tebi će se mnoge duše spasiti; u tebi će se umnožiti broj sluga Božjih i mnogi će se od tvoje djece odabrati za vječni život. Mir tebi!“ Nešto bi manjkalo toj duši, otvorenoj svim dobrim osjećajima, da se nije oprostila s rodnim mjestom, zaželivši mu blagoslov Božji.

Veliko i neizrecivo veselje obuze njegovo srce, kad stigne u Porcijunkulu, od koje je malone dvije godine bio odsutan. Dade se dakle odnijeti pred žrtvenik bl. Djevice, da se tu posljednji put pomoli. „Djeco moja draga!“ reče nazočnima, nemojte nikada zapuštati ovoga mjesta. Ako vas istjeraju na jedna vrata, vratite se na druga; jer je zaista sveto ovo mjesto. Ovo je stan Božji. Ovdje nas je Svevišnji umnožao, kad nas je bilo malo na broju; ovdje rasvijetlio srca svojih siromaha svijetlom svoje mudrosti; ovdje je užgao našu volju ognjem svoje ljubavi. Tkogod bude ovdje pobožno molio, dobit će što bude prosio; a tko bude sagriješio, strožije će se kazniti. Zato, djeco moja poštujte ovu kuću, u kojoj vazda veselo i ponizno pjevajte hvale Gospodu.[1] Više puta opetova on tu preporuku, iz čega se jasno vidi, da je svim srcem i dušom ljubio to mjesto.

Franjo je mislio, da je došlo vrijeme, da pokaže svoju volju, stoga dade braći čitati oporuku što ju je nedavno u Sijeni, ili u Kortoni bio sastavio.

[1] I. Cel., pag. 89.

To je veoma znameniti spomenik, te zaslužuje, da ga u cijelosti iznesemo, u ovoj povijesti. Franjo je tu izrazio svoje zadnje želje i orisao sve glavne promjene u svome životu. Bez sumnje, da ih je s velikom pomnjom sastavio kao odgovor na lude napadaje proti njegovu djelu; što ih nije htio do toga časa proglasiti uzrok je taj, što se nadao da će to proglašenje na njegovoj smrtnoj postelji imati neku veću važnost i učiniti jači dojam.[1]

Oporuka glasi ovako: „Meni bratu Franji udijelio je Bog milost te sam na slijedeći način započeo moj pokornički život. Doklegod sam griješno živio, dotle mi se i gadilo pogledati gubavce. Ali kad me Gospod doveo među njih ja ih počeh milovati i ljubiti. I kad sam ih ostavio ne prestadoh ih ljubiti i od tada postade mi sve slatko i drago za tijelo i dušu, štogod mi prije bijaše gorko i žuhko. Ja od sada već nimalo ne oklijevah nego se posve odrekoh svijeta. Gospod me nadari tako jakom vjerom u Onoga, koji prebiva sakriven u Sahranilištu oltarskom, da sam mu se neprestano klanjao, slaveći njegovo božanstvo i govoreći mu u najdubljoj poniznosti: Klanjam Ti se, presveti Gospodine Isuse Kriste, ovdje i u svim crkvama, koje su na zemlji, slavim Te, što si svijet otkupio svojom svetom mukom."

„Zatim mi dade, a još mi i sada daje Gospodin tako živu vjeru u misnike, koji živu po zakonu svete katoličke Crkve, da sam radi vlasti što su ju baštinili od Isusa, uvijek od njih tražio zaštitu, makar da ih je bilo koji su me proganjali. Da sam mudriji od Salamona, ipak se ne bih usudio ni u najsiromašnijoj crkvici propovijedati bez župnikove dozvole. Ja sam svakoga svećenika i sve župnike štovao i ljubio, kao da su moji poglavari. Neka mi nitko ne govori

[1] Znamo iz pečatnice Grgura IX., Quo elongati, da je svečeva oporuka proglašena samo nekoliko dana prije njegove smrti. Uostalom, o njoj su govorili svi svečevi povjesničari. To je dakle spomenik, o kojem se ne može podvojiti.

o njihovim grijesima, jer u svakom od njih priznajem namjesnika Sina Božjega, i štujem ga, kao da je moj glavar. To činim stoga, što sam posve uvjeren, da ništa nema na svijetu što bi očevidnije dokazalo nazočnost Sina Božjega na zemlji, negoli je vlast koju su misnici baštinili od njega,da mogu presveto njegovo tijelo i krv posvećivati, blagoslivljati i drugim vjernicima dijeliti."

„Nad svim pak najdublje se klanjam presvetome Sakramentu i želim da se sveta Hostija uvijek čuva u dragocjenim kaležima i sahranilištima. Kadgod sam našao na kojem nepristojnom mjestu napisano Ime Božje, ili riječ koju od svetog Evanđelja odmah sam je odonuda uklonio, i na dostojnije mjesto postavio, pa želim da tako i vi svi ostali radite. Treba da štujemo bogoslove i sve one, koji nam lome kruh riječi Božje, oni su kao žlijebovi, po kojima se u nas slijeva svrhunaravni život."

„Kad mi je Gospodin darovao braću, nitko me nije učio, kako imam s njima postupati, kako li se, prema njima ponašati. Sâm mi je Svevišnji očitovao, da se u svemu imam držati pravila, kako su u svetom Evanđelju zabilježena. Ja sam ta pravila iscrpio ukratko, i posve prosto sastavio, te ih podastro svetom ocu, da ih potvrdi, i on je to učinio. Koji su uz ova pravila pristali i prigrlili način života kako sam ja sastavio, ti se odrekoše svega što su imali i razdijeliše među siromahe. Zadovoljismo se jednom haljinom izvana i iznutra pokrpanom, jednim konopcem i gaćama a drugo ništa ne htjedosmo imati.

„Mi, koji bijasmo zaređeni, moljasmo časoslov, kao i ostali svećenici, a laici su mjesto ovoga molili Oče naš. Osobito smo rado bili u siromašnim i zapuštenim crkvama, i u svemu smo se ponašali kao ljudi uistinu prosti i sluge svima na službu spremni."

Ja sam mnogo radio svojim rukama, a to želim i preporučam svima vama, da se uvijek bavite kakovim poslom. Koji su nevješti poslu, neka se vjež-

baju i uče, da budu znali ovo ili ono, nesamo zato, da si radnjom što privrede, nego da drugima prednjače dobrim primjerom i da zatru lijenost. Ako vam svijet ne naplati koliko zaslužite, a vi potražite stol Gospodnji, t. j. idite prosjačiti od kuće do kuće, da se prehranite. Bog mi je sâm objavio, da ovako druge pozdravljam: Gospod ti podijelio mir!"

„Neka braća paze, da nikada ne primaju na poklon ni crkve, ni kuće, ni druge koje stvari, ako bi se protivila siromaštvu, što smo ga u pravilima obećali. U tim stanovima neka tako živu, kao da tu nijesu drugo nego došljaci i putnici. U ime svete pokornosti izričito zabranjujem svojoj braći, ma gdje bila, da ne traže nikakove povlastice od sv. rimske stolice bilo sami, bilo preko drugih, bilo za crkve ili druga mjesta. Ako ih ljudi ne prime na jednom mjestu, ili ma pod kakovom izlikom, i neka idu na drugo, ali na svakom neka čine pokoru u blagoslovu Božjem."

„Ja se bezuvjetno pokoravam vrhovnomu glavaru našega reda i starješini, kojega mi je on odredio; njihovoj se volji toliko podvrgavam, da ne ću bez njihove dozvole nikad ništa poduzeti ni činiti, jer su oni moji gospodari."

„Premda sam čovjek prost i boležljiv, ipak želim, da bude uz mene besprekidno svećenik, koji će predamnom moliti časoslov, kako to propisuje crkva. Nađe li se tko od braće, koji ne bi časoslova molio po propisu, ili koji bi se drznuo u njemu što mijenjati, ili pače, da se odmetne od katoličke vjere, to su svi po zavjetu stroge pokornosti dužni odmah takvoga prijaviti starješini, koji će ga uz ličnu odgovornost zatvorena držati, pa ga prvom prilikom otpremiti vrhovnomu poglavaru reda. Ali se i ovome u ime sv. poslušnosti zapovijeda, da ga pošalje k ostijskom stožerniku, pokrovitelju i ravnatelju ovoga bratinstva, u društvu takove braće, koja će ga dan i noć čuvati kao utamničenika."

„Neka nitko ne veli: „To su nova pravila", ne, ja vaš brat Franjo i zadnji vaš sluga, hoću time, da vas sjetim, opomenem i svjetujem, ostavljajući vam ovu oporuku kao izraz moje posljednje volje, da uvijek vjerni ostanete riječi, koju ste zadali, kad ste u red stupili, i da ćete pravila reda do zadnje točke točno opsluživati."

„Zapovijedam u ime poslušnosti vrhovnomu starješini i drugim glavarima i gvardijanima, da se ne usuđuju ovim pravilima štogod dodati, ili ih na drugi način stegnuti ili osakatiti. Ovo pismo priključeno pravilima reda neka uvijek sa sobom nose; i kadgod se braća saberu u skupštinu, kad se čitaju pravila, neka se čita i ova moja oporuka."

„Napokon naročito zabranjujem u ime svete pokornosti svim svećenicima i lajcima, da se ne usude pravila reda ili ovu moju oporuku na svoju ruku tumačiti, govoreći: „Ovo se ima ovako razumjeti," nego kako mi je Gospod dao milost, da sam jedno i drugo sastavio po njegovoj volji, tako je isto vaša dužnost oboje u cijelosti pridržavati i kako je napisano točno i bez primjedaba opsluživati."

„Na svakoga, koji sve to potpuno izvrši, neka izlije Bog Otat obilje blagoslova svojega ovdje na zemlji i tamo na nebu. Svakoga takovoga neka daruje Bog Sin milošću nebeskom, a Duh sveti neka ga vijekom usreći nebeskim darovima."

„I ja, brat vaš Franjo, vaš najsmjerniji sluga potkrepljujem vam izvana i iznutra ovaj blagoslov. Amen."

Teško bi bilo većom jasnoćom pokazati, kojega se puta valja držati. Zadovoljan, što je učinio tu posljednju dužnost, Franjo je smatrao, da neima više ništa sa svijetom, a to je još i jednim vanjskim činom htio pokazati. Dade naime pod svoje sobice posuti lugom, pa skinuvši velikom poteškoćom gornju haljinu, sađe uz pripomoć nazočnih s postelje i leže na golu zemlju. U tom stanju, koje ga je bez sumnje sjetilo gologa Isusa na križu i njegove vlastite golotinje kad je došao na ovaj svijet, oči je držao uprte u nebo, dok je rukama sakrivao ranu na boku,

da se ne bi opazila. „Ja činim svoju dužnost", reče braći, „a neka vama vašu pokaže Isus Krist." Na te riječi sva braća udare u plač i dugo se vremena čulo samo žalosno jecanje.[1]

Kad se prevelika žalost malo stišila, misleći gvardijan, da poznaje, što se u Franjinoj duši zbiva, otare suze i pohiti, da donese haljine što ih je bio skinuo, pa mu ih poda i reče: „Zapovijedam ti u ime sv. poslušnosti, da uzmeš ovo odijelo, a budući da neimaš na njega nikakova prava, zapovijedam ti, da ga nikome ne daješ." Franjo se sav ushiti od veselja, videći, da može do zadnjega časa ostati vjeran gospođi siromaštini. Kad su mu pomogli, da se obuče i povaliti ga polako na postelju, uzdigne svoje ruke k nebu i usklikne: „Sad me o Isuse, više ništa ne veže sa zemljom, te mogu slobodno k Tebi poći."[2]

Zdravlje se Franjino neprestano pogoršavalo. Groznica mu je sve sile istrošila. Kad je jedne noći u utrobi silnu vatru osjećao, pomisli, da bi ga malo peršina dobro rashladilo i okrijepilo, zato čedno zamoli, neka mu ga donesu. Brat kuhač, kojemu odmah saopće tu svečevu želju, ne pokaza se revnim, da mu učini po volji nego odgovori: „Danas sam ga dosta ubrao, pa ga više ni u pol dana ne bi mogao naći, kamoli u noći." Franjo ga pozva preda se i reče: „Otidi dragi brate i izguli prvu travu, što ti dođe pod ruku". Kuhač učini, kako mu bi rečeno, načupa čega se prije mogao dohvatiti i povrati se, noseći čitavi snop svakovrsnih trava, koje braća odmah preberu te nađu nekoliko rukovjeti krasna peršina. Svetac malo pojede i odmah se oćuti zdravijim. Tada progovori nazočnim: „Nemojte nikada, braćo moja, čekati, da vam se opetuje zapovijed, nego ju odmah izvršite niti ikada tvrdite, da je nemoguće, što vam se zapovijeda, jer kad bi se i zamoguće, što nadvisuje vaše sile, znajte, da htijevalo štogod, što nadvisuje vaše sile, znajte, da je poslušnost tako jaka, te ono što se čini, da je

[1] II. Cel., p. 269. — [2] Ibidem.

nemoguće, učini mogućim, samo ako je to potrebno."[1] Iza toga vladala je u svečevoj sobici ona velika i pobožna tišina, što ju približavanje smrti unaša u ljudska srca. Braća su izbjegavala i najmanji štropot i zabranjivala svaki pokret; nijesu mu pače više smjeli ni govoriti, osim ljubeznim svojim pogledom i žalošću na njihovom licu. Franjo je dobro poznavao srca svoje braće, pa je razumio taj njihov odgovor. Još je on imao divnih misli o ljubavi. Jednom započe besjediti o Klari i njezinim sestrama, pa višeput opetova, da ih je iskreno ljubio, te preporuči braći, neka se ne prestaju brinuti za njihovu duhovnu korist. Drugi puta prizva k sebi svu svoju djecu i držao im kratak utješan govor; potaknu ih na ljubav k Bogu, siromaštvu i strpljivosti. Od nekoga vremena nije više govorio o redu, jer se bojao, vel Celano, da mu ne bi kakova nepovoljna vijest nanijela kakovu žalost očinskome srcu. Sad se ipak u duši oslobodi, da progovori o tom predmetu. Smjerajući na razloge, što su ih neki navodili proti siromaštvu, koje je on propisao reče: „Istina, ima drugih pravila, ali svim tim treba pretpostaviti evanđelje i njegove preporuke." Govorio im je također, kako je nužno biti čvrst u vjeri rimske Crkve. Htjede ih napokon zadnjiput blagosloviti. Položivši na svakoga svoje ruke, počne najprije od svojega vikara, blagoslovi ih sve a u njihovoj osobi sve po svijetu razasute sinove, pače veli Celano, da je u tom blagoslovu uključio i one, koji će do konca svijeta ulaziti u red. Ljubav se njegova izlijevala i bivala velika kao Providnost.[2]

Franjo je tada imao još ganutljivije nadahnuće. On je u te posljednje dane svojega života mišlju i srcem slijedio našega Gospoda. Dođe mu dakle na pamet večera, što ju je taj slatki Spasitelj držao prije svoje smrti. To ga sjedinjenje učitelja s učenicima upravo do suza ganu, te pomisli, da

[1] II. Cel., pag. 171. — [2] II. Cel., pag. 269.

može, pače da mora dotle ići. Dade donijeti kruha, blagoslovi ga, izlomi i svakomu udijeli po komadić, da ga pojede. Franjo nije bio svećenik, te je znao, da je to samo spomen, simbol, ali mu se činilo, da taj spomen ima svoju vrijednost i krepost. Kad su braća pojela kruh, sve ih je slatko pogledao, kao da je htio reći, da su sada više u njemu, a on u njima.[1] Ostali mu se dio dana učini punim slatkosti, te je neprestano Bogu hvale davao. Htjede pače, neka mu još jedamput njegova dva najmilija sina Leon i Anđeo Tankredski, ispjevaju njegovu pjesmu u slavu stvorova. On je sâm najljubeznije govorio o smrti, opetujući često: „Dobro došla moja sestro smrti". Te okrenuvši se k liječniku zapita: „Kad će brate liječniče, doći smrt, da mi otvori vrata života?"

To je bila posljednja i živa zraka, i zvijezda će naskoro isčeznuti s obzorja i zaći u more svijetla. Franjo osjeti, da se približaje konac, zato dade braći zadnju opomenu. „Kad vidite" reče im, „da

[1] Taj je ganutljivi Franjin primjer nasljedovan u redu. Evo što se čita u životu blažene Ljudevite Savonske. Budući da je bilo večernje doba, spomenu se večere našega Gospoda, te sva ushićena s velike pobožnosti, reče nam „Treba nam, sestre moje, učiniti našu večeru . . ." Uze dakle svoju čašu, dade u nju naliti malo vina, blagoslovi ju i reče: „Ovo je čaša, kojom je naš Gospod učinio zadnju večeru sa svojim svetim apostolima, te je u znak ljubavi podao svima govoreći: „Uzmite i pijte vino s prave loze". Zatim uzme čašu, blagoslovi je i ispi, govoreći: „Ovo je moje zadnje piće;" te progovori mnogo pobožnih riječi, što ih je izrekao naš Gospod na posljednjoj svojoj svetoj večeri. Tolika je njezina pobožnost činila na nas velik utisak Tada poda čašu majci opatici i svojim sestrama govoreći: „Pijte sve taj plod prave loze". Iza toga je bila tako ushićena u Boga, tolika joj se pobožnost i u samom licu blistala, da ju je bila milina gledati.

Kad je svršila taj pobožni čin, ukori sama sebe i reče: „Oprostite mi, sestre moje, jer na me ne spada, da to činim, nego mi je samo došlo u pamet kao nehotice, niti sam bila odlučila, da to učinim". Napokon im kaza „S Bogom ostajte, predrage sestre! Ja polazim u raj . . ." Vie de très haulte, très puissante et très illustre dame, Madame Loyse de Savoie, religieuse au couvent de Madame Sainte Claire d' Orbe. Genève. Fick, 1860.

sam pri koncu svoga života, svucite s mene haljine i položite me na zemlju, kako ste me vidjeli prije tri dana, a kad izdahnem, ostavite me u tom stanju onoliko vremena, koliko je potrebno, da čovjek pređe jednu milju kad ide polako". I to je opet sličnost s Isusom, koji je poslije svoje smrti ostao neko vrijeme na križu prije nego su ga skinuli i pokopali. „O divna kršćanina", kliče sv. Bonaventura, „koji je u svojem životu i na smrti samo jedno tražio: biti sličan Isusu Kristu!"

Jedan od onih, koje je svetac ljubio, videći da su odbrojeni njegovi časovi, prikuči mu se i plačnim glasom progovori: „Oče moj! Tvoji sinovi ne će više imati oca! U Tebi gubimo svijetlo našega života. Nemoj nikada zaboraviti na one, koje ostavljaš sirote na ovom svijetu. Oprosti, oče dragi, kao nazočnima tako i odsutnima uvrede. Blagoslovi ih zadnji puta". — „Sinko moj!" odvrati svetac: „Bog me k sebi zove; ja opraštam svojoj braći nazočnoj i nenazočnoj sve uvrede i pogrješke, te ih odrešujem koliko mogu; to ćeš im kazati i blagosloviti ih u ime moje.[1]

Potom zamoli, da mu se donese evanđelistar i pročita muku Isusovu po Ivanu, počam od onoga mjesta: „Prije svečanoga dana Vazma, znajući Isus da je došao čas, kad će morati s ovoga svijeta poći k svojemu Ocu . . ." Franjo je u najvećoj sabranosti slušao to čitanje, ne prekidajući ga ni jednom riječi. Svaka je smrt žrtva. Sav proniknut tom istinom, što ju je slušao, te da njemu bude savršena žrtva, naredi, da ga pospu pepelom i opašu bodljikavim željeznim pojasom. Braća učine po njegovoj volji. U tom stanju započe svetac pjesmu tužavku kralja Davida:

„Glasom svojim vapim Gospodu, glasom svojim molim se Gospodu.

Izlijevam pred njim svoju molitvu i otkrivam pred njim svoju bijedu.

[1] I. Cel., pag. 92.

Kad iznemogne u meni duh moj. Ti si, Gospode, poznavao staze moje.
Po ovom putu, kojim sam hodao, stavljali su mi zamke.
Obazirao sam se na desno i nije bilo, tko bi me poznao.
Nestade mi utočišta i nije bilo, tko bi se pobrinuo za dušu moju.
Tada sam vapio k tebi Gospode: Ti si, rekoh, moje pouzdanje, ti si moj dio na zemlji živućih.
Pogledaj na molitvu moju, jer sam odviše iznemogao.
Oslobodi me od progonitelja, jer su oni jači od mene.
Izvedi iz tamnice dušu moju da slavim ime tvoje: očekuju me pravednici, dok mi platiš".[1]

Kad je svršio taj posljednji stih, ispunivši se u njem sva otajstva Kristova, njegova sveta duša ostavi tijelo i poleti u rajske visine, da u moru svijetla uživa prejasno lice Božje, a tijelo mu polako klonu i usnu u Gospodu.[2]

Pedesetorica braće, koja su tada bila u Porcijunkuli, klečala su oko Franjine smrtne postelje, čekajući u molitvi, žalosti i plaču taj smrtni čas svoga nježno ljubljenoga oca, neporedivoga glavara.[3]

Premda se već bio počeo mrak hvatati, ipak doleti na kućni krov jato ševa, tih ptičica, koje ljube svijetlo a mrze tminu, te koje je svetac više puta pozivao, da s njime zajedno pjevaju slavu Božju i stanu milo pjevati, kao da žele na zemlji proslaviti ime Onoga, koji bijaše ovjenčan slavom na nebu.[4]

Psalam 141. — [2] Cunctis in eo Christi completis misteriis . . . sanctisssima illa anima carne soluta est, quae in abysso claritatis absorpta, corpus obdormivit in Domino. I. Cel., pag. 92., II., p. 270. — [3] I. Cel. pag. 92. — [4] Alaudae, aves lucis amicae, et crepusculorum terebras horrescentes . . . venerunt in multitudine magna super tectum domus, et diu cum insolita jubilatione rotantes . . . S. Bon., pag. 396.

Franjo slavno umre 3. listopada 1226. godine. Prije nekoliko dana bio je svetac stupio u 46. godinu svoje dobi. Dvadeset je godina prošlo kako je dobio zapovijed od Isusa, da popravi njegovu Crkvu, a osamnaest kako je osnovao red Manje braće.

Nadaleko se, prije nego i u samom Asizu, saznalo, da je Franjo ostavio ovaj svijet. Jedan od najboljih njegovih prijatelja, brat Augustin, državnik zemlje Labura, bio je baš na smrtnom času i već mu se jezik bio uhvatio o nepce. Ali u jedan mah, kao da se prenu iz duboka sna, veselo povika: „Oče! Počekaj me časak, da i ja pođem s tobom.“ Braća, što su stajala oko njegove postelje, upitaše komu govori. „Zar ne vidite,“ odvrati im on čvrstim glasom, „našega oca Franju, gdje ide u nebo?“ U isti čas odijeli se njegova duša od tijela i pođe za Franjinom u vječnost.[1]

Sveta duša ukaza se također i asiškomu biskupu. Ovaj je prelat uvijek bio Franjin pokrovitelj, a za vrijeme njegove bolesti jako ga je pomnjivo njegovao: pače i ovaj se čas brzo vraćao iz gore Gargana, da ga još jedamput vidi na ovom svijetu. Uljudan poslije smrti kao što je bio i za života, svetac se, bez sumnje, smatrao dužnim, da se oprosti s takovim prijateljem i dobročiniteljem. Zato mu se ukaza u Beneventu, kamo je biskup već bio stigao, te mu reče: „Oče moj! Ja ostavljam ovaj svijet, mjesto mojega zatočenja, te polazim Isusu Kristu.“ Biskup pripovijedi viđenje svojim pratiocima, a na svom se povratku uvjeri, poslije točnoga ispitanja, da mu se Franjo ukazao upravo u vrijeme svoje smrti.[2]

Tijelo ostane položeno na pepelu koliko je Franjo bio odredio. A i braća sprovedu taj prvi sat u onom stanju, u kojem ih je zatekao zadnji Franjin dah; oni bi se od dragoga pokojnika u duhu dizali

[1] II. Cel., pag. 270. — [2] II., ibid.

do Boga, a od Boga se vraćali k sebi i novome životu, koji je za njih počimao. Poslije dvije godine Toma Celanski, koji je bio nazočan svečevoj smrti, još je živo osjećao iste utiske u svojem srcu. „O pravo svijetlo svijeta," kazuje on, „koje si u Crkvi Kristovoj sjalo bolje, negoli samo sunce, ne vidimo više tvojih zraka. Prije si živio u našem siromašnom društvu, a sada općiš s anđelima i svecima. Ti najbolje znaš, kako si nas žalosne ostavio, zato te skrušeno molimo, da kao što si nam u svojem životu tako slavno navješćivao dobru riječ, tako nas isto ni sada nemoj zaboraviti. Samo nas je tvoja nazočnost mogla u našim bijedama i nevoljama hrabriti i sokoliti. Oče sveti! Kako si nam bio milostiv! Uvijek si bio pripravan oprostiti svojoj djeci. Blagoslivljemo te, kao što je tebe blagoslovio onaj Bog, koji je sâm nadasve blagoslovljen." [1]

Trebalo je međutim iskazati zadnju počast slavnomu pokojniku. Braća opraše njegovo tijelo i pomazavši ga dragocjenim balzamom, izlože ga štovanju svih, na prekrasnom sagu, što ga je ujedno s miomirisom donijela pobožna rimska gospođa Jakobina Settisolska, ta velika svečeva štovateljica, koja je također i pogrebni trošak podmirila.

Sad se na očigled svih dogodi pravo čudo. Lice svečevo od naravi crnkasto te od silnoga umora i sunčanoga žara prilično potamnjelo, zadobi po smrti svijetlu i svježu boju, kao očiti dokaz njegove čiste i neokaljane duše i nagrade, što ju je na nebu dobio. Lice mu, veli Celano, bilo slično anđeoskomu licu. Uda, prije ukočena, postaše sada za čudo veoma gipka i nježna kao u malena djeteta, te si ih mogao po volji prigibati na sve strane. U ustima svih bila je samo jedna riječ: kako je lijep! Radi toga braća zaboraviše za neko vrijeme na svoju žalost i ne oklijevaše u toj nagloj promjeni i lje-

[1] I. Cel., pag. 93.

poti pozdraviti zoru besmrtnosti i početak uskrsnuća [1]

Rane su bile drugi uzrok utjehe i veselja, jer ih doonda nije nitko dobro vidio. Oni, što su ih blaženim smatrali, jer su se o njima uvjerili, kao na primjer brat Leon, samo su kratki pogled mogli na njih baciti: ali sada su bile svima otkrivene, te su na sve velik utisak činile. Čavli na nogama i rukama, učinjeni iz neke crnkaste tvari, jasno se opažali na bijelome tijelu. Bilo je to, krasno veli Celano, kao crni mramorni kamenčići utisnuti u bijeli mramorni pod. Široka rana na prsima, koju je svetac za svojega života toli brižno sakrivao, radi svoje crvene boje i zavinutih okrajaka izgledala je kao istom razvijena ružica. Franjo se svima pričinjao kao pravi svetac, jer je bio bolje zabilježen znakom Božjim, negoli su si oni u pameti predočivali, te su jednodušno govorili: „Takav je bio Isus!" Ta im je slika tako u pameti ostala, da je brat Leon poslije dvadeset godina ovako Salimbene-u izrazio taj opći utisak: „Bijaše to upravo kao propeti Isus Krist skinut s križa." [2]

Dok su se braća podavala tim pobožnim osjećajima i skrbila se za sveto tijelo, vijest se o Franjinoj smrti raznesla za čas po gradu i cijeloj okolici kao munja, te je svagdje s najvećim veseljem bila primljena. „To je bio svetac," govorili; „imat ćemo njegove ostatke, koje smo tako željeli posjedovati! Hvaljen i blagoslovljen budi Gospod Bog naš, koji

[1] Intuebantur carnem illius, quae nigra fuerat prius, candore nimio renitentem et ex sui pulchritudine beatae resurrectionis proemia pollicentem . . . vultus ejus quasi vultus angeli . . . membra in teneritudinem conversa et agilitatem innocentiae puerilis. I. Cel., pag. 94. — [2] Clavi sicut in pavimento albo nigri lapilli . . . I. Cel.. pag. 96.. plaga lateralis rosa quaedam pulcherima videbatur. S, Bon., pag. 297. Sicut dixit mihi frater Leo, socius suus, qui praesens fuit quando ad sepeliendum lavabatur, in morte videbatur recte sicut unus crucifixus de cruce depositus. Salimbene, pag. 75.

nam je povjerio tako dragocjeno blago! Zaista ga nijesmo zavrijedili. Tebi hvala i slava, neiskazano Trojstvo." U isto vrijeme mnogobrojni narod pohrli u Porcijunkulu, jer je svatko htio svojim očima vidjeti i rukom opipati velika čudesa, što ih je Bog učinio na svojem sluzi. Svatko je, kako mu je srce kazivalo, putem pjevao veselu pjesmu.[1]

U Porcijunkuli je bilo pravo oduševljenje. Ljepota mrtvoga tijela, osobito rane, sve su velikim divljenjem napunjavale. U prvi čas vladala je velika tišina, a iza toga se nije čulo drugo do plač i pobožno zazivanje. Jedni su promatrali svete rane, drugi ih s počitanjem cjelivali te kušali, da se o njima uvjere, mičući prstom čavle u nogama i rukama. U broju tih spominje sv. Bonaventura učenoga i u onoj okolici poznatoga viteza po imenu Jeronima, koji je o tim ranama upravo onako dvojio, kao nekoć apostol Toma o ranama Isusovim. Došavši do odra, stane pred svom braćom i građanima marljivije i smjelije pregledavati svečeve ruke, noge i bok te svojom rukom micati čavle. Kad se uvjerio o istini nije dalje sumnjao, pače je toplo branio tu istinu i kasnije ju zakletvom na evanđelju potvrdio.[2]

Broj se pohoditelja neprestano povećavao, te je bilo nužno, da se prepriječi svaki nered i dade pravi smjer tim osjećajima. Braća dakle zapjevaše svete pjesme, a nazočni su ih pratili s najslađim veseljem i poklicima. Radi toga pjevanja i hiljadu gorućih svijeća cijela je ta noć, veli Celano, izgledala kao anđeoska straža.[3]

Svatko se bojao, da kakova naoružana ruka ne ugrabi svetoga tijela, budući je Porcijunkula bila osamljena u dolini, a grad se dosta daleko nalazio. Stoga su braća mislila, da ne mogu čekati obično

[1] I. Cel., pag. 84. — [2] S. Bon., pag. 98. — [3] Totam noctem divinis laudibus consummaverunt, ita ut prae jubilationum dulcedine ac luminum claritate fore angelorum excubiae viderentur I. Cel., pag. 98.

vrijeme, nego odrede pogreb u sutrašnji dan t. j. u nedjelju ali posve rano. Kad je dakle rano jutro osvanulo, braća navuku habit na slavno tijelo svoga oca i polože ga u veliki lijes koji je imao oblik kutije. Iz grada Asiza stigoše svećenici, gradski vijećnici, vojska i nebrojeno mnogo naroda, da mrtve ostatke svoga slavnoga zemljaka časno sprovedu do groba. Sprovod je kretao u najboljem redu. Na čelu nepregledne povorke ljudi, išli su po tadašnjem običaju trubljači, a za ovima koracala je ostala svjetina, držeći u rukama zelene palme i napokon braća redovnici s gorućim bakljama. Lijes s mrtvim tijelom nosila su dva gradska vijećnika i dva samostanska brata; na posljetku su išli svećenici, pjevajući redom sad propisane psalme, sad druge crkvene pjesme ne u žalovitom tonu, nego punim i pobjedonosnim glasom.[1]

Klara i njezine sestre zamole kao osobitu milost, neka im se dopusti, da zadnji put vide lice svoga ljubeznoga oca. Povorka dakle krene prema crkvi sv. Damjana, da se pobožne sestre nauživaju posljednje utjehe. Tijelo odnesu u crkvu, a rešetke, preko kojih su sestre obično primale svetu pričest, bile su otvorene, te su tako mogle ostatke svečeve, osobito njegovih pet rana, cjelivati i kvasiti svojim suzama. Sv. Klara, dugotrajnom bolešću veoma oslabjela, dala se na nosiljci donijeti pred korske rešetke. Tko može izraziti utisak njihova srca? Najprije su promatrale to tako poznato i ljubezno lice, zatim udarile u plač i jadikovanje; kako plaču i jadikuju sirotice, kojima smrt ugrabi oca ili majku. Taj plač bio je kao žalosne litanije. „Oče, oče, što će biti od nas?! Komu nas povjeravaš u ovoj bijedi i tuzi? — Što nas nijesi poslao pred sobom, mjesto da nas ostavljaš u ovolikoj žalosti! — Što ćemo

[1] Mane facto . . . clangentibus tubis . . . sacras exequias, solemniter exequentes . . . acceperunt singuli ramos olivarum . . . laudum munia vocibus altisonis exolvebant. I. Cel. ibid.

sada činiti u ovoj tamnici, gdje nas ne ćeš više pohađati? S tobom, oče, odilazi sva naša utjeha: više ne nalazimo na zemlji pomoći slične tebi. — Oče ubogih! Tko će nas odsada rasvjetljivati u našim napastima? Tko li će nam priteći u pomoć u našim nevoljama? o gorki rastanku, o nepodnosiva žalosti, o strašna smrti, koja zadaješ smrt tolikim hiljadama djece! Mi nijesmo živjele, ako imamo kakav život, imamo ga po onom, koga nam je smrt oduzela.[1]

Taj tako ganutljivi plač nađe odziva kod onih koji su mogli unići u crkvu. Videći kako plaču anđeli mira, udare svi oko lijesa u plač. Ali to ne potraja dugo, jer je trebalo krenuti strmenitim putem u Asiz. Povorka ode ravno u crkvu sv. Jurja. Tu je Franjo u svojoj mladosti učio; tu je prviput javno propovijedao o pokori i ljubavi Božjoj, pa su htjeli da tu bude prviput pokopan. Svećenstvo svečano pjeva zadušnice, a poslije toga s najvećim počitanjem sahraniše dragocjene ostatke u mjestu dolnje crkve, tako zvanom svetište. Naskoro ih je morao primiti malen spomenik od kamena, ali je trebalo vremena, da se napravi. Kroz to dakle vrijeme objese lijes o dvije gvozdene grede, koje se još i danas vide u zidu.[2]

Čim se brat Ilija povratio u Porcijunkulu, kao generalni vikar službeno je navijestio Franjinu smrt ostaloj braći razasutoj po cijelomu svijetu. To je pismo puno uzvišenih misli, te je najganutljiviji nadgrobni govor, koji zaslužuje, da ga u cjelini navedemo po primjerku upravljenu na francusku Manju braću, koji se dugo čuvao u samostanskoj pismohrani otaca Rekolekta u Valencijeni:

[1] Aperta est fenestra parvula . . . aperta est et arca . . . respicentes eum... pater, pater, quid faciemus?... I. Cel., pag. 99.— Po svjedočanstvu Celanovu, nije Klara za sestrama unišla u crkvu. — [2] Vix quisquam poterat abstineri a lacrimis cum angeli pacis amare flerent. I. Cel., pag. 100. Pervenientes ad civitatem cum jubilo, thesaurum in ecclesia S. Georgii cum omni reverentia condiderunt. S. Bon., pag. 398.

Mojemu ljubeznomu bratu u Isusu, bratu Grguru, služitelju braće u Francuskoj, te svoj njegovoj i mojoj braći, brat Ilija, grješnik, šalje pozdrav.

„Prije nego počnem govoriti, moram plakati, i to s puno razloga. Duša mi se topi u tuzi, kao da ju zaplavljuju valovi uzburkane rijeke. Jao! nesreća, koje sam se bojao, snašla nas je; jer onaj, koji nas je toliko puta tješio, ostavi-nas, nema ga više; onaj, koji nas je nosio kao janjce u svojem naručaju, otišao je u daleku pokrajinu. Mio Bogu i ljudima, primljen je u mjesto vječnoga svijetla, poučivši Jakova zakon života i znanja i ostavivši Izraelu oporuku mira. Ne možemo se dosta radovati njemu, ali ni dosta plakati nad nama, jer smo lišeni njegove nazočnosti, te smo kao u sjenu smrti bačeni. Gubitak se taj tiče svih nas jednako, ali pogibelj prijeti samomu meni i to radi skrbi i brige, koje iza njega na me prelaze.

„Prevelika je moja žalost, zato vas molim, draga braćo, dijelite ju sa mnom, kao što ja dijelim s vama vašu. Ostadosmo sirote, bez svijetla, jer pokojnik, naš otac Franjo, bijaše nam uistinu svijetlo dolazeći od pravoga svijetla, koje prosvijetljuje sve, što sjede u sjeni smrti. Poput podnevnoga sunca rasvijetljivao je duhove i ogrijavao srca vatrom svoje ljubavi, kad je svuda navještivao carstvo Božje i Gospodu pripravljao novi rod. Ime se njegovo pronijelo do zadnjih otoka i svi su se narodi divili njegovim djelima.

„Nemojte se prekomjerno žalostiti, dragi sinci i braćo, jer će Bog, otac siromašnih izliti na nas svoje svete utjehe. A ako plačete, plačite nad sobom i svima nama, a ne nad njim; jer mi smo u smrti, dok je on ušao u život. Veselite se, jer prije nego je otišao, blagoslovio je poput Jakova svu svoju djecu i oprostio im sve njihove pogrješke i uvrede.

Navješćujem vam veliko veselje i sasvim novo čudo, koje se kroz sva stoljeća nije ni u kom vidjelo, osim u Sinu Božjem, koji je Isus Krist naš

Gospod. Naš se brat i otac na mnogo vremena prije svoje smrti ukazao razapet kao Isus i nosio je na svojem tijelu pet njegovih rana; noge i ruke bile su mu probodene čavlima. Iz njegovoga boka, koji je bio kao sulicom otvoren, često je krv tekla. Dok mu je duša bila sjedinjena s tijelom, ovo je izgledalo bez ikakve ljepote; lice mu je bilo mutno, sva njegova uda plijenom najvećih boli, bila su ukočena, kao uda mrtva čovjeka. Ali poslije smrti tijelo mu postade krasno, bijelo kao snijeg, te se svatko naslađivao u nj pogledati. Uda pak, prije ukočena postaše gipka, te bi se podavala svakom položaju, kao uda malenoga djeteta.

„Blagoslivljajte dakle Boga neba i zemlje i hvalite ga pred ljudima za milosrđe, što nam ga je učinio. Sjećajte se također našega oca i brata Franje na hvalu i slavu Onoga, koji ga je uzvisio među ljudima i proslavio pred anđelima. Molite se za nj, kako nas je prosio, ali molite i njega samoga, da nas Bog učini dionicima svoje milosti, te uzmognemo kao i on vjerno i potpuno opsluživati njegove zapovijedi i savjete, pa potom doći uživati njegovu slavu. Amen.

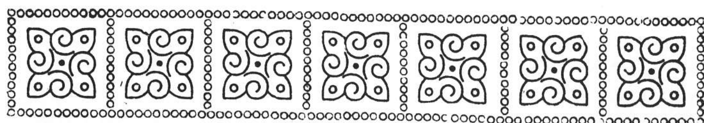
„Naš je brat i otac Franjo otišao k Isusu u nedjelju 4. listopada u prvi sat.[1] Vi dakle, predraga braćo, kojim dođe ovo pismo, slijedeći primjer puka izraelskoga, koji je oplakivao Mojsiju i Arona, svoje odlične vođe, lijevajte suze, jer ste lišeni utjeha takvoga oca. Ako je sinovska ljubav zahtijevala, da se veselimo, kad smo bili s Franjom, dužnost nam je također, da ga sada oplakujemo. Nu još se i sada možemo veseliti budući da on nije umro, nego je otišao na nebeske svečanosti, odnesavši sa sobom blago svojih zasluga. Ali ipak naša naklonost i ljubav zahtijeva, da plačemo, jer onaj, koji je ulazio i izlazio kao Aron, kad nam je dijelio iz svojega srca

[1] Po načinu, kako se u ono doba računalo, nedjelja je počimala u subotu u 6 sati navečer.

staro i novo blago i tješio nas u svim našim nevoljama, uzet je iz kruga našega, te smo sada sirote. Ali je pisano, da je Gospodu povjeren siromah i da će on priteći u pomoć siroti. Stoga se, mila braćo, utecimo k njemu, da nam na mjesto te zemljane posude, razbijene u dolini Adamovih sinova, dade drugu isto tako jaku posudu t. j. da poda našoj obitelji drugoga vođu, koji će nas hrabro, poput Makabejaca, voditi u boj i borbu. A jer je spasonosno i korisno moliti za mrtve, vruće se molite za pokoj njegove duše. Neka dakle svaki misnik služi na tu nakanu tri mise, svaki klerik mrtvačko officije, svaki brat laik pet puta Oče naš. — Brat Ilija, grješnik“.

Nekoliko tjedana poslije zadušnicâ smjestiše lijes u spomenik što ga je brat Ilija dao napraviti i koji je bio posve prost; sastojao se naime iz nekoliko izglađenih kamena, bez ikakove kiparije i natpisa; a i samo sahranjivanje obavljeno bez velikih i svečanih obreda. Ali se međutim proslavilo jednim čudom. Dovedoše naime iz Asiza jednu djevojčicu, koja je imala glavu na krivo i privinutu do ramena tako, da je svojom težinom bila učinila kao nekakvu lokvu u mesu. Nazočni stave siromašno dijete pod lijes, te se ne bijaše još pravo ni dotaklo svetih ostataka svojom glavom, kad mu se ova najedamput ispravi i izravna na vratu Siromašna se bolesnica od nagle promjene tako prestrašila, da je udarila u plač i počela bježati što je brže mogla.[1] To je prvo čudo što ga je Franjo učinio poslije svoje smrti, ali naskoro nastave se još mnoga druga čudesa. To je bio samo privremeno Franjin grob, ali ga ipak Bog ne ostavi ni bez kreposti, ni bez slave.

[1] Eo, die, quo sacrum corpus reconditum fuit, apportata est puella, habens collum monstruose plicatum . . . sub arca caput immisit . . . statim collum errexit . . obstupefacta nimis, coepit fugere ac plorare. I. Cel., pag. 108.

GLAVA XXIV.

FRANJU PROGLAŠUJU SVECEM.

1226.—1230.

Franjo je, kako kažu tri druga, bio sličan Samsonu; on je učinio poslije svoje smrti, da je više duša umrlo grijehu, negoli ih je iz toga nesretnoga stanja izbavio za svoga života.[1] Općenito su ga oplakivali, veli Celano, jer su svi bili uvjereni, da će se svijet poslije njegove smrti povratiti u tmine. Zvijezda se bila digla u nebeske visine, te je mnogim ljudima bilo dopušteno da ju vide, da prime njezino svijetlo i uživaju njezina dobročinstva. Narod se počeo veseliti i radovati njegovoj smrti kao kakovu sretnu događaju. Odlični povjesničar navađa, kao obično, razloge tomu velikome veselju. Franjo se s jedne strane povečavao u moći. Bog koji je od njega učinio sliku svoga propetoga Sina, nije ništa uskraćivao njegovoj molbi. S druge pak strane nije više bio, kao u vrijeme svoga smrtnoga života, ograničen na jedno mjesto, nego poput anđeoskih duhova mogao je svagđe biti nazočan i često lično donosio dobročinstva od vrhovnoga Kralja.[2]

Moć, što ju je Franjo dobio, osjeti se u svim krajevima svijeta. Bilo je međutim mjesta, gdje je sluga Božji osobito pokazivao tu svoju moć, a bila su to ona mjesta, koja je najviše ljubio na ovom svijetu. Franjo je između ostalih imao tu krepost, da je uvijek vraćao ljubav za ljubav, pa je tomu ostao vjeran i u svome novome životu.

Asiz je bio najveći i najbolji svjedok svečeve moći na nebesima. Ne znam kakova je sila izbijala

[1] De ipso potest dici quod scribitur de Samsone: multo plures interfecit moriens, quam ante vivus occiderat. Tres Soc., pag. 62. — [2] I. Cel., pag. 101.

iz Franjina groba, koja se tako dojmila i djelovala na njegove sugrađane, da je tvorila čudesa. Kad je sluga Božji proglašen svecem, javno se čitao izvještaj o četrdeset čudesa, što su se dogodila u dvadeset i dva mjeseca. Trinaest ih se dogodilo u crkvi sv. Jurja, gdje je svetac bio najprije sahranjen. Mi ih ne možemo sva navesti, nego ćemo samo jedno spomenuti, a to tim prije, što se dogodilo na djetetu i što smo rijetko vidjeli, da je Franjo dolazio u saobraćaj s djecom. Mališ bio sirota, a usto imao ukočena doljna uda tako, da nije mogao ni hodati ni sjediti. U tom ga stanju u kolima dovezu pred crkvu, po svoj prilici da ganu hodočasnike na sažaljenje. Tu sprovede nekoliko dana, živeći od milostinje, što mu ju je svijet udjeljivao. Zatim ga na njegovu molbu odnesu na Franjin grob, gdje ga je čekalo slatko i željno ozdravljenje. Evo kako on sâm to pripovijeda: „Čim bijah blizu grobnoga kamena, zovne me jedan čovjek, koji mi se učini u cvijetu svoje dobe, obućen u odijelo Manje braće, držeći u rukama lijepih krušaka. „Ustaj", reče mi, i u isto mi vrijeme dade jednu krušku. Dijete odgovori: „ne mogu, jer sam ukočen;" ali uze krušku i pojede ju. Tada pruži ruku da primi još jednu, ali ga opet pozva da se digne. Mališ toga ne učini, jer nije u sebi osjećao snage, ali pojede i drugu krušku. Te mu se kruške učiniše jako slatke, stoga zamoli još i treću, koju zbilja nepoznanik dade, te uzevši ga za ruku, izvede ga pred crkvu na njegovim vlastitim nogama, pa ga onda nestade. Dijete osjeti u sebi veliku promjenu, te jedući tu treću krušku, veselo je klicalo: „Ja sam ozdravio!" U taj čas skupila se oko njega silna svjetina, koja je jednoglasno zahvaljivala Bogu i njegovome sluzi sv. Franji.[1]

Drugih se dvadeset i sedam čudesa dogodilo u Umbriji i susjednim mjestima. U izvještaju, što nam je sačuvan, nalazimo gradove, u koje je Franjo

[1] I. Cel., pag. 116.

najčešće zalazio, a ti su: Peruđa, Spolet, Folinjo, Todi, San-Severo, Gubij. Između tih čudesa pripovijedat ćemo samo dva, od kojih se jedno dogodilo u Città della Pieve, drugo u Narni. Tim ih rađe navodimo, što se u njima bolje, nego u drugim zrcali ono, što bi nazvali prijaznom Franjinom udvornošću.

U Città della Pieve, živio je neki siromašni i od poroda gluhonijemi mladić. Uzrokom njegove nijemosti nije bila samo gluhoća, nego mu je još i jezik bio tako malen i kratak, kao da je bio podrezan. Taj mladić uniđe jedne noći u kuću nekoga trgovca Marka, te nagnuvši glavu, dade mu tim znak, da želi prenoćiti u njegovoj kući. Marko ga primi na konak, pa dogovorivši se sa svojom ženom, ostavi ga i slijedećega dana kod sebe, jer je dobro znao posluživati kod stola. I zbilja, taj je nijemi mladić bio vrlo vješt. Po najmanjem bi znaku saznao, što želi njegov gospodar, koji ga veoma obljubi radi njegovoga dobroga ponašanja, kao i radi njegove bijede. Jednom reče Marko za stolom svojoj ženi: „Veliko bi bilo čudo, kad bi mu blaženi Franjo povratio sluh i govor. Kad bi učinio to čudo, ja bih iz zahvalnosti i ljubavi prama njemu kod sebe zadržao ovoga siromašnoga mladića i brinuo se za sve njegove potrebe." Još on nije bio ni posve svršio te riječi, kad mladić rupi na vrata i usklikne: „Živio sv. Franjo"! Tada diže oči k nebu i progovori: „Evo je došao sv. Franjo, da mi povrati govor." I zbilja, jezik mu se u jedan mah produlji tako, da je točno mogao izgovarati svaku riječ Sada mu je srce bilo puno veselja i zahvalnosti, te se pitao, kako će ljudima pokazati to čudo. „Zahvaljuj Bogu," odgovori Marko; on će po tebi spasiti mnoge duše." Po tom taj valjani čovjek ustane iza stola i ode pripovijedati što se na njegove oči dogodilo. Svi su njegovi susjedi dobro poznavali nijemoga dječaka, zato hrpimice dotrče, da ga vide i nijesu se mogli dosta načuditi tomu događaju.[1]

[1] I. Cel., pag. 119.

Možda je ono čudo u Narni bilo još ganutljivije. Ono se dogodilo na jednom prosjaku imenom Bartolu, kojemu se uhvatiše noge, kad je jednom bio zaspao u sjeni pod orahom. Već je bilo prošlo šest godina, kako ga je snašla ta nesreća. Kroz to vrijeme tako mu je bila usahnula, osušila i skupila se jedna noga, da si ju mogao rezati, pržiti, a da on nebi ništa osjetio. S velikom bi i strašnom mukom mogao malo izaći. U tolikoj svojoj nevolji pomisli na sv. Franju, o kojem je tada svatko govorio i zamoli ga za pomoć. Otac se ubogih ne ogluši na molbu takova siromaha, nego mu se ukaza u noći i naredi, neka se ide okupati u vodi, što mu je naznači. „Tvoja me," reče, „bijeda ganula na sažaljenje, zato ću te ozdraviti od bolesti." Taj se siromašni čovjek nije mogao odmah na to odlučiti, jer mu je čudno bilo, što mu Franjo zapovijeda toliko putovanje, koje ga je moralo strašno umoriti, a mogao ga je odmah na mjestu ozdraviti. Upita dakle za savjet gradskoga biskupa, koji ga sasluša i opomenu, neka učini što mu je rečeno i dade mu svoj blagoslov. Bartol uze štap i krenu, kako je već mogao na označeno mjesto. Ali domalo stane naricati misleći da ne će nikada doći. „Budi srčan," reče mu neki nevidljivi glas; ne gubi ufanje u Boga; ja sam onaj, koga si za pomoć prosio." Ohrabren Bartol tim riječima, stane se gibati, jer ne možemo reći, da je išao korakom. Domalo ga zadesi i druga nesreća. Zađe naime s pravoga puta i stane se udaljivati od svoga cilja, a uz to se i noć približavala. „Ne ideš pravom stazom", reče mu isti glas, „nego kreni na drugu stranu." Bartol uvidi, da ga dobar prijatelj prati, te se nije više ništa potužio, nego je učinio, kako mu je bilo rečeno. Došavši do kupališta, odmah zađe u vodu i u isti čas osjeti kao da je netko metnuo jednu svoju ruku na njegovo koljeno, a drugom ga prihvatio za petu Nevidljivi liječnik ravnao je polako bolesnu nogu i sasvim ju je ispravio. Bartol osjeti, da je izliječen, pa izašavši

iz vode, razglasivao je to čudo na sve strane, hvaleći Boga i sv. Franju.[1]

Celano tvrdi, da se osim Asiza i Umbrije najbolje u Francuskoj osjećala dobrotvorna svečeva moć. „Tko bi mogao," veli on, „iskazati broj čudesa, što ih je Franjo činio u Francuskoj?" Svetac nije mogao uza svu svoju vruću želju otići u tu zemlju i propovijedati sv. Evanđelje, te je sada čudesima osvećivao zapreke, što su ga priječile u njegovome životu. Ali ga je sigurno još jedna stvar vukla k Francuskomu narodu. Odmah su naime poslije njegove smrti bili poslali u Pariz jastuk, kojim se on služio u zadnjoj bolesti. Taj je sveti ostatak gotovo onako svečano primljen kako se je poslije dvanaest godina imala primiti sveta trnova kruna. Ususret mu izađoše kralj, kraljica i dvorski velikaši. Sveučilište, „učenjaci i svjetski mudraci, kojih je," vele odlični povjesničari, „uvijek u Parizu bilo više, nego i u jednom drugom gradu na zemlji, „uhvate tu priliku, da očituju svoje udivljenje i štovanje prama svecu i njegovu ostatku. Franjo nagradi tu njihovu ljubav, umnoživši čudesa. Velika je šteta što opis tih čudesa nije do nas dopro.[2]

Dok je Franjo nemalo na svim mjestima tvorio ta čudesa, u crkvi se dogodiše dva slučaja, koja jednako zanimaju ovu povijest. Prvi je bio taj, da je stožernik Ugolin uzdignut na papinski prijestol. Honorije je samo nekoliko mjeseci nadživio sv. patrijarhu, jer umre odmah 18. ožujka 1227. Ne bi bilo pristojno, da se rastanemo s tim odličnim papom, a ne spomenemo, da mu je Franjo tri odlične usluge dugovao: Honorij mu je naime dopustio Porcijunkulski oprost; dao mu stožernika Ugolina za pokrovitelja njegova reda; on je svečano potvrdio njegova konačna pravila. To su važni razlozi, da djeca Franjina budu vjerna njegovoj uspomeni. Stožernici se sabraše odmah prvi dan iza njegove

[1] I. Cel., pag. 111. — [2] I. Cel., pag. 102.

smrti i jednoglasno izabraše stožernika Ugolina, koji odmah zasjede Petrovu stolicu pod imenom Grgura IX. On je već bio prekoračio osamdeset i petu godinu, ali mu je Bog odredio još više od četrdeset godina života i u tolikoj je svojoj starosti zadovoljavao svim svojim dužnostima. Crkva je u njemu imala djelatna i neustrašiva vođu u ono uzburkano doba. Grgur je kako znamo, bio pravi Franjin prijatelj i dobročinitelj; moglo se dakle sigurno znati, da će on uzdržati njegovo djelo, a i njega proglasiti svecem, ako bi to Bog dopustio.

Drugi je događaj bio malo skromniji. Poslije smrti sv. utemeljitelja brat je Ilija nesamo privremeno upravljao braćom, jer na općoj skupštini godine 1227. ne izabraše njega za vrhovnoga upravitelja, nego španjolskoga državnika Ivana Parentia, o kom smo već govorili. Budući da je prije bio gradski vijećnik, sačuvao je u sebi uglednost i pravičnost toga staleža, pa je upravo bio kao stvoren za vladanje. On je bio čovjek svet, duhovit i posve sposoban za službu oca, veli Bernardo Beski. Uzato je, kao i Franjo, bio veliki branitelj redovničkoga siromaštva[1] Stoga se nije trebalo bojati da će on zavesti red s pravoga puta. Bez sumnje da je njegov izbor bio podastrt odobrenju sv. oca pape. Grgur IX. rado ga potvrdi. Mislio je međutim, da se bratu Iliji duguje kakova naknada. Preporuči mu dakle, neka se brine, da se sagradi veličanstvena bazilika, koja će postati konačnim grobom sv. utemeljitelja.

Već je bez sumnje Grgur IX. predvidao, da će jednoga dana Franju predložiti štovanju vjernika. Na sve se strane čulo, da Franjo tvori mnogobrojna čudesa. To je za papu bilo veliko veselje i utjeha. Uostalom on nije nikada dvojio o svetosti svoga ljubeznoga sina, kojega je tako rado u svom srcu

[1] Vir sanctus et justus et spiritualis, et vere aptus ad officium patris. Ms. Taur., fol. 118 Vir sapiens et religiosus et summi rigoris. Eccleston Collatio XII.

nosio; ali kako je bilo milo njegovu očinskom srcu, kad je vidio, da je i sâm Bog tako brzo potvrdio tu svetost! Nadalje, ta čudesa nijesu bila samo opravdanje njegovih osjećaja, nego još opravdavaju i Crkvu, koju pomlađuju. Što su dakle govorili Vodoini, šta je govorio car Fridrik II., kad su mislili i tvrdili, da Bog nije više uz Crkvu? Još je samo trebalo staviti ta čudesa izvan svake kritike, podvrgavši ih ozbiljnu ispitu. Ako otud izađu pobjedonosna, kao što su se tome svi nadali, papa je bio odlučio učiniti dvije stvari, koje će mu pribaviti jednako veselje: uvrstit će svoga prijatelja Franju u broj svetih i tako će pobiti neprijatelje Crkve.[1]

Ostvarenje tih misli pospješe neki događaji. U Rimu se diže buna. Rimljani, seditiosum hominum genus, ustadoše proti crkvenom poglavici.

Grgur IX. vjeran politici svojih prethodnikâ odluči ostaviti bunu, da se sama sobom uništi u svojim nemoćnim težnjama. Pobjegne dakle iz Rima sa cijelim svetim zborom, te poslije kratkoga počinka u Rijeti, gradiću uvijek sv. Stolici privrženu, ustavi se nekoliko dana u Spoletu, gdje ga najvećim poštovanjem dočekaše, a onda krene u Asiz.

Prije nego Grgur uniđe u grad, svrati se k sv. Damjanu, da posjeti Klaru i njezine sestre. O prijazne poniznosti! kliče Celano. Jedan nasljednik poglavice apostolskoga pohađa siromašne žene, čedne samostanke! Nečuvene stvari! prevelike li naklonosti![2] Papa se sjećao, da je bio prvi starješina toga svetoga samostana. On poslije Franjine smrti još nije bio vidio redovnica, stoga im je htio svojom nazočnosti pribaviti utjehu. A možda se htio i s Klarom porazgovoriti o onom, čiji je ona duh i kreposti sasvim izbliza promatrala.

U Asizu je bilo pripravljeno, da se primi namjesnik Kristov onako slavno i časno, kako se to dolikuje njegovom dostojanstvu. A kad su saznali,

[1] I. Cel., pag. 104. — [2] I. Cel., pag. 104.

da je već kod sv. Damjana, izađu pred njega u dugoj povorci: građani su išli naprijed, a za njima Manja braća i drugo svećenstvo, noseći svaki svjetiljku u ruci. Toliko svijetlo činilo je dan još jasnijim, premda ga je već sunce svojim jasnim zrakama rasvijetljivalo. Svećenstvo je pjevalo najljepše crkvene pjesme. Papa najprije zamoli, neka ga odvedu na Franjin grob, gdje klekne i dugo se moljaše. Vidjelo se, kako se često udara u prsa i prolijeva obilne suze.[1]

Svatko je mogao lako pogoditi, kakovu je papa imao namjeru, došavši u Asiz s cijelim svojim dvorom Po gradu se poče govoriti, da će Franjo biti uvršten u broj svetaca. I zbilja, naskoro se sazna, da je izdana zapovijed, neka se potraže svi oni, koji su poslije Franjine smrti bili predmetom kakova čuda. Ovi za kratko vrijeme dođu s raznih strana. Njihove se izjave zabilježe i odmah se počnu pregledavati. Papa naredi, da se sve točno istraži. Sv. Bonaventura svjedoči, da je za to odredio baš one stožernike, koji nijesu baš bili posve za to proglašenje.[2]

Dok su se sakupljali i ispitivali ti podatci o djelima i čudesima Franjinim, rimski dvor iznenada otiđe u Peruđu radi nekoga nepoznata uzroka, možda zbog kakove careve prijetnje. Taj odlazak ni najmanje ne pomete velikoga djela, na koje je svatko mislio. Stožernici nastave istraživanje i ispitivanje, kako bi to i u Asizu činili, te poslije nekoga vremena podnesu papi toliko svjedočanstva o vječnoj Franjinoj slavi u raju, da o tom više nije bilo nikakove sumnje. Stoga namjesnik Kristov na njihov zahtjev sazva u svom dvoru posljednju svečanu sjednicu, na kojoj se pročita i odobri izvještaj istražujućega odbora. „Sva su ta čudesa nepobitna," govorili su kardinali; uostalom, ne treba nam nikakovih dokaza, jer smo mi sami svojim očima vidjeli

[1] I. Cel. pag. 104. S. — [2] Bon. pag 399.

i rukama svojim pipali svetost toga svetoga čovjeka. Proglasujući tu svetost, sigurni smo, da se ne varamo." Ganut papa tom jednoglasnom izjavom i onim, što je sâm o Franji znao, reče, da se može proglasiti svecem, te navijesti, da će tu svečanost obaviti u nedjelu 16. srpnja, u crkvi sv. Jurja.[1]

Opća nestrpljivost među svjetinom teško je očekivala tu nedjelju. Ali i ona napokon dođe. Izjutra ogranu žarko sunce, da proslavi svetkovinu onoga, koji ga je tako rado zvao svojim bratom. Crkva se sv. Jurja bila nakitila kao majka na proslavi svoga sina, te se prelijevala od svijetla. Ukusno su bili poredani vijenci od zelena lišća, kite raznovrsna cvijeća i prekrasne zastave. U svetištu, kraj žrtvenika, podignut i bogato nakićeni prijestol očekivao je pomazanika Božjega.

Kad su se u određeno vrijeme otvorila crkvena vrata, mnogobrojni narod, opojen prevelikom srećom, zauze određeno mjesto. Bili su to najprije Asižani: siromasi, bogataši, ozdravljenici, prijatelji, a mislimo također i roditelji, možda svečev otac i majka, premda ih nažalost povjesničari ne spominju. Na drugom su mjestu stajali baruni, knezovi i plemići u tolikom broju, kao da su se bili skupili na kakovo carsko vijeće. Dolazile su zatim redovnice s dugim svojim koprenama, a na čelu im Klara i njezine sestre i redovnici raznih redova, a pred njima presretni Franjini sinovi. Napokon je blizu svetišta bilo smješteno mnogobrojno svećenstvo.

Iza kako je bio uspostavljen red i tišina, uniđe i namjesnik Isusa Krista. Pratnju njegovu sačinjavali su opati bližnjih samostana, mnogi biskupi između kojih su neki bili došli iz udaljenih biskupija i stožernici. Opati su stupali na čelu u grubome odijelu svoga reda, biskupi i stožernici sa svojim mitrama i bijelim kao snijeg plaštevima, sačinjavajući tako, kao anđeoski ophod; napokon Grgur IX.,

[1] Ibidem.

noseći na glavi tiaru i obučen u svećano svoje ruho, izvezeno zlatom a iskićeno dragim kamenjem. Svojom bijelom kosom, svojim visokim malo pognutim stasom i svijetlim svojim licem privlačio je na sebe pogled svih nazočnih i bio u svemu kao pravi crkveni zaručnik.[1]

Papa se uspe na prijestolje te prozbori krasnu besjedu u slavu onoga, kojemu je bio više godina štitnik i prijatelj. Za osnovu svomu govoru izabra one riječi iz Crkvenjaka: „Kao jutarnja zvijezda među oblacima, kao mjesec, koji rasvijetljuje noćne tmine, kao što sunce sja u pol dana, tako je on sjao u kući Gospodnjoj." U početku uzveličavao je božansku dobrotu, koja daje svojoj Crkvi svece, od kojih ona dobiva svoju jakost. Zanosnim svojim riječima upravo je elektrizirao slušateljstvo. Ali glas mu klone čim je počeo govoriti o krepostima i značaju Franjinu: mnoge mu uspomene dođu u pamet; obuze ga preveliko ganuće, ušuti i stade lijevati suze. Celano, koji je bio nazočan, svjedoči, da se lako moglo vidjeti, kako mu krupne suze padaju na dragocjeno ruho.[2] Zatim Ottaviano Conti, stožernik-đakon, čita na sav glas izvještaj, o svim onim čudesima, koja su po crkvenom sudištu prava i istinita, dokazana i priznana, da ih je Franjo počinio, ili da su njegovim zagovorom učinjena. Mi smo već spomenuli, da ih je bilo četrdeset na broju. Tu je odsijevala Franjina dobrota, uljudnost i cijela njegova duša, kako to lijepo istaknu stožernik Raniero Capoccio, koji je bio jedan između svečevih prijatelja. Na koncu svoga govora primjeti, da je tim čudesima Bog jasno pokazao Franjinu svetost, te zaključi ve-

[1] Cardinales et episcopi, niveis fulgoribus candidi supercoelestium pulchritudinum imaginem praeferunt, adstat Christi Ecclesiae sponsus, pontificalibus infulis decoratus . . . Ibid. — [2] Voce sonora nuntiat praeconia Dei . . . conversationis Francisci recolens et annuntians puritatem, lacrymis madidatur . . . Ibid.

leći, da samo treba na zemlji svecem proglasiti onoga, koji je već proglašen na nebu.

Kad se opće oduševljenje u slušateljstvu ponešto stišalo, ustane papa s prijestolja, digne ruke i oči prema nebu, te krepkim glasom progovori slijedeće svečane riječi: „Na slavu svemožnoga Boga, Oca i Sina i Duha Svetoga, na slavu preblažene djevice Marije, svetih apostola Petra i Pavla i na čast svete rimske Crkve, odlučismo po mnijenju naše braće stožernika i drugih biskupa, da se blago preminuvši otac Franjo, kojega je Bog proslavio na nebu i kojega mi štujemo na zemlji, upiše u broj svetaca. God imena njegova ima se svake godine svetkovati na dan 4 listopada.[1] Zatim papa zapjeva uzdignutim glasom pobjednicu pjesmu: „Tebe Boga hvalimo," a stožernici, Manja braća i svećenstvo radosno prihvate i poprate je do kraja. Kad je narod u crkvi i izvan nje veselo klicao, vojničke svirke zaoriše, a gradska zvona svojim jekom navijestiše veliki čin, što se je dogodio. Međutim siđe papa s prijestolja, klekne na grob svečev, poljubi ga, prinese kako bijaše običaj velike darove i priđe k žrtveniku, da odsluži svečanu sv. Misu. Manja braća, zahvalni sinovi Franjini, poredaju se oko žrtvenika u polukrug, držeći svaki u ruci voštanicu i granu maslinovu.[2]

Krasna je ta svečanost još i drugi dan trajala. Čim je bratu Iliji bila povjerena zadaća, da podigne konačni spomenik sv. utemeljitelju, odmah on razvi neporedivu djelatnost i vještinu, što ju je imao u poslovima. Za to ogromno djelo odabra prekrasno, zelenilom obraslo mjesto, koje je ležalo na zapadnoj strani grada, te pripadalo Šimunu Puzzarelliu, jednom od najbogatijih gradskih stanovnika.

---

[1] . . . Voce altisona papa beatus, protensis manibus ad coelum: Ad laudem . . . Ibid. [2] Sanctuarium intrat, tumbam osculatur, celebrat mysteria sacra . . . stat circa illum corona fratrum . . . Ibid.

Ilija zamoli od toga plemenitoga muža to brdo, a on mu ga rado i bez ikakve plaće dade, da se samo izvedu papine osnove. Uze si zatim u pomoć najglasovitijega onda graditelja, imenom Jakova, koga mu na njegovu molbu posla iz Lombardije car Fridrik II. Već su svi nacrti bili gotovi, pače još je velik dio stijenja bio razrovan i tako upriličeno mjesto, na kojem se imala graditi. crkva A budući da se papa nalazio u Asizu, zamole ga, neka on sam postavi i blagoslovi prvi kamen. Grgur IX. rado usliša tu molbu, i tako sutrašnji dan, ponedjeljak bi posvećen tomu novome obredu. Brdo je to doonda nosilo nesretno ime i zvalo se paklenim hridom, jer su — kako se pripovijeda — tu vješani razbojnici; ali sada papa odredi, da se zbog nove crkve odsada zove „nebeskim brdom."

U utorak papa se sa svim svojim dvoranima vrati u Peruđu. Ali se njegova ljubav još nije bila zadovoljila, stoga odmah slijedećega dana upravi apostolsku poslanicu na biskupe cijeloga svijeta, da novoga sveca preporuči njihovoj pobožnosti. Iz te poslanice vadimo samo glavne točke:

„Bog je u jedanaesti sat podigao u svojoj Crkvi čovjeka upravo po svojem srcu, a to je blaženi Franjo. On se onim, koji traže samo svoju slavu, mogao učiniti kao posve mala svjetiljka. Međutim Bog ga je poslao u svoj vinograd, da istrijebi trnje, suzbije Filistejce, njegove protivnike i da izmiri duše s istinom.

„Njegov je život uistinu bio tako svet, tako srčan i tako lijep da mu je pribavio mjesto u kraljujućoj Crkvi. Ništa manje, vojujuća Crkva, koja sudi samo o vidljivim stvarima, ne bi ga predložila općemu štovanju vjernika zbog samih tih unutarnjih njegovih kreposti, tim više, što zna, da se katkada i sotona pretvori u anđela svijetla; ali svemožni i milostivi Bog, koji ga je svojom milošću učinio dobrim i vjernim svojim slugom, nije htio da takova svetost ostane skrivena, nego ju je postavio na svetionik

na utjehu onima, koji borave u kući svijetla. Mnogobrojnim je čudesima pokazao, da su mu se dopala njegova djela i da se ima slaviti njegovo ime na zemlji.

„Nama je odavna bio poznat njegov divni život, hvala prijateljstvu, koje nas je s njime sjedinjivalo dok smo bili u nižoj časti. Obznanjeni skoro po vjerodostojnim svjedocima, da on na sve strane sa svojom krepošću tvori mnogobrojna čudesa, uzdajući se, da će nas i podvrženo nam stado svojim zagovorom štititi, te da ćemo imati na nebu za pokrovitelja onoga, koji nam je bio prijatelj na zemlji, privoljenjem naše braće uvrstili smo ga u broj blaženih i odredili 4. listopada za dan njegove svetkovine.

„Svima vam ovim apostolskim pismom nalažemo, da na dan te svetkovine svim srcem hvalite Boga na njegovu uspomenu, te da ponizno zaprosite njegovu zaštitu.[1]

To, što je učinio Grgur IX., nije bilo bez primjera, jer su i prije pape preporučivali cijeloj Crkvi one, koje bi proglasivali svecima, ali to je, mislimo, nečuveno niti se ikada dogodilo, da se koji papa, proglasivši koga svecem i preporučivši ga jedamput Crkvi, opet poslije kratkog vremena u istom smislu na nju obratio. To je međutim učinio Grgur IX. za sv. Franju. Na 20. veljače 1229. izdade on novu pečatnicu, da preporuči cijeloj Crkvi neka ga štuje. Pismo je upravljeno na nadbiskupe, biskupe, opate, priore, arhiđakone, dekane i druge crkvene dostojanstvenike, a od prvoga se razlikuje samo u tom, što papa življe preporučuje slugu Božjega. „Zapovijedam vam," veli namjesnik Kristov, „da spasonosno potičete vjernike na štovanje prama tomu svecu: hoćemo, da svečano slavite i potičete, nek se slavi njegov god 4. listopada svake godine, da nam po njegovu zagovoru Bog udijeli milost na ovom

[1] Pečainica: Mira circa nos divinae pietatis dignatio.

svijetu, a svoju slavu na drugom.[1] Vidi se, da je papa htio, neka svatko smatra Franju za pokrovitelja Crkve u ono doba.

On mu se prvi molio i svim se srcem njemu utjecao. Prosio ga je za ojačanje i utjehu, kako je to običavao činiti za svoga života. Osobito ga je molio za pomoć u teškom upravljanju Crkve. Ali ga je ujedno i iz svega srca štovao. Kad se u njegovu čast slavila prva svetkovina, htjede, da se njemu na slavu sastavi cijelo vlastito officije, pače uz tolike svoje poslove on je bio glavni urednik toga svetoga čina. Slijednica u misi: Caput draconis ultimum, i hvalospjev na prvoj večernjici: Proles de coelo prodiit, njegovo su djelo.[2] Bilo bi laskavo reći, da su to remek-djela. Osjeća se međutim tu duša i ganuće papino. On je doista krasno izrazio svoje uvjerenje, da je Franjo bio spasitelj Crkve u ono uzburkano doba. U tom su mu se poslu mnogi stožernici pridružili. Raniero Capoccio sastavi hvalospjev: Plaude, turba paupercula.[3] Toma iz Kapue za jutarnju: In coelesti collegio i za drugu večernjicu: Decus morum, dux Minorum.[4] Cijeli se rimski dvor bio zauzeo, da što bolje proslavi Franju.

Za to je vrijeme djelatnost brata Ilije činila u Asizu prava čudesa. U nacrtu su graditeljevu, osim groba, koji je imao biti iskopan u stijeni, stajale gotičke crkve i to jedna nad drugom: dolnja je morala imati oblik lađe te prikazivati mučni svečev život; a druga imala stršiti visoko u zraku, te znamenovati njegov preobraženi život u raju. Poslovi su tako živo napred išli, da je do mjeseca travnja 1230., dakle manje od dvije godine, kako je stavljen prvi kamen, dolnja crkva bila skoro dogotovljena. To bi javljeno papi, koji je upirući uvijek očima u Asiz, nestrpljivo očekivao tu vijest. Grgur odgovori

[1] Pečatnica Sicut phialae aureae. — [2] Salimbene, Chronica, pag. 195. — [3] Waddingus, Annal A. 1228. — [4] Salimbene, loc. cit.

bez oklijevanja apostolskim listom: Is, qui Ecclesiam (22. trav.), te izjavio da će nova crkva biti njegova, t. j. da će ovisiti o sv. Stolici, koja će ju obogatiti najvećim povlasticama. Naredi također, da se ona odmah ima smatrati glavnom i prvom crkvom u cijelom redu, što ga je osnovao slavni sv. Franjo. Ujedno ovlasti braću, da prenesu sv. ostatke iz crkve sv. Jurja, gdje su se dosada nalazili, u pripravljeni im grob.

Radi nekakva nama nepoznatoga uzroka, možda zbog kakova političkoga događaja, papa bi zapriječen da bude nazočan tomu prenosu. Ali da se bar nešto utješi, unaprijed obogati to svetište najdragocjenijim stvarima. Posla naime 16. svibnja u Asiz draguljima urešen zlatan križ, u kojem bijaše uložena čestica križa Isusovoga; crkvenoga posuđa, kovanoga od zlata i srebra; biserom iskićenu zlatnu ploču; dosta crkvenoga ruha od velike vrijednosti i znatnu svotu novaca za dovršenje zgrade.[1] Uz te velike darove posla dobri starac još i jedno pismo, u kojem otvara svoje očinsko srce. Usred raznih i velikih zala, koja nas sa svih strana opkoljuju, predmet našega veselja i poticalo na smjernu zahvalu Svevišnjemu, jest hvala, što ju je on izlijevao na blaženoga Franju, našega i vašega oca, a možda više našega negoli svih vas. Veoma nas raduje, što možemo mnogobrojnim prije već počinjenim čudesima, dodati novo što se je dogodilo u Njemačkoj, nije tomu davno, kad je po zagovoru sv. Franje neki mrtvac uskrsnuo. To nas neprestano potiče, da na sve strane razglasujemo slavu toga velikoga sveca i da ga svim srcem hvalimo, uzdajući se, da nas on, koji nas je toliko ljubio dok je živio na zemlji, još više ljubi sada, kad je uže sjedinjen s Isusom, koji je sama ljubav, nadajući se također, da ćete vi, koje je on porodio Isusu Kristu i koje je ostavio baštinike svojega skrajnoga siromaštva, koje mi tako

[1] Tres Soc., pag. 62.

nježno ljubimo — slati vaše vruće molitve pred lice svemogućega Boga i prositi ga, da nam naše bijede i nevolje budu korisne za spas.[1]" U jednom drugom pismu papa označi braću, koja će ga kao povjerenici zastupati pri tom obredu, te želi, da se obavi što većim slavljem i svečanošću.[2]

Takova je bila nakana i vrhovnog starješine Ivana Parentia. Taj je dobri sin bio u tu svrhu sazvao u Asiz trogodišnju skupštinu, jer je želio da lijepa kita braće opkoli svete ostatke svojega oca. Ali Ilija nije bio toga mnijenja, stoga čim je bio određen prenos, odmah ode gradskim vijećnicima i uvjeri ih, da je jako potrebno, neka se taj obred obavi prije dolaska tolike braće. „Znade li se," reče, „gdje je pokopano sv. tijelo ugrabit će nam ga kad bilo, susjedni gradovi: stoga je najbolje, da se ne zna na kojem ćemo ga mjestu sahraniti." Vijećnici prihvate njegov prijedlog, i tako mjesto da taj obred bude uoči Duhova, kako je bilo urečeno, obavi se prije tri dana. Radi toga mnoga braća ne imadoše sreće da budu nazočni toj svečanosti. Nu ipak ne bijaše sve u redu. U određeno vrijeme dignu tijelo pokojnikovo iz privremenoga njegovoga groba uz krasno pjevanje crkvenih pjesama i pokriju bogatim sagom, što ga je bila poslala kraljica Blanka, majka sv. Ljudevita. Lijes uzmu na ramena najodličnija četvorica braće i sprovod polako krene putem bez ikakve smutnje i nereda, sve dok se nije došlo do podnožja rajskoga brda, gdje najedamput nastane vreva i metež među narodom. Bojeći se svjetina, da se na koje drugo mjesto ne odnese to dragocjeno blago, tijelo svečevo silno se uskoleba. U tom općenitom nemiru pritrče neki povjerenici, pograbe lijes s tijelom, odnesu ga u crkvu i zaključavši vrata, polože svete ostatke u raku, što je prije bila potajno iskopana u pećini i o kojoj osim nekoliko

[1] Ono je počimalo riječima: Mirificans. — [2] Isp. pečatnicu Speravimus.

njih nitko ništa nije znao.[1] Tajna je tako sačuvana, da kroz šest stoljeća nije nitko točno znao, na kojem se mjestu nalazi sveto tijelo. Dakle Franjo nije imao pravoga groba, nego mu je grob bila dvostruka crkva podignuta na njegovim kostima.

Teško bi čovjek mogao pojmiti, kolike je tužbe diglo poduzeće brata Ilije. Je li to bila mudra politika, kako su neki govorili, ili rađe svetogrdna oskvrna? Nitko nije točno znao. Nu najbolji osjećaji bijahu iskvareni. Cijeli se narod, svi svećenici, redovnici i svjetovnjaci ozlovolje s Ilijina postupka, tužeći se jednoglasno na njega. Ali jedan Manji brat imenom Jakob, mjesto da pristane uz njih posluša jedno dobro nadahnuće. On je imao zbilja pravo, da se uzbuni, jer trpeći od neke unutarnje bolesti, bio je došao, da bude nazočan tomu veselju i da zamoli Franju, kad ga postave u njegov novi grob, neka mu isprosi od Boga milost, da ozdravi. Ali to bijaše jedan od miroljubivih ljudi, koje evanđelje zove sinovima Božjim. Budući da se taj grob pred njim zatvori, reče u najboljem miru, da mu drugo ne preostaje nego povratiti se staromu. Mala crkvica sv. Jurja ostala je pusta, kad je iz nje izneseno sv. tijelo. Nu on ipak u nju uniđe, klekne na onom mjestu, gdje je lijes Franjin dugo počivao, te najvećom pobožnošću i pouzdanjem poljubi ploču, što je pokrivala svečeve kosti. Blaženi otac usliša molbu svoga sina i ozdravi ga tako, da brat Jakob nije više u sebi očutio te bolesti.[1]

[1] Corpus sancti Francisci, tertia die antequam fratres convenissent, translatum erat. Eccleston. Collatio XII. Što se tiče potankosti, vidi papinu pečatnicu: Speravimus. — Do XIX. vijeka nije se znalo, gdje počiva sv. tijelo. God. 1818. dopusti papa Pio VII. ocu Josipu Bonisu, vrhovnomu glavaru Konventualaca, da smije u doljnjoj crkvi pod velikim žrtvenikom bazilike istraživati, ne bi li tu našao ostatke Franjine. Pune 52 noći kopalo se na označenom mjestu i tek u noći 12. prosinca naišlo se na željeznu rešetku, u koje je ležao lijes sa svečevim moćima. Okosnica bijaše neoštećena, te je veoma ugodno mirisala. Čuvši to Pio VII. zapovijedi petorici biskupa umbrijskih, da izađu na lice mjesta, te se točno osvjedoče o istini da li tu zaista leži tijelo Franjino. Biskupi učine po zapovijedi sv. oca pape, koji izda 5. rujna g. 1820. pismo, kojim priznaje i potvrđuje, da je nađeno tijelo, nedvojbeno pravo tijelo sv. Franje Asiškoga.

Ilija je, kako smo već spomenuli, bio na posve pogibeljnu putu, na kojem je već bio i otvrdnuo, te se smatrao dužnim, da održi ono, što je bio započeo, ne bojeći se, da će se još više otkriti. Skupština se, kako bi urečeno, otvori u osmini Duhova. Videći Ilija, da je postao predmetom ismjehivanja za svu braću, odluči pokušati još jedamput svoju vlast, ili da bolje rečem, svoju pravu silu. Odmah iza prve sjednice njegovi pristaše po njegovoj zapovijedi dođu u njegovu sobicu, odvedu ga s velikim štropotom u kapitularnu dvoranu i posade ga na mjesto vrhovnoga glavara. Uzalud je sv. Anto, koji je kao služitelj državnik bio član zbora, kušao dokazati nepristojnost takova vladanja, jer pristaše Ilijine nadkriliše svojom vikom njegov glas. Gungula je bila domalo na vrhuncu. Ivan Parenti od prevelike žalosti svuče i podere svoje odijelo. Tim činom postigne što nije mogao postići svojom vlašću. Većina se naime braće skupi oko njega. Buntovnici pak razumješe, da ne će moći ništa dobiti, zato se smire, te mnogi s najvećom poniznošću očituju, da su ludo i nepristojno postupali. Brat Ilija među prvima ispovijedi svoju pogrješku i zamoli, da učini pokoru, stoga ga pošalju u jedan samostan daleko od Asiza. Tu dade najveće znakove pokajanja, pusti kosu i bradu i tako uvjeri red ali možda kasno, da je iskreno njegovo pokajanje.[2]

Čudna stvar! Njegov odstup ne pomete gradnje gornje crkve. Sredstva su sa svih strana dolazila, a poslove je vodio graditelj, kojemu se pridružio još i brat Filip Kampelski. Nešto manje od šest godina

[1] S. Bon., pag. 422 — [2] Eccleston, Collat. XII. — U tom je nasilnom djelu bilo nešto drugo. Radilo se naime, kojega će se pravca držati red. Ili onoga Ivana Parentia, koji je htio, da se održi prvobitna strogost, ili onoga Ilijina, što smo ga vidjeli u XXII. poglavlju.

bijaše nova zgrada dovršena. Ta je dvostruka crkva upravo divno djelo umjetnosti, te na svakoga čini besmrtni utisak, pa da je ostala i u svojem samom bijelom ruhu od kamena i mramora, ipak bi u sebi bila tako savršeno djelo ljudskoga zamišljaja, da bi povijest u tom morala priznati remek-djelo i pravu ljubav prama svecu. Ali ljudi srednjega vijeka nijesu držali, da su dovršili kakav spomenik, što su samo stavili kamen na kamen, nego je još trebalo, da to kamenje govori i da govori jezikom slikarije, koji razumiju neuki i maleni, da nebo tu bude vidljivo, da anđeli i sveci budu tu nazočni svojim slikama, napokon, da to kamenje tješi i propovijeda ljudstvu.[1]

Djelo se dakle nastavi, da se poveća njegova ljepota. Svod dviju bazilika prekriše modrim poljem, iskićenim zlatnim zvijezdama, a po zidovima poredaše otajstva dvaju zavjeta. Za ovim je slijedio Franjin život, poređen sa životom našega Gospoda. Slika svetih sinova pratila je sliku serafskoga oca. Umjetnost i pobožnost onoga doba natjecala se, da na grobu Franjinu postigne svoj vrhunac. Od svih krajeva Italije nađu se ovdje najvrsniji slikari, koji su svojom vještinom ovjekovječili svoja imena. Gvido Sijenski poče tu pokazivati svoju umjetnost godine 1250., dakle niti trideset godina iza Franjine smrti. Godine 1506. Andrija asiški, učenik i prijatelj Rafaelov, divno naslika proroke, koji kite svod kapele sv. Ljudevita. Ubrzo je ta prekrasna pjesma bila dovršena. te nije gotovo bilo mjesta, koje nadahnuta ruka nije oživotvorila.

U broju tih izvrsnih umjetnika bio je jedan, kojemu radi važnosti i značaja njegovih djela nije bilo premca: to je slavni Giotto. Čovjek se upravo snebiva od čuda, kad motri divotno izvedenje njegove slike. Što je Dante, njegov prijatelj učinio za poeziju, to je on za slikariju, te kao što je onaj bio vješt svoje misli i osjećaje u pjesmi divno izraziti, tako je ovaj znao svoje divno u slici oživotvoriti. Član trećega reda od svoje mladosti, te kao takov, sin Franje, svoj je slikarski kist posvetio samo našem Gospodu i onomu, kojega je zvao svojim ocem. On je bio najveći franjevački slikar.

[1] Chavin de Malan: Histoire de saint François d' Assise, page 367.

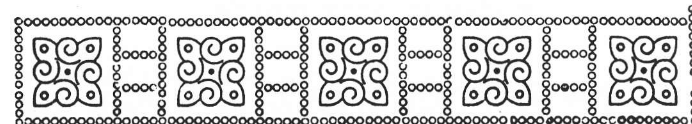
Još su i danas njegova djela poslije tolikih godina pravo svijetlo divnoga spomenika. Osobito je u gornjoj crkvi učinio povjesničko djelo. U dvadeset i osam ljepova, koji hodočasniku najprije panu u oči, predočio je glavne događaje iz svečeva života. Istina, svi ti dijelovi nemaju iste vrijednosti, ali su svi krasni i lijepo predočuju Franjinu dušu. Mnogi su međutim prava remek-djela. Smrt je svečeva tako ganutljiva, kao najljepše smrti što su ikada naslikane, a u predočenju zadušnica umjetnik je bio pravi veleum. On je zamislio, da se sv. Klara izašavši iz kapele sv. Damjana, objema rukama naslonila na otvoreni lijes, da izbliza promotri svečevo lice, kao da je htjela zadnjim pogledom snimiti sliku, koja je rasvijetljivala njezin život. To nije historično: ali slikar kao i pjesnik ima pravo, da izrazi svoj zamišljaj, kao i istinitost. Je li se mogao bolje pokazati slatki vez, što je sjedinjivao te svete duše?

Poslije nekoliko godina Giotto naslika ljepove i u dolnjoj crkvi, te su punim pravom dosta glasovitiji od onih u gornjoj. Slikar se tu pokazuje velikim moralistom. Njemu se pripisuje krasni svod, što kruni žrtvenik t. j. najsvetije mjesto u hramu. On je mislio, — nadahnut, kažu od Dantea, da tu mora predočiti kreposti, koje su temelj i duša redovničkoga života. Svoju zamisao znanstveno i vješto izradi u tri alegorije. Čistoću predočuje jedna koprenom zastrta žena, koja se sklopljenim rukama moli u jednoj tvrđici, te je teško čovjek može opaziti. Uz nju stoje Sramežljivost i Jakost kao njezine drugarice, a anđeli spuštaju u kupelj one, koji je na Franjin poziv prigrljuju. Tamo dalje Pokora s bićem

u ruci, goni nečistu Ljubav, koja o pripasaču nosi čitavu struku srdaca. — Spram Čistoći stoji Poslušnost na pola raširenih krila i držeći prst na usnama, nameće Franji dragovoljno primljeni jaram. Uz nju su razboritost i poniznost, nerazdružive njezine sestre i pratilice. Mnogobrojni anđeli sa strane promatraju taj prizor. Tu je još centaur (polukonj) te znamenuje neuredne i živinske strasti. — Na trećemu mjestu dolazi „Siromaština" u obliku prekrasne žene, ali lica mršava i u poderanom odijelu: pas laje za njom, a djeca se bacaju kamenjem i meću joj trnje na put; ali ona mirna i vesela podaje ruku Franji. Sam Isus Krist sjedinjuje njih dvoje, a usred oblaka ukaza se vječni Otac, praćen anđelima, koji je nazočan zaručenju dvaju prosjaka.[1] — Napokon u četvrtom dijelu, od strane apside, naslika Giotto Franju u slavi: Franciscus gloriosus, kako on sâm to napisa. Svetac u slici prekrasna mladića sjedi na zlatnom prijestolju u đakonskom ruhu, a opkoljuje ga mnoštvo anđela skoro onako veselih i prijaznih, kao što su fra Anđelikovi anđeli. Svi ti nebeski dusi promatraju svoga serafskoga brata, drže u rukama kite cvijeća i veselo udaraju u razna glazbala. To je upravo rajska svečanost.

Mi smo pokušali samo ukratko opisati ta čudesa; ali da čovjek dobije pravi pojam o njima, treba da ih vidi u Asizu u koje čisto proljetno jutro, ili za kojega svečanoga obreda, kad stotinu voštanica rasvijetljuje baziliku. Tada zidovi ožive, a nebo se, tako reći, približilo k zemlji; neiskazano ganuće obuzme čovjeka, te se ne može ustegnuti, a da ne klikne u svojem srcu: ovo je ako ne najljepša, a to bar jedna od najljepših crkvi na svijetu.

[1] Ozanam, Poëtes franciscains, page 83.

ZAKLJUČAK.

Vrijeme je, da završimo, a to ćemo učniti ponovivši ukratko život, što smo ga pripovijedali Ali taj kratki pregled ne će biti naše djelo, nego jednoga veleumnoga pjesnika iz XIV. stoljeća, glasovitoga Dantea, koji je bio trećoredac kao i Giotto, njegov prijatelj,[1] te je kao i on smatrao Franju za čovjeka od Boga poslana, da zalutalo društvo srednjega vijeka izvede na pravi put; stoga je njemu na slavu posvetio XI. poglavlje svojega Raja. Čovjek se ne može dovoljno načitati tih krasnih stihova. Tu se nalazi sve: providnosna svečeva zadaća, njegov preustroj pomoću siromaštva, neodoljivi čar, što ga je imao, veliki potezi njegova života, njegova trpna i slatka smrt. Te stihove podajemo našim čitateljima kao kitu cvijeća. Iz njih ćemo se lako uvjeriti, da se još onda cijenio Franjin upliv kako smo ga mi u ovoj povijesti procijenili:

„Providnost Božja, koja upravlja svijetom onom mudrošću, koja svlada svaki stvoreni um prije, nego joj ovaj otkrije dubljinu,

„Da privede k svojemu miljeniku zaručnicu onoga, koji ju je dignuvši svoj glas prema nebu, zaručio u svojoj blagoslovljenoj krvi,

„Odredi za nju dva poglavara [2] koji joj služiše za vođe, da se što bolje pouzda u sebe i pokaže se što vjernijom.

[1] Na jednom se Giottovu fresku, o kojem smo govorili, tri osobe pokazuju Franji, da ih privede k čistoći: prva je Ivan Muranski, tadanji vrhovni starješina Manje braće: on predočuje prvi red; druga je neka koprenom zastrta žena: ona predočuje drugi red; treća je Dante Alighieri: on prikazuje treći red. Sr. Cristofani, lib. III., pag 202. — [2] Sv. Franjo i sv. Dominik.

„Jedan je bio seraf svojom ljubavlju, a drugi svojom znanošću svijetlio na zemlji poput kerubina.

„Među Tupinom i rijekom, što teće s brda, koje je odabrao blaženi Ubaldo, spušta se s visoke gore plodna dolina.

„Na mjestu, gdje se strmen te gore pretvara u ravnicu, rodi se svijetu sunce slično onomu, što se čini da se diže iz Gangesa.

„Tko bi htio govoriti o tom mjestu, neka ga ne zove Asizom, jer bi ta riječ posve malo značila, već neka ga rađe naziva istokom.

„To sunce još ne bijaše daleko od svoga ishoda, i već je zemlja osjećala neka dobročinstva velike njegove kreposti,

„Jer se još kao mladić opre svojemu ocu za ljubav one gospođe, kojoj kao ni smrti nitko rado ne otvara svojega srca.

„Pred svojim se nebeskim Ocem on s njom zaruči, i otada ju je svaki dan sve nježnije ljubio.

„Ona pak, udova svojega prvoga muža, kroz hiljadu sto i više godina, zapuštena i prezrena čekala je na ovoga, jer se nikomu nije bila dopala.

„Osobito se onda očitovala njezina vjernost i smjelost, kad se je, ostavši Marija pod križem, s Kristom gore uspela.[1]

„Ali da više ne budem odviše nejasan, ta dva ljubimca, o kojima tako tajinstveno govorim, jesu Franjo i Siromaštvo.

„Stoga prvi časni Bernardo odbaci svoju obuću i poleti sa tolikim mirom, pa kad je i trčao, činilo mu se, da polako ide.

„O nepoznato bogatstvo! O pravo dobro! Edigij i Silvestar odbacuju obuću, da slijede zaručnika; tako im je zaručnica bila mila.

[1] Poznato je, odakle je uzeta ta misao. Ona se nalazi u molitvi, što ju je Franjo običavao govoriti u čast siromaštine Sr. sv. I, gl. VI.

„Taj otac i učitelj napredovao je s njom i s tom obitelju, koju je već opasao čedni konopac.

„Nijedna ga duševna slabost ne ustavi na tom putu, premda je bio sin Bernardonov i prem se je činilo, da ga svi preziru.

„Nego neustrašivo podvrže Inocenciju stroga svoja pravila, i on prvi odobri njegov red.

„Kad se je siromašna obitelj povećala uz Franju, čiji bi se život lakše opjevao u slavi nebeskoj,

„Sveta volja toga starješine primi drugu krunu od Duha svetoga iz ruku Honorija pape.

„A kad je iz želje za mučeništvom navijestio Krista oholomu Sultanu i drugim njegovim dvorjanicima,

„I videći da se narod još odviše kloni obraćenja, da ne bude besposlen, povrati se da ubere plod od onoga, što je u Italiji posijao.

„Na jednoj vrletnoj pećini među Tiberom i Arnom primi od Krista zadnje rane, koje je u svojim udima kroz dvije godine nosio.

„Kad se svidilo onomu, koji ga je za toliko dobro odabrao, da ga pozove, neka primi nagradu, što ju je svojom poniznošću bio zavrijedio,

„Preporuči svojoj braći, kao zakonitim baštinicima, zaručnicu, koju je toliko ljubio. te im zapovijedi da je i oni vjerno ljube.

„I njegova sveta duša htjede ostaviti krilo siromaštine, da se povrati u svoje kraljevstvo, nije tražila drugoga lijesa za svoje tijelo.

KAZALO.

Glava XIII.

Treći red.

Strana

Glava XIV.

Osnutak franjevačke škole.

Glava XV.

Franjina konačna pravila.

Glava XVI.

Franjine rane.

Glava XVII.

Franjina naravna svojstva.

Glava XVIII.

Franjina ljubav k Bogu.

Glava XIX.

Franjina ljubav k bližnjemu.

Glava XX.

Franjina ljubav k prirodi.

Glava XXI.

Franjin skromni život.

Strana

Glava XXII.

Dvije zadnje godine Franjina života.

Strana

Glava XXIII.

Blažena Franjina smrt.

Glava XXIV.

Proglasuju ga svecem.
